

The Hidden Glory of India
(Lithuanian)

Skaitytojus, susidomėjusius
knyga, Tarptautinė Krišnos
sąmonės bendrija kviečia rašyti
arba apsilankyti centruose:

ISKCON
Raugyklos g. 23-1
01140, Vilnius
tel. +370-5-2135218
vilnius@pamho.net
www.gauranga.lt

ISKCON
Savanorių pr. 37
44255, Kaunas
tel. +370-37-222574
krsna.info@gmail.com
www.nitaigauracandra.lt

Kauno Vėdų kultūros centras
Panerių g. 187
48437, Kaunas
tel. +370-37-360710
info@veducentras.lt
www.veducentras.lt

Knygas anglų kalba
galima užsakyti adresu:
Bhaktivedanta Library Services
Petite Somme 2
6940 Durbuy, Belgium
www.blservices.com

Copyright © 2011
The Bhaktivedanta Book Trust

www.krishna.com
www.bbt.se

ISBN 978-91-7149-647-8

Knyga išleista 2011 m.

*Šrilai Prabhupadai,
atvėrusiam Indijos didybę
Vakarų pakrantei,
ir Vrindai,
atplukdžiusiai
čia Pratiimą.*

Slaptingoji INDIJOS šlovė

Steven J. Rosen

THE BHAKTIVEDANTA BOOK TRUST

- 6 ĮVADAS
- 8 DVASINGOJI INDIJA
- 10 „HINDUIZMAS“

ŠVENTRAŠČIAI: 1

- 14 Vedų literatūra
- 16 „Šrimad-Bhagavatam“
- 18 „Bhagavatam“ turinys
- 20 „Mahabharata“
- 22 „Bhagavad-gita“
- 24 „Gitos“ komentarai
- 26 „Ramajana“
- 28 Perpasakotos „Ramjanos“ versijos

VAIŠNAVIZMO IŠTAKOS: 2

- 32 Vaišnavizmo ištakos Pietų Indijoje
- 34 Vaišnavizmo ištakos Šiaurės Indijoje
- 36 Buda ir Šankara
- 38 Ačarjos

DIEVAS: 3

- 42 Trys Dievo aspektai
- 44 Trys Dievo aspektai: analogija
- 46 Šri Krišna
- 48 Krišnos ekspansijos
- 50 Višnu avatarai
- 52 Nrisimha avataras
- 54 Pirmapradė deivė
- 56 Radha
- 58 Vradžos piemenaitės gopės
- 60 Tulasi devi

PUSDIEVIAI: 4

- 64 Pusedieviai
- 66 Šiva
- 68 Durga
- 70 Maja
- 72 Ganešas
- 74 Brahma
- 76 Mokslo deivė Sarasvati
- 78 Hanumanas

LAIKAS IR ERDVĖ: 5

- 82 Keturi amžiai
- 84 Laikas
- 86 Vedų kosmologija
- 88 Dvasinis dangus
- 90 Karma ir reinkarnacija

SLAPTINGASIS ĮSIKŪNIJIMAS: 6

- 94 Šri Čaitanja: įvadas
- 96 Šri Čaitanja: Jo gyvenimas
- 98 Šri Čaitanja: Jo mokymas
- 100 Šeši Gosvamiai
- 102 Bhakti: dvasinė meilė

ŠVENTOSIOS VIETOS: 7

- 106 Šventyklos
- 108 Sakralinė architektūra
- 110 Vrindavanas
- 112 Navadvipa
- 114 Majapuras
- 116 Ganga
- 118 Džaganatha Puris
- 120 Vežimų šventė
- 122 Kelionių informacija

MENAI: 8

- 126 Dailė
- 128 Poezija
- 130 Teatras
- 132 Šokis
- 134 Muzika

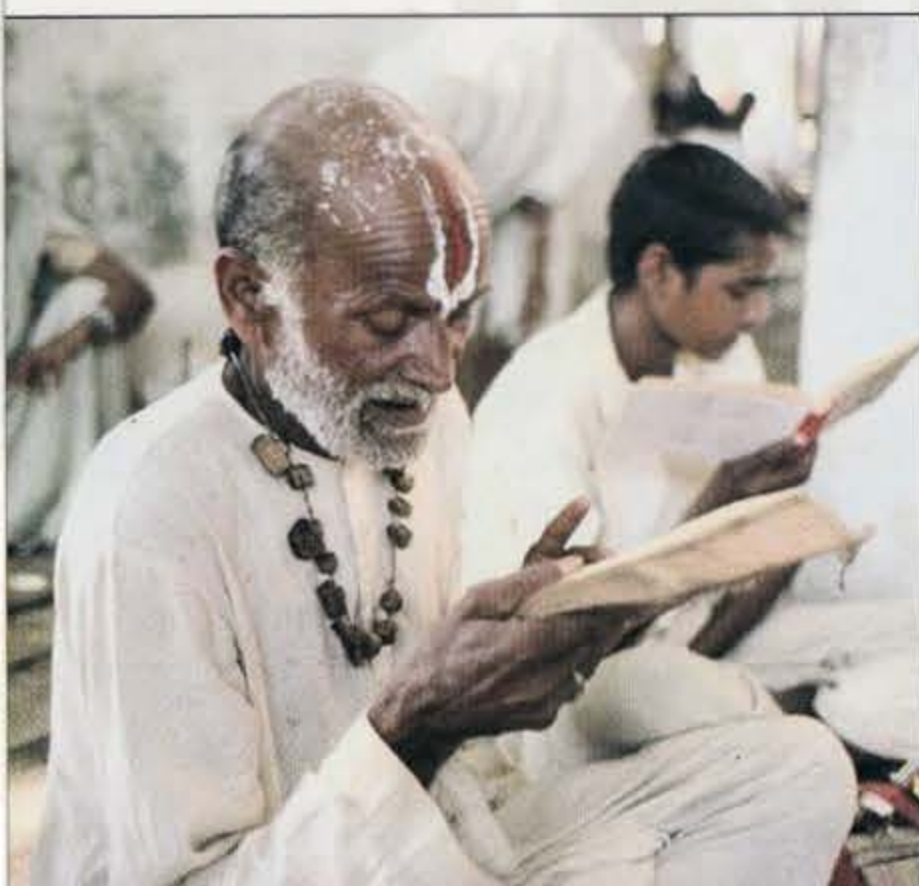
DVASINĖ PRAKTIKA: 9

- 138 Kas yra bhaktas?
- 140 Guru principas
- 142 Šrila Prabhupada
- 144 Sadhu
- 146 Moterys
- 148 Jėzus Indijoje?

PRAKTIKOS IR MOKYMAI: 10

- 152 Varnašrama
- 154 Joga
- 156 Jogos sistema
- 158 Meditacija
- 160 Mandalos ir jantros
- 162 Stabai ir Dievybės
- 164 Dievybių garbinimas
- 166 Kalba
- 168 Drabužiai
- 170 Šventosios karvės
- 172 Vegetarizmas
- 174 Šventės
- 176 Materialios gamtos gunos
- 178 Ajurveda
- 180 Vedų astrologija
- 182 Gajatri mantra
- 184 Garsas
- 186 Šventojo vardo kartojimas
- 188 Maha mantra

- 190 PABAIGOS ŽODIS
- 192 REDAKCIJA

ĮVADAS

Šeštajame dešimtmetyje Austrijos mokslininkas Walteris Eidlitzas išleido knygą „Nepažintoji Indija“, kurioje aprašė tiesos paieškas, lėmusias jo susitikimą su Šri Maharadža, vėliau tapusiu jo guru. Jis sutiko savo guru ketvirtąjį dešimtmetį, keliaudamas po Himalajus. Įprastinė istorija: tiesos ieškotojas iš Vakarų atranda Indijoje mokytoją ir nusprendžia perimti autentišką Rytų dvasin-gumo tradiciją.

Bet čia istorija nesibaigia. Eina metai, ir štai Eidlitzas vėl atsiduria Indijoje, kur jį užklumpa antrasis pasaulinis karas. Mokslininkas patenka į karo belaisvių stovyklą ir čia praleidžia beveik šešerius metus. Stovykloje jis susipažįsta su kitu internutu belaisviu Sadananda, kuris, nors ir vokietais, vilki indiškais drabužiais. Tarp jų užsimezga draugystė, ir Sadananda supažindina Eidlitzą su vaišnavizmu (Višnu, ar Krišnos, garbinimo tradicija). Į šią ezoterinę tradiciją Sadanandą įšventino Bengalijos šventasis bei puikus šventųjų tekstų žinovas Šrila Bhaktisidhanta Sarasvatis Thakura, ir Sadananda nekantrauja pasidalinti savo žiniomis, visų pirma su Eidlitzu. Jo aistringą užsidegimą Eidlitzas vėliau pavadins „agresyvia malone“. Sadanandos erudicija ir išmintis padaro Eidlitzui didelį įspūdį. Jis įsitikinęs, kad Sadananda

praplėtė jo žinias, gautas iš Šri Maharadžos, ir ima laikyti Sadanandą savo naujuoju guru. Taip „nepažintoji Indija“, apie kurią rašo Eidlitzas, išskyla ne kaip egzotinis kraštas ar su hinduizmu paprastai siejami mokymai, o kaip vaišnavizmo tradicija – didingoji Indijos paslaptis.

Gali kilti klausimas, kodėl vaišnavizmas laikomas „paslaptimi“. 1966 metų Britanikos enciklopedijoje teigiama, kad 70 procentų iš 800 milijonų hinduizmo pasekėjų yra vaišnavai (25 procentus sudaro šivaitai, Šivos garbintojai, 2 procentus – neo-hinduistai, arba hinduizmo reformatoriai, dabar atstovaujantys skirtingoms mokykloms, o likusiuosius sudaro kitų hindu tikėjimų išpažinėjai). Taigi vaišnavizmas sudaro didžiausią ir svarbiausią hinduizmo segmentą. Tačiau Vakarams nepažįs-

Sadanandos guru
Šrila Bhaktisidhanta
Sarasvatis Thakura

tama nei pati sąvoka „vaišnavizmas“, nei su ja siejama tradicija.

Tai, kad Vakarų pasauliui nieko nežinoma apie vaišnavizmą, iš dalies kalta 1893 metais Čikagoje įvykusi Pasaulio religijų parlamento konferencija, kurioje Svamis Vivekananda iš Ramakrišnos misijos Vakarų pasauliui buvo pristatytas kaip hinduizmo atstovas iš Indijos. Ši konferencija ir buvo pirmoji Vakarų pasaulio pažintis su hinduizmu, kuris pasižymi dievų įvairove ir kurio aukščiausia išraiška yra advaita vedanta (impersonalus realybės suvokimas). Jei į šį reikšmingą religijos atstovų susitikimą būtų pakviestas vaišnavas, šiandien Vakarai, ko gero, suvoktų hinduizmą visai iš kitos perspektyvos.

Vaišnavizmas, kuris iš esmės skiriasi nuo vivekanandiškojo „hinduizmo“, yra ne tik monoteistinė, bet dar ir personalistinė filosofija, suvokianti Dievą kaip asmenį. Krišna turi įvairias ekspansijas ir avatus (įsikūnijimus), tačiau Jis yra vienintelis Aukščiausiasis Viešpats, visų gyvųjų būtybių Tėvas ir visatos Kūrėjas.

Kitaip sakant, nors vaišnavizmas ir nėra labiausiai Vakaruose žinoma hinduizmo forma, jis yra turtingiausia ir ryškiausia Indijos religinė tradicija. Kitaip nei daugelis knygų, tyrinėjusių Indiją, arba Rytų dvasinę tradiciją, šiame darbe visas dėmesys sutelkiamas į vaišnavų tradiciją, kurią šiandien reprezentuoja visame pasaulyje išpopuliarėjusi Tarptautinė Krišnos sąmonės bendrija

(ISKCON'as) ir kurią 1966 metais įkūrė Jo Dieviškoji Kilnybė A.Č. Bhaktivedanta Svamis Prabhupada (plačiau žinomas Šrilos Prabhupados vardu). Beje, Šrila Prabhupada taip pat gavo įšventinimą iš Sadanandos guru – Šrilos Bhaktisidhantos Sarasvačio Thakuros.

Turbūt skaitytojui jau pažįstami Krišnos, Šivos, Ganešo, Brahmos ir kitų dievų bei pusdievių vardai, tačiau šioje knygoje atsiskleis nežinoma jų pusė – skaitytojas sužinos, kaip juos suvokia vaišnavizmo tradicija.

Vaišnavizmo sekėjai suvokia vaišnavizmą kaip universalią nesektantišką teistinę tradiciją. Tikrasis vaišnavizmo tradicijos pavadinimas yra sanatana dharma – amžinoji religija, arba amžinoji sielos priedermė. Vaišnavai suvokia ją kaip universalią tiesą – tiesą, galiojančią tiek Rytams, tiek Vakarams. Krišna vaizduojamas ne kaip indų, o tas pats judėjų-krikščionių tradicijoje garbinamas Dievas. Brahma, Šiva, Ganešas bei kitos dievybės vaišnavizmo tradicijoje suvokiami kaip labai iškilios būtybės (angelai). Būtent ši visa apimanti vaišnavimo tradicija, o tiksliau sakant, Gaudijos vaišnavizmas – vaišnavų religija, kurios pagrindus padėjo Šri Čaitanja Mahaprabhu (1486-1533), garbinamas kaip Krišnos inkarnacija, – ir apžvelgiamas šioje knygoje.

Šri Čaitanja Mahaprabhu

DVASINGOJI INDIJA

„Ji (Indija) buvo garsi dar prieš dvidešimt penkis amžius. Kai Babilonija varžėsi dėl valdžios su Nineve, kai savo kolonijas plėtė Tyras, kai augo Atėnų galybė, dar prieš suklestint Romai, prieš Graikijai sukryžiuojant ietis su Persija, prieš Kyruį pelnant šlovę Persijos karalystei, prieš Nebukadnezarui pavergiant Jeruzalę... ji jau spindėjo visa savo didybe, o gal net buvo šlovės viršūnėje.”

– M. A. Sherringas (1868)

Dvasingumu alsuoja visa Indijos kultūra. Dvasingumas persmelkia tiek šeimos, tiek socialinį gyvenimą, jis yra daugelio svarbių politinių judėjimų idėjinis pagrindas. Paprastam Indijos gyventojui religija – tai universalios tiesos išraiška, gelminis ir sudėtingas sielos sklaidos procesas. Indijos religija apima visas gyvenimo sritis, todėl skirtingai nuo Vakarų religinių tradicijų religija indui yra neatsiejama kasdienybės dalis. Perkamiausių knygų autorius, lyginamosios religijos tyrinėtojas Peteris Occhiogrossas rašo:

Valstijos. Iš apytiksliai 850 milijonų gyventojų (dabar gyventojų skaičius siekia 1 milijardą), 680 milijonų (dabar 800 milijonų), t.y. virš 80 procentų, yra hinduistai. Istorikai yra vieningos nuomonės, kad seniausios mums žinomos civilizacijos, palikusios rašytinių savo egzistencijos įrodymų, klestėjo Mesopotamijoje ir Indo slėnyje Šiaurės Indijoje maždaug tuo pačiu istoriniu periodu. Tačiau kadangi apie mistinę Šumerų civilizacijos religiją, priešingai nei apie Indijos religiją, nėra jokių rašytinių liudijimų, seniausiu mistinių mokymų visame pasaulyje šaltiniu laikoma Indija.

Indija nusipelno ypatingo pasaulio religijų tyrinėtojų dėmesio. Neseniai „Gallup“ atlikto sociologinio tyrimo duomenimis, jokiaje kitoje šalyje respondentų, teigusių, kad religija yra „labai svarbi jų gyvenimo dalis“, procentas neprilygo Indijai. Po Indijos rikiavosi Jungtinės

Laikui nepavaldūs Indijos dvasiniai mokymai skleidžia tokią trauką, kad jais pasekė milijonai: nuo tiesos ieškotojų, kopiančių į snieguotuosius Himalajus, iki asketiškų vienuolių, medituojančių ramybe spinduliuojančios Gangos pakrantėse.

RELIGIJA INDIJOJE

Didžioji Indijos gyventojų dalis yra hinduistai (nors tai klaidingas pavadinimas, žr. kitą skyrelį). Hinduizmas vadinamas „religijų muziejumi“. Tai todėl, kad šiuo bendru terminu įvardinama daugybė įvairiausių tradicijų: Višnu garbinimas (višnuizmas), deivės garbinimas (šaktizmas), Šivos garbinimas (šivaizmas) ir daugybė kitų kultūrų bei religinių sektų.

Visos šios religijos, kaip ir vėlesnės tradicijos: budizmas, džainizmas ir sikhizmas (pirmosios dvi atsirado prieš 2 500 metų, o sikhizmas – XV amžiuje) – užgimė Indijoje. Budizmas ir džainizmas apsiriboja moralės ir etikos principais. Svarbiausias budizmo ir džainizmo principas – ahimsa, nedaryti bloga jokiai gyvai būtybei. Sikhizmas – tai įdomus hinduizmo ir islamo mišinys. Indija yra apie šešių milijonų budistų, trijų milijonų džainistų ir šešiolikos tūkstančių sikhų tėvynė.

Dvasinėje Indijos erdvėje nemenką vaidmenį vaidina ir iš kitų kultūrų atėjusios religijos – zoroastrizmas, islamas, krikščionybė bei judaizmas. Zoroastrizmas (parsų religija) susiformavo senovės Persijoje. Jos pradininkas Zaratustra aukščiau visko iškėlė kovą tarp

gėrio ir blogio. Šiandien Indijoje gyvena maždaug 85 tūkstančiai parsų.

XII amžiuje Indija kentėjo nuo islamo valstybių valdovų antpuolių. Po

daugelį metų trukusių pergalingų ir nesėkmingų karų šiandien musulmonai sudaro 11 procentų Indijos gyventojų. Šis skaičius leidžia islamui vadintis didžiausia Indijos religine mažuma.

Nors anksčiau manyta, kad krikščionybė į Indiją 52 krikščioniškosios eros metais atnešė apaštalas Tomas, šiandien daugelis mokslininkų laikosi nuomonės, kad krikščionybė Indijoje imta išpažinti IV amžiuje į Indiją atvykus Sirijos pirkliai Tomui Kanai. Jis atsikraustė į Keralą su keturiais šimtais šeimų ir čia įsteigė indų-sirų stačiatikių bažnyčią. Šiandien Indijoje, daugiausia jos pietuose, gyvena apie 18 milijonų krikščionių. Žydų Indijoje labai nedaug (ko gero, jų skaičius tesiekia 25 000); juos galima sutikti marathi ir malalajam kalbų paplitimo arealuose.

Naktinės religinės apeigos Manasi Gangos pakrantėje Govardhane, Utar Pradeše.

„HINDUIZMAS“

Pažymėtina, kad žodis „hindu“ neminimas jokiuose klasikiniuose indų tekstuose. Jo pėdsakų neaptinkama klasikinėse Indijos (sanskrito bei tamilų) kalbose. Tiesą sakant, žodis „hinduizmas“ kilęs netgi ne iš Indijos. Nepaisant to, jis vartojamas ir juo apibūdinamos tokios skirtingos tradicijos, kaip šivaizmas, džainizmas, šaktizmas ir vaišnavizmas. Tai labai parankus, tačiau iš esmės klaidingas terminas.

Jo Dieviškoji Kilnybė A.Č. Bhaktivedanta Svamis Prabhupada – šiandieninio Harė Krišna judėjimo pradininkas ir mokytojas – laikė šį pavadinimą klaida:

Kartais indai tiek pačioje Indijoje, tiek už jos ribų mano, kad mes propaguojame hindu religiją, tačiau taip nėra. „Bhagavad-gitoje“ jūs nerasete žodžio „hindu“. Tiesą pasakius, tokio žodžio išvis nėra Vedų literatūroje. Jį į vartoseną įvedė musulmonai, gyvenę kaimyniniuose regionuose: Afganistane, Balučistane ir Persijoje. Indijos šiaurės vakarų pasienio provincijas juosia Sindhu upė. Musulmonai negalėjo teisingai išarti jos pavadinimo; taip „Sindhu“ upė virto „Hindu“, o jos slėnio gyventojai – „hinduistais“.

Šią žodžio „hindu“ atsiradimo istoriją sugalvojo ne Prabhupada – ji gerai žinoma indiškiosios tradicijos tyrinėtojams. „Septyniose Indijos filosofijos sistemose“ Panditas Radžmanis Tigunaitas rašo:

Šiandien plačiai vartojamas terminas „hinduizmas“ neatitinka šio žodžio pirminės reikšmės. Maždaug 325 metais prieš Kristų Aleksandras Makedonietis užkariavo aplinkines provincijas, persikėlė per Sindhu upę ir pavadino ją Indu – taip graikams buvo lengviau išarti. Vėliau Aleksandro kariai iš Makedonijos žemes į Rytus nuo Sindhu pavadino Indija. Dar vėliau šalį užkariavo musulmonai, kurie Sindhu pavadino Hindu, nes persų kalboje nėra garso „s“ – jį pakeitė garsas „h“. Taip užkariautojams Sindhu tapo Hindu, o žemė rytinėje upės pusėje – Hindustanu.

Apie tai kalbėjo ir istorikas C. J. Fulleris. Jis akcentavo, kad žodis „Hindu“ istoriškai sietinas su geografija, o ne kultūra ar religija. Be to, pabrėžė jis, šis terminas yra labai parankus siekiant atskirti musulmonus nuo kitų Indijos tautų.

Persų kalbos žodis „hindu“ kilo iš sanskrito kalbos tikrinio daiktavardžio „Sindhu“ – Indo upės (tekančios šiandieniniame Pakistane) istorinio pavadinimo. Kadaisė

šis žodis reiškė „Indijos (Indo upės slėnio) vietinis gyventojas“. Septynioliktame amžiuje, kai žodis „hindu“ atsirado anglų kalboje, jis vis dar turėjo tą pačią prasmę: „Hindustano (Indijos) gyventojas“, – tačiau ilgainiui žodžio prasmė pakito ir jis ėmė reikšti „tas, kuris liko ištikimas vietos religijai ir neatsivertė į islamą“. Kaip vietinę religiją žymintis terminas, „hinduizmas“ išgalėjo anglų kalboje pačioje devynioliktojo amžiaus pradžioje. Jis buvo nukaltas, pridūrus priesagą „-izm-“, kuri pati iš dalies buvo Vakarų orientalistinės minties, ėmusios

klaidingai traktuoti hinduizmą pagal Vakaruose prigijusių religijų, ypač krikščionybės, modelį, įvesta naujovė. Kitaip sakant, hinduizmo, kaip ir krikščionybės, sąvoka ėmė reikšti

vieningą įvairių doktrinų, tikėjimų ir praktikų sistemą, ir žodis „hindu“ labai aiškiai nurodė priklausymą vienai iš Indijos religijų.

„Hinduizmas“ išstumia visus kitus terminus. Šio įvairias Indijos religijas įvardijančio termino vartojimą, galima būtų palyginti su skirtingų Vakarų tradicijos religinių krypčių ignoravimu, suplakant jas į vieną vietą ir pavadinant „semitizmu“. „Semitizmas“, kaip ir „hinduizmas“, tenurodo geografinę vietovę.

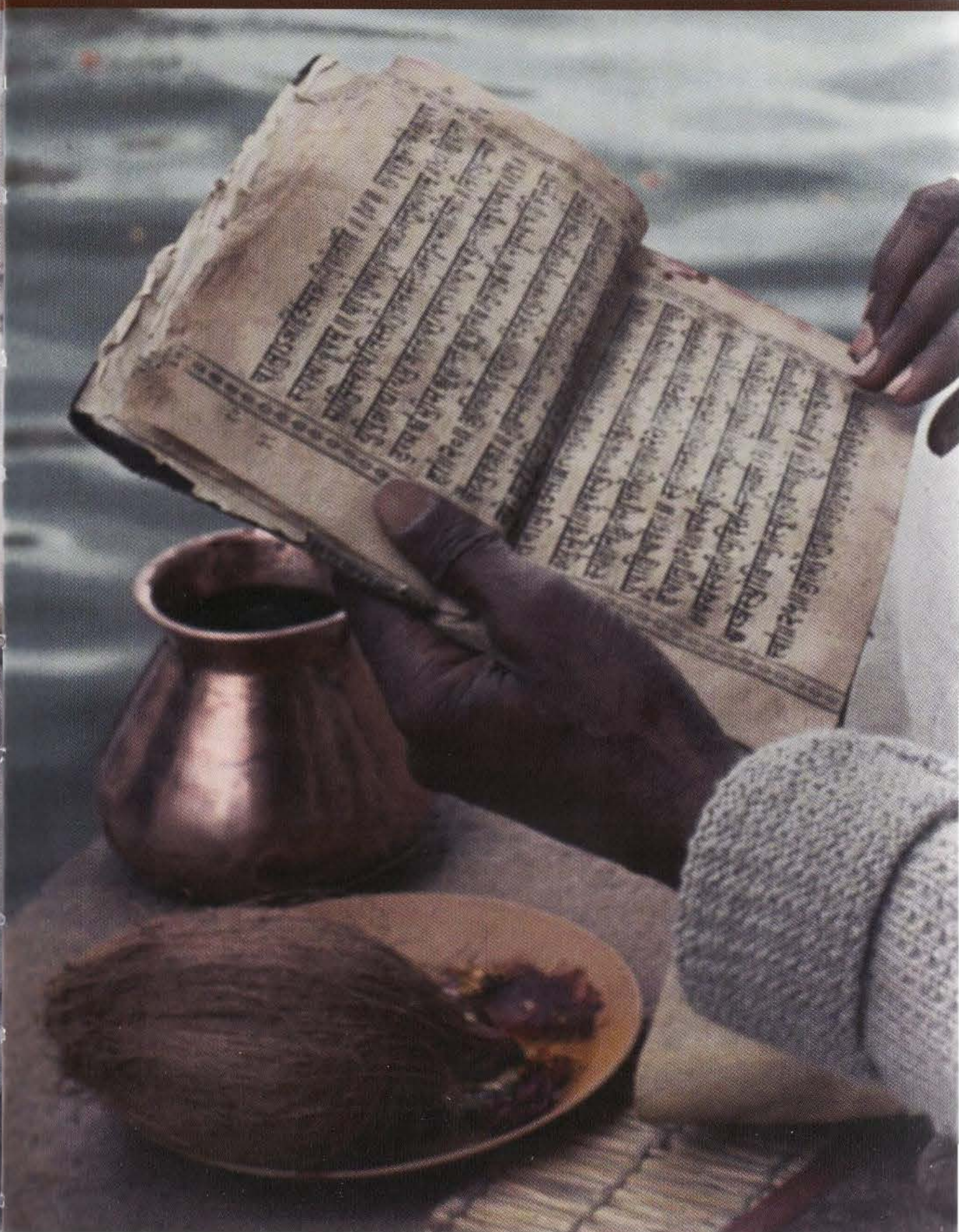
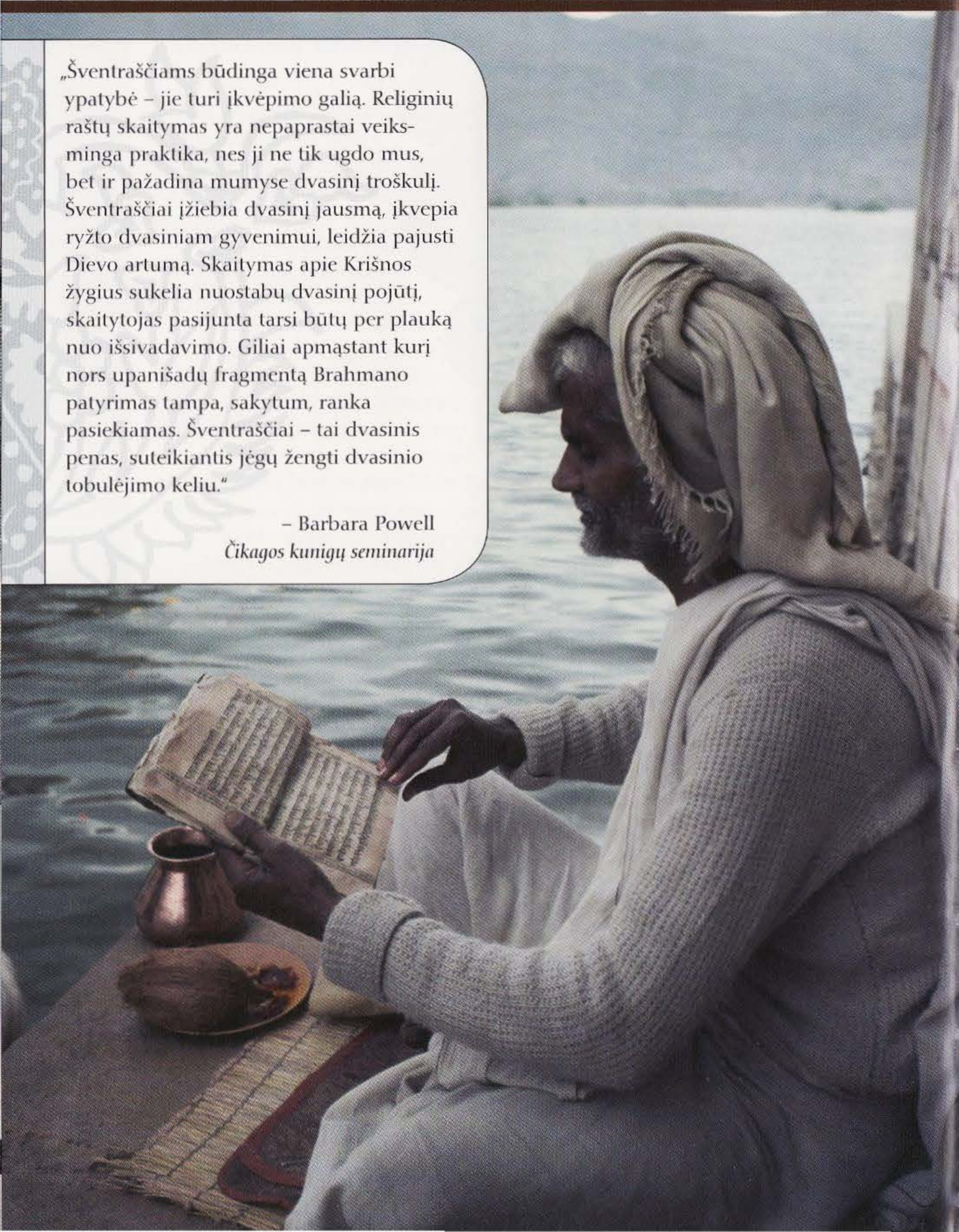
Judaizmas, krikščionybė, islamas ir t.t. yra savitos Vakarų religinės tradicijos. „Semitizmo“ terminas yra pernelyg platus ir supaprastintas, kad tinkamai pristatytų unikalias didžiųjų Vakarų tradicijų religijas. Būtų neteisinga visas Vakarų tradicijas priskirti vienai religijai, o būtent taip nutiko su terminu „hinduizmas“.

Ir vis dėlto terminas „hinduizmas“ yra problemiškesnis už „hindu“, nes visos Indijos religijos suplakamos į vieną, kas praktiniu požiūriu yra labai patogiu. Atidesnis žvilgsnis į šiandieninę Indijoje egzistuojančią religijų įvairovę – vaišnavizmą, šivaizmą ir kitas religijas, parodytų, kad vienu terminu jas vargu ar galima apibendrinti.

„Šventraščiams būdinga viena svarbi ypatybė – jie turi įkvėpimo galią. Religinių raštų skaitymas yra nepaprastai veiksminga praktika, nes ji ne tik ugdo mus, bet ir pažadina mumyse dvasinį troškulį. Šventraščiai įžiebia dvasinį jausmą, įkvepia ryžto dvasiniam gyvenimui, leidžia pajusti Dievo artumą. Skaitymas apie Krišnos žygius sukelia nuostabų dvasinį pojūtį, skaitytojas pasijunta tarsi būtų per plauką nuo išsivadavimo. Giliai apmąstant kuri nors upanišadų fragmentą Brahmano patyrimas tampa, sakytum, ranka pasiekiamas. Šventraščiai – tai dvasinis penas, suteikiantis jėgų žengti dvasinio tobulėjimo keliu.“

– Barbara Powell
Čikagos kunigų seminarija

Vedų LITERATŪRA

Indijos tradicijoje ezoterinė išmintis apie visatą vadinama Veda. Šis žodis kildinamas iš sanskrito šaknies vid – „žinoti“ arba „žinios“. Jis yra giminiškas vokiečių kalbos žodžiams „wit“ ir „wisdom“, graikų kalbos žodžiui „idea“ (pradžioje buvo „widea“) ir lotynų kalbos žodžiui „video“ (žinantysis mato tiesą). **Šventieji Indijos raštai**, sukaupę visą Vedų išminties esmę, vadinami **Vedomis**.

Pasak vaišnavų tradicijos, Vedos radosi iš paties Viešpaties. Vedų išmintis yra rūpestingai perduodama iš mokytojo mokiniui, ir ši grandinė, kuria jos keliauja, vadinama *parampara* – mokinių seka. Vedų tiesas persakančios mokinių sekos vadinamos *sampradajomis*. Taip iš lūpų į lūpas perduodami Vedų išmintį Vedų pranašai siekė išsaugoti sakytinę tradiciją. Visų svarbiausia, kad tinkamu būdu iš mokinių sekos gautos Vedų žinios neturi pasaulietinei literatūrai būdingų trūkumų ir interpoliacijų.

Vedas visatos kūrėjui Brahmai išdėstė pats Aukščiausiasis Viešpats, o vėliau Brahma persakė jas vienam savo sūnų Naradai. Iš Narados lūpų jos perėjo išminčiui Vjasai, kuris maždaug prieš penkis tūkstančius metų jas užrašė, galvodamas apie šio amžiaus žmones (pasak Vedų, kitados žmonės turėję puikią atmintį, ir nebuvo jokio poreikio kurti rašytinę literatūrą). Kadaisė Vedos buvo vientisas milžiniškos apimties kūrinys. Vėliau Vjasa surašė jas į

keturias atskiras knygas, *samhitas*, kad jos būtų prieinamos visiems. Taigi dabar turime „Rigvedą“ (ankstyvasias šventas Vedų giesmes), „Samavedą“ (melodijų Vedą), „Jadžurvedą“ (ritualų Vedą) ir „Atharvavedą“ (užkalbėjimų Vedą). Vedų literatūrą papildė ir aiškinamosios knygos – *brahmanos* (traktatai, išsamiai aprašantys, kaip atlikti aukojimus) bei *aranjakos* (pagal griežtus įžadus gyvenantiems atsiskyrėliams asketams skirti traktatai).

Vedų literatūrai priskiriamas ir *upanišadų* lobynas (filosofiniai tekstai, išskleidžiantys glaustai surašytas Vedų idėjas), gausus *sutrų* skaičius (glaustai išdėstytų tiesų knygos) – „Vedanta-sutros“, „Šrauta-sutros“, „Grihja-sutros“, „Dharma-sutros“ ir „Šulba-sutros“. Paminėtinos ir *vedangos* (pagalbinė Vedų kanono literatūra), *šikša* (fonetika), *čanda* (metras), *vjaka-rana* (gramatika), *nirukta* (etimologija) ir *džjotiša* (astronomija bei astrologija), taip pat *upavedos* (su Vedų studijomis netiesiogiai susijusios disciplinos): Ajurveda (holistinės medicinos mokslas), „Gandharva-veda“ (muzikos

ir šokio menas), „Dhanur-veda“ (karyba), „Stapatja-veda“ (architektūra). Teologiniu požiūriu svarbiausios yra *puranos* (pvz., „Bhagavat purana“), taip pat epinė literatūra („Mahabharata“, kurios viena dalių yra „Bhagavad-gita“, bei „Ramajana“). *Ačarjū* (iškilų mokytojų) raštai taip pat priskirtini Vedų literatūrai, nes jie išgvildena anksčiau užrašytų Vedų kūrinių esmę ir laikomi vediškais *de facto*.

Tūkstančiai Vedų raštų posmų atitinka griežtas poezijos bei metro taisykles ir apima įvairiausias temas: nuo medicinos ar ūkininkavimo iki laiko tėkmės aukštesniosiose ir žemesniosiose planetose, nuo jogos ir meditacijos praktikos iki patarimų šeimos žmonėms ir vegetariškų patiekalų receptų, nuo išsamaus aiškinimo, kaip organizuoti valstybės valdymą, iki profesionalių patarimų, kaip statyti ir dekoruoti šventyklas bei gyvenamuosius statinius. Vedose kalbama apie dramą, istoriją, sudėtingus filosofijos dalykus ir paprastas etiketo pamokas, karinį protokolą ir apie tai, kaip groti muzikos instrumentais. Tačiau svarbiausia vaišnavų tradicijoje tai, kad Vedų literatūroje moksliskai ir labai išsamiai aprašomos *rasos* („santykiai su Dievu“ ar individualių santykių su Aukščiausiuoju teikiamas stiprus laimės jausmas) ir *bhakti* („dvasinė meilė“).

ŠVENTRAŠČIŲ KLASIFIKACIJA

- Šruti** (apreikštieji raštai „tai, kas išgirsta“):
 - keturios Vedų *samhitas* („Rig, Sama, Jadžur ir Atharva“)
 - brahmanos
 - aranjakos
 - upanišados (daugiau nei 108 atskiros knygos)
- Smriti** (tradicija arba „tai, kas išliko atmintyje“):
 - *itihastos* (epai): „Ramajana“ ir „Mahabharata“, kurios viena dalių yra „Bhagavad-gita“)
 - *puranos* (aštuoniolika garsiųjų *mahapuranyū*):
 - šešios satvik puranos:** „Višnu purana“, „Naradža purana“, „Bhagavat purana“, „Garuda purana“, „Padma purana“, „Vara ha purana“
 - šešios radžasik puranos:** „Brahma purana“, „Brahmanda purana“, „Brahma-vaivarta purana“, „Markandėja purana“, „Bhavišja purana“, „Vamana purana“
 - šešios tamasik puranos:** „Matsja purana“, „Kurma purana“, „Linga purana“, „Šiva purana“, „Skanda purana“, „Agni purana“
 - aštuoniolika *upapuranyū* ir daugybė *stbala* (regioninių) *puranyū*
 - ciliuotos *dharmasutros*: „Manu-smriti“, „Višnu-smriti“ ir t.t.
- Sutros** (maksimos)
 - „Šrauta-sutros“, „Grihja-sutros“, „Dharma-sutros“, „Šulba-sutros“, „Vedanta-sutros“ ir t.t.
- Vedangos, upavedos** ir didžiųjų *ačarjū* raštai bei komentarai.

ŠRIMAD BHAGAVATAM

„Šrimad-Bhagavatam“ („Bhagavata purana“), ar tiesiog „Bhagavatam“, ir šiandien vadinamas vaišnavų Biblija. Tai milžiniškos apimties enciklopedinis veikalas, supažindinantis su plačiu mokslo sričių spektru: istorija, psichologija, politika, kosmologija, metafizika ir teologija. 19-ojo amžiaus Amerikos transcendentalistas Ralfas Valdo Emersonas yra pasakęs, kad „Bhagavatam“ – tai knyga, kurią reikia skaityti „atsiklaupus ant kelių“.

Pasak vaišnavizmo tradicijos, pradžioje, kūrinių priešaušryje, gelminės „Bhagavatam“ tiesos buvo apreikštos Dievui Brahmai, pirmajai sukurtai gyvajai būtybei visatoje. Brahma perteikė šias tiesas Naradai, o Narada – savo

Tačiau Vjasa vis tiek juto nepasitenkinimą – savo raštuose, kuriuose glaustai išdėstė Vedų žinias, jis taip niekur ir nesutelkė dėmesio į asmenines Absoliučiosios Tiesos savybes. Tai patvirtino ir jo dvasinis mokytojas Narada: Vjasa patirs vidinį

pasitenkinimą tik tada, kai tiesiogiai aprašys Dievo Asmens Krišnos vardą, didybę, paveikslą ir žygdarbius. Išklaušęs savo guru patarimą, Vjasa parašė „Šrimad-Bhagavatam“ (kuri vadinama „prinokusiu Vedų

Vjasadeva diktuoja „Šrimad-Bhagavatam“ savo raštininkui Ganešui.

sūnui Vjasai, Vedų raštų sudarytojui. Vjasos vaidmuo pirmapradžių žinių perdavimo istorijoje labai reikšmingas. Sakoma, jis suskirstęs amžinąją Vedų išmintį į keturias dalis, o tada glausta aforizmų forma, surašęs Vedų esmę Vedanta-sutrose.

žinių vaisiumi“, „knygų karaliene“, „tyrąja purana“) kaip savaiminį „Vedanta-sutrų“ komentarą.

Vėliau „Bhagavatam“ buvo dar trissyk perduota iš lūpų į lūpas, ir tie perpasakojimai suteikė jai dar daugiau žavesio ir savitumo. Pirmą

sykį ji buvo papasakota Bhadarikašrame, aukštai Himalajuose. Ją pasakojo Vjasa, o pagrindinis klausytojas buvo jo sūnus Šukadeva. Antrą sykį „Bhagavatam“ pasakojo Šukadeva. Jis perpasakojo iš tėvo įgytas žinias didžiam valdovui Maharadžai Parikšitui, kuris buvo prakeiktas po savaitės mirtį. Trečiąjį kartą „Bhagavatam“

buvo papasakota Naimišaranjos miške (Gomati upės pakrantėje, dabartiniame Nimsare, Utar Pradeše). Čia vadovaujami šventojo Šri Šaunakos Rišio išgirsti „Bhagavatam“ iš Sutos Gosvamio lūpų susirinko 60 tūkstančių išminčių. Išminčius Suta Gosvamis klausėsi „Bhagavatam“, kai Šukadeva Gosvamis pasakojo ją Maharadžai Parikšitui. Šiandien mus pasiekusi „Bhagavatam“ yra šių trijų apreikškimų kvintesencija.

Jokia kita *purana* neturi tiek variantų, apie jokią kitą *puraną*

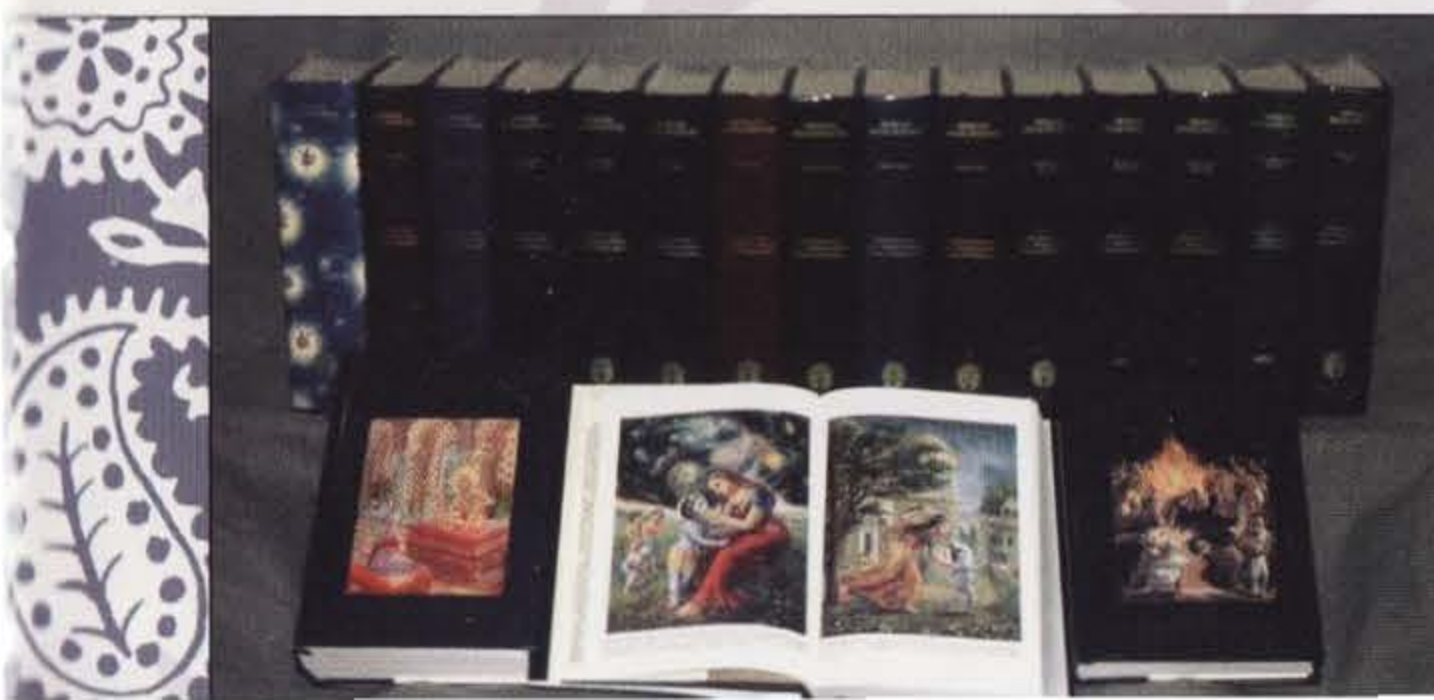
Šri Čaitanja Mahaprabhu

nebuvo kalbėta su tokiu įkvėpimu, kaip apie „Bhagavatam“. Vienu svarbiausių „Bhagavatam“ komentatorių yra laikomas Šridhara Svamis. Reikšmingas vaidmuo komentuojant šiuos šventraščius tenka ir Viraraghavai Ačarjai.

Pasakojama, kad Sanatana Gosvamis, vienas ryškiausių Šri Čaitanjos

sekėjų, studijavo „Bhagavatam“ dar prieš sutikdamas savo dvasinį mokytoją. Tačiau žymiausių savo darbą „Brihad Bhagavatamritą“ – visą „Bhagavatam“ esmę pasakojimo forma – jis parašęs po to, kai išgirdo šventraščius iš paties Mahaprabhu lūpų. Kiti garsių Sanatanos sekėjų – Rupos Gosvamio ir Dživos Gosvamio – veikalai taip pat parašyti „Bhagavatam“ pagrindu. Naujausi išsamūs A.Č. Bhaktivedantos Svamio Prabhupados komentarai padarė „Bhagavatam“ prieinamą bei suprantamą šiandienos pasauliui.

„Šrimad-Bhagavatam“ tomai anglų kalba. Išvertė ir komentavo Jo Dieviškoji Kilnybė A. Č. Bhaktivedanta Svamis Prabhupada.

BHAGAVATAM

TURINYS

Jau pirmuosiuose puslapiuose „Bhagavatam“ deklaruoja savo unikalumą: *dharmah projjhita-kaitavo 'tra* – „jei veiksmas atliekamas iš materialių paskatų, tai nėra religinė praktika“ (1.1.2). Komentatoriai „veiksmus iš materialių paskatų“ apibūdina kaip *kamą* (primityvų ir subtilų jausmų tenkinimą), *arthą* (materialinės gerovės kėlimą), *dharmą* (įprastinį religingumą) ir *mokšą* (išsivadavimą). Taigi „Bhagavatam“ skelbia, kad **tikroji religija**, kurios objektas – *bhakti*, dvasinė meilė Krišnai, iškyla virš žemiškų tikslų, kad ir kokie jie būtų kilnūs. Vienintelis „Bhagavatam“ objektas yra galutinis gyvenimo tikslas – meilė Dievui.

Svarbiausi „Bhagavatam“ nagrinėjami klausimai, yra *sambandha* (žmogaus ryšis su Dievu), *abhideja* (šio ryšio atgaivinimo procesas) ir *prajodžana* (šio ryšio tikslas).

Juos nagrinėdama „Bhagavatam“ atskleidžia visą kompleksą tiesų, kurios tarsi audinio gijos suaustos į dešimt tradicinių *puranų* temų:

1. *sarga*, pirminis kūrimas, kurio metu randasi žemė, vanduo, ugnis, oras ir eteris, taip pat ir visuminė materialioji energija;
2. *visarga*, antrinis kūrimas, arba pirmosios gyvosios būtybės kūrinijoje Brahmos darbai;
3. *sthana*, būdai, kaip Viešpatys palaiko visatos funkcionavimą įvairiausiomis savo galiomis, ir detalus Jo energijų aprašymas;
4. *pošana*, Dievo ir Jo tarno savitarpio

- ryšys ir praktika, padedanti gilinti šį ryšį;
5. *uti*, potroškių, verčiančių sąlygota sielą įsitraukti į materialią veiklą, aprašymas;
 6. *manvantara*, šventraščių nurodymai šio pasaulio gyvosioms būtybėms;
 7. *išanukatha*, detali informacija apie Dievo Asmenį ir įvairius Jo pavidalus;
 8. *nirodha*, visų galių, kurios dalyvavo kūrinijos radimosi procese, suskaidymas (Viešpaties galių aprašyme ypatingas dėmesys skiriamas materialiosios visatos naikinimui);
 9. *mukti*, įvairių rūšių išsivadavimas iš materialių kančių ir išsivadavimo kulminacija – meilė Dievui;
 10. *ašraja*, aukščiausiosios galutinės žinios: transcendencija. Aukščiausios galutinės žinios išsamiai apibūdina Aukščiausiąjį Dievą, o jas vainikuoja Krišnos žygių, kurie yra vertingiausia „Bhagavatam“ dalis, aprašymas.

MAHABHARATA

Kaip didingas epas – tiek apimties, tiek ir turinio prasme – „Mahabharata“ yra Indijos mitologijos, religijos ir filosofinės minties pamatinis tekstas. „Mahabharatą“ sudaro 110 tūkstančių **sanskrito posmų** – ji yra septynis kartus ilgesnė už „Iliadą“ ir „Odisėją“ drauge sudėjus ir beveik triskart ilgesnė už judėjų-krikščionių Bibliją. „Mahabharata“ laikoma tokiu pat autoritetingu tekstu kaip ir Vedos ir yra vadinama „**penktąja Veda**“. Vaišnavai laiko ją *itihasa* – istoriniu pasakojimu.

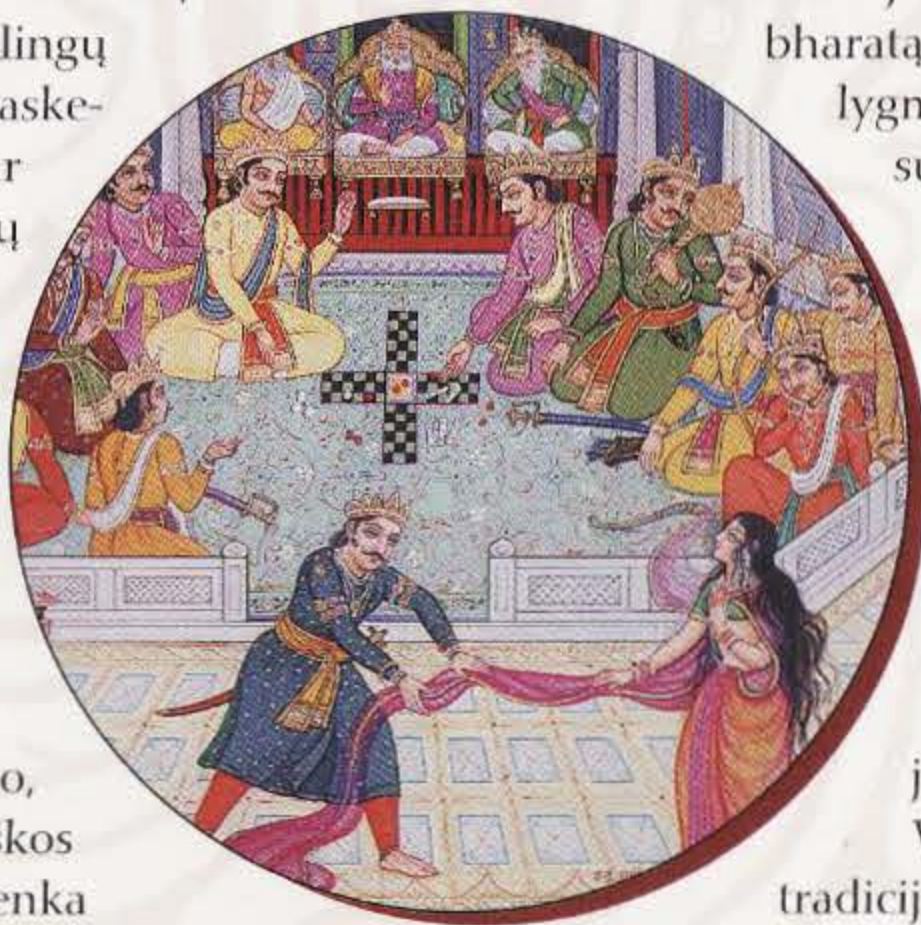
Daugiatomėje „Mahabharatoje“ persipina daugybė temų, tačiau pagrindinė pasakojimo gija – pusbrolių Pandavų ir Kauravų kivirčas. Jų susidūrimas perauga į visuotinį brolių žudišią karą, kuris į savo sukūrį įtraukia dievus ir žmones, sukčius ir stebuklingu galių pelniusius asketus, brahmanus ir karališkųjų šeimų narius, ir kuris sukelia baisią grėsmę visai visatai.

Tradiciškai „Mahabharata“ interpretuojama trimis aspektais. Iš pirmo žvilgsnio, tai vienos karališkos giminės, kuriai tenka stoti į nuožmų brolių žudišią karą, istorija. Tačiau net ir šiame paviršiniame lygmenyje į pirmą planą iškyta tokios dorybės, kaip

heroizmas, narsa ir šventumas. Etikos lygmeniu karas čia suvokiamas kaip nuolatinis kasdien sprendžiamas konfliktas tarp gėrio ir blogio, teisybės ir neteisybės, doros ir nedorybės – kitaip sakant, *dharmos* ir *adharmos*.

Analizuojant „Mahabharatą“ dvasiniu lygmeniu, epas sutelkia dėmesį į kovą tarp dvasinio „aš“ ir kūniškojo prado, tarp dvasinio žmogaus pašaukimo ir jo kūno, proto bei juslių diktato.

Vaišnavų tradicija žvelgia į „Mahabharatą“ kaip į tekstą, apimantį visus tris realybės lygmenis, ir padeda suvokti kiekvieną iš jų.

BHAGAVAD GITA

Žodis *gita* reiškia „giesmė“, o *bhagavad* – „Dievas, visų turtų (*bhaga*) valdovas (*vat*).“ Taigi „Bhagavad-gita“ yra „visų turtų valdovo giesmė“. Joje užrašytas Viešpaties Krišnos mokymas.

Šis veikalas – tai dialogas tarp Viešpaties Krišnos ir karžygio bei karalaičio Ardžunos, įvykęs prieš pat pražūtingą Mahabharatos karą.

Ardžuna atsisako vykdyti savo, kaip *kšatrijo* (kario), pareigą ir nusprendžia sudėti ginklus. Tokį jo apsisprendimą paskatina asmeninės, subjektyvios priežastys: jo giminaičiai ir mokytojai stovi priešininko pusėje.

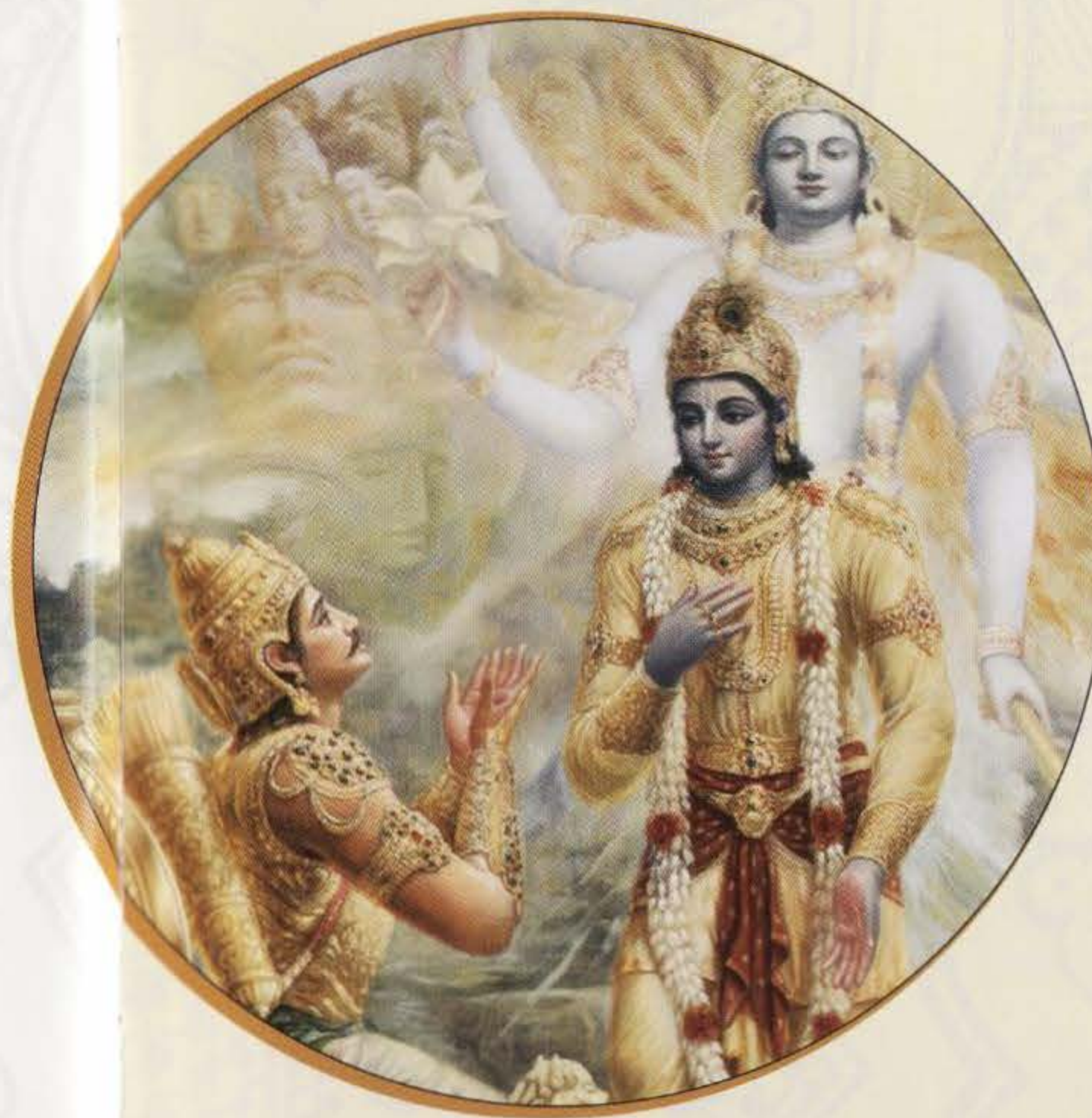
Krišna, kuris sutiko paimti į rankas Ardžunos kovos vežimo vadžias ir būti jo vedliu, mato, kad Jo bičiulį, Jo *bhaktą*, užvaldė iliuzija, paralyžiavo baimė ir jis negali pakelti rankos prieš savo artimuosius bei draugus. Visa širdimi jį užjausdamas Krišna meistrišku žodžiu primena Ardžunai apie jo tiesioginę socialinę kario, kurio rankose jo valdinių likimas, pareigą (*varna-dharma*), o svarbiausia, jo religinę (*sanatan-dharma*) kaip amžinos su Dievu susaistytos dvasinės būtybės pareigą. Krišnos mokymo svarba šiandieniniam žmogui bei jo universalumas peržengia istorinio konteksto ribas ir aktualizuoja mūsų lauke Ardžunos sprendžiamą dilemą.

Dialogą sudaro klausimai ir atsakymai, kurie paaiškina metafizines

sąvokas, pavyzdžiui, skirtumą tarp kūno ir sielos (materijos ir dvasios), veiksmo neprisirišus prie rezultato principą, disciplinos (*jogos*) ir meditacijos privalumus, žinių (*jnana*) bei dvasinės meilės (*bhakti*) reikšmę. Krišna moko, kad tobulumas – tai ne pasaulio atsižadėjimas, o priešingai, disciplinuotas veiksmas (*karma-joga*), atliekamas nesiekiant pasisavinti jo vaisių (*karma-phal-tjaga*).

Krišna stoja prieš Ardžuną visatos pavidalu, kuriame glūdi visa esatis, po to apsiereiškia mistiniu keturrankiu Višnu ir galiausiai savo pirminiu dvirankiu pavidalu. Jis paaiškina daugybės savo pavidalų (Brahmano, Paramatmos, ir Bhagavano) funkcijas (žr. toliau šia tema) ir galiausiai atskleidžia, kad Jo asmeninis pavidalas yra viršesnis už Jo beasmenius aspektus.

Krišna kalba apie tris materialios būties *gunas* – dorybę, aistrą bei neišmanymą – paaiškina, kaip žinios apie jas, taip pat žinios apie dievišką ir demonišką prigimtį, suteikia žmogui nušvitimą. Jis nurodo, kad egzistuoja trijų rūšių išsivadavimas ir kad aukščiausias iš jų – nusilenkti Jam kupina meilės ir atsidavimo širdimi.

KAS YRA DHARMA?

Nors daugelis tyrinėtojų sutaria, kad žodis „pareiga“ yra priimtinas sanskrito žodžio *dharma* atitikmuo lietuvių kalboje, ši terminą gana sudėtinga išversti. Jis apima religijos, įprastinio religingumo, šventos pareigos, dorybės, visatos tvarkos ir t.t. sąvokas. Etimologiškai jis yra kilęs iš šaknies *dhri*, kuri reiškia „laikyti“, o tiksliau „tai, kas viską jungia išvien“. Daiktus sieja jų esminės savybės. Taigi *dharma* suvokiama kaip „daikto esminė savybė“ arba „būdinga daikto ypatybė“. Vandens *dharma* yra drėgmė. Medaus *dharma* yra saldumas, o sielos *dharma*, pasak „Bhagavad-gitos“, yra dvasinė meilės tarnystė Krišnai.

GITOS KOMENTARAI

Plačiai publikuojama ir skaitoma kaip atskiras tekstas iš tiesų „Bhagavad-gita“ tėra šeštosios „Mahabharatos“ knygos („Bhišma-parva“, 23-40 skyriai) dalis. Aštuoniolika „Bhagavad-gitos“ skyrių sudaro 700 posmų, ir šis veikalas dažnai vadinamas „Gitopanišada“, nes išlaiko *upanišadų* stilių ir yra ištikimas filosofinėms *upanišadų* išvadoms.

Gitos“ išminties klodai įkvėpė rašyti komentarus ne vieną filosofą. Sakoma, kad „Gita“ yra daugiausia komentarų susilaukęs kūrinys visoje žmonijos religijos istorijoje. Per visą Indijos istoriją nuo senų senovės jos komentarus yra parašęs kone kiekvienas svarbesnis mokytojas. „Mahabharatoje“ taip pat pateikiamas „Gitos“ aiškinimas – jos keturioliktoji knyga „Anugita“ iš esmės yra „Gitos“ turinio apibendrinimas.

„Gitamahatmja“ („Gita“ šlovinantys posmai) yra neatskiriama jau seniai autoritetingais pripažintų vaišnavų veikalų, tokių kaip „Varaha purana“ ir „Padma purana“, dalis,

o šiais raštais naudojasi visos Indijos filosofinės minties mokyklos.

7-ajame ir 8-ajame krikščioniškosios eros amžiais impersonalizmo mokyklos atstovai Bhaskara ir Šankara parašė filosofinius traktatus, kurie šiandien taip pat laikomi klasikineis „Gitos“ komentarais, nors šiuose veikaluose nėra vaišnavams būdingų personalizmo įžvalgų.

Reikšmingiausi vaišnavizmo tradicijoje yra vėliau parašyti griežtai teistiniai komentarai, iš kurių ypatingai

paminėtini A.Č. Bhaktivedantos Svamio Prabhupados komentarai.

Nuo tada, kai 1785 m. Čarlzas Vilkinsas pirmą kartą išvertė „Gitą“ į anglų kalbą, ji tapo populiari ir už Indijos ribų. „Gitos“ skelbiamomis tiesomis labai susidomėjo Vokietijos (Schlegelis, Deussenas ir Schopenhaueris), Amerikos (Emersonas ir Thoreau), Anglijos (anglų šeimoje išaukęs Maxas Muelleris ir Aldous Huxley's), Prancūzijos (Romainas Rollandas) ir Rusijos (Tolstojus) intelektualai. Susidomėjimas „Gita“ negęsta ir šiandien.

„Iš visų hindu šventųjų raštų „Bhagavad-gita“ yra plačiausiai skaitomas ir, ko gero, svarbiausias rašytinis tekstas, padedantis perprasti Rytų misticizmo pasaulį“

– R. C. Zaehneris, Oksfordo universitetas

RAMAJANA

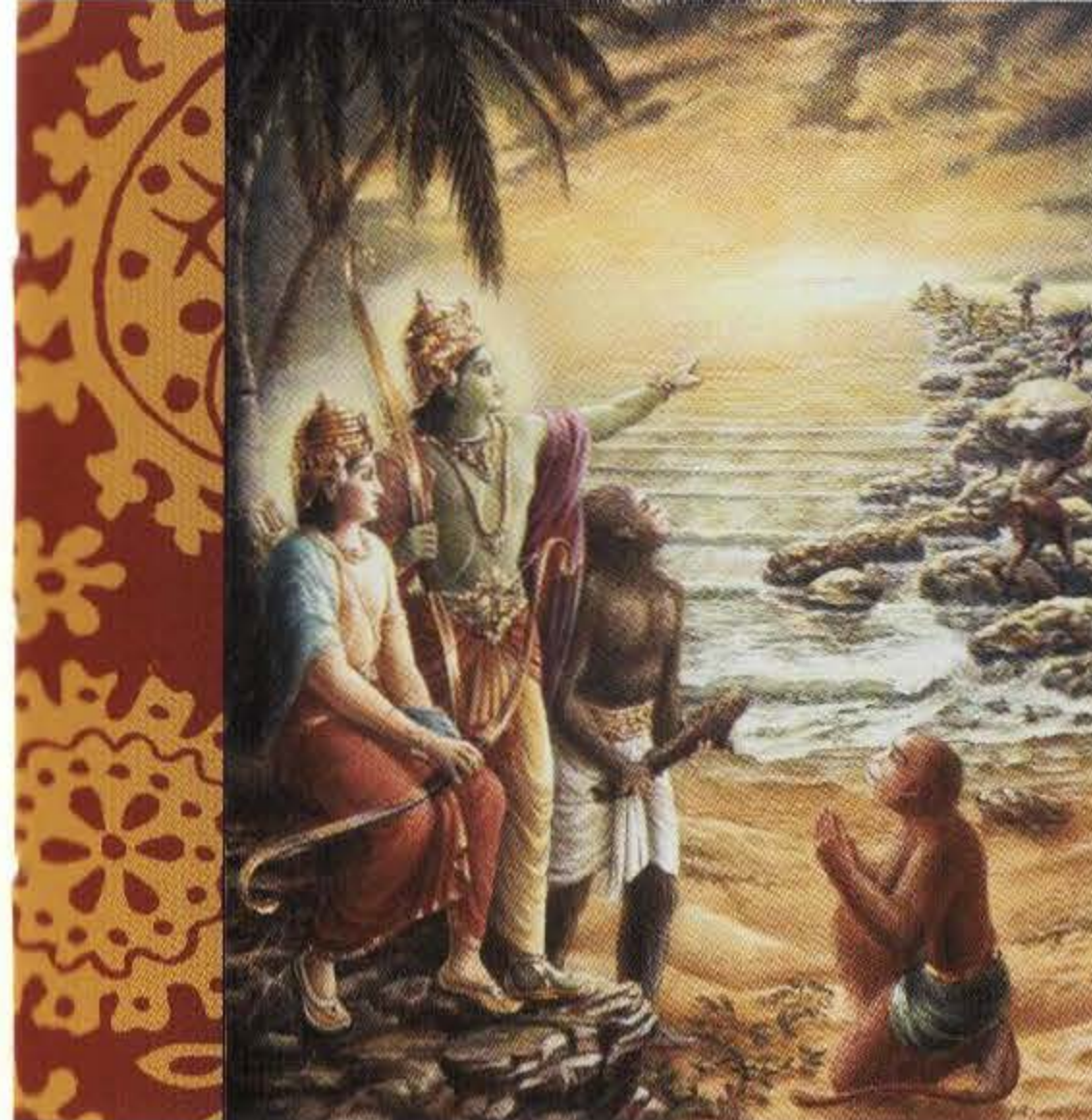
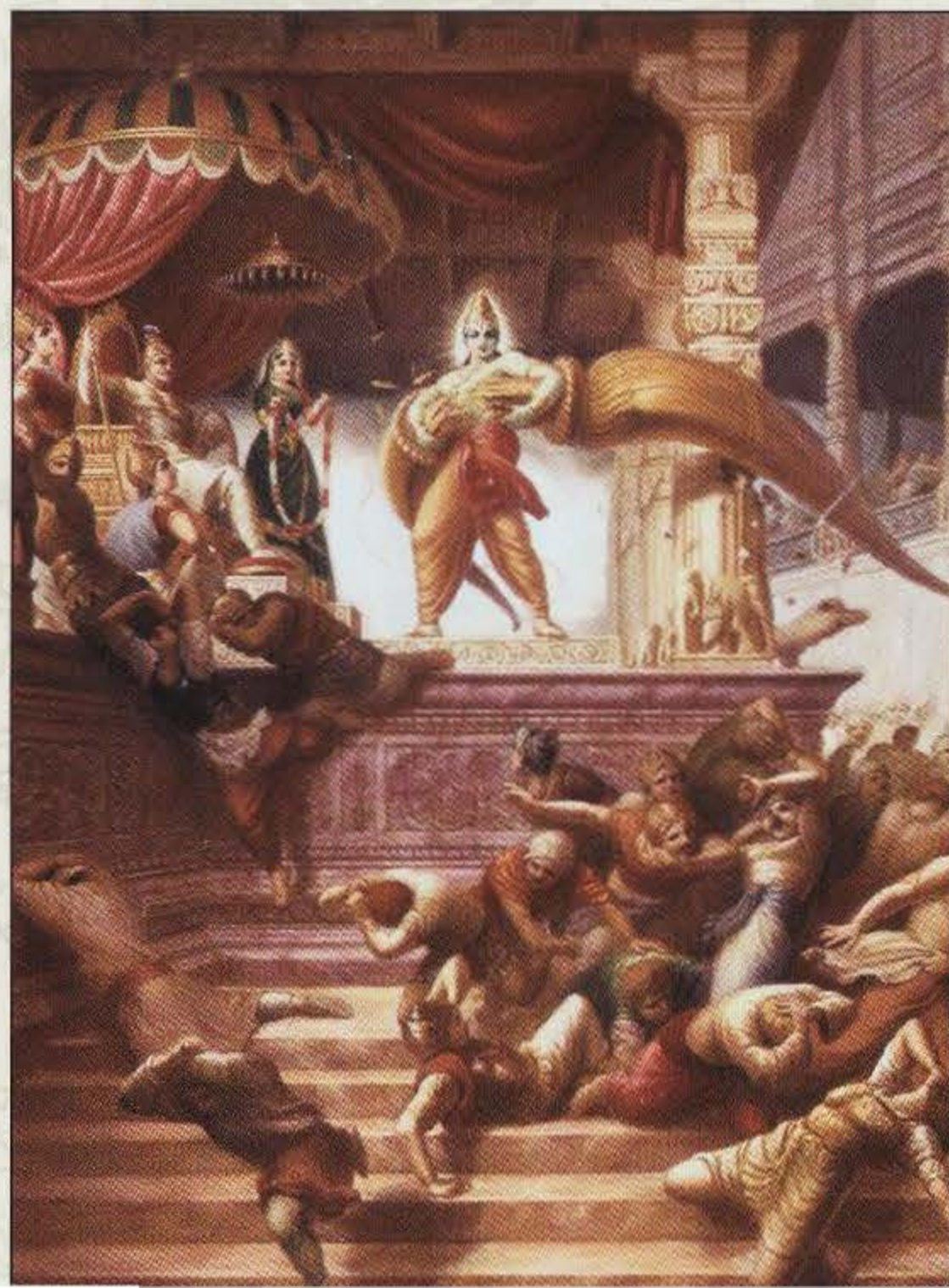
Kitas garsus sanskrito epas – **pasakojimas apie Ramą** – buvo parašytas *treta jugoje*, maždaug prieš du milijonus metų. Šią istoriją pirmasis užrašė išminčius **Valmiki**s. Jo „Ramajanos“ („Ramos kelias“) versija ir šiandien laikoma vienu iš dviejų svarbiausių epų Indijos istorijoje (antrasis yra „Mahabharata“). Apie „Ramajanos“ išskirtinumą byloja ir tas faktas, kad ji vadinama **pirmąja poema** (*adikavya*) gausiame Sanskrito literatūros lobyne.

Ramajana“ žavi savo tobulu grožiu: ji neprilygstama sanskrito poetikos požiūriu, vaizdų ryškumu ir gilia dialogų mintimi; jos grožis glūdi jos postuluojamuose dorovės ir etikos principuose; ji yra tobulo gražio, nes kalba apie *dharma* (pareigos vykdymo svarbą), nes į pirmą planą iškelia žmogaus jausmus, bet, ko gero, didžiausia jos puošmena yra jos aprašomi veikėjai.

Svarbiausias „Ramajanos“ veikėjas yra pats Rama. Nedviprasmiškai apibūdintas kaip *avataras* („Dievas, apsireiškęs Žemėje“), Rama „Ramajanoje“ iškyla kaip aukštas, galingas ir teisingas karalaitis. Jis yra dorybės įsikūnijimas, tikras didvyris, nebijantis atskleisti

savo „žmogiškesnės“ pusės: meilės ir skausmingo ilgesio, kurį išgyvena, kai iš Jo pagrobiamą kelią į Jo širdį radusi moteris.

Ta moteris – tai Sita, kuriai būdinga tokia pati nepriekaištinga dora kaip ir Ramai. Ji yra skaistumo,

(*sundara-khanda*) skirta Hanumano asmenybės ir jo žygių aprašymui. Jis suranda Sitą ir perduoda jai žinią nuo Ramos drauge su Jo žiedu, liudijančiu apie judviejų draugystę. *Juddha-khandoje* įvyksta ilgai lauktas mūšis tarp Ramos ir Ravanos kariuomenių. Rama laimi mūšį ir įkuria tobulą dievacentrinę karalystę, indų tradicijoje vadinamą Rama Radžja. Septintoji knyga (*uttara-khanda*) paprastai laikoma „Ramajanos“ priedu. Jame pasakojama, kaip

Ramos ištremta iš karalystės dėl pasklidusių gandų apie neištikimybę Sita apsigyvena atsiskyrėlio Valmikio trobelėje ir jai gimsta judviejų su Rama sūnūs – Kuša ir Lava. Vėliau Kuša ir Lava paveldi Ajodhjos sostą, tačiau Sita, palaužta baisaus likimo smūgio, randa prieglobstį Žemėje, o sąžinės ramybės neatgaunantis Rama iškeliauja į dangaus karalystę.

gėrio ir teisingumo įsikūnijimas. Kilnysis Ramos brolis Lakšmanas yra visa siela atsidavęs šiai dieviškai porai ir rūpinasi, kad jiems niekada nieko netrūktų. Ir pagaliau Hanumanas, Ramos *bhaktas* pusiau žmogaus-pusiau beždžionės kūnu, simbolizuoja jėgą, riteriškumą, lojalumą ir atsidavimą.

Pirmoji Valmikio „Ramajanos“ knyga (*bala-khanda*) pasakoja apie dievišką Ramos gimimą, Jo vaikystę ir vedybas su Sita. Antrojoje knygoje (*ajodhya-khandoje*) Valmiki pasakoja apie artėjantį Ramos karūnavimą ir intrigas, dėl kurių Rama ištremiamas gyventi į mišką. Trečioji knyga (*aranja-khanda*) pasakoja apie Ramos, Sitos ir Lakšmano gyvenimą miške, apie būtybes, su kuriomis jie ten susitinka, ir apie Sitos pagrobimą. Ketvirtojoje knygoje (*kiškindha-khandoje*) Rama susipažįsta su Hanumanu bei Sugriva ir sudaro neišardomą sąjungą, o vėliau karūnuoja Sugrivą Kiškindhos karaliumi. Tuo metu žūva vyresnysis Sugrivos brolis Valinas, ir prasideda Sitos gelbėjimo žygis. Penktoji knyga

PERPASAKOTOS RAMAJANOS VERSIJOS

Valmikio „Ramajana“ laikoma seniausia ir **autentiškiausia** Ramos gyvenimo istorijos versija. Tačiau perpasakojant šią istoriją skirtingų Indijos regionų vietos **kalbomis**, netrukus gimė daugybė pirminės „Ramajanos“ variacijų.

Be Valmikio užrašytos „Ramajanos“ egzistuoja ir kita sena istorijos apie Ramą versija sanskrito kalba: „Mahabharatoje“ vienas išminčius pasakoja apie Ramos žygius Judhišthirai. Šis skirsnis, „Ramopakhjana“, pateiktas trečiojoje „Mahabharatos“ knygoje *arjana-parvoje*. Kitą seną „Ramajanos“ versiją sanskrito kalba randame „Harivamšoje“, pridurtoje prie „Mahabharatos“ ir aprašančioje Krišnos gyvenimą. Devintoji „Bhagavatam“ giesmė taip pat glaustai atpasakoja Ramos nuotykius.

Ramos gyvenimo istorijos variacijų galima rasti ir ne vienoje *puranų*. Per jas ši istorija pasiekė Pietų Indiją, o čia XI amžiuje išminčius vardu Kampanas perrašė ją tamilų kalba. Būtent jo knyga yra laikoma pirmąja vietos

kalba parašyta „Ramajanos“ versija ir vadinama „Iramavataram“. Po Kampano perpasakoto epo XIII amžiuje pasirodė versija telugu kalba, o dar vėliau, XIV amžiuje, – bengališkoji „Ramajana“.

Viduramžiais prasidėjęs *bhakti* atgimimas (XVI amžiuje) paskatino daugelį naujų „Ramajanos“ versijų atsiradimą. Žymiausia jų yra „Adhjatma-ramajana“ (ezoteriškoji „Ramajana“), kuri, kaip manoma, buvo parašyta Pietų Indijoje. Šis kūrinys pateikia mistifikuotą Ramos istorijos variantą, kupiną išradingų alegorijų ir mįslingų simbolių. Negalima nepaminėti ir dviejų kitų reikšmingų „Ramajanos“ versijų: „Ananda-ramajanos“ bei „Bhušundi-ramajanos“. Pastarasis kūrinys yra toks artimas „Bhagavata puranai“, kad neretai vadinamas „Rama-bhagavata“. Ir vis dėlto garsiausia iš Indijos vietos

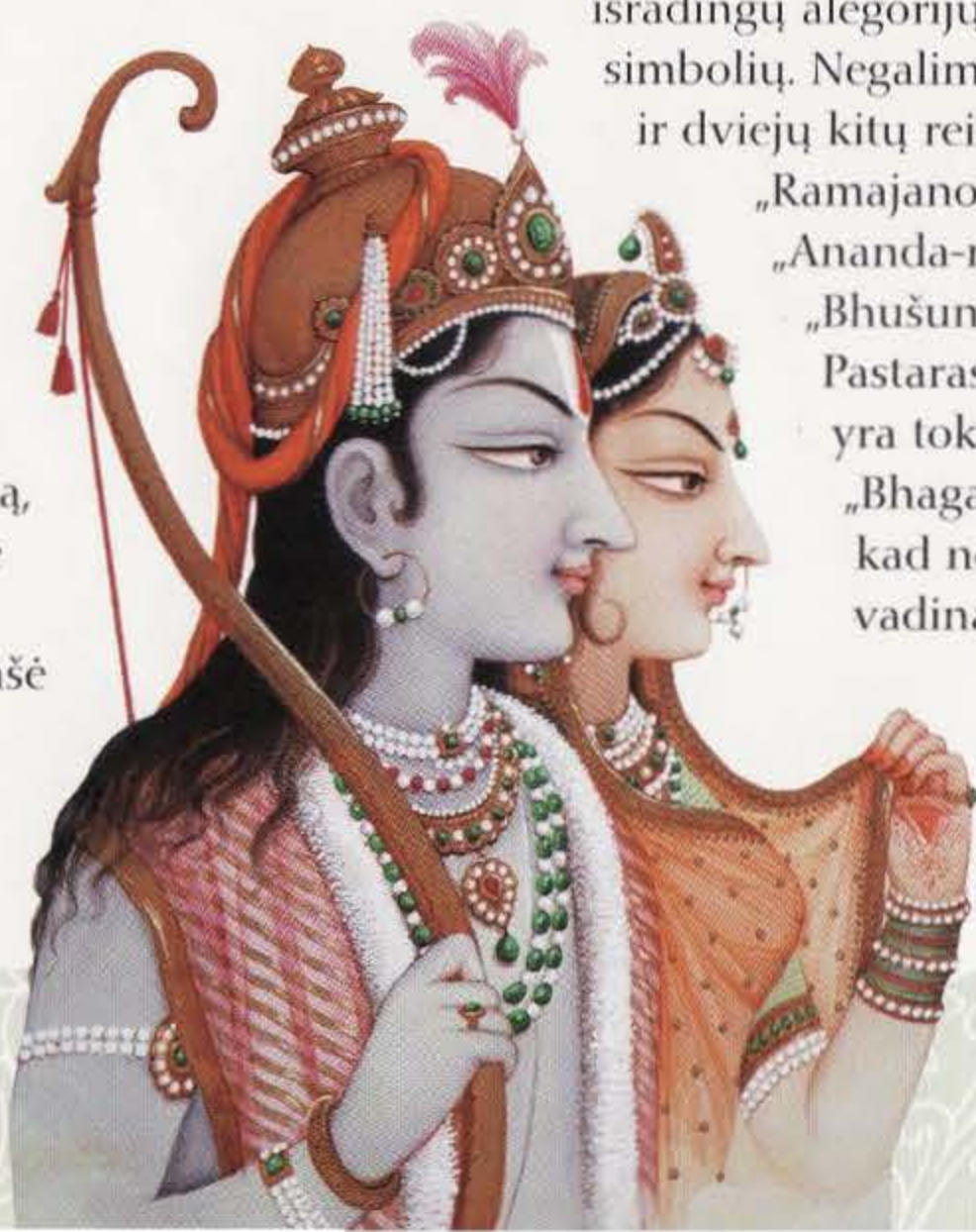
kalbomis parašytų „Ramajanos“ versijų yra „Ramčaritmanasa“, kurią XVI amžiuje hindi kalba parašė Tulsidasas.

Pažymėtina, kad šios vietos kalbomis parašytos versijos nėra pažodiniai Valmikio „Ramajanos“ vertimai – dažniausiai tai visiškai naujos knygos, parašytos Valmikio istorijos pagrindu, bet priduriančios naujų įžvalgų, legendų, nuspalvintos to krašto kolorito. Ir nors pirmąsyk dauguma indų išgirsta būtent vietinę „Ramajanos“ versiją, Valmikio

eiliuota „Ramajana“ jiems yra ypatingai šventas kūrinys.

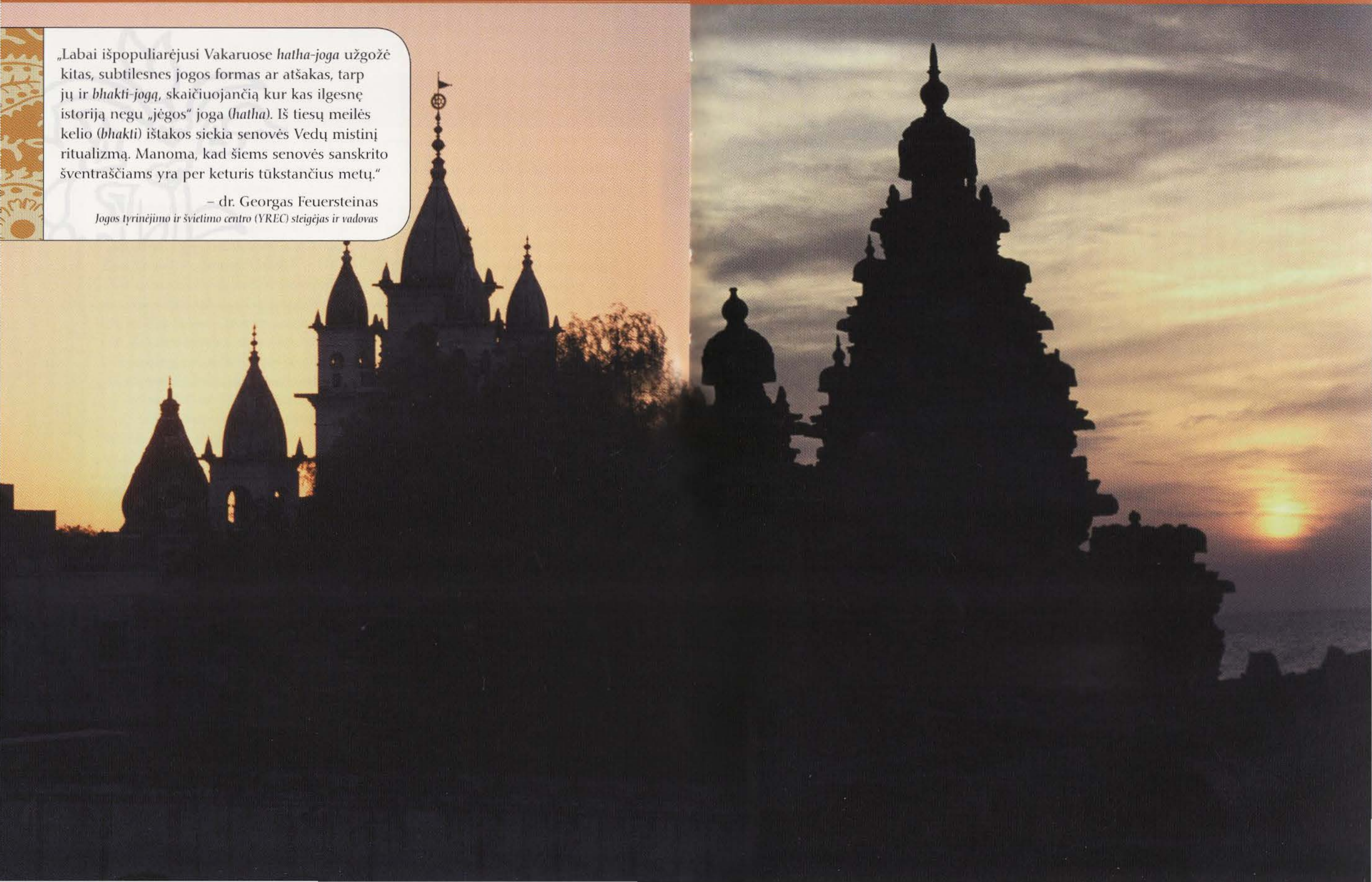
„Ramajana“ plačiai skaitoma ir visame pasaulyje. Tailande vadinamą „Ramakien“, Indonezijoje – „Serat Rama“, Birmoje – „Jama Pwe“, Filipinuose – „Maharadia Lawana“, „Ramajana“ nuolat interpretuoja muzikantai, mimai, poetai, folkloro atlikėjai, teatro ir kino aktoriai, ji vaizduojama komiksuose, pagal ją kuriami epai. Įvairiausios istorijos ir personažai, susiję su Ramos *lilomis*, yra užkariavę daugiau negu milijardo žmonių širdis.

Rama nukauna piktaįjį Ravana

„Labai išpopuliarėjusi Vakaruose *hatha-joga* užgožė kitas, subtilesnes jogos formas ar atšakas, tarp jų ir *bhakti-jogą*, skaičiuojančią kur kas ilgesnę istoriją negu „jėgos“ joga (*hatha*). Iš tiesų meilės kelio (*bhakti*) ištakos siekia senovės Vedų mistinį ritualizmą. Manoma, kad šiems senovės sanskrito šventraščiams yra per keturis tūkstančius metų.“

– dr. Georgas Feuersteinas
Jogos tyrinėjimo ir švietimo centro (YREC) steigėjas ir vadovas

VAIŠNAVIZMAS

IŠTAKOS PIETŲ INDIJOJE

Praėjus šimtmečiams po to, kai **Vjasa** sudarė **Vedų** raštus, iškilo keletas ryškių mokytojų, kurie padarė didžiausią darbą sistemindami **vaišnavizmo** tradiciją. Šis darbas vyko ir Pietinėje, ir Šiaurinėje Indijoje – ir viena, ir kita tradicija turi tik jai būdingų, savitų bruožų.

„Yra daugybė šventraščių, literatūros bei architektūros paminklų ir archeologijos radinių, bylojančių apie galias bhakti (vaišnavizmo) šaknis. Tačiau atidesnis žvilgsnis į pastarųjų dviejų ar trijų tūkstantmečių Indijos religijos istoriją akivaizdžiai rodo, kad bhakti tradicija klestėjo ir buvo labiausiai išplitusi viduramžiais, maždaug nuo vienuoliktojo amžiaus, iškilus tokiems vaišnavų ačarjoms (dvasiniams mokytojams), kaip Ramanudža ir Madhva. Daugybė ankstyvųjų bhakti srovių viduramžiais susijungė į bhakti judėjimą.“

– Šrīvatsa Gosvamis

Šri Čaitanja prema sansthana centro Vrindavane steigėjas ir vadovas

Tradiciniame pasakojime bhakti – dvasinę meilę personifikuoja graži moteris, kuri gimsta ir suauga Pietų Indijoje. Anot metaforiškojo pasakojimo, vėliau Bhakti apkeliauja visą Indiją, tačiau visu savo grožiu pražįsta Šiaurėje. Ir iš tiesų ankstyviausi vaišnavizmo kultūros liudijimai aptinkami būtent Pietuose.

Pietų vaišnavizmo plėtotei didelę įtaką turėjo alvarų – iškilių

ankstyvojo periodo bhakti mokytojų – darbais. Alvar reiškia „paniręs į meditaciją“ arba „paskendęs Dievuje“. Būtent tokia jausena būdinga visiems Pietų Indijoje gyvenusiems viduramžių bhakti judėjimo šventiesiems bei išminčiams. Yra žinoma dvylika garsiųjų alvarų, tačiau svarbiausi jų – Namalvaras, Kulašekharalvaras ir Perijalvaro dukra Andala. Alvarų

gyvenimo pavyzdys, jų poezija ir šiandien yra prisimenama bei nepaprastai vertinama Pietų Indijoje, ypač Ramanudžos mokyklos vaišnavų.

Anot tradicijos, alvarai gyveno priešistoriniu laikotarpiu, maždaug prieš penkis ar šešis tūkstančius metų, tačiau Indijos religijos tyrinėtojai teigia, kad alvarai gyvenę VIII–IX krikščioniškosios eros amžiais.

Alvarai tamilų kalba parašė „Divja Prabandham“ – rinktinę, kurią sudaro keturi tūkstančiai dvasinių giesmių.

Pietų Indijos vaišnavams „Divja Prabandham“

yra šventas ir nė kiek ne menkesnis už pačias Vedas veikalas, ir jie pagarbiai vadina jį „Vaišnavų Veda“.

Ypatingas alvarų skelbiamos bhakti religijos bruožas buvo jos atvirumas aukštos ir žemos kastos žmonėms, vyrams ir moterims, turčiams ir beturčiams, išmintingiesiems ir neišmanėliams, doringiesiems ir nedorėliams. Kalbant apie alvarus, norėtuši pažymėti, kad Andala buvo moteris, Kulašekhara – karalius (buvo manoma, kad karališkųjų šeimų nariai yra pernelyg pasinėję į malonumų verpetą, kad imtųsi rimtai praktikuoti vaišnavų religiją), o Tondaradipodis – į doros kelią sugrįžęs piktadarys. Vienintelė, anot alvarų, būtina sąlyga norint pasiekti dvasinį tobulumą yra *prapatti* – atsidavimas Viešpačiui visa širdimi.

Alvarų giesmės ir šiandien Pietų Indijos vaišnavams yra neišsemiamas įkvėpimo šaltinis. Matyt, jos bus turėjusios įtakos ir vaišnavizmo formavimuisi Šiaurėje, nes jose jie iškėlė pamatinę *rasų* („santykių su Dievu“) idėją, kuri netrukus Šri Čaitanjos sekėjams tapo atskiru mokslu.

Alvarų giesmėse daugiausia apdainuojama *dasjos rasa* (tarno meilė valdovui), *sakhjos rasa* (draugo meilė) ir *vatsaljos rasa* (tėviška meilė).

Jie taip pat gilinosi į *mathurjos rasą* (santuokinę meilę), tačiau jos išskirtinumą iškėlė jau Čaitanja Mahaprabhu. Be vienos kitos išimties alvarų dvasinėje poezijoje iš esmės nekalbama apie aukštesniąsias *rasas*.

Tuo metu, kai Pietuose klestėjo alvarų poezijos įkvėptas dvasingumas, didžioji Šiaurės Indijos dalis, atsidūrusi svetimšalių rankose, nutolo nuo vaišnavizmo paveldo. Tačiau atsiradus mokytojų sekai, kuri ypač suklestėjo XV amžiuje, kai į Žemę nužengė Šri Čaitanja Mahaprabhu, ši situacija neišvengiamai turėjo pasikeisti.

Pietų Indijos šventykla, labai panaši į tas, kuriose Dievą garbino alvarai.

Alvarų tradicijai priklausantis ramanudžitų sadhu

ANKSTYVASIS VAIŠNAVIZMAS IŠTAKOS ŠIAURĖS INDIJOJE

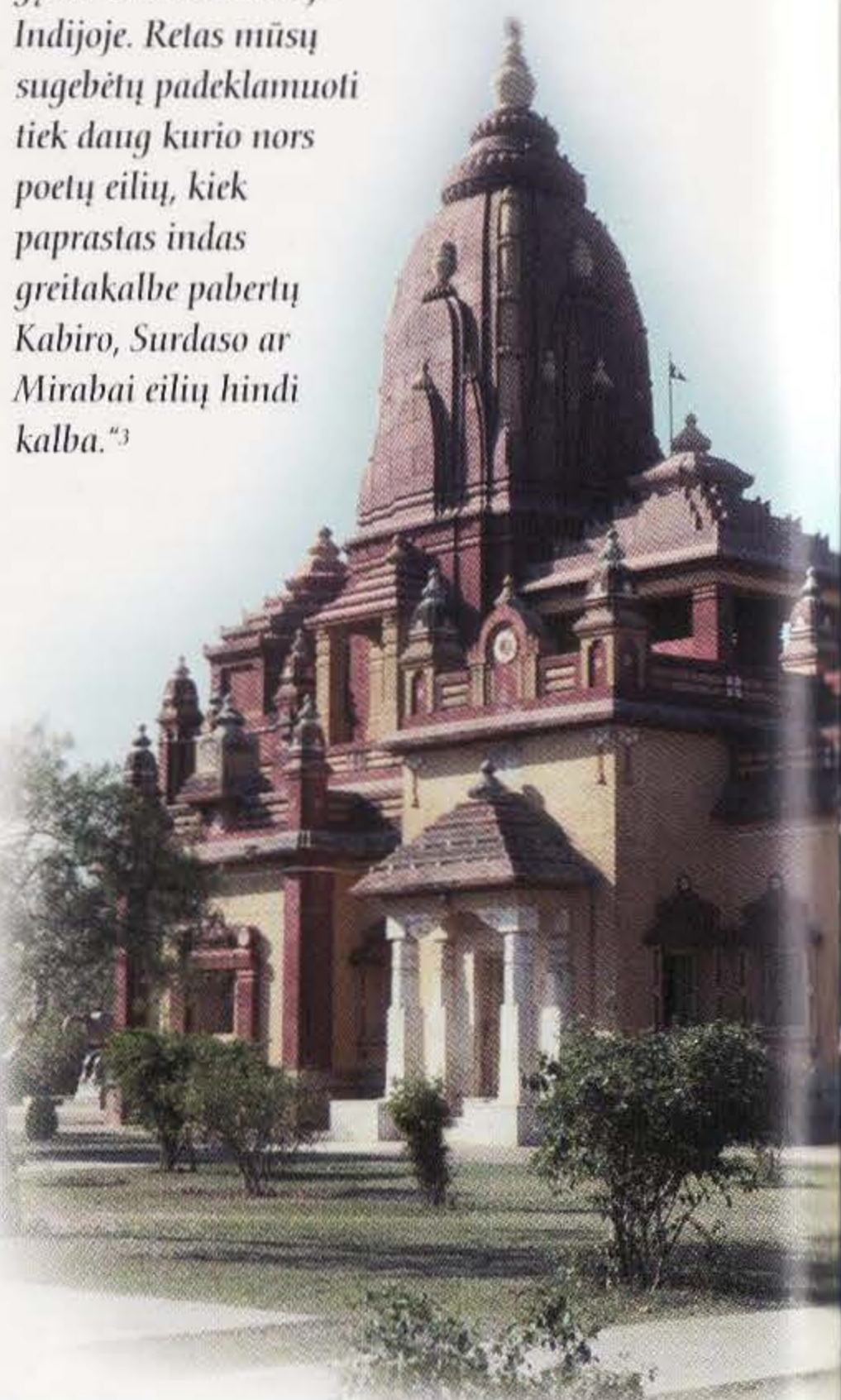
Pasak jau minėtos metaforiškos istorijos, Bhakti gimė Indijos Pietuose. Tačiau nemaža archeologinių tyrinėjimų rodo, kad Bhakti turėjo seserį **dvynę**, gimusią šiaurinėse Indijos provincijose.

Suviro Jaiswalo knygoje „Vaišnavizmo ištakos ir raida“, R.P. Čandos „Archeologija ir vaišnavų tradicija“² bei kitose knygose atskleidžiami įtikinami faktai apie vaišnavizmo egzistavimą Šiaurės Indijoje ankstyvuojų jo raidos laikotarpiu.

Ir vis dėlto Šiaurės bei Centrinėje Indijoje, nuo Kašmiro ir Gudžarato iki Bengalijos ir Orisos, bhakti judėjimas tapo įtakinga jėga tik XII amžiuje. Tuo laikotarpiu talentinga bhakti sekėjų karta vietos kalbomis parašė ištisą pluoštą poemų vaišnavizmą formavusių tradicinių šventraščių, tokių kaip „Šrimad-Bhagavatam“ ir „Bhagavad-gita“, temomis. Jeilio universiteto klasikinės filologijos specialistas Richardas Davis taip rašo apie Šiaurės Indijos bhakti poezijos gilumą ir dvasingumą:

„Nusižengdami Indijos karališkojo dvaro rūmų poezijos tradicijoms šiaurės Indijos poetai – šventieji rašė eiles vietos prastakalbe ir rėmėsi vaizdiniais iš kasdienio gyvenimo. Iš asmeninių išgyvenimų gimusiose eilėse jie apdainavo sunkius išmėginimus ir džiaugsmus, patiriamus dvasiniame kelyje. Viduramžių bhakti poezija hindi, bengali,

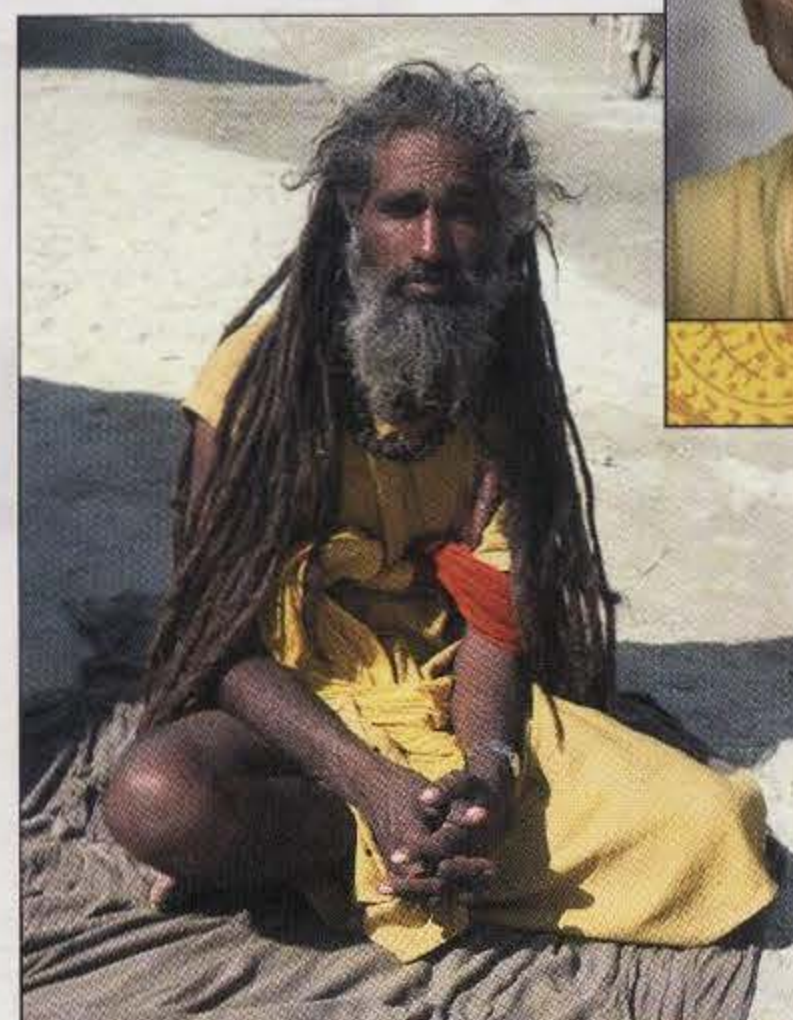
marathi ir kitomis Indijos regioninėmis kalbomis bei dialektais išsiskiria ne tik stiprių religinių išgyvenimų, bet ir psichologinių bei emocinių būsenų įvairove ir sudaro turtingiausių dvasinės literatūros biblioteką visame pasaulyje. Dvasinės viduramžių giesmės tebėra gyvos ir šiandieninėje Indijoje. Retas mūsų sugebėtų padeklamuoti tiek daug kurio nors poetų eilių, kiek paprastas indas greitakalbe pabertų Kabiro, Surdaso ar Mirabai eilių hindi kalba.“³

Tarp autorių, kurie dar labiau pakurstė bhakti aistrą, buvo trys poetai iš Šiaurės Indijos – Vidjapatis, Džajadeva ir Čandidas, sukūrę ištisą pluoštą nepaprastai gilios poezijos kūrinių. Šie poetai ir išminčiai ypatingai aukštino stiprų meilės jausmą, patiriamą išsiskyrus su Viešpačiu, – labai retai kam pasiekiamą dvasinį meilės ilgesį. Jų poezija, kurioje aprašomi gilūs vaišnavų misticizmui būdingi jausmai, padarė didžiulę įtaką vėlesniųjų kartų mokytojams. Vėliau šiaurės vaišnavizmo mintį formaliai susistemino iškilūs dvasiniai mokytojai, svarbiausi kurių yra Valabha, Čaitanja ir šeši Vrindavano Gosvamiai.

Pastabos

1. Suvira Jaiswal, 1967. *The Origin and Development of Vaishnavism*. Delhi: Munshiram Manoharlal.
2. R.P. Chanda, 1920. *Archaeology and the Vaishnava Tradition* in "Memoirs of the Archaeological Survey of India" No. 5.
3. Donald S. Lopez, 1995. *Religions of India in Practice*, 40. Princeton University Press.

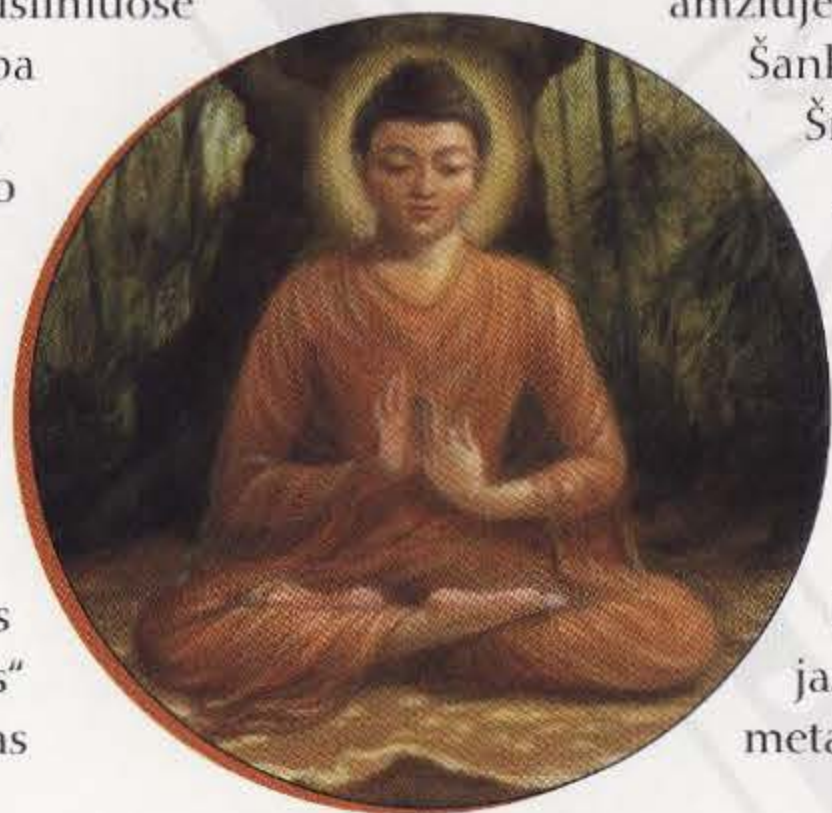

BUDA & ŠANKARA

Vaišnavizmo istorija byloja, kad iki Budos laikų (500 metais prieš Kristų) didžioji dalis Indijos gyventojų buvo ištikimi Vedų tradicijos puoselėtojai. Tuo laikotarpiu paplito klaidingas Vedų tekstų interpretavimas, paskatinęs atgyvenusių (ankstesniems amžiams skirtų) aukų atnašavimo ritualų ir gyvūnų žudymo tiems aukojimams įsigalėjimą.

Buda matė tik vieną išeitį iš susiklosčiusios padėties – paneigti Vedų autoritetą. Užuo analizavęs metafizines realybės dimensijas, kaip tai darė Vedos, jis visą dėmesį sutelkė į moralę, etiką, psichologines galias, kančios priežastis ir išsivadavimą iš kančių. Jis mokė, kad pasaulį valdo nepastovumo ir priežastingumo dėsniai, t.y. kad visi materialūs daiktai yra laikini ir kad niekas nevyksta atsitiktinai.

Buda mokė, kad geriausias būdas šiame pasaulyje yra rasti vidurio kelią. Tai harmoningas požiūris į gyvenimą išlaikant pusiausvyrą ir vengiant tokių kraštutinumų, kaip laimės paieškos jusliniuose malonumuose arba griežtoje askezėje. Budizmo mokymo pagrindą sudaro keturios tauriosios tiesos, kurios skelbia, kad 1) visos gyvosios būtybės patiria kančias, 2) kančias sukelia „troškimas“ ir „alkis“, 3) kančias

Buda

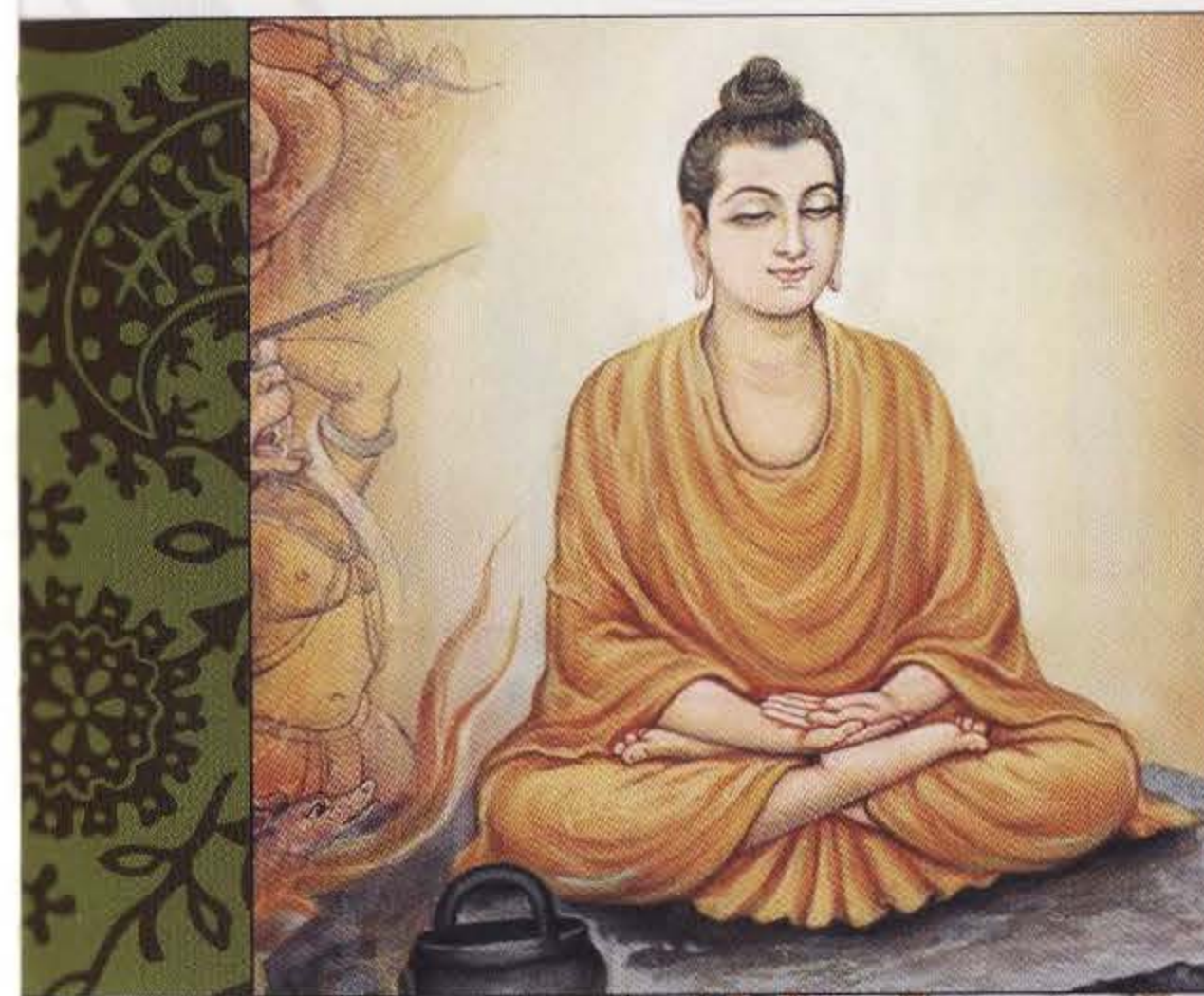
galima nutraukti, ar iš jų išsivaduoti, ir 4) budizmo principai nurodo kelią, kuris išvaduoja iš kančių. Šie keturi principai yra glausta aštuoniapakopio kelio (teisinga elgsena, teisingas tikslas, teisingai nukreiptas ryžtas, teisingas kalbėjimas, teisinga gyvensena, teisinga dėmesio koncentracija, teisingai nukreiptos pastangos ir teisingai, t.y. į doringą elgseną, nukreiptos mintys) santrauka.

Taigi budizmas iš esmės skelbia ikiteistinę žinią: „Apvalyk savo mintis ir būk doras žmogus – taip pakilsi virš materialių kančių.“ Budizmas nediskutuoja Dievo klausimo ar ankstyvojo Vedų mokymo.

Tačiau VIII krikščioniškosios eros amžiuje Žemėje apsirėškė Šankara, Viešpaties Šivos inkarnacija. Jis grąžino Vedų šventraščių autoritetą, bet šiek tiek kitaip juos interpretavo. Šankara mokė, kad Vedos yra Dievo įkvėptos, bet jas reikia suprasti metaforiškai, taigi

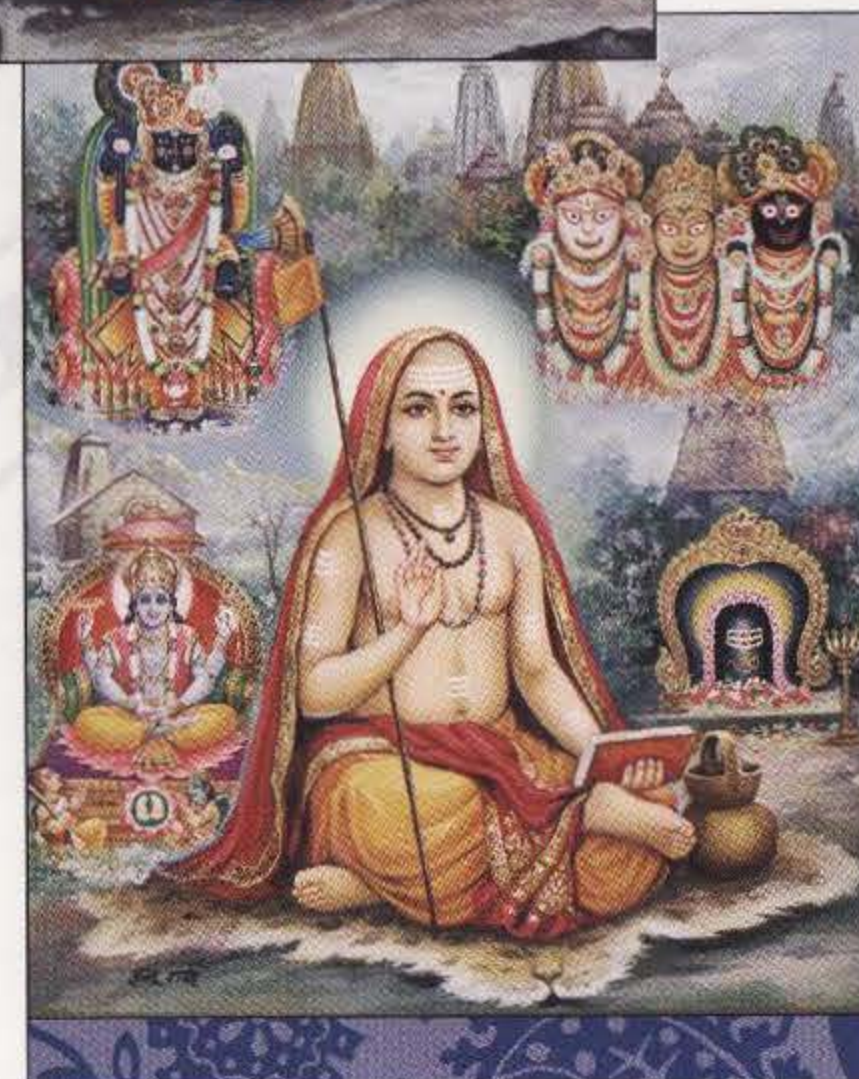
pateikė impersonalistinę jų traktuotę. Kitaip sakant, Šankarai Dievas visų pirma – abstrakti jėga, ir bet kokia šventraščių užuomina apie Viešpaties asmeniškumą turi būti suprasta kaip simbolinė arba kaip konstatuojanti žemesnįjį Dievo aspektą. Toks mokymas pasirodė labai patrauklus Šankarą supusiems žmonėms, kurių dauguma buvo budistai, išmokę žvelgti į pasaulį per abstrakčios filosofijos bei psichologijos prizmę ir nepripažįstantys Aukščiausiosios Būtybės.

Taigi į šį pasaulį nužengusio Budos funkcija buvo paneigti Vedų autoritetą, kad žmonės liautųsi sekę jų priesakais, nes šventraščiai buvo klaidingai interpretuojami, o Šankaros tikslas buvo atkurti Vedų autoritetą ir pateikti Vedas budistams priimtina forma. Anot vaišnavų, tokia buvo dieviškojo sumanymo, siekiant atkurti Vedų kultūrą, dalis. Vedų autoriteto grąžinimo procesas prasidėjo XI amžiuje iškilus Ramanudžačarjai.

Viršuje: Buda medituoja.

Dešinėje: Impersonalizmo mokytojas Šankara.

SIDHARTA GAUTAMA

Vaišnavai laiko Budą (kuris vaikystėje vadintas Sidharta Gautama) Višnu inkarnacija. „Šrimad-Bhagavatam“ (1.3.24), kurioje išpranašautas Budos atėjimas 2 500 metų prieš jam gimstant, teigiama, kad jis gimė Gajos provincijoje ir kad jo motina būsianti Andžana. Istoriniai faktai liudija jį gimus ne Gajoje, o Nepale, tačiau Gajoje jis patyrė „nušvitimą“. Kitaip sakant, Sidharta gimė Nepale, o Buda gimė Gajoje.

Taip pat istorija byloja, kad Budos motina buvusi ne Andžana, o Majadevi. Andžana buvo Budos močiutė, pasiėmusi auginti Budą, kai praėjus šešioms dienoms po gimdymo mirė jo motina. Todėl galima sakyti, kad Andžana ir buvo Budos motina.

Taigi „Bhagavatam“ pateikia Budos gyvenimo istoriją iš dvasinės perspektyvos. Pasak Džajadevos Gosvamio, Budos slaptoji misija buvo ne padėti pamatus pačiam budizmui, o nutraukti beprasmį smurtą ir gyvūnų aukojimus.

AČARJOS

DIDIEJI MOKYTOJAI

Šankaros mokymui iššūkį metė sėkminga misionieriška alvarų veikla, kuri pasiekė epogėjų į šį pasaulį atėjus **Ramanudžai** (1017–1137). Vedų autoriteto gražinimo darbui jis suteikė papildomą kokybinį postūmį. **Buda** pakirto Vedų autoritetą. Šankara jį atkūrė, bet įtvirtino impersonalistinę Vedų traktuotę. O Ramanudža pasuko prie pirmapradiškojo Vedų monoteizmo, suformuluodamas savo višištadvaitos filosofiją – savotišką kokybinį monizmą. „Mes esame tokie patys, kaip Dievas“, mokė Ramanudža, „bet sykiu ir skiriamės nuo Jo“. Daugeliui Šankaros sekėjų atrodė, kad Ramanudža stengėsi išryškinti ne skirtumus, o panašumus, ir tai lėmė, kad jo filosofinis mokymas prigijo aplinkoje, kurioje dominavo Šankaros idėjos.

Ramanudžos filosofijoje jau išryškėja tikrosios vaišnavų *sidhantos* (doktrinos) užuomazgos – jis žengia žingsniu toliau nei Buda ir Šankara – jis suvokė skirtumą tarp gyvosios būtybės ir Dievo. Šankara neigė bet kokį skirtumą tarp jų, skelbdamas, kad gyvoji būtybė yra tapati Dievui, o Ramanudža jį įžvelgė. Madhva žengė dar toliau – jis akcentavo mūsų skirtybę nuo Dievo.

Praslinkus maždaug šimtmečiui nuo Ramanudžos epochos iškilo Madhva (1239–1319), kuris skelbė *Dvaitos* doktriną, nedviprasmiškai pabrėždamas tikrovės dualizmą – yra Dievas, ir yra gyvoji esybė, ir jiedu niekada nebus tapatūs. Istoriskai taip susiklostė, kad Indi-

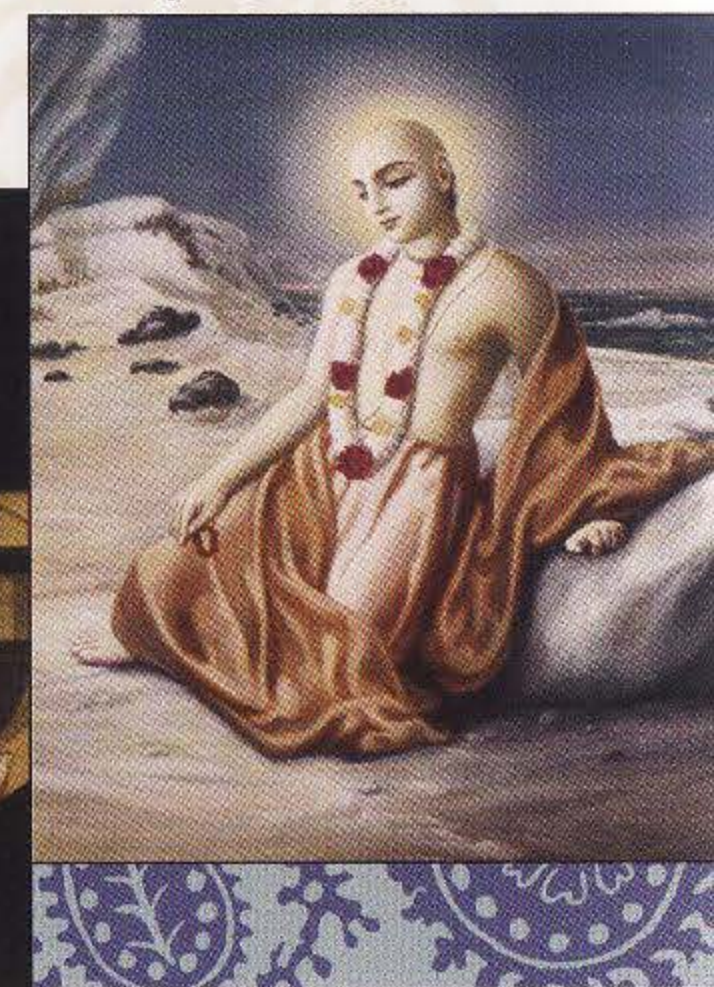
jos filosofinėje literatūroje dominuoja Madhvos mokyklos grynojo dualizmo, Ramanudžos kokybinio monizmo ir Šankaros monistinės mokyklos skirtumų aiškinimai. Madhvačarja pasirinko bekompromisę poziciją: jis nenorėjo nė girdėti apie Dievo ir ribotos sielos panašumus. Jo vaišnavizmas ir šiandien užima tvirtas pozicijas prieš budistinį ateizmą ir Šankaros monizmą.

Apibendrinant galima pasakyti, kad Šankara neigė Dievo ir gyvosios būtybės skirtybę, Ramanudža šią skirtybę pripažino, o Madhva ją išryškino. Tačiau pasak Gaudijos vaišnavų, apsireiškus Šri Čaitanjai įvyko paskutinis Vedų autoriteto atkūrimo etapas: Šri Čaitanja

Madhva (1239–1319)

Ramanudža (1017–1137)

suderino Dievo ir gyvosios esybės tapatumą bei skirtybę. Jo mokymas tapo žinomas kaip *ačintja-bhedabheda-tatva* – „nesuvokiamas vienalaikis tapatumas Dievui ir skirtybė nuo Jo“. Mes esame tapatūs Dievui kokybės prasme, sakė Šri Čaitanja, bet skiriamės kiekybiškai. Atlikę cheminę vandenyno ir jo lašelio analizę, pamatytume, kad jiedu yra visiškai tapatūs, tik vienas yra mažas, o kitas – neaprepiamas.

Taip ir Viešpats. Jis valdo begalinius lobius: grožį, turtus, šlovę, žinojimą, jėgą ir atsižadėjimą. Būdama Jo dalelė, gyvoji būtybė taip pat turi šias savybes, bet tik

labai mažą jų dalį. Todėl gyvoji esybė nėra Aukščiausiasis. Priešingai, gyvoji esybė yra priklausoma, ir jos paskirtis – tarnauti Aukščiausiajam. Toks yra pirminis Vedų mokymas, kuris laipsniškai atgavo savo pirminį pavidalą per istoriškai ilgą apreiškimo procesą, kuriame dalyvavo Vjasa, Buda, Šankara, Ramanudža, Madhva ir galiausiai Šri Čaitanja Mahaprabhu. Paminėtini ir kiti didieji *ačarjos*: Nimbarka, Valabha bei Višnusvamis, tačiau anksčiau nurodytos šešios asmenybės yra svarbiausios, norint suprasti, kaip vyko Vedų išminties skleistis, sustiprinusi Pietų Indijos vaišnavizmo judėjimą ir drauge atkūrusi turtingą Šiaurės Indijos tradiciją.

Dievas yra šviesa, o neišmanymas – tamsa. Kur apsieiškia Dievas, ten išsisklaido neišmanymo tamsa.
– Vėdų aforizmas

3 Dievo ASPEKTAI

Indijos teologijoje išskiriami trys Dievo aspektai: Brahmanas (Viešpaties beasmenis aspektas), Paramatma (Jo visa apimantis lokalizuotasis aspektas) ir Bhagavanas (aukščiausias asmenybės aspektas). Šiems trimis aspektams būdingos trys pirmapradės Dievo savybės: *sat* (būtis, arba amžinatvė), *čit* (absoliutus žinojimas) ir *ananda* (begalinė palaima). *Sat* realizuojama pasiekus Brahmano lygį; pažinus Paramatmą realizuojamos *sat* ir *čit* savybės; o patyrus Bhagavaną atsiveria *sat*, *čit* ir *ananda*. Taigi Bhagavano patyrimas atveria Dievo savybių visatvę.

BRAHMANAS

Pažinus Brahmaną (Dievą, kaip visa apimančią visatos jėgą) įsisąmoninamas pamatinis Dievo aspektas. Prie šio Dievo aspekto labiausiai linksta dvasiniais klausimais besidomintys empirikai. Rimčiau besigilinantieji Brahmano pažinimu renkasi mistinį *gjana-jogos* kelią (tradicinę pirmenybę intelektui teikiančią praktiką). Šis kelias leidžia pažinti Brahmaną iki galo, kitaip sakant, patirti amžinatvės aspektą (*sat*). Dauguma šiandien egzistuojančių jogos ir religijos formų atveda savo sekėjus prie šios pamatinės dvasinės sampratos. Pasirinkusieji šį kelią vadinami *gjana-jogais*. Tiesos paieškos tiesia jiems kelią į Viešpaties švytėjimą – beasmenį *brahmadžjoti*, į kurį jie įsilieja po mirties. Tačiau šiame kelyje slypi didžiulis pavojus suklypti, nes neaprepiama imper-

Beasmenis Brahmanas

sonalizmo amžinatvė pažadina natūralų tarpasmeninių santykių ilgesį. Ir tada praktikuotojas gimsta vėl, kad pabaigtų savo dvasinę kelionę.

PARAMATMA

Gjana-jogas gali pakilti į kitą pažinimo lygmenį ir tapti *aštanga-jogu*, praktikuojančiu aštuoniapakopį jogos kelią, kaip jis aprašytas Patandžalio „Joga-sutrose“. Jei jogui nusišypso sėkmė, jis gali patirti lokalizuotąjį Dievo

aspektą – Dievą, glūdintį kiekvienos gyvosios būtybės širdyje ir kiekviename atome. Ši Dievo apraiška vadinama Paramatma, Supersiela. Ją patyrusiai sielai atsiveria ne tik Viešpaties nemirtingumo suvokimas, bet ir visa dvasinių žinių esmė (Jo *čit* savybė).

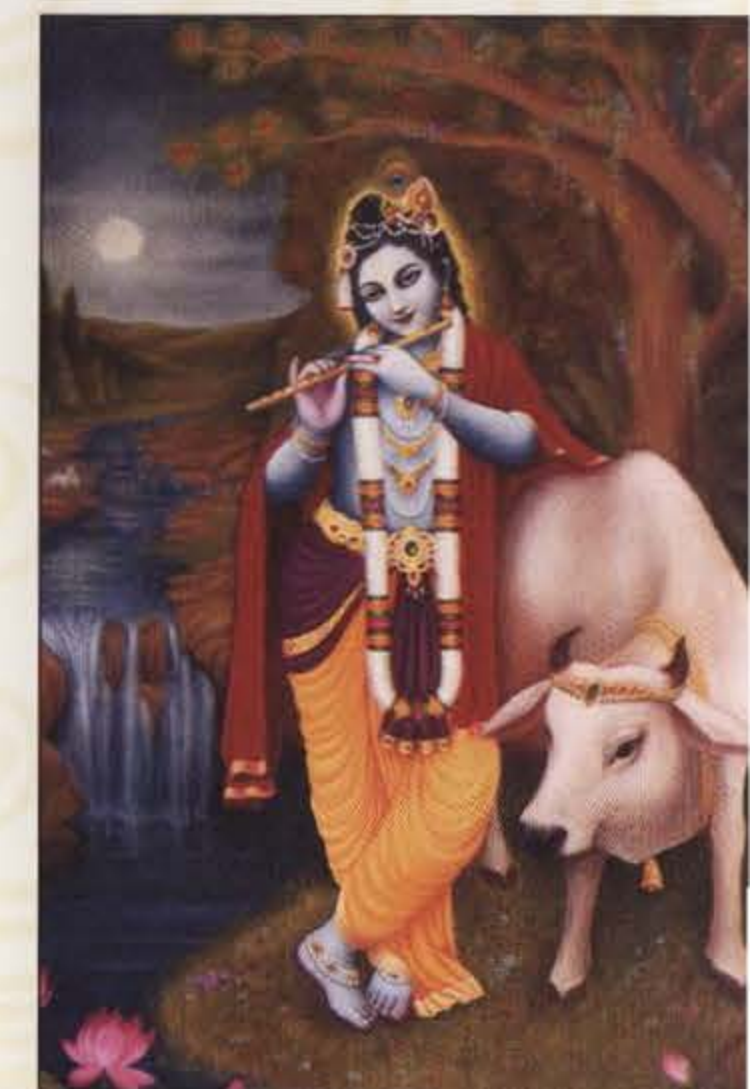
Štai kaip Paramatmos padėtį aiškina vaišnavų *ačarjos*: kaip saulė, atspindėdama brangakmeniuse, virsta daugybe saulių, taip ir Viešpats, persmelkiantis kiekvieną atomą, tampa daugybe Paramatmų, nors iš tikrųjų Viešpats yra vienas ir (savo pirminiu pavidalu) viešpatauja dvasiniame pasaulyje.

Tačiau einant Paramatmos pažinimo keliu kyla pavojus sutapatinti savo individualią sielą su Supersiela (Paramatma). Norint paaikškinti skirtumą tarp jų Vedų literatūroje pateikiama tokia analogija: Supersiela ir individualioji siela yra tarsi du paukšteliai, tupintys viename medyje. Individuali siela godžiai lesa medžių vaisius, o Supersiela tupi greta ir stebi, laukdama, kada Jos bičiulė pagaliau

atsivalgys ir nusigręš nuo laikinų malonumų. Žinoma, tai gali trukti daugybę gyvenimų. Bet kai galų gale individualioji siela atsigręžia į Supersielą ir jos širdyje nubunda meilė bei atsidavimas, Supersiela sutinka jai vadovauti. Supersiela sudaro sąlygas gyvajai būtybei susitikti su tyru Bhagavaną pažinusi *bhaktu*, o kai tai įvyksta, gyvoji būtybė priartėja prie aukščiausiojo Dievo sąmonės aspekto.

BHAGAVANAS

Bhagavanas“ yra žodžio „Dievas“ sanskritiškas atitikmuo, reiškiantis „tas, kuriam priklauso visi lobiai.“ Rytų išminčiai sako, kad šeši svarbiausi lobiai – tai jėga, grožis, turtai, šlovė, žinios ir atsidėjimas. Tik Aukščiausiasis Viešpats turi šias savybes absoliučiu laipsniu, ir tam, kuris tampa Jo garbinimo ekspertu, atsiveria amžinatvė ir žinios – Brahmano ir Paramatmos pažinimo rezultatas, ir taip jis patiria transcendentinės laimės (*ananda*) pojūtį. Žmogus, pasukęs Bhagavano pažinimo keliu, galų gale išsiugdo gilų ir prasmingą meilės ryšį su Juo. Taigi vaišnavizmo tradicija moko, kad Bhagavano pažinimas yra ir *gjana-jogos*, ir *aštanga-jogos*, ir apskritai bet kokių dvasinių ieškojimų aukščiausia išraiška.

Bhagavanas Krišna,
Aukščiausiasis Viešpats

TRYS ASPEKTAI ANALOGIJA

Norėdami suprantomiau paaiškinti skirtumą tarp trijų Dievo pažinimo lygmenų vėlyvesniojo vaišnavizmo laikotarpio komentatoriai pasitelkia taiklią analogiją. Trys paprasti kaimo žmonės su savo vedliu ateina į geležinkelio stotį. Jie niekada anksčiau nematė traukinio. Kai toluomoje pasirodo žibintų šviesa ir masyvus traukinio siluetas jų fone, vienas kaimietis klausia vedlio: „kas tai?“ Vedlys atsako: „**Traukinys**“, – ir būdamas tikras, kad pamatė traukinį, kaimietis patenkintas patraukia savo keliu.

Traukiniui priartėjus prie stoties antrasis kaimietis sušunka: „Štai, traukinys!“ Jis mato daug sukabintų vagonų – visą traukinio formą, kurios akinama žibintų šviesa nebetrūkdo įžiūrėti. Jis, kaip ir pirmasis kaimietis, yra tikras, kad sužinojo viską apie traukinį, ir nueina sau.

Tačiau trečiasis kaimietis kantriai laukia ir traukiniui atidundėjus į stotį pamato traukinio kontrolierių ir margą keleivių minią.

Vėliau kaimiečiai grįžta į savo mažą kaimelį ir pasakoja visiems patirtus įspūdžius. Nors visi trys matė traukinį, jų pasakojimai labai skiriasi, kaip ir jų pažinimo laipsnis. Tačiau trečiasis kaimietis, be jokių abejonių, pamatė kur kas daugiau nei pirmieji du. Ir jam pavyko tuo įtikinti žmones, nes jis papasakojo tai, ką matė abu jo bičiuliai, ir dar daugiau.

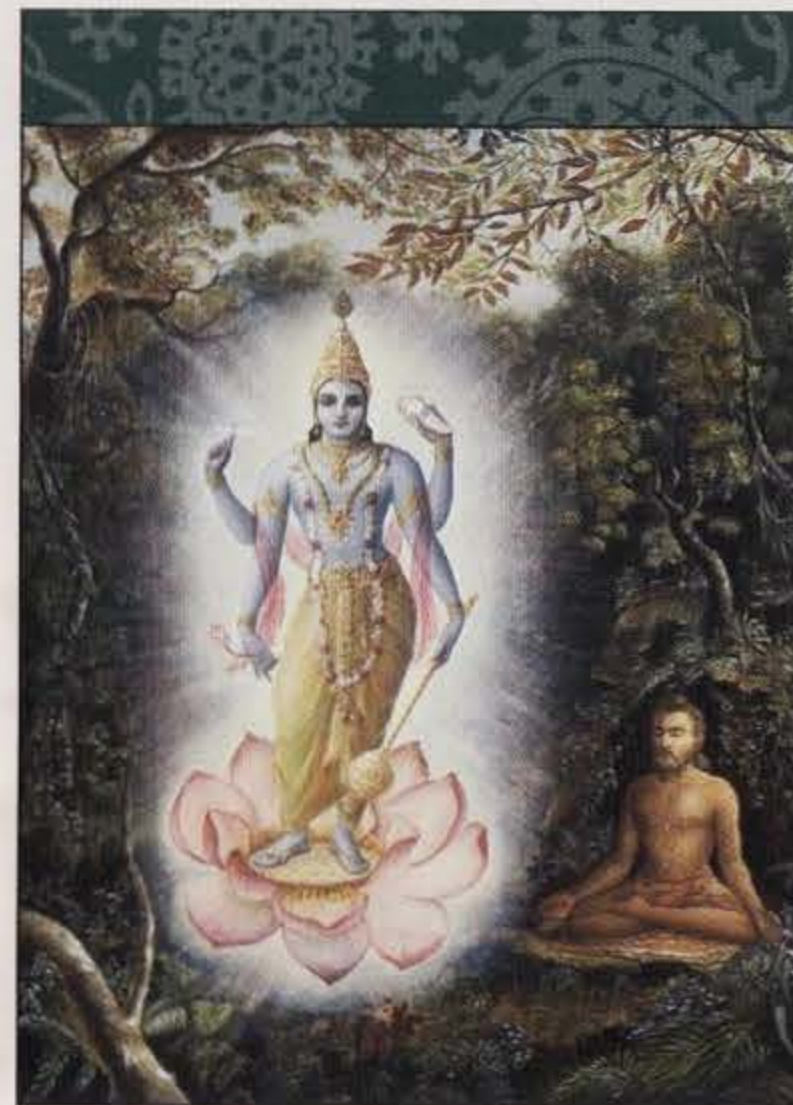
Šioje analogijoje žibinto šviesos – tai beasmenis švytėjimas

(Brahmanas). Ta pati šviesa jau su aiškesne forma įkūnija dievišką substanciją – asmenybę, kuri aprėpia visą būtį (Paramatmą). Trečiojo kaimiečio reginys įkūnija aukščiausią Dievo pažinimo aspektą (Bhagavaną), kai gyva būtybė išvysta Aukščiausiąjį Dievo Asmenį – Viešpatį Krišną akis į akį ir tarp jų užsimezga asmeniški santykiai.

Pasak vaišnavizmo mokymo, ir Brahmanas, ir Paramatma, ir Bhagavanas yra skirtingi Absoliučios Tiesos aspektai, ir visi jie yra tikri. Gyvosios būtybės regi šiuos Dievo aspektus

pagal savo dvasinio pažinimo lygį. Vaišnavų mokytojai pataria medituoti į aukščiausią Tiesos aspektą (Bhagavaną). Kiti pažinimo keliai iš

tikrųjų yra į tą patį tikslą vedantys aplinkkeliai. Vadovaujamam iškilauš vaišnavo galima išsyk peržengti Brahmano bei Paramatmos lygmenis ir patraukti Bhagavano pažinimo keliu.

Paramatma, Supersiela

Aukščiausiasis Dievo Asmuo, Viešpats Krišna, visa Savo didybe

ŠRI KRIŠNA

„Aukščiausiasis Viešpats, tiesos, suvokimo ir džiaugsmo įsikūnijimas, vadinamas Govinda arba Krišna. Jis yra bepradis visos esaties šaltinis ir visų priežasčių priežastis.“

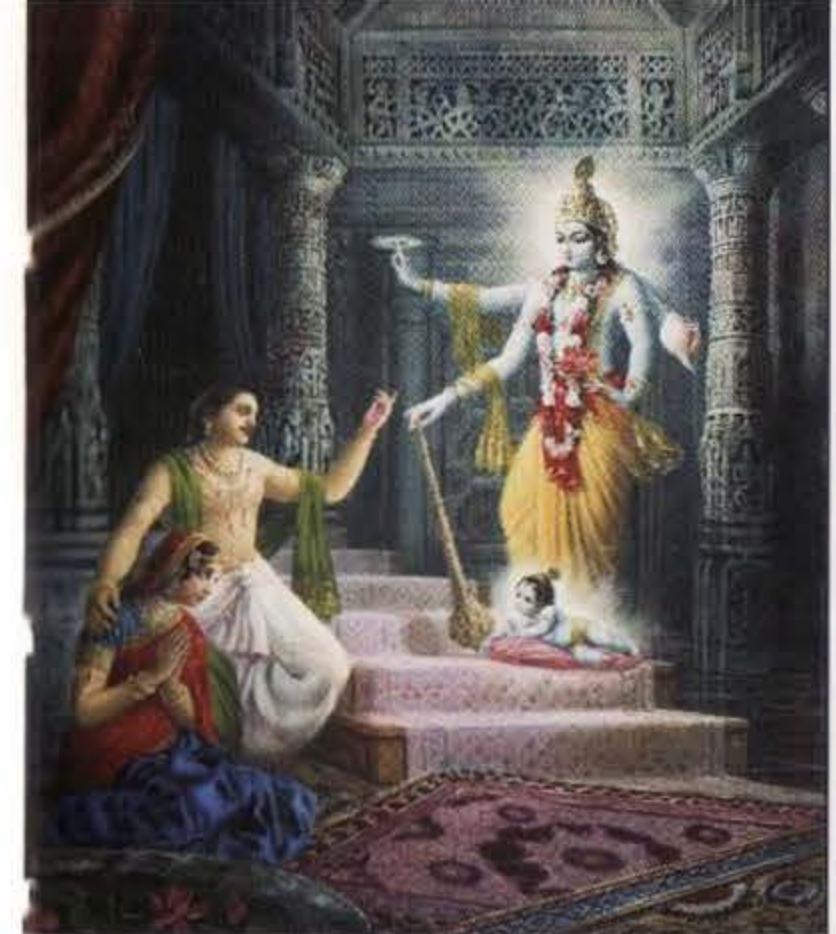
(„Brahma-samhita“ 5.1)

Krišna yra Bhagavanas, Aukščiausiasis Dievo Asmuo. „Šrimad-Bhagavatam“ – pagrindinis vaišnavizmo tradicijos šventraštis (1.3.27) atskleidžia Krišnos tapatybę: „Krišna yra Pats Dievas“ (*krishnas tu bhagavan svayam*) – Jis yra ne Dievo dalis ar kokia nors Jo apraiška (Indijoje jų begalė), o pirmapradė Būtybė, absoliutus Dievo Asmuo. Maždaug prieš penkis tūkstančius metų Jis apreiškė Žemėje savo amžinąsias *lilas*, dieviškuosius žaidimus. Pasak vaišnavizmo tradicijos, Krišnos žaidimai vyksta amžinai, bet mūsų planetoje Jis apreiškė juos tik tą vienintelį kartą.

Iš visų Krišnos žaidimų svarbiausiais Indijos kultūroje laikomi Krišnos gimimas Kamos kalėjime, Nandos ir Jašodos sūnaus Krišnos vaikystės išdaigos, kovos su demonais ir pergalė prieš juos, flirtavimas su Radharani bei kitomis *gopėmis*, visiems skausmingas Jo išvykimas iš Vradžos į Mathurą, karaliavimas Dvarakoje, slapta pasimatymas su

Radharani Kurukšetroje ir „Bhagavad-gitos“ deklamavimas. Kai kurie Krišnos žygiai spindi didybe, kai Krišna gelbėja pasaulį iš blogio jėgų, Jis iškyla kaip baudėjas. Nepaisant to, Krišnos apsireiškimas Žemėje byloja apie meilės pranašumą prieš jėgą ir švelnumo pranašumą prieš turtus. Daugumoje religijų Dievas sukelia pagarbios baimės jausmą, o Krišna – artumą ir asmeniškus santykius. Vaišnavų

poetai sako, kad Krišnos grožis – tamsaus mėlio oda, didelės, lotoso žiedlapio formos akys ir žvilgantys ilgi juodi plaukai su juose kyšančia ryškia pavo plunksna – traukte traukia sielas ir skatina užmegzti tarpasmeninius santykius. Sakoma, tas, kuris išgirsta Krišnos fleitą, nebegali nieko su savimi padaryti ir dieviškos beprotystės apimtas lekia visur paskui Krišną.

BHAGAVAD-GITOS LIUDIJIMAI APIE KRIŠNOS DIEVIŠKĄJĄ PRIGIMTĮ

„Gitoje“ aiškiai konstatuojamas Krišnos statusas: „Aš esu visa ko šaltinis ir visos kūrinijos pradžia“ (10.8). „Nėra aukštesnės tiesos už mane“ (7.7). „Galutinis visų Vedų tikslas – pažinti Mane“ (15.15).

Ardžuna „Bhagavad-gitoje“ su malda kreipiasi į Krišną: „Tu esi Aukščiausiasis Brahmanas, galutinė... Absoliuti Tiesa, amžinas Dievo Asmuo. Tu esi praamžis Dievas, transcendentalus pirminis...“ (10.12). „Tu esi pirmapradis asmuo, Dievas...“ (11.38).

„Gitos“ puslapiuose Krišna vadinamas Purušottama („aukščiausiaja asmenybe“), Parabrahmanu („aukščiausioju Brahmanu“), Adideva („pirminiu Viešpačiu“), Paramešvara („aukščiausioju valdovu“) ir t.t.

SLAPTINGOJI INDIJOS DIDYBĖ

KRIŠNOS EKSPANSIJOS

Krišna yra Bhagavanas (Dievas), visos tikrovės šaltinis, tačiau Jis turi daugybę apraiškų. Jis **egzistuoja** daugybe pavidalų, atliepdamas į **skirtingus** Savo *bhaktų* jausmus. Krišna **įkūnija meilę**, bet Jis apsireiškia ir Višnu (Narajanos) pavidalu, įkūnijančiu galią ir didybę. Višnu savo ruožtu išsiskleidžia į daugybę *avataŕų* (inkarnacijų): Nrisimhą, Vamaŕą, Varahą ir Ramą.

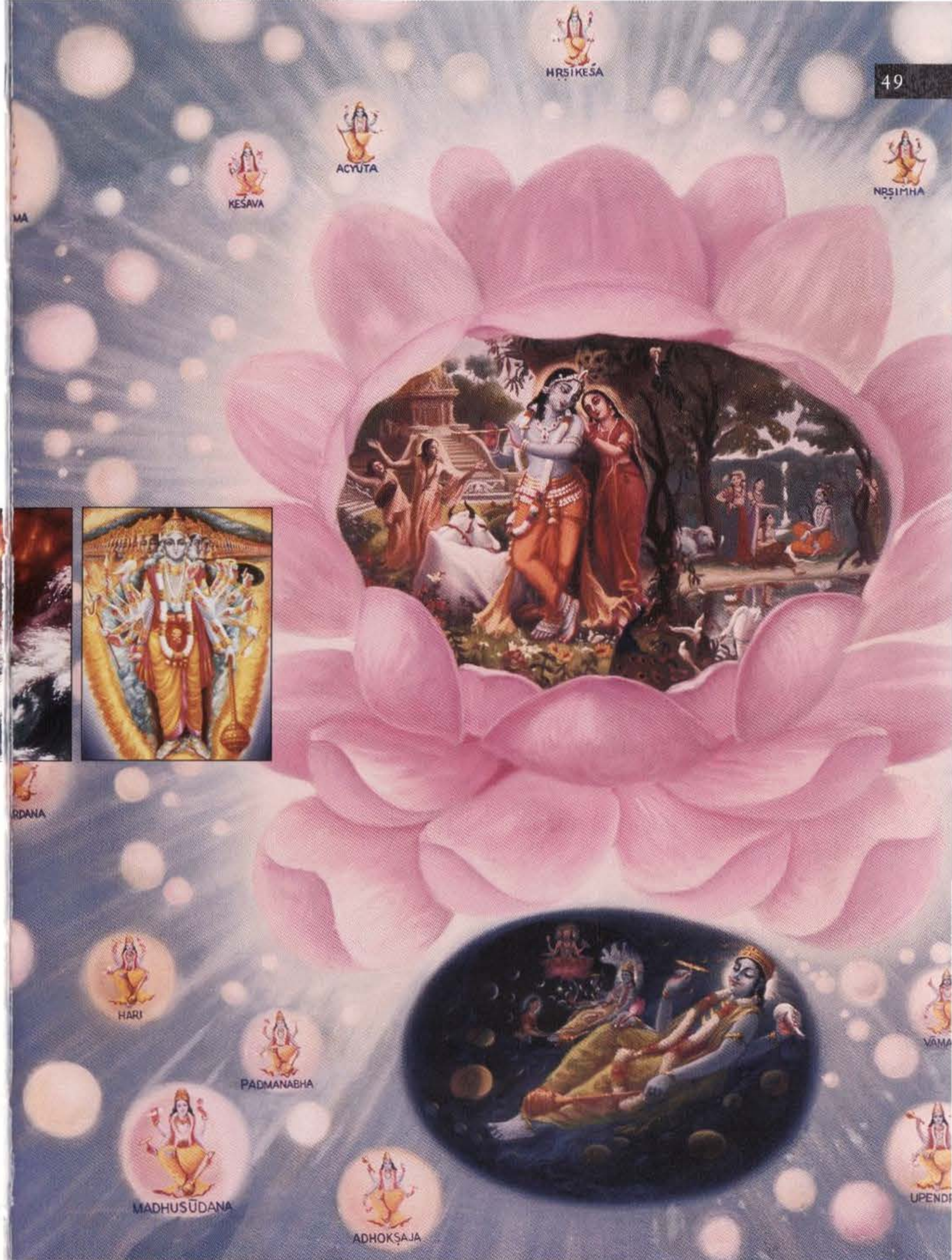
Papildomuose Vedų tekstuose pateikiama nemaža specialios informacijos apie šias ekspansijas ir inkarnacijas. Krišna ir Jo ekspansijos vadinamos *svajam-rupa*, *tad-ekatma* ir *aveša*. Krišnos personalus pavidalas (*svajam-rupa*) įkūnija Jo pirminį savabūtiškumą.

Iš šio Jo pavidalo randasi Jo antirinė ekspansija (*tad-ekatma*), kuri savo esme yra identiška Jo pirminiam pavidalui, tačiau skiriasi išvaizda ir galiomis. Be to, Jis apsireiškia ypatingų galių turinčiomis gyvosiomis būtybėmis (*aveša*), tokiomis kaip Buda ar Jėzus.

Šie trys Aukščiausiojo aspektai toliau išsiskleidžia į *vilasas* ir *svamišas*, o jos savo ruožtu – į *vaibhavas* ir

prabhavos ekspansijas. Kitaip sakant, Gaudijos vaišnavų tekstai kuo smulkiausiai aprašo daugybę įvairių Dievo aspektų.

Nors Dievas apsireiškia daugybe pavidalų, šventraščiai teigia, kad „Dievas yra vienas“ (*eka brahma dvitiyanasti*), o tai iš esmės paneigia plačiai paplitusią nuomonę, kad Indijos religija propaguoja daugybės Dievų garbinimą. Turint omeny sudėtingas tradicijos plonybes, ypač susijusias su Krišna ir Jo inkarnacijų bei ekspansijų gausa, tampa aišku, kaip formuojasi tokios supaprastintos interpretacijos. Atidžiau įsigilinus į Vedų tekstus nekyla jokių abejonių, kad juose kalbama apie griežtai monoteistinę tradiciją.

Višnu išsiskleidžia į daugybę inkarnacijų ir nesuskaičiuojamą daugybę visatų, be to, Jis glūdi ir kiekviename jų atome.

Višnu AVATARAI

Krišna išsiskleidžia ne tik daugybe Višnu pavidalų, bet ir **nesuskaičiuojama** daugybę *avatarų*, kurie **nužengia** su tam tikra misija. Iš visų inkarnacijų Vedų tekstuose dažniausiai minimos **dešimt**.

Viešpats kiekvieną amžių „nužengia iš Savo buveinės“ (tokia yra žodžio *avataras* šaknies reikšmė). Kūrinių priešaušryje Višnu nužengė į šią planetą kaip Matsja *avataras* – dieviška žuvis, kuri nėrė į vandenyno gelmes, kad išgelbėtų Vedas. Po to Jis apsireiškė vėžlio Kurmos pavidalu ir suvaidino svarbų vaidmenį, kai demonai plakė Pieno vandenyną. Prasidėjus kitam amžiui Viešpats apsireiškė šerno Varahos pavidalu ir išgelbėjo Žemę iš demono Hiranjakšos nagų. Vėliau nužengęs pusiau žmogaus pusiau liūto pavidalu – Nrisimha Jis apgynė savo ištikimą *bhaktą* Prahladą nuo tironiško ir demoniško tėvo. Apsireiškęs nykštuku brahmanu Vamana Viešpats gudriai apgavo demonišką karalių ir atėmė iš jo

Žemę. Jis paprašė demono „trijų žingsnelių žemės“, kuriais peržengė visą visatą. Dar Jis apsireiškė Parašuramos („Ramos su kirviu“) pavidalu ir išgelbėjo pasaulį nuo nuožmių karžygių. Vėliau Jis nužengė Ramačandros pavidalu, paskui Savo pirminiu Krišnos pavidalu drauge su savo pirmąja ekspansija Balarama (vyresniuoju broliu). Prieš du tūkstančius penkis šimtus metų Viešpats nužengė į Žemę kaip Buda.

Pasak pranašysčių, *Kali-jugai* artėjant į pabaigą (maždaug po 427 000 metų) Viešpats vėl apsireiškė Žemėje – šįkart Kalkio pavidalu. Jo žygiais prasidės pasaulio naikinimas, o išgyvenusios sielos drauge su Juo sugrįš į Jo amžinąją karalystę. Vaišnavų literatūroje pateikiamas labai detalus Viešpaties *avatarų* aprašymas.

NRISIMHA AVATARAS

Nrisimhadeva (pusiau žmogus – pusiau liūtas) turbūt yra pats **neįtikimiausias** ir neįprasčiausias iš visų Višnu *avatarų*. Jo istorija iš tiesų intriguojanti.

Prieš daug tūkstančių metų, praeitame laiko cikle, kai gyvosios būtybės gyveno nepaprastai ilgai, galingas ir despotiškas karalius Hiranjakašipu panoro tapti nemirtingas. Užsibrėžęs šį tikslą jis atsidėjo asketizmui ir 36 tūkstančius metų marino kūną, vildamasis, kad pusdieviai už tai dovanos jam nemirtingumą.

Prieš jį apsireiškė pusdievis Brahma ir pasakė, kad netgi Jis, nors gyvena milijonus metų, nėra amžinas ir negalės dovanoti nemirtingumo.

Tada klastingasis Hiranjakašipu paprašė Brahmos: „Jei negaliu tapti nemirtingas, prašau palaiminimo, kad manęs negalima būtų nužudyti jokiui žmogui žinomu ginklu nei sausumoje, nei vandenyje, nei ore, nei lauke, nei

patalpoje, nei dieną, nei naktį.“ Kai Hiranjakašipu gavo iš Brahmos tokį palaiminimą, jis buvo įsitikinęs, kad pergudravo Brahmą ir pelnė nemirtingumą.

Vienintelė jo problema dabar buvo Prahlada – pamaldžiausias iš keturių jo sūnų. Hiranjakašipu mylėjo sūnų, tačiau šio vaiko užsidegimas tarnauti Višnu buvo nepakenčiamas – Prahlada ragino su meile tarnauti Viešpačiui visus klasės draugus.

Kai Hiranjakašipu piktai jį išbarė, Prahlada atsakė, kad žmonės turėtų labiau stengtis suprasti Dievą, o ne vaikytis materialių malonumų.

Tokie Prahlados žodžiai ne juokais įsiutino ateistų karalių Hiranjakašipu.

Hiranjakašipu meilė sūnui akimirksniu virto neapykanta ir jis liepė tarnams nužudyti Prahladą. Tačiau berniuką saugojo kažkokia dieviška galia ir Hiranjakašipu tarnų pastangos jį nužudyti

Hiranjakašipu puola
Viešpatį Nrisimhą.

Kitame puslapyje: Kai Viešpats Brahma apslakstė vabzdžių apėstą Hiranjakašipu kūną vandeniu, demonas pakilo su naujomis galiomis, kurios buvo baisesnės už perkuno trenksmą.

Nrisimhadeva čiupo Hiranjakašipu, pasiguldė ant kelių ir nagais perskrodė jo pilvą ištraukė žarnas.

nuėjo perniek. Įtūžęs, kad tarnai negali susidoroti su vaiku, Hiranjakašipu nutarė nužudyti jį savo rankomis. „Kodėl tu nemiršti? Iš kur tavyje ta galia?“ – negalėdamas patikėti savo akimis klausė jis sūnų. Viskas yra Dievo valioje, atsakė Prahlada, mano galia kyla iš būties šaltinio – paties Dievo.

Šie Prahlados žodžiai sukėlė neregėtą Hiranjakašipu įtūžį. Jis pareikalavo parodyti jam tą Dievą, užvaldžiusį Prahlados mintis: „Kur tas Aukščiausiasis Viešpats, apie kurį tu nuolat šneki?“

Prahlada atsakė, kad Viešpats egzistuoja visur, Jis persmelkia viską. „Jei jis visur, tai gal yra ir šioje kolonoje?“ – sugriaudėjo Hiranjakašipu, mostelėjęs kardu jos pusėn. Užsimojęs jis trenkė kumščiu į koloną, ir staiga jo nuostabai kolona pažiuro šipuliais, ir iš jos išniro

galingasis Nrisimhadeva dievišku žmogaus-liūto pavidalu.

Iš pradžių Viešpats Nrisimhadeva, rodė, nepaisė juokingo Hiranjakašipu strakaliojimo su kardu, bet galop čiupo demoną ir pasiguldęs ant kelių nagais perskrodė pilvą ir ištraukė žarnas.

Nrisimhadeva nužudė negailestingą despotą ir išgelbėjo planetą tokiu būdu, kad Brahmos pažadas Hiranjakašipu nebūtų sulaužytas. Demoną nužudė ne žmogus ir ne gyvūnas, o patsai Viešpats pusiau žmogaus–pusiau liūto pavidalu. Hiranjakašipu gavo galą ne ore ir ne ant žemės, o ant Viešpaties kelių, ne lauke, ir ne pastate, o ant rūmų salės slenksčio, ne dieną ir ne naktį, o nusileidus sutemoms, ne nuo žmogui žinomo ginklu, o nuo transcendentinių Viešpaties nagų.

PIRMAPRADĖ DEIVĖ

Nors Indijos visuomenė laikoma patriarchaline, joje giliai šaknis įleidusi senoji **šaktizmo** – deivės garbinimo tradicija. Ji ateina iš Vėdų, kuriose aprašomos Ušos, Vak, Ratri, Aditi, Sarasvati, Prithivi ir kitos moteriškąjį pradą įkūnijančios Dievybės. „Hinduizmui“ plėtojantis, ypač išpopuliarėjo Parvati, Tara, Činnamasta, Mahavidja, Matrika bei kitos deivės. Šią deivių garbinimo tradiciją vainikuoja visuotinai pripažįstamos deivės **Mahadevi**, dar vadinamos Durga, Kali, Uma (pagal apraiškas ir regionus, kuriuose Ji garbinama) kultas. Ji yra **dieviškoji** visatos **energija** (*šakti*).

Vaišnavizmo požiūriu, ši dieviška moteriškoji energija (*šakti*) suponuoja dieviškojo energijos šaltinio (*šaktimano*) buvimą. Taigi deivė visada turi vyriškąjį pradą įkūnijantį palydovą. Sita yra neatsiejama nuo Ramos, Lakšmi – nuo Narajanos, Radha – nuo Krišnos. Kadangi Krišna yra visų Dievo apraiškų šaltinis, Jo sutuoktinė Šri Radha yra visų *šakti* („energijų“),

ar kosminės energijos apraiškų, šaltinis. Kitaip sakant, ji yra pirmaprādė deivė.

Vaišnavizmą galima traktuoti kaip šaktizmą, kuriame *purna-šakti*, ar tobula dieviškos moteriškosios energijos forma, garbinama kaip aukščiausias dieviškumo aspektas, kai kuriais atžvilgiais užtemdantis netgi vyriškąjį Dievą. Štai, pavyzdžiui, šrivaišnavizme Lakšmi (pirmoji Šri

Pirmaprādė deivė Radha ir Krišna

Radhos ekspansija) yra laikoma dieviškąja tarpininke, be kurios neįmanoma pasiekti Narajanos. Gaudijos tradicijoje Radha yra laikoma aukščiausia deive, nes, anot šventųjų raštų, Ji savo meile valdo Krišną.

Štai kaip pirmaprādės deivės aukščiausią padėtį Dievybių hierarchinėje sistemoje apibendrina Trinity universiteto Azijos studijų skyriaus religijotyros docentas ir pirmininkas C.Mackenzie Brown:

„Radhos ... vaidmuo yra glaudžiai susijęs su jos, kaip mylimiausios Krišnos gopės,

Iš kairės į dešinę – Sarasvati, Parvati ir Durga

statusu. Dėl savo meilės ir tarnystės Krišnai ji tampa Krišnos malonės (*prasada*, *anugraha*) ir užuojautos (*kripa*) tarpininke. Ji suverpta iš meilės Krišnai ir yra pagrindinis kanalas, kuriuo sūvija Krišnos meilė Jo *bhaktams*. Taigi Ji pati tampa garbinimo objektu. „Brahmavaivarta puranoje“ Krišna sako niekad nedovanosią išsivadavimo (mokšos) tam, kuris negarbina Radhos. Jis netgi pareiškia, kad Radhos garbinimas teikia Jam daugiau džiaugsmo negu Jo paties garbinimas.“¹

Pastabos

1. C. Mackenzie Brown, 1982. "The Theology of Radha In the Puranas", In Hawley and Wolff, eds., „The Divine Consort: Radha and the Goddesses of India“, 69. Berkeley Religious Studies Series.

Šri Radhos pirmoji ekspansija deivė Lakšmi

Pirmaprādė šio materialaus pasaulio deivė Durga

RADHA

„Aukščiausioji grožio ir rasos išraiška, Palaimos ir užuojautos kvintesencija, Švelnumo ir talentingumo įsikūnijimas, Sumaniausia ir grakščiausia meilės reikaluose: Teranda mano protas Radhos, Pačios nektaro kvintesencijos, prieglobstį”.

– Prabodhananda Sarasvatis

„Radhos vardas yra brangiausias lobis. Jis skamba Krišnos fleitos garsuose ir niekad neapleidžia Jo minčių. Radha tarsi audinio siūlas įverpta į kiekvienos jantros ir mantras, kiekvienos Vedos ir tantras audinį. Šukadeva Gosvamis žinojo šią paslapčių paslaptį, tačiau nutarė, kad jos neverta atskleisti. Krišna nužengia įminti šią paslaptį, tačiau net Jam jos gelmės yra nepasiekiamos.”

– Hariram Vjas

Tradicinėje vaišnavizmo literatūroje Krišna lyginamas su saule, o Radha – su saulės šviesa. Saulė ir šviesa egzistuoja lygia greta, ir vis dėlto saulė yra priešastis, o šviesa – pasekmė. Tačiau būtų klaidinga teigti, kad saulė atsirado anksčiau už šviesą – jei yra saulė, yra ir jos šviesa. Be to, be savo skleidžiamos šviesos ir šilumos, saulė nebūtų saulė, o ir saulės šviesa bei šiluma be jos neegzistotų. Taigi saulė ir jos šviesa neatskiriamos sąvokos, viena kitai lygiai svarbios ir viena be kitos prarandančios prasmę.

Galima pasakyti, kad jos sykiu yra vienis ir skirtybė.

Toks pat santykis sieja ir Radhą su Krišna: jiedu yra protu nesuvokiamas vienis ir skirtybė. Iš esmės jiedu yra viena būtybė – Dievas, apsireiškęs dviem individualiomis būtybėmis, kad patirtų tarpusavio santykių skonį. Kaip moko tradicija, „Viešpats Krišna užbūrė visą pasaulį, o Radha užbūrė patį Krišną. Todėl Ji yra visų deivių deivė. Šri Radha yra absoliuti galia, o Viešpats Krišna yra abso- liučios galios valdovas. Šventraščiai filosofiniais argumentais įrodinėja, kad Radha ir Krišna nesiskiria vienas nuo kito. Jie yra neatskiriami, kaip muskusas neatskiriamas nuo savo kvapo, kaip ugnis neatskiriamas

„Krišna užbūrė visą pasaulį, o Radha užbūrė net Jį patį. Todėl Ji yra visų deivių deivė.”

– „Čaitanja-čaritamrita“, *Adi-lila* 4.95

nuo kaitros. Radha ir Krišna yra neatskiriamas vienis, nors ir apsireiškęs dviem formomis, kad patirtų savitarpio santykių džiaugsmą – tai ir yra Jų *lilos* paslaptis“ („Čaitanja-čaritamrita“, *Adi-lila* 4.95–98).

Norėdama patirti didesnį savitarpio santykių džiaugsmą, Radha išsiplečia į daugybę ekspansijų – Vradžos *gopių*. Senuosiuose vaišnavų tekstuose, pavyzdžiui, Harivamšoje ir kai kuriose ankstyvosiose Puranose, rašoma apie *gopes*, bet jų vardai neminimi. Šie tekstai pasakoja, kad Krišna tuo pačiu metu susitikinėja su daugybe piemenaičių *gopių*. „Bhagavatam“ jau kalbama apie konkrečią *gopę*, ypač epizode, aprašančiame *rasos* šokį, tačiau „Bhagavatam“ pasakotojas Šukadeva Gosvamis taip pat nemini *gopės* vardo. Gaudijos tradicija patikina, kad ta *gopė* – tai Radha („ta, kuri suteikia Krišnai daugiausiai džiaugsmo“). Apie Radhą ir kitas *gopes* smulkiau rašoma „Naradija puranoje“, „Padma puranoje“ bei „Brahma-vaivarta puranoje“ ir jau vėlesniuose tekstuose. Ir vis dėlto Radhos vieta vaišnavizmo istorijoje nebuvo iki galo atskleista iki XII krikščioniškosios eros amžiaus, kol Jos savo eiliuotuose traktatuose nepradėjo šlovinti Džajadeva Gosvamis ir Nimbarkačarja. Apie *gopes*, ir ypač apie Radhą, labai daug informacijos pateikiama šešių Vrindavano Gosvamių raštuose.

Savojoje „Stavavali“ (15.1–10) vienas iš šešių Vrindavano Gosvamių, pagarsėjęs

tarp jų kaip mistiškasis poetas, Raghunatha Das Gosvamis aprašinėja Radhą taip, tarsi regėtų ją savo akimis: „Radhos grožio kerams negali atsispirti net pati sėkmės deivė Lakšmi. Radhos apatinis šilko rūbas yra Jos kuklumas. Jos kūnas dailiai išpieštas šafranu, kuris dar labiau išryškina Jos grožį, ir muskusu, nuo kurio jos kūnas visas trykšta *šringara-rasa* (meilės jausena). Jos kūno virpėjimas, ašaros akyse, jaudulys, pastirimas, prakaito lašeliai, mikčiojimas, drovus raudonis, pamišimas ir alpulys – devyni nuostabiausi Jos papuošalai, neprilygstantys jokiems brangakmeniams. Girlianda ant jos kaklo nupinta iš gėlių, bylojančių apie išskirtinį estetinį skonį, o Jos drabužis visas prakvėpęs vaiskais ir labai subtiliais rinktinių Jos dorybių kvėpalais. Betelio lapų sultimis paryškintos Jos lūpos byloja apie stiprų prisirišimą, o juodais dažais paryškintos akys – vylingą meilę. Jos ausis visada puošia įstabūs auskarai – Krišnos vardo garsai.”

VRADŽOS PIEMENAITĖS GOPĖS

„Aukščiausiojo Viešpaties energijos (sutuoktinės) skirstomos į tris kategorijas: Vaikunthoje gyvenančias Lakšmi, Dvarakos karalienes ir Vrindavano *gopes*. Iškiliausios iš jų – *gopės*, nes jos turi išskirtinę teisę tarnauti Krišnai, pirmapradžiam Viešpačiui ir **Vradžos karaliaus** sūnui.”

– „Čaitanja-čaritamrita“, *Adi-lila* 1.79–80

Šri Radha yra pati iškilniausia iš *gopių* – jau vien Jos šypsena suteikia Krišnai didžiausią džiaugsmą. Tačiau pati Radha junta, kad Jos meilė Krišnai nuolat plečiasi, auga, todėl ji pati išsiskleidžia į daugybę Vradžos *gopių*, kurios įvairiausiais būdais patenkina Krišnos troškimą patirti tarpusavio santykių (*rasų*) džiaugsmą.

Gopės yra laikomos Šri Radhos *kaja-vjuhomis*. Šis terminas neturi nei lietuviško, nei angliško atitikmens, tačiau jis reiškia, kad asmuo gali

tuo pačiu metu egzistuoti keliais pavidalais, ir įvairūs to asmens pavidalai vadinami *kaja* („kūnai“) *vjuha* („daugybė“). Kitaip sakant, tie pavidalai – tai viena ir ta pati asmenybė, tačiau jie egzistuoja skirtingoje erdvėje bei laike ir jiems būdingos kitos nuotaikos bei jausmai. O kadangi vienintelis Radhos ir Krišnos tikslas – mylėti vienas kitą, *gopės* egzistuoja tam, kad padėtų šį tikslą įgyvendinti.

Skiriamos penkios *gopių* grupės ir svarbiausioji jų – *parama-preštħa-sakhės* (aštuonios pagrindinės *gopės*). Šiai grupei priklauso Lalita, Višakha, Čitra, Indulekha, Čampakalata, Tungavidja, Rangadevi ir Sudevi. Ezoteriniuose šventraščiuose pateikiama detali informacija apie jų gyvenimą ir tarnystę Krišnai, paminėti jų tėvų ir sutuoktinių vardai, aprašoma, kokios spalvos jų oda, koks jų amžius, kada jos

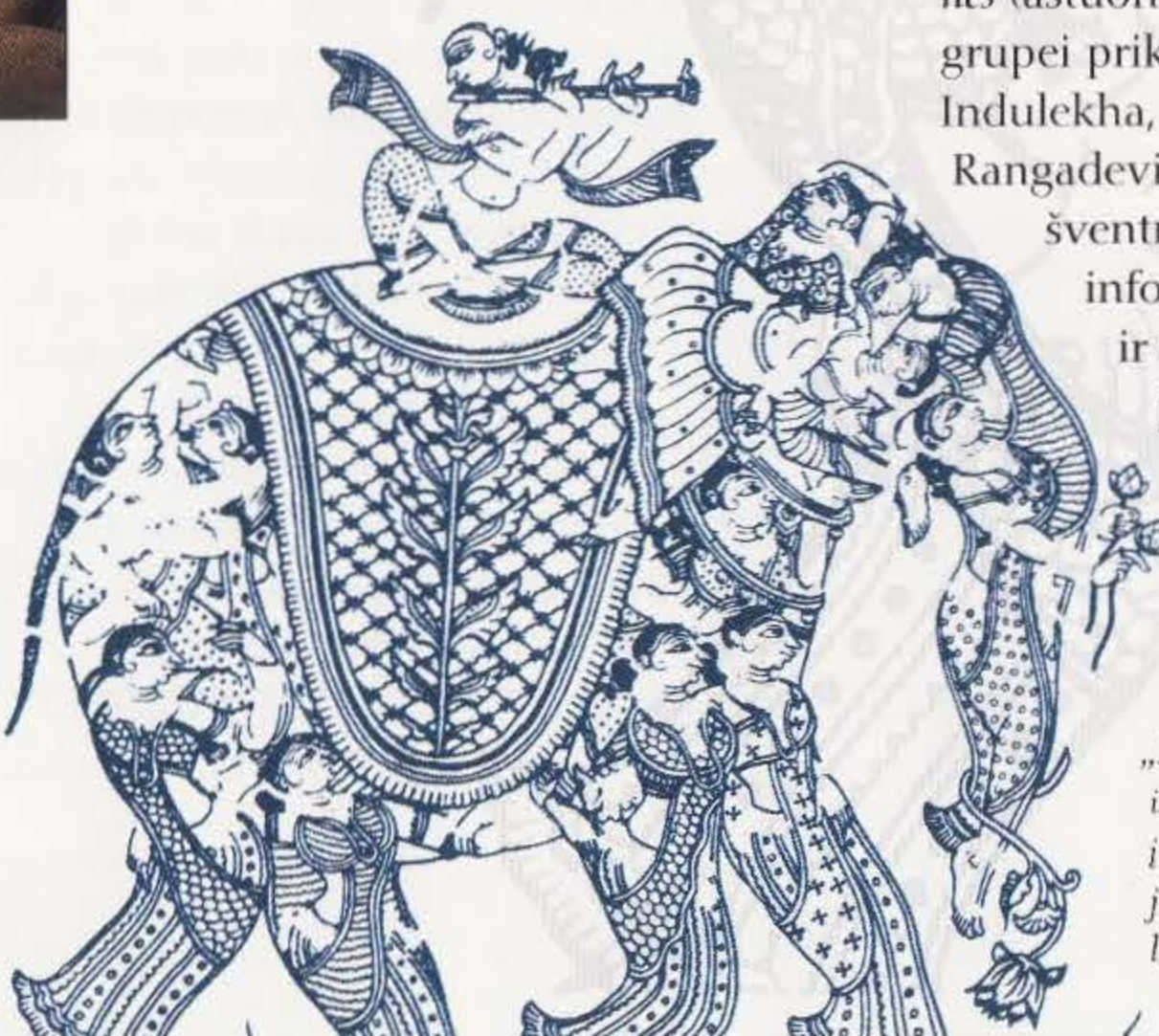
„*Bhakti Ratnakara*“ pasakojama, kaip iš begalinės meilės Krišnai *gopės* susiliejo į vieną pavidalą ir virto drambliu, kad juo jodamas Krišna nenudegtų savo lotoso pėdų nuo įkaitusio Vradžos smėlio.

ir nubrėžia aiškia skiriamąją ribą tarp geismo ir meilės. Kaip Kristaus nuotakos samprata krikščioniškoje tradicijoje ir kabalinė moteriškoji dievybė žydų misticizme, „*gopių* meilė“ yra gelminė teologijos esmė ir aukščiausias dvasinio sąmoningumo lygmuo. *Gopių* meilė – tai tyriausia meilė, kokią tik siela gali patirti dieviškajam šaltiniui. Jei *gopių* meilė kuo nors panaši į žemišką aistrą, tai tik išorine savo išraiška.

gimė, kokiomis nuotaikomis gyvena, jų charakteriai, mėgiamos melodijos, muzikos instrumentai, artimiausios draugės ir t.t. Šios detalės sudaro vidinės meditacijos (*sadhanos*), kurios tikslas – atvesti *bhaktą* į dvasinę karalystę, esmę. Praktikuodamas tokią meditaciją, *bhaktas* išsiugdo *premą* – meilę Krišnai.

Neabejotinai ši tradicija *gopių* meilę laiko aukščiausio lygio transcendentinės meilės išraiška, atmeta bet kokius kaltinimus žemišku seksualumu

TULASI DEVI

MEILĘ IR DVASINGUMĄ ĮKŪNIJANTIS AUGALAS

Vaišnavizmas yra *visa apimanti* teistinė samprata, kurioje savo vietą atranda impersonalizmo, panteizmo, panenteizmo ir monoteizmo idėjos. Ji apima ir animizmą, anot kurio, Dievas gyvena visuose pasaulio daiktuose. Ši idėja kilo iš „Bhagavad-gitos“, kurioje Krišna sako esąs pirminis žemės *kvapas*, saulės spinduliai ir mėnesiena, žiedais pražydęs pavasaris, tyras vandens skonis ir t.t. Iš tikrųjų visa visata apibūdinama kaip Krišnos visatos pavidalas.

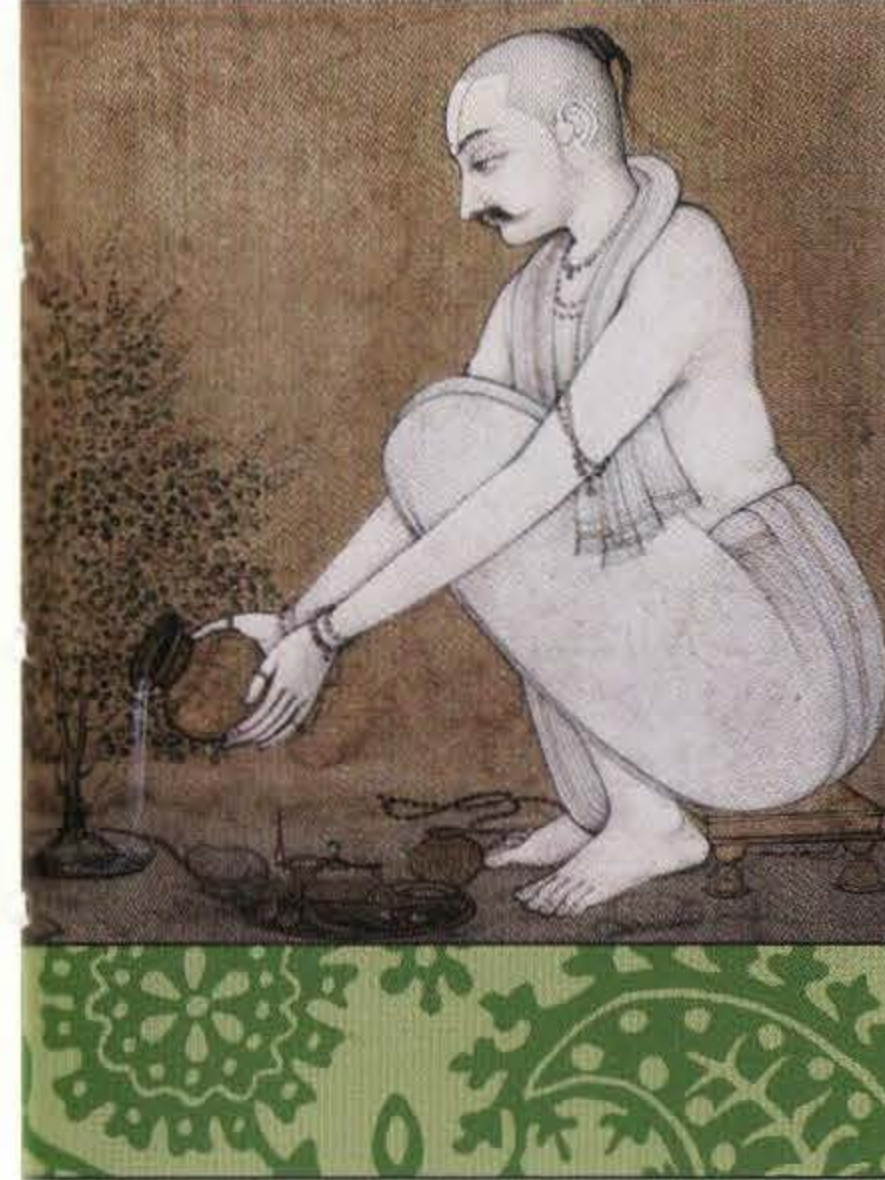
Aovardhano kalva – platus žemės ruožas, kažkada buvęs milžinišku kalnu – ko gero, populiariausias materialios gamtos pavidalu įsikūnijusio Krišnos pavyzdys. Govardhano akmenukus ir stambesnius akmenis vaišnavų bendruomenės nariai garbina kaip Šalagramašilas. Šie akmeniniai Krišnos pavidalai garbinami atliekant labai sudėtingus iš daugybės dalių susidedančius rituales. Vaišnavui tai yra Dievo pasiekiamumo įrodymas.

Kartais trokšdami būti arčiau Krišnos *bhaktai* įsikūnija gamtos dalele. Vienas tokių pavyzdžių yra Tulasi – miškų deivės

Vrindadevi apraiška augalo pavidalu. Ji apsiroiškė šiame pasaulyje, nes troško, kad jos lapeliai lytėtų Krišnos pėdas.

Tulasi taip prisirišus prie Krišnos, kad jaučiasi labai nelaiminga, jei jos lapeliai ar šakelės atsiduria prie kieno nors kito pėdų. Ji apsiroiškia ir nuodėmes nuplaunanti Gandaki upe, kurios akmenukai taip pat garbinami kaip Šalagramos.

Vrindadevi pavidalu Tulasi yra *lila-šakti*, Viešpaties žaidimų energijos įsikūnijimas. Ji imasi įmantriausių darbų, kad suteiktų Krišnai malonumą: išpuošia Vrindavano girią kvapniomis giriandomis ir pripildo ją melodingų garsų norėdama sukurti idealią Radhos ir Krišnos pasimatymo vietą.

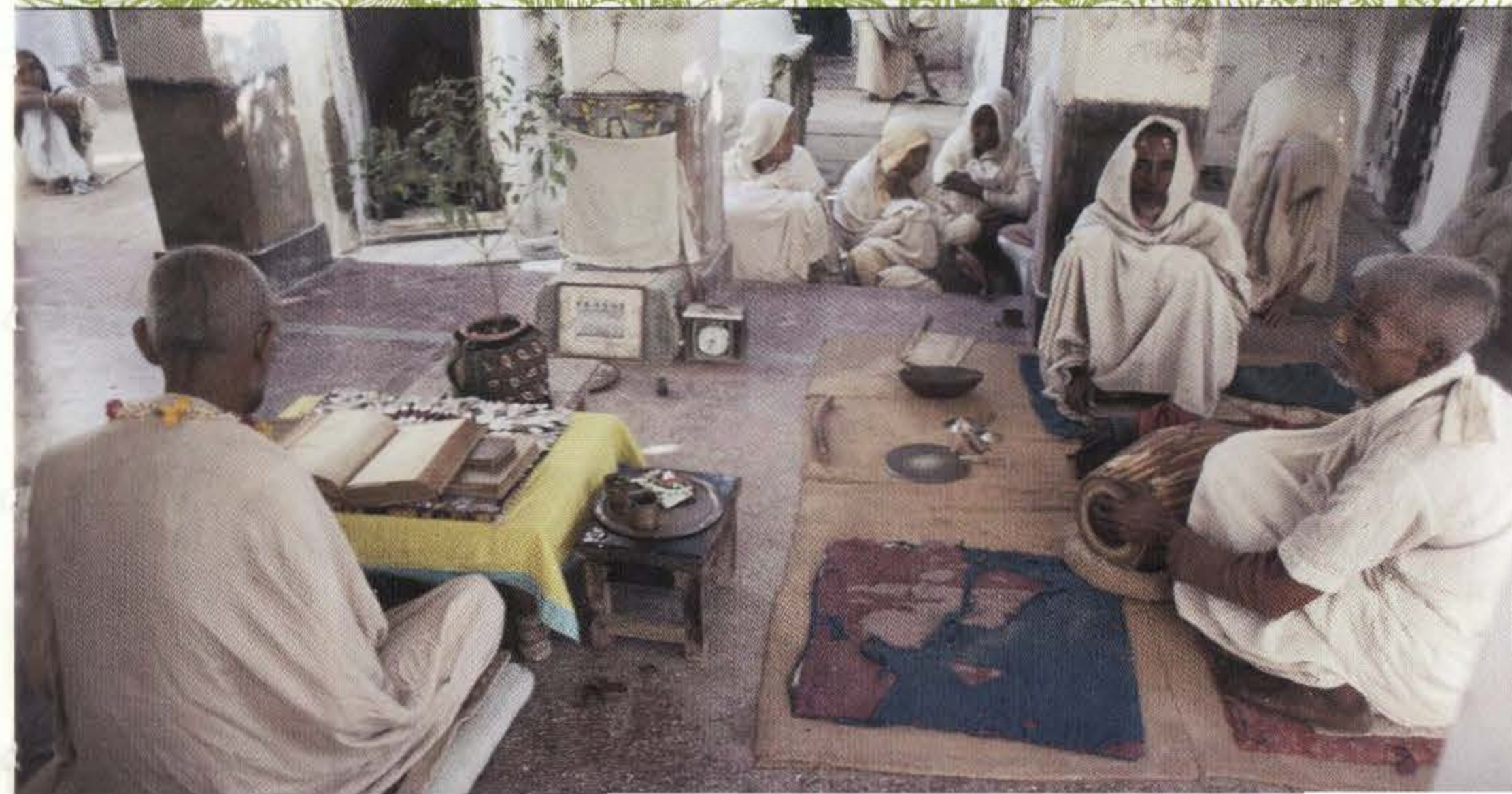
Viskas aplink: klimatas, augmenija ir gyvūnija – turi patikti Radhai ir Krišnai. Vrindadevi ir daugybė jos tarnaičių stengiasi kuo geriau parengti dieviškosios poros susitikimą.

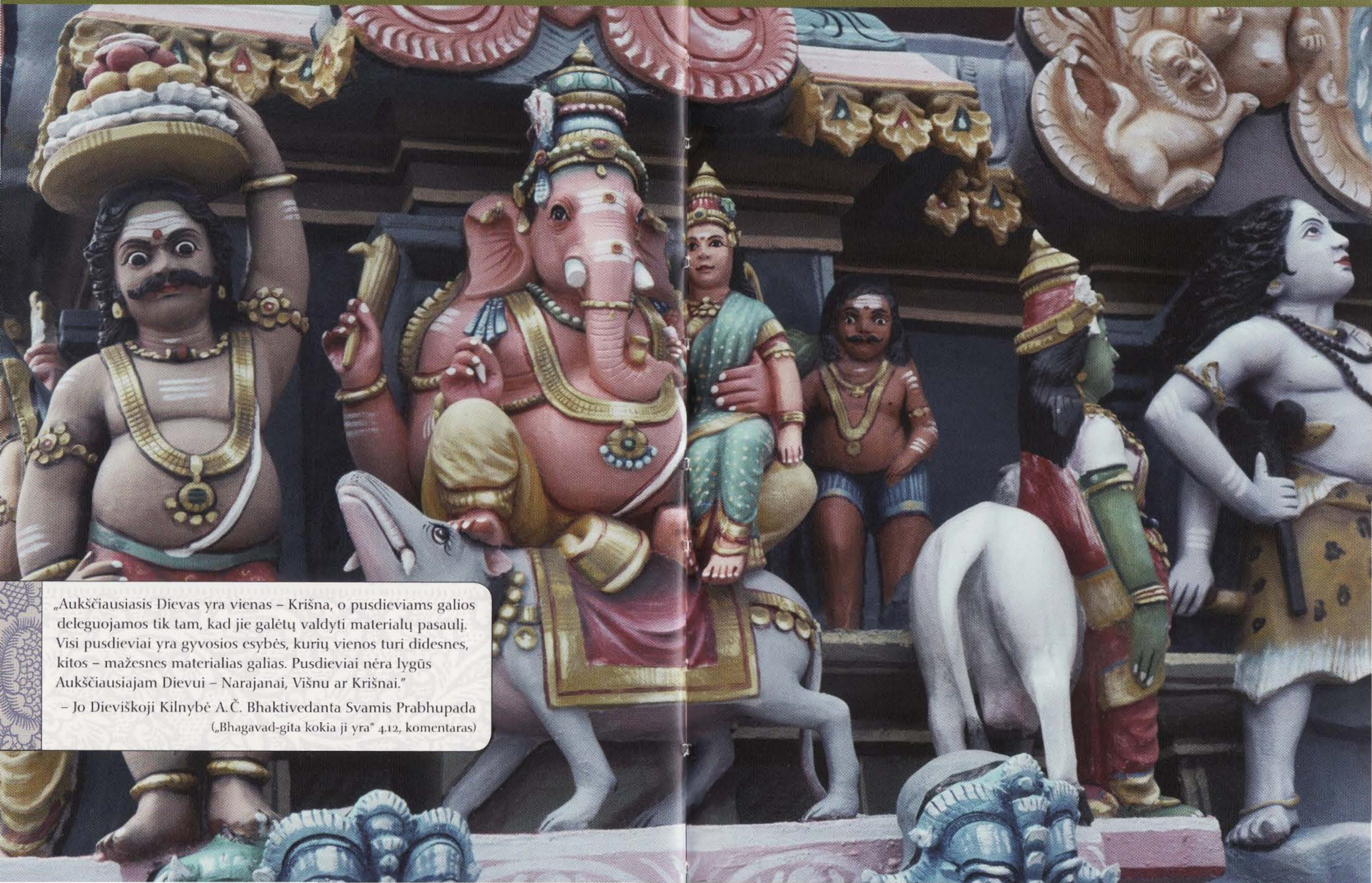
Pastabos

1. Tulasi (*Ocimum sanctum L.*) priklauso tai pačiai augalų šeimai, kaip ir bazilikas (*Ocimum basilicum*).

AŠTUONI VARDAI

Kadangi Tulasi labai brangi Krišnai, vaišnavai dažnai kartoja dvasiniam tobulėjimui palankius aštuonis jos vardus: Vrindadevi („apsireiškusioji Vrindavano girioje“); Vrinda („apsireiškusioji augalų ar medžių pavidalu“); Višvapudžita („garbinamoji visoje visatoje“); Pušpasara („nuostabiausioji iš gėlių“); Nandini („dovanojančioji tikėjimą ir džiaugsmą“); Krišna-dživani („Krišnos gyvybės energija“); Višva-pavani („nuplaunančioji visatos nuodėmes“); ir Tulasi („nepriylgstamoji grožiu“).

„Aukščiausiasis Dievas yra vienas – Krišna, o pusdieviams galios deleguojamos tik tam, kad jie galėtų valdyti materialų pasaulį. Visi pusdieviai yra gyvosios esybės, kurių vienos turi didesnes, kitos – mažesnes materialias galias. Pusdieviai nėra lygūs Aukščiausiajam Dievui – Narajanai, Višnu ar Krišnai.“

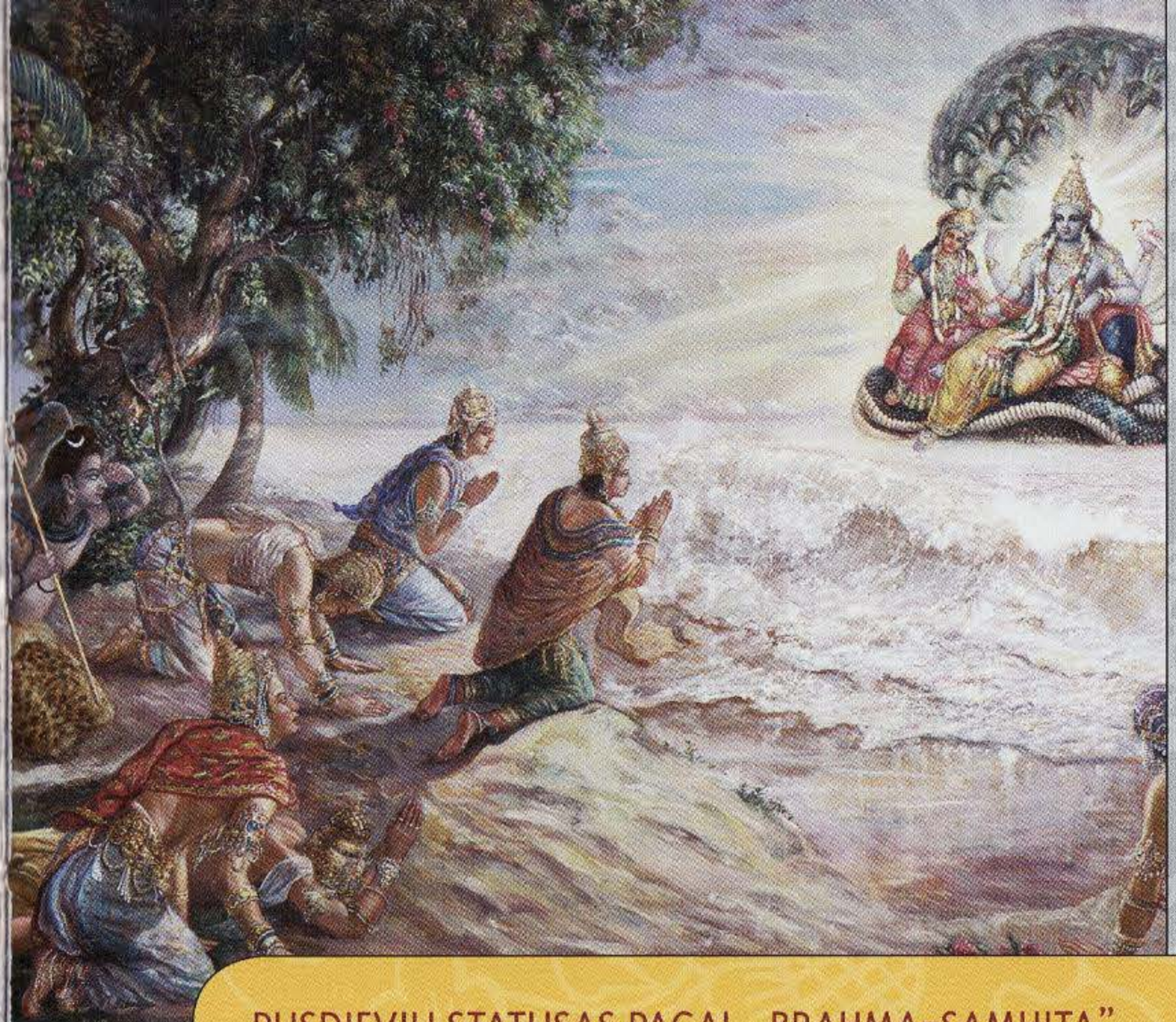
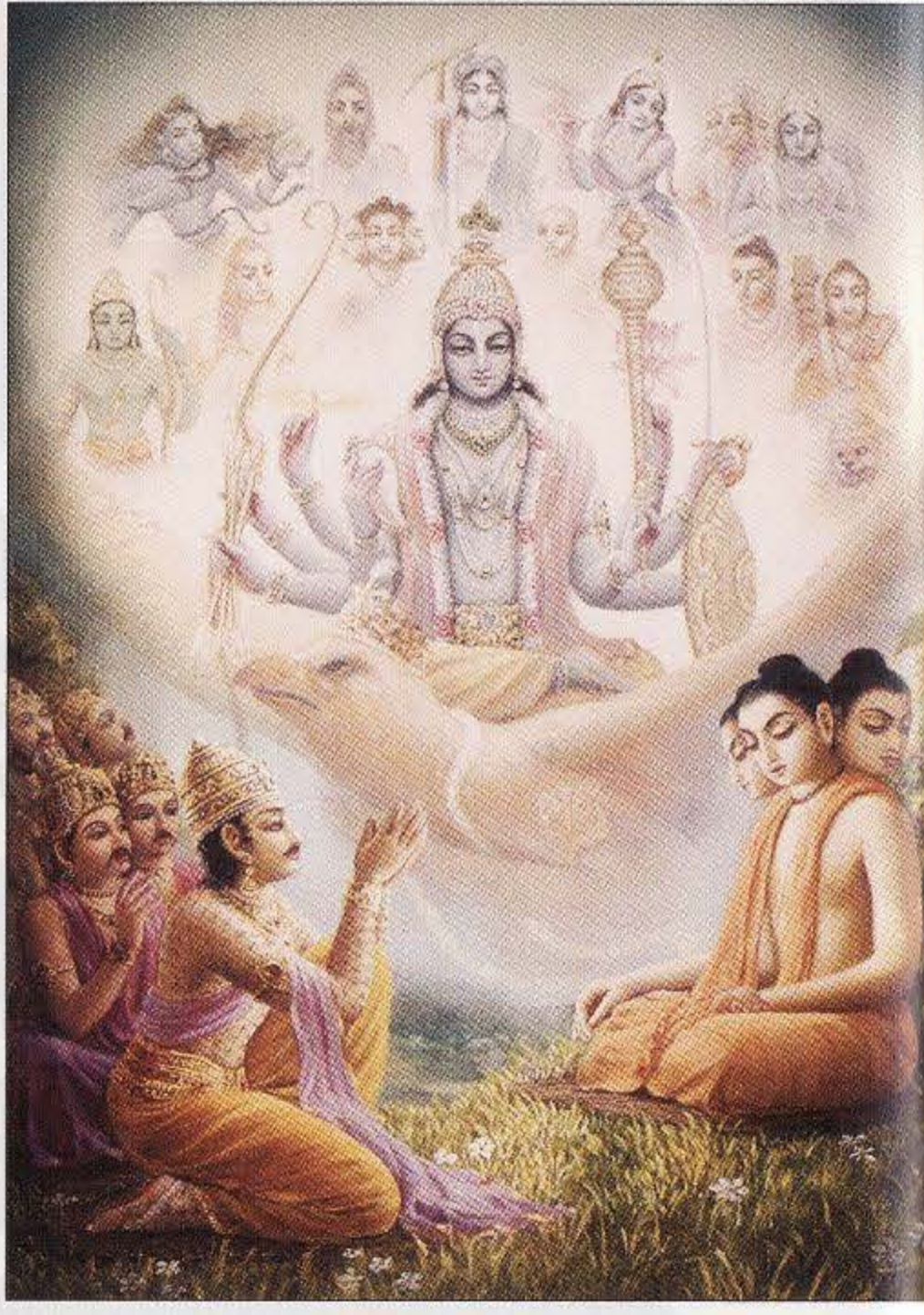
– Jo Dieviškoji Kilnybė A.Č. Bhaktivedanta Svamis Prabhupada
 („Bhagavad-gita kokia ji yra“ 4.12, komentaras)

PUSDIEVIAI KRIŠNOS TARNAI

Beveik visa hindu bendruomenė pripažįsta egzistuojant 33 milijonus dievų (*devų*). Vaišnavai vadina juos pusdieviais. Priešdėlis „pus“ pažymi, kad šie dievai yra „pusiau dievai“, o ne tobulas Aukščiausiasis Dievo Asmuo. Kitaip sakant, jie yra ne Dievas, o Dievui tarnaujančios labai didelėmis galiomis apdovanotos būtybės. Taigi pusdievių garbinti nedera; garbintinas yra tik Aukščiausiasis.

Būtent todėl Krišna sako „Bhagavad-gitoje“ (9.23): „Tie, kurie garbina kitus dievus (pusdievius) ir ištikimai jiems tarnauja, iš tiesų garbina Mane, o Kunti sūnau, tik to nesuvokia.“ Krišna vartoja sanskrito žodžius: *avidhi purvakam* – „nederamas, neautoritetingas“. Jis paaiškina: „Žmonės šiame pasaulyje pasineria į karminę veiklą trokšdami jos vaisių, todėl ima garbinti pusdievius...“ („Bhagavad-gita“ 4.12). Kitaip sakant, garbinti pusdievius juos skatina materialūs troškimai. Vaišnavų komentatoriai tikina, kad vaikydamasis materialių rezultatų žmogus niekada neras visiško pasitenkinimo, nes jis yra dvasinė būtybė. Jei jau žmogus meldžiasi pusdieviams, sako jie, jis turėtų tai daryti siekdamas dvasinio tikslo. Pavyzdžiui, Ganešui, kuris padeda nugalėti bet kokias kliūtis, galima melstis prašant pašalinti trukdžius Dievo pažinimo kelyje. Tačiau pasak vaišnavizmo tradicijos, net ir tai

nebūtina, nes visus palaiminimus iš tikrųjų dovanoja Krišna.

PUSDIEVIŲ STATUSAS PAGAL „BRAHMA-SAMHITĄ“

Norėdamas išryškinti Krišnos, Aukščiausiosios būtybės, statusą ir pusdievių antraeiliskumą, pusdievis Brahma sukūrė ištisą traktatą – „Brahma-samhitą“. Štai kaip apie šį didį veikalą rašo Gaudijos tradicijos šventasis Bhaktisidhanta Sarasvatis Thakura:

„Brahma-samhita“ sugriovė *pančopasanos* (įprasto hinduizme penkių pusdievių: Višnu, Surjos, Ganešo, Durgos ir Šivos – garbinimo) teorinį pagrindą... *Pančopasanoje* aprašomas Višnu garbinimas visiškai nedžiugina Višnu; jis yra neortodoksinis ir visiškai nederamas... Višnu, kaip vieno iš penkių dievų, garbinimas sulygina Višnu su kitais dievais ir (šioje hierarchinėje sistemoje) Jo Šviesybė laikomas tik vienu iš dievų, o tai jau rimta nuodėmė, nes niekas visuose pasauliuose Jam neprilygsta... Amžina visų *dživų* (gyvųjų būtybių) pareiga – tarnauti išimtinai Krišnai – visų dievų Dievui. Visi kiti dievai tėra Jo tarnai. Jų funkcija – vykdyti Govindos (Krišnos) įsakymus. Kas laiko paprastus dievus lygiavertėmis Višnu apraiškomis, teturinčiomis skirtingus vardus, ir nesuvokia, kad jie yra Višnu tarnai, tas niekada nepelnys išsivadavimo. Štai kaip penkiose „Brahma-samhitos“ šlobose aprašoma penkių dievų padėtis: 1. „Aš (Brahma) šlovinu pirmapradį Viešpatį Govindą, kurio valią vykdydamas laiko ratu keliauju visų

planetų karalius ir šio pasaulio akis – Saulės dievas.“ 2. „Šlovinu pirmapradį Viešpatį Govindą, kurio lotoso pėdų nepaleidžia nuo savo galvos Ganešas, trokštantis turėti kliūčių naikintojo galią visuose trijuose pasauliuose.“ 3. „Šlovinu pirmapradį Viešpatį Govindą, kurio valiai paklusdama Jo išorinė galia Durga atlieka jai skirtą pasaulio kūrimo, palaikymo ir naikinimo funkciją.“ 4. „Šlovinu pirmapradį Viešpatį Govindą, kuris tampa Šambhu (Šiva), kad atliktų naikinimo darbą, kaip pienas tampa varške, kurios, nors ji tebėra pienas, jau negali pavadinti pienu.“ 5. „Šlovinu pirmapradį Viešpatį Govindą, kuris apsireiškia Viešpačiu Višnu lygiai taip, kaip žvakė užsidega nuo kitos žvakės, ir nors jos dega atskirai viena nuo kitos, iš tikrųjų niekuo nesiskiria.“

Pastabos

1. Bhaktisiddhanta Saraswati. 1934. „Shri Chaitanya's Teachings“, 309–311. Madras: Shree Gaudiya Math.

ŠIVA

Asketas pelenais nubarstytu kūnu ir visų jogų karalaitis Indijoje yra vienas labiausiai garbinamų dievų. Jis segi kaukolių vėrinį, vienoje rankoje laiko gyvatę, o kitoje – trišakį. Šiva („palankusis“), dar vadinamas Mahadevos („didysis dievas“) ir Nataradžos („šokėjų karalius“) vardais, garbinamas Benarese ir kituose senuosiuose šventuose miestuose, kur Jo garbintojai pašvenčia Jam visą savo gyvenimą. Vienas šventraščių posmų taip aiškina Šivos dieviškumą: „... Ganga yra iškiliausia iš visų upių, Viešpats Ačjuta (Krišna) – iškiliausias iš visų dievų, o Viešpats Šambhu (Šiva) – iškiliausias iš vaišnavų ...“

– „Šrimad Bhagavatam“, 12.13.16

Tačiau šivaitai (Šivos garbintojai) laiko Šivą ne iškiliausiu *bhaktu*, o pačiu Dievu, nes šventraščiuose tam duotas pagrindas. „Bhagavatam“ (4.7.50) Patsai Viešpats Višnu sako: „Brahma, Viešpats Šiva ir Aš esame aukščiausioji materialios kūrinijos priešastis. Aš – Supersiela, savabūtis liudytojas. Tačiau ne kaip asmenybės, Mes (Brahma, Viešpats Šiva ir Aš) niekuo nesiskiriame.“ Kitaip sakant, šie trys dievai yra tapatūs, nes visi jie – *avatarai*, radęsi iš Aukščiausiojo pasaulio kūrimo, palaikymo ir naikinimo funkcijoms atlikti. Šia prasme jie yra *guna-avatarai*, valdantys aistros *guną* (kurią įkūnija kūrėjas Brahma), dorybės *guną* (kurią įkūnija kūrinių saugantis Višnu) ir neišmanymo *guną* (kurią įkūnija naikintojas Šiva). Šios

trys asmenybės laikomos skirtingais to paties Dievo aspektais.

„Mahabharatoje“ (*Anuśasana-parvoje* 135) taip pat pasakyta, kad Šiva niekuo nesiskiria nuo Višnu.

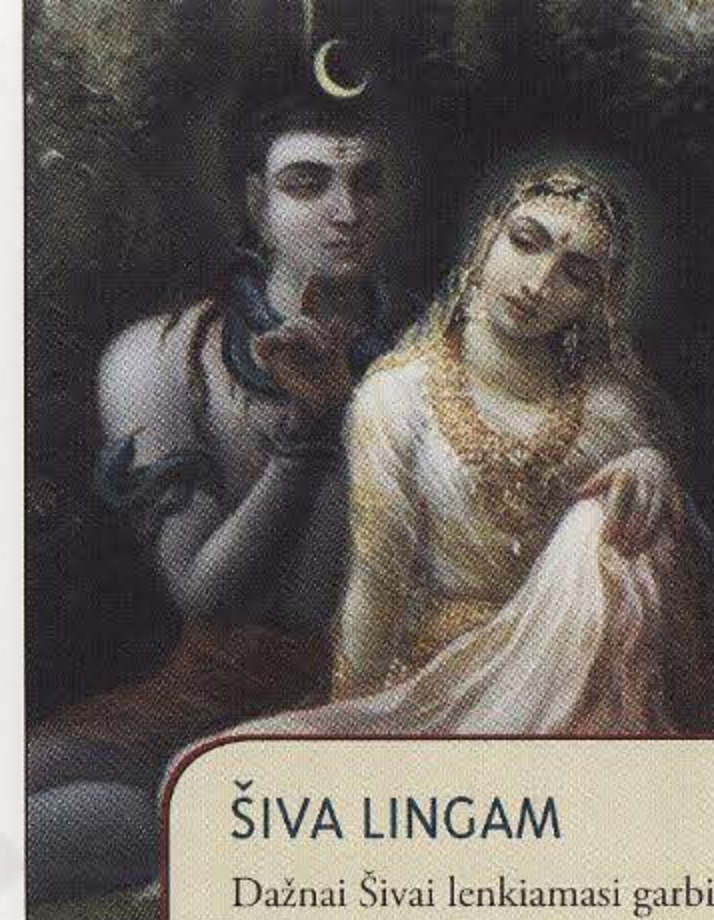
Maža to, paprastai su Šiva siejami vardai: Šiva, Šarva, Sthanu, Išana ir Rudra –

vardinami tarp tūkstančių Višnu vardų. Dėl tokio Šivos ir Aukščiausiojo Viešpaties Višnu tapatinimo ne vienas šventai tiki,

kad visi Vedų literatūroje minimi dievai iš tiesų yra vienas ir tas pats Dievas. Tačiau įdėmiau pasigilinus į šventraščius, paaiškėja, kad nors ir yra pagrindas Šivą laikyti tapačiu Višnu, yra pagrindas ir brėžti tarp Jų skirtumą. „Bhagavad-gitoje“, kurios autoritetą Indijoje pripažįsta visi transcendentalistai (tiek vaišnavai, tiek šivaitai), teigia, kad Višnu (Krišna) yra Aukščiausiasis Dievas, Jam lenkiasi net patsai Šiva. Aštuntajame dešimto skyriaus posme Krišna sako esąs visų materialių ir dvasinių pasaulių šaltinis. Dešimto skyriaus dvyliktame posme Ardžuna patvirtina, kad Krišna yra Aukščiausiasis Viešpats. Apie Višnu (taigi ir Krišnos) viršenybę liudija ir „Rig Veda“: „Į lotosą panašios Višnu pėdos – aukščiausiasis visų pusdievių siekis. Viešpaties lotoso pėdos švyti kaip saulė danguje“ („Rig Veda samhita“ 1.22.20).

Komentuodamas „Šrimad-Bhagavatam“ (3.9.16) Šrila Prabhupada rašo: „Kūrinijos palaikymo, sukūrimo ir naikinimo tikslu Viešpats išsiplečia į tris pavidalus – Višnu, Brahmą ir Šivą. Tarp šių trijų svarbiausių dievų, valdančių tris materialios gamtos *gunas*, Višnu yra Visagalis; net ir nužengęs į materialią kūriniją jos saugoti Jis nepakliūva į materialios gamtos dėsnų nelaisvę. O Brahma ir Šiva, nors savo galiomis šie dievai beveik prilygsta Višnu, yra valdomi Aukščiausiojo Viešpaties materialiosios energijos.“

ŠIVA LINGAM

Dažnai Šivai lenkiamasi garbinant neįprastą simbolinį atvaizdą – Jo lyties organą (*lingam*). Daugiausiai *lingam* garbintojų asketų, dar vadinamų *vira-šivom*, yra Pietų Indijoje. Jie nešioja miniatiūrines *Šiva-lingas* ant kūno, nuolat primenencias jiems apie „Šivos prigimtį“, kurią, jų įsitikinimu, galima atskleisti praktikuojant griežtą askezę ir jogą.

Labai įdomi *Šiva-lingam* atsiradimo istorija. Kartą Šivos sutuoktinei Parvati pagailo grupelės miške apsigyvenusių ir griežtai kūną tramdančių išminčių. Ji paprašė Šivos dovanoti jiems dvasinį suvokimą ir atleisti nuo prisiimtų atgailos bausmių. Tačiau Šiva atsakė jai, kad išminčiai nenugalėję savo ūmaus būdo, ir atsisakė patenkinti jos prašymą. Norėdamas paremti savo žodžius, jis apsiėmė tamė miške patraukliu jaunu joga ir paviliojo išminčių žmonas. Įtūžio pagauti išminčiai sučiupo Šivą ir nupiovė jam lyties organą. Vos jie tai padarė, Šiva išnyko, ir ėmė drebėti visi pasauliai. Išminčiai supato, kaip įžūliai jie pasielgė, ir puolė maldauti Šivos atleisti ir grąžinti pasauliui ramybę. Šiva atsakė sutinkąs patenkinti jų prašymą su viena sąlyga – nuo šiol jie turėsį garbinti jį *lingam* pavidalu.

Šiandien šivaitai dažnai pasidirdbina *lingam* iš akmens, marmuro ar metalo. Tačiau labiausiai garbintini yra natūraliai atsiradę *lingam*, kaip pavyzdžiui, iš ledo susiformavęs ir niekada neištirpstantis *amarnath-lingam*.

DURGA

Durga yra materialios kūrinijos deivė. Graikai ją vadina Gaja, egiptiečiai – Aise. Skirtingose pasaulio dalyse ji turi šimtus skirtingų vardų, tačiau visi jie skirti tai pačiai deivei įvardinti. Ta deivė – tai motina Žemė, sanskrito kalba vadinama **Bhu**. „Brahma-samhitoje“ (5.43) pasakyta, kad materialusis pasaulis sukurtas tam, kad ši deivė galėtų atlikti savo tarnystę. Čia aprašomi keturi egzistencijos lygmenys.

Aukščiausiam lygmenyje yra paties Krišnos buveinė, absoliuti Dievo karalystės apraiška. Po ja egzistuoja Hari-dhama (Vaikuntha) – taip pat dvasinė karalystė, bet ji ne tokia iškili, kaip Krišnos buveinė. Dar žemiau egzistuoja Maheš-dhama – Šivos ir jo garbintojų buveinė, o po ja atsiveria Devi-dhama – materialusis pasaulis, kur karaliauja ir čia gyvenančias būtybes valdo deivė (visatos motina). Devi-dhamą sudaro keturiolika planetų sistemų. Štai kaip deivę apibūdina „Brahma-samhita“ (5.44): „Žmonės garbina išorinę (Viešpaties) galią Mają, kuri savo prigimtimi yra *cit* (dvasinės) galios šešėlis, Durgos pavidalu – šio žemiškojo pasaulio kūrimo, saugojimo ir naikinimo galią. Šlovinu pirmą pradžią Viešpatį Govindą, kurio valiai paklūsta pati Durga.“

Čia cituotame posme sakoma, kad Devi-dhamoje viešpataujantis dievas yra Durga – simbolinę reikšmę turinčios grėsmingos išvaizdos deivė. Neretai ji vaizduojama su dešimčia rankų, kurios simbolizuoja dešimt

karminės veiklos rūšių. Ji sėdi ant nuožmaus laukinio liūto, kuris simbolizuoja jos didvyriškumą, ir trypia buivolo pavidalo demoną Mahišasurą, įkūnijantį visas įmanomas ydas. Durga yra Šivos žmona. Ji turi du sūnus: Kartikėją – grožio įsikūnijimą, ir Ganešą – sėkmės įsikūnijimą. Rankoje Durga laiko naikinantį laiką pažadinančią gyvatę ir dvidešimt skirtingų ginklų, kurių kiekvienas simbolizuoja Vedų rekomenduojamos ir ydas pašalinančios religingos veiklos rūšį.

Durga įsikūnija daugybe pavidalų. Nors Kali ir Uma garbinamos kaip atskiros skirtingos savybės turinčios deivės, jos yra skirtingi tos pačios deivės aspektai. Kitaip sakant, kai žmonės Indijoje kalba apie „Deivę“, paprastai jie turi omeny vieną iš daugybės moteriškų dievybių: Durgą, Kali, Mahadevi, Majadevi (materialiosios energijos valdovė) ir t.t. Kaip Šivos sutuoktinė, Durga turi daugybę vardų: Parvati, Gauri, Uma, Devi, Bhavani ir t.t. Ji pasižymi begaline daugybe savybių, kurios pasireiškia įvairiausiais būdais,

nuo to, į kokį aspektą medituoja jos garbintojas. Gauri, Uma ir Parvati išsiskiria savo palankumu jų garbintojams ir paprastai vaizduojamos meilios ir švelnios. Durga paprastai vaizduojama kaip didvyriška kovos deivė, kartais netgi išryškinamas jos kraujo troškimas. Tačiau ji nėra taip pamišusi dėl kraujo kaip jos *alter ego* Kali, kuriai patenkinti atnašaujamos gyvūnų aukos.

Deivė tapatinama su *prakriti* (materialia būtimi) ir *maja* (iliuzija). Ir išties du iš labiausiai paplitusių jos vardų yra Mulaprakriti (pirmą pradžios materijos įsikūnijimas) ir Mahamaja (didžioji iliuzija). Tai labai svarbu. Krišna „Bhagavad-gitoje“ (9.10) sako: „O Kunti sūnau, materialioji energija (*prakriti*) veikia mano liepimu, ir joje

randasi judančios ir nejudančios gyvosios būtybės“. Prakriti – tai Durga, Krišnos pavaldinė, ir Krišna ją valdo. Kas šito nesuvokia, prieš tą Durgą pasirodo Mahamajos – Didžiosios Iliuzijos pavidalu.

M AJA

Maja, paprastai sakant, yra „iliuzija“. Šis terminas vartojamas ir platesne reikšme – „materialioji egzistencija“. Tačiau tai jokių būdu nereiškia, kad visa materialioji egzistencija yra iliuzija.

Fritjofas Capra savo knygoje „Fizikos dao“ rašo (88. Boston: Shambhala Publications, 1991):

„Maja... nereiškia, kad pasaulis yra iliuzija, kaip neretai klaidingai sakoma. Iliuzija glūdi mūsų požiūryje... Maja – tai iliuzinė realybė (klaidingas reliatyvios perspektyvos suvokimas), tai tarsi negebėjimas atskirti žemėlapiu nuo vietovės.“

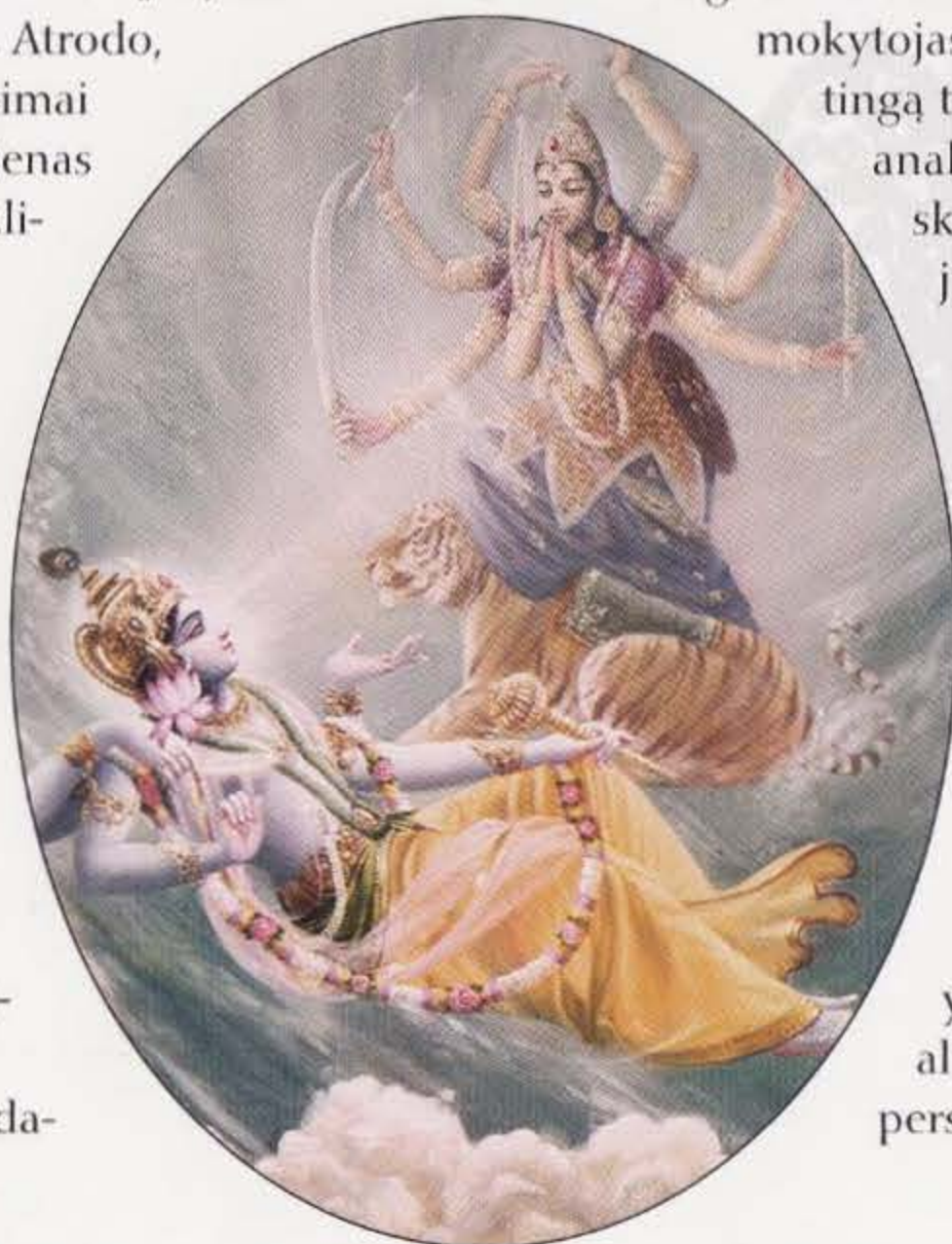
Šrila Prabhupada apibrėžė *mają* kaip „tai, ko nėra“, o Šrila Bhaktisidhanta Thakura Sarasvatis – „tai, kas išmatuojama“. Atrodo, šiedu paaiškinimai prieštarauja vienas kitam. Kaip galima išmatuoti tai, ko nėra?

Materialus pasaulis egzistuoja, tačiau jis yra laikinas. Jis egzistuoja kaip sapnas – kažkurį laiką jis egzistuoja kaip substancija, tačiau netrukus išnyksta. Sakyda-

mas, kad *maja* yra „tai, ko nėra“, Prabhupada nurodo į materialią egzistenciją, nes ji yra laikina. Jos „nėra“, nes ji netrukus nugrims į užmarštį.

Bhaktisidhantos Sarasvačio pateiktoje *majos* apibrėžtyje taip pat figūruoja materialinė egzistencija: materialūs daiktai išmatuojami, o dvasiniai dalykai – beribiai. Pasak apibrėžties, materija yra laikina ir ribota (išmatuojama), o dvasia yra amžina ir beribė (neišmatuojama).

Taigi nors Prabhupada ir jo mokytojas vartoja skirtingą terminologiją ir analizuoja objektą iš skirtingų pozicijų, jie apibūdina *mają* labai panašiai: kaip materialios egzistencijos esmę. Pusdievių kategorijai priskiriama deivė Maja (dar vadinama Kali ar Durga) yra mūsų materialios egzistencijos personifikacija.

Šaktai (jos garbintojai) garbina ją kaip aukščiausiąją deivę, kūrinijos Motiną. Įdomu tai, kad sanskrito kalbos žodžiai „motina“ (*mata*) ir „materija“ etimologiškai susiję – turi tą pačią lotynišką šaknį. Taigi jau pati terminologija daro užuominą į deivės ir materialios gamtos tapatumą.

„Deivė Durga,– rašo Prabhupada, – yra iš materialių elementų sudaryta ir materialų pasaulį prižiūrinti deivė. Pusdieviai tėra skirtingiems materialios veiklos departamentams vadovaujantys direktoriai, visus juos valdo ta pati materialioji energija – Maja.“

Durga, arba Majadevi, užburia gyvasias būtybes pasitelkusi į pagalbą savo mistinę galią ir sudaro joms

sąlygas bandyti įgyvendinti savo iliuzijas materialiam pasaulyje, bet jei gyvoji būtybė panūsta susigrąžinti dvasinę sąmonę, Majadevi išskyla prieš ją Jogamajos (dvasinės atsvaros) pavidalu. Jogamajos tikslas materialiam pasaulyje yra absoliučiai priešingas Majos tikslui. Maja sukuria situaciją, kurioje gyvoji būtybė gali gyventi savo iliuzijomis, užmiršusi Dievą, o Jogamaja kuria atmosferą, kuri padeda gyvai būtybei praskverbti pro iliuzijos šydą ir patirti artumo egzistencijos šaltiniui skonį.

Pagarbią baimę
kelianti deivė
dažnai vaizduojama
su daugybe rankų.
Ji sėdi apsižergusi
nuožmų laukinį
žvėrį ir kelią siaubą
materialaus pasaulio
gyventojams.

Ganešas

DIEVAS DRAMBLIO GALVA

Dievą Ganešą dramblio galva visame pasaulyje garbina milijardas hindu. Vadinamas kliūčių šalintoju ir sergėtoju nuo pragaištingos įtakos Ganešas saugo ne vieno žmogaus namų slenkstį. Jis visada garbinamas prieš viešas ir uždaras religines ceremonijas ir dar vadinamas praamžiu.

Pilvotą Ganešą žmogaus kūnu ir dramblio galva bene lengviausia atpažinti iš visų pusdievių. Jo atvaizdas puošia šventyklų, parduotuvių ir gyvenamųjų namų sienas visoje Indijoje. Jis vaizduojamas sėdintis, stovintis ar šokio poza, o Jo linksmos akys žvelgia tiesiai į mus. Būdamas Vjasadevos raštininkas, Ganešas užrašė nemažą dalį Vėdų tekstų, posmą po posmo, kaip jam diktavo Vjasadeva. Todėl kartais jis vaizduojamas su plunksna ir palmės lapu. Jam trūksta vienos ilties – gabalėlį ilties kartais galima pamatyti vienoje keturių jo rankų. Vienoje rankoje Ganešas laiko iškėles kirvuką (*parašu*), kuris, pasak kai kurių tekstų, skirtas „sukapoti į šipulius iliuziją bei klaidingus mokymus“. Kita Ganešo rankų rodo *varada-hastamudrą* – raminamą ir baimę nuvejantį gestą. Taip pat jis laiko bandos varovo lazdą (*ankušą*) – tokią naudoja dramblių dresuotojai.

Ji simbolizuoja Ganešo reiklumą teisingam mokymuisi (*sadhanai*) ir dvasinei drausmei. Dar kitoje rankoje Ganešas dažnai laiko kilpavirvę (*pašą*) laukiniams gyvūnams pažaboti, kuri simbolizuoja aistros ir geismo pagimdytų troškimų suvaldymą. Kartais Ganešas turi rankose saldainių (*modaką*) – sakoma, jis negali atsispirti saldumynams, štai iš kur toks pilvukas.

Vėdų raštuose sakoma, kad Ganešas yra Šivos ir Parvati (Durgos) sūnus, tačiau jo gimimo istorija gan neįprasta. Pasak vienos versijos, Ganešas radosi iš paties Šivos kūno. Jis buvo labai dailus bei patrauklus ir išaugo tikras moterų širdžių ėdikas. Negalėdama pakęsti sūnaus paikybių, Parvati prakeikė jį, linkėdama dramblio veido ir didelio pilvo, žodžiu, bjaurios išvaizdos. Ganešą pavyko sutramdyti ir jis vedė dvi žmonas – Budhi („išmintis“) ir Sidhi („sėkmė“), kurioms bjauri išvaizda netrukė jį pamilti. Vėliau Ganešas tapo Šivos kariuomenės

vadu (*gana-iša* arba *gana-pačiu*). Tarp pusdievių ir savo *bhaktų* jis žinomas kaip kliūčių naikintojas, o tarp demonų – kaip kliūčių kūrėjas, todėl jo vardas yra Vina-jaka („tas, kuris pašalina kliūtis“) ir Vighnešvara („kliūčių Viešpats“).

Pasak kitos, labiau paplitusios versijos, Parvati norėjo apsisaugoti nuo savo astringo vyro, ypač kai maudydavosi. Iš jos prakaito jai gimė sūnus, kurį ji paskyrė savo apartamentų sergėtoju. Kai sykį Šiva užsigeidė išvysti Parvati, Ganešas, nežinodamas, kas Šiva iš tikrųjų yra, užtvėrė jam kelią ir nustūmė nuo Parvati durų. Tačiau su Šiva menki juokai – įtūžęs jis sušaukė savo tarnus ir paliepė jiems susidoroti su įžūliu sargybiniu, bet Ganešas juos visus išguldė. Tada pasirodė Višnu ir panaudojęs Savo *šakti* (mistinę galią) sukėlė sumaištį abejose stovyklose, suteikdamas Šivai galimybę nukirsti Ganešui galvą. Pamačiusi, kas nutiko sūnui, Parvati baisingai užsirūstino ir pasiuntė pas pusdievius būrius deivių. Jos perdavė kilniesiems pusdieviams aiškia žinia, kad jų karalienė nurims tik tada, kai jos sargybiniui bus gražinta gyvybė. Šiva išsiuntė pusdievius šiaurėn – jie turį nukirsti ir atnešti jam pirmos sutiktos būtybės galvą, kurią savo mistine galia jis sujungsiąs su Ganešo kūnu ir jį atgaivinsiąs. Taip jau nutiko, kad pirma būtybė, kurią jie sutiko, buvo dramblys.

Visose religijose esama dalykų, kurie praplečia įprastinio supratimo ribas. „Graduate Theological Union“

prie Kalifornijos Universiteto profesorius ir pirmosios svarbesnės Harė Krišna judėjimo studijos autorius J. Stillsonas Judahas rašo:

„Norėčiau paklausti to, kuriam Krišnos (ar dievo Ganešo) žygiai atrodo neįtikėtini ir nelogiški: ar sąlytis su ta aukštesniąja tikrove, kurią visos religijos vadina dieviškuoju slėpiniu, atsiranda ne per iracionalybę, ne per paradoksą, kuriuos netikintysis laiko absurdu? Dauguma budistų šį sąlytį patiria medituodami į pragją-paramitos paradoksą arba absurdiškąjį „ko-aną“. Penkiasdešimtininkams ta aukštesnioji realybė atsiveria per nerišlų „kalbėjimą“ įvairiausiomis kalbomis, Romos katalikams ji susijusi su duonos ir vyno pavertimu Kristaus kūnu ir krauju Mišių metu, musulmonams ji gali atsiverti šventosios kelionės į Meką metu, keliaujant per Safos ir Marvos kalvas, kaip per jas keliavo Hagaras, ieškodamas vandens.“

Jei Ganešo istorija jums atrodo neįtikima pasakaitė, paklauskite savęs „o kodėl? Ganešas nieku gyvu nesutiktų joje ko nors keisti.

BRAHMA

PIRMOJI SUKURTA GYVA BŪTYBĖ

Pasak Puranų, materiali kūrinija prasideda su daugiagalvio pusdievio iš aukščiausiosios planetos (Brahmalokos) Brahmos atsiradimu. Jis dar vadinamas Pitamaha, Seneliu, kadangi yra pirmoji sukurta gyva būtybė ir pirmasis išminčių mokytojas (guru).

Vaišnavai laiko Brahmą aistros *guną* valdančia Viešpaties apraiška

(*guna-avatare*). Aistringa Brahmos prigimtis verčia jį kurti, taigi Brahma yra dievas-kūrėjas ir žmonijos pirm-takas. Tuo Jis skiriasi nuo kūrinijos saugotojo bei dorybės *gunos* valdovo Višnu ir naikintojo bei neišmanymo *gunos* valdovo Šivos. Populiariajame hinduizme ši *avatare* triada (*trimurti*) laikoma skirtingomis

vieno ir to paties Dievo formomis. Tačiau įdėmesnis žvilgsnis į Vedų tekstus parodo, kad Šiva ir Brahma (pusdieviai) yra pavaldūs Višnu (Krišnai, Aukščiausiajam Dievo Asmeniui).

Apie tai, kaip Brahma patyrė nušvitimą, rašoma „Šrimad-Bhagavatam“ (2.9). Kūrinijos priešaušryje Brahma gimsta lotoso žiede, išaugusiam iš dieviškos Višnu

bambos. Atsidūręs nepažįstamame pasaulyje Brahma nesuvokia nei kas pats esąs, nei koks jo gyvenimo

tikslas. Trokšdamas sužinoti iš kur atsirado jis ima leisti dvasinio lotoso stiebu žemyn, bet atsakymo į savo klausimą neranda. Pagaliau jis išgirsta savo Viešpaties ir Valdovo Višnu balsą – vieną dviskiemenį žodį *ta-pa* („askezė“, „atgaila“). Šiame žodyje glūdi gili prasmė, ir paklusdamas balsui Brahma imasi praktikuoti askezę. Jis pasineria į meditaciją

ir medituoja tūkstantį dangaus metų (miliardus Žemės metų). Po tūkstantį metų trukusios meditacijos galiausiai jis išvysta Viešpaties buveinę ir patį Aukščiausiąjį Viešpatį. Viešpats paskelbia jam keturis pamatinius „Šrimad-Bhagavatam“ posmus, kurie atskleidžia visą gyvenimo prasmę. Išgirdęs Viešpaties balsą Brahma patiria dvasinį nušvitimą ir įgyja galias materialiai kūrinijai kurti.

„Brahma-samhitoje“ (5.24-29) Viešpats Brahma detaliau pasakoja savo nušvitimo istoriją nei ji aprašyta „Šrimad-Bhagavatam“. Pasak Brahmos, prieš atsirandant laikui ji supa absoliuti tamsa ir jis nežino, kad turi sukurti visatą – kad tai jo tarnystė. Tada jam apsireiškia dieviškoji Aukščiausiojo Viešpaties sutuoktinė Sarasvati ir nurodo medituoti į slaptąją *Kama-bidža* mantrą. Kartodamas šią mantrą, pažada ji, Brahma sužinosias viską, ko jam gali prireikti. Medituodamas šią mantrą šimtą dangaus metų Brahma išgirsta Krišnos fleitos garsus. Brahma bando atkartoti melodiją, bet nuo jo lūpų nusprūsta ezoterinė *Kama-gajatri*

mantra. Jos garsai išvaduoja Brahmą iš visų iliuzijų ir jis jau gali atlikti savo tarnystę – įvykdyti Krišnos valią ir sukurti materialias visatas.

Kiekvieną dieną Brahma pradeda meditacija į Aukščiausiąjį Viešpatį. Jis meldžiasi, prašydamas Viešpaties „leisti atlikti jo tarnystę ir sukurti materialų pasaulį“ ir kad jo kuriamasis darbas nepaveiktų jo ir neleistų „pasikelti į puikybę ir manyti esą jis pasaulio kūrėjas“ („Šrimad-Bhagavatam“ 3.9.25). Kitaip sakant, Brahma pripažįsta esąs priklausomas nuo Viešpaties.

Štai todėl Brahma, skirtingai nei kiti pusdieviai, retai laikomas Aukščiausiuoju.

SARASVATI MOKSLO DEIVĖ

Seniausiuose Vedų tekstuose Sarasvati šlovinama kaip personifikuota išmintis. Sarasvati šlovinama ir budizmo tradicijoje, sakančioje, kad ji esanti išminties dievo **Man-džušrio** sutuoktinė. Garsus vaišnavų tekstas „Šrimad-Bhagavatam“ (1.2.4) skelbia, kad prieš skaitant šį pamatinį šventraštį, reikia malda kreiptis į Sarasvati. Tai rodo jos išskirtinumą ir yra dar vienas duoklės moteriškajam pradui vaišnavizmo tradicijoje pavyzdys.

Puranose pasakojama, kad Sarasvati apsireiškusi Žemėje dviem pavidalais – Brahmos žmona ir šventąja Sarasvati upe. Būten ji, motina Sarasvati, atskubėjusi į pagalbą pirmajai sukurtai gyvai būtybei Brahmai, kai šis sėdėjo lotoso žiede visiškai sutrikęs, neišmanydamas, kaip kurti materialią visatą („Brahma-samhita“ 5.24–25). Ji davusi Brahmai Gajatri mantrą ir pasakiusi, kad ją medituojant išsipildys visi jo troškimai. Brahma

paklausė Sarasvati patarimo ir taip radosi materialusis pasaulis.

Sarasvati vaizduojama vilkinti elegantišką baltą ar raudoną rūbą ir sėdinti baltame lotoso žiede. Jos rankose knyga (žinių simbolis), *džapos* karoliai (kuriais kaip rožančiumi Vakarų tradicijoje skaičiuojamos sukalbėtos maldos) ir *vina* (styginis instrumentas, kuriuo grojama tradicinė indų muzika). „Rig Vedoje“ Sarasvati tapatinama su garso (*vak*) deive ir dažnai vadinama ne tik

SARASVATI UPĖ

Garsioji Sarasvati upė plukdo savo vandenį per Šiaurės Indiją. Pasak „Mahabharatos“ (*Adi-parva* 16.19), kiekvienas, atsigėręs jos vandens, nusiplauna visas nuodėmes. Deja, šiandien labai sunku ją atrasti. Prieš tūkstančius metų, „Rig Vedos“ laikais, žmonės žinojo, kur ji teka, tačiau dabar ji pasislėpusi nuo mirtingųjų akių. Skirtinai nuo Jamunos ir Gangos, žvalgydamas šventas Šiaurės Indijos upes, Sarasvati nepamatysi. Bet, sakoma, didieji jogai ir šiandien ją regi dabartiniame Alahabade trijų upių santakoje.

Geologiniai kasinėjimai rodo, kad Sarasvati (geologai ją vadina Ghagar-hakra) išseko maždaug 1900 metais prieš Kristų. Tačiau skenuojant šią vietovę infraraudonaisiais spinduliais ir šiandien matoma šventosios upės vaga. Šių technologijų pagalba geografi nustatė tikrosios Sarasvati žiotis prie pat Kačo Reno šalia Tharo dykumos. Taigi šiandien piligrimai tegali pamatyti vietą, kur kadaise Sarasvati vandenimis troškulį malšino dvasiškai susivokusios sielos.

mokslo bet ir muzikos deive. Dažniausiai Sarasvati vaizduojama sėdinti ant gulbės, tačiau ją galima išvysti ir sėdinčią ant avino, apuoko, papūgos, povo ar lotose. Ji yra žinių pagrindas, jos malone žmogaus lūpos prabyla gražiausiomis mintimis.

HANUMANAS

Beždžionės yra įprastas reginys daugelyje Indijos vietovių. Langūrą – didelę grakštaus sudėjimo, pilkšvo kailio beždžionę ilga uodega, juodu snukučiu, juodomis letenėlėmis ir pėdutėmis – galima sutikti miškuose, tarp griuvėsių ir šventose vietose. Sakoma, šios beždžionės – tai iškilnaus ir didvyriško **Ramos tarno** Hanumano palikuonys.

Hanumanas yra vienas svarbiausių šventųjų Indijoje. Jis dažnai vaizduojamas nuolankiai sudėtais delnais klūpantis prieš savo Viešpatį Ramačandrą, Ramos žmoną Sitą ir Ramos brolių Lakšmaną.

Hanumanas pirmąsyk paminimas ketvirtojoje Valmikio „Ramajanos“ knygoje (*Kiškindhā-khandoje*), tačiau svarbiausiu veikėju jis tampa tik penktojoje knygoje (*Sundara-khandoje*). Būtent iš jos mes sužinome apie pamokantį jo atsidavimą Sitai ir Ramai. Kartais Hanumanas netgi vaizduojamas persiplėšęs krūtinę ir rodantis savo širdies valdovą Ramą. Dar jis vaizduojamas skriejantis dangumi su Himalajų kalno viršūne delne. Kituose paveiksluose Hanumanas rodo baimės nuvejančią (*abhaja*) ir laiminančią (*varada*) mudras (gestus).

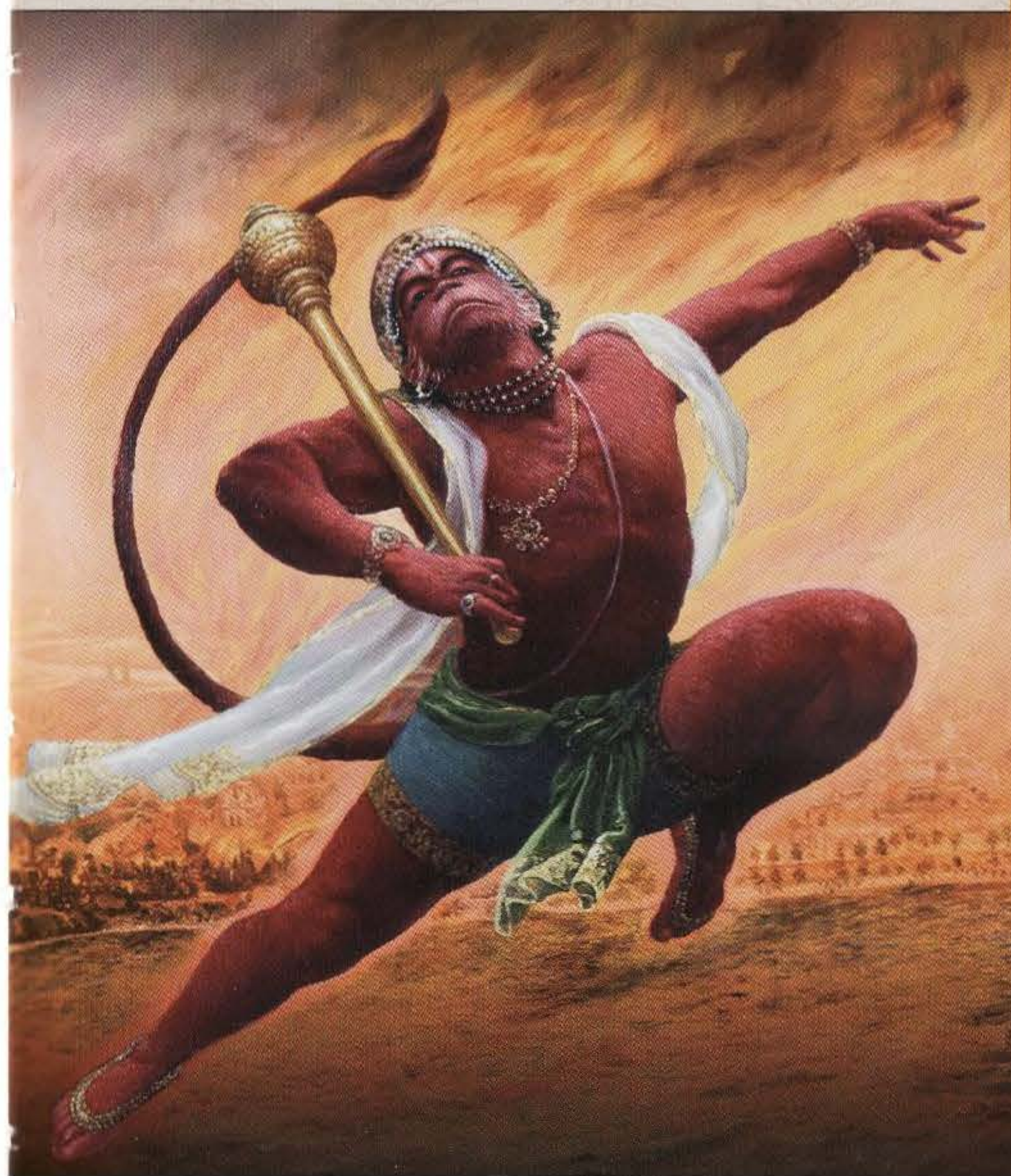

Paskutiniojoje „Ramajanos“ knygoje (*Uttara-khandoje*) išminčius Valmikas pasakoja apie Hanumano gimimą ir vaikystę. Kartą vaikystėje saulę Hanumanas palaikė vaisiumi ir bandė pasičiupti. Pusdievis Indra smogė jam savo perkūno ginklu, parbloškė žemėn ir sulaužė žandikaulį. Tada gailestingasis Hanumano tėvas, vėją valdantis pusdievis, paragino pusdievius apipilti Hanumaną ypatingomis malonėmis. Štai taip Hanumanas įgijo nepaprastą fizinę galią ir antžmogiškus gebėjimus. Jaunystėje Hanumanas pramogos dėlei suniokojo ne vieno miške gyvenusio asketo *ašramą* ir už tai buvo prakeiktas užmiršti savo antgamtiškas galias, kol nesutiks Viešpaties Ramos. Tik sutikus Ramą jos vėl atsikleis ir Hanumanas panaudos jas vardan visų gerovės. Iš tikrųjų Hanumanas buvo beždžionė. Valmikas vadina jį *vanara*.

Vienas pagrindinių spektaklio pagal „Ramajaną“ veikėjų – Viešpaties bhaktas Hanumanas beždžionės pavidalu

Šis žodis reiškia „tinkantis miškui“, „miško padaras“, bet netrukus ėmė reikšti būtent beždžionę. Hanumano veiksmuose dažnai atsiskleidžia jo palikuonims būdingos savybės. „Ramajanoje“ (5.53.111) rašoma, kad jis dažnai šokinėdavo nuo medžio ant medžio ir buvo tikras nenaudėlis.

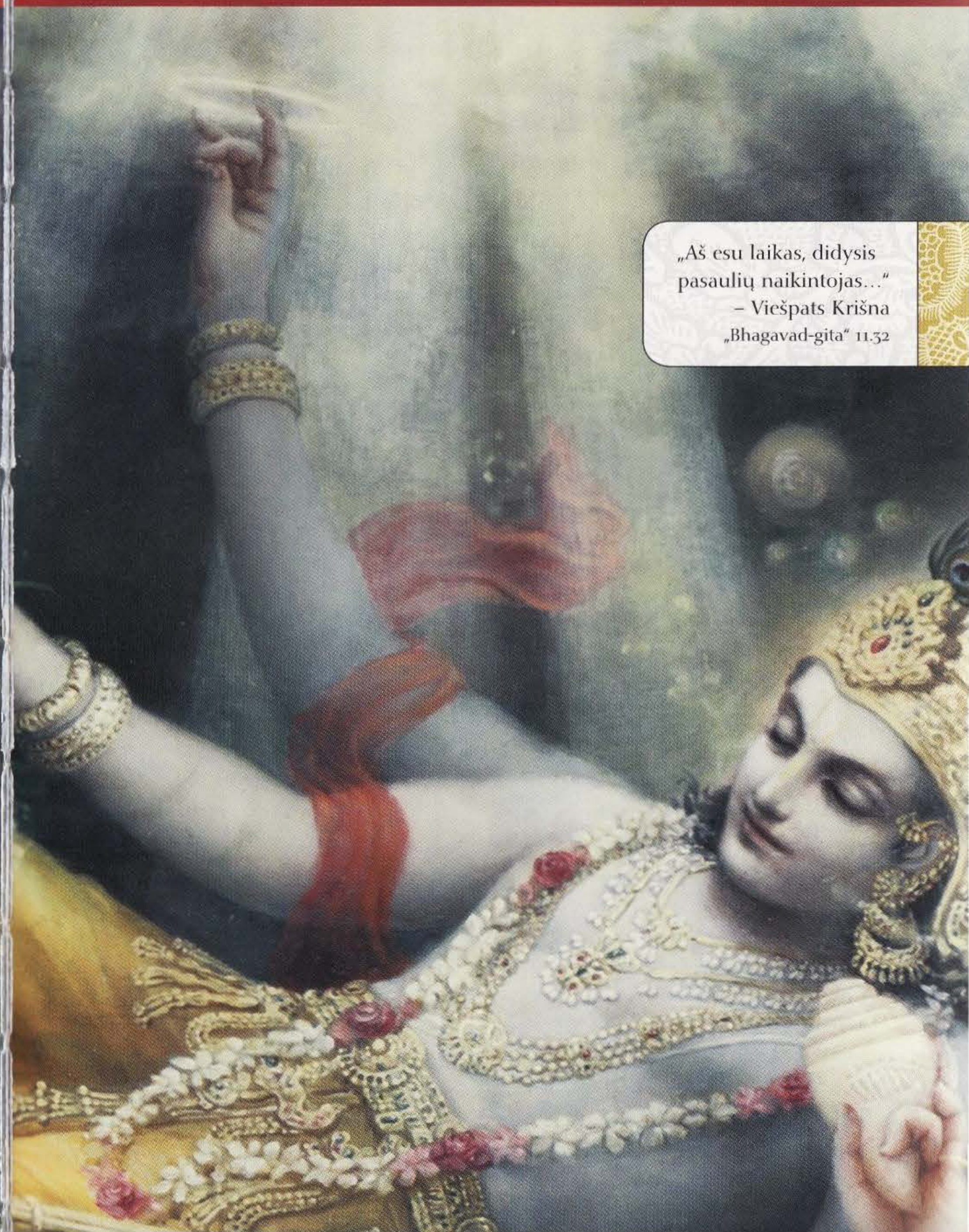
Ir vis dėlto Hanumanas ir jo broliai buvo labiau panašūs į žmones. Tai akivaizdu iš to, kaip Valmikas aprašo jų kalbą, drabužius, laidotuvių apeigas, gyvenamąsias vietas ir išventinimo apeigas. Kitaip sakant, *treta-jugoje* (prieš šimtus tūkstančių metų) Hanumanas ir *vanarai* buvo pusiau beždžionės–pusiau žmonės. Be to, jie neabejotinai buvo apdovanoti pusdievių galiomis. Turėdami visas mistinės jėgos galias, jie galėjo pasiversti kuo tik nori, sumažėti ar padidėti. Valmikas rašo, kad Hanumanas šokinėjo kaip stebuklingų galių turinti būtybė. Tačiau didžiausia jo galia, anot Valmikio, buvo jo atsidavimas Ramai.

HANUMANAS: DIEVAS AR BHAKTAS?

Didžiuose prozos ir poezijos kūriniuose, pavyzdžiui „Hanuman Čalisoje“, kuri buvo sukurta Viduramžių Indijoje, Hanumanas aukštinamas kaip dievas. Žavėdamiesi stulbinamomis Hanumano savybėmis, daugybė žmonių Indijoje jį patį laiko Ramai lygia-verčiu dievu. Tačiau šventraščiuose aiškiai sakoma, kad Hanumanas ir *vanarai* yra ne dievai, o *bhaktai*. Visuose „Sundara-khandos“ („Ramajanos“) puslapiuose aiškiai deklaruojamas aukštesnis Ramos statusas. Šiame skyriuje meile ir ištikimybė alsuojančiuose ypatingo grožio monologuose Hanumanas šlovina Ramos didybę. Taigi Hanumanas neabejotinai yra *bhaktas*, Dievo tarnas, o Rama – Bhagavanas, Viešpats.

Hanumanas sprunka nuo užsirustinusio Ravano

„Aš esu laikas, didysis
pasaulių naikintojas...“
– Viešpats Krišna
„Bhagavad-gita“ 11.32

KETURI AMŽIAI

Vakaruose vyrauja **linijinio laiko** samprata, o štai šventuosiuose indų tekstuose realybė atsiveria iš kitos perspektyvos – ji suvokiama kaip cikliška, sudaryta iš vadinamųjų **jugų**. Dabartinis mūsų istorijos ciklas esąs viena iš daugybės **amžinai** atsikartojančių raidos stadijų. Amžiai keičia amžius, ir taip sukasi nuolat atsikartojančio laiko spiralė. Visame gamtos gyvenime akivaizdus šis dėsningumas: kartojasi metų laikai, kartojasi savaitės dienos, dieną keičia naktis, o po jos vėl išaušta diena.

Anot Indijos pranašų, šis procesas būdingas visiems tikrovės reiškiniams: gyvenimas nesibaigia mirtimi – tiesiog siela atgimsta nauju kūnu. Ji sukasi gimimų ir mirčių ratu tarsi atsikartojantys amžiai kosminio laiko spiralėje.

Visatos istoriją sudaro didieji ciklai, vadinami *divja-jugomis*. Vedų tekstuose detalai aprašoma kiekvieno ciklo trukmė. Kiekvieną *divja-jugą* sudaro keturi amžiai, kurių kiekvienas trumpesnis už ankstesnį: Satja-juga¹, dar vadinama Krita-juga (aukso amžius), trunka 1 728 000 metų; Treta-juga (sidabro amžius) trunka 1 296 000 metų; Dvapara-juga (vario amžius) trunka 864 000 metų; ir Kali-juga (geležies amžius) trunka 432 000 metų.

Mes gyvename Kali-jugoje ir jau prabėgo 5 000 jos metų. Pasibaigus Kali-jugai, apytikriai po 427 000 metų, įvyks dalinis visatos naikinimas, ir išaus nauja Satja-juga. Pasak Vedų tekstų, keičiantis amžiams, mažėję ju

trukmė, o kartu menko ir žmogaus dorybės, visų pirma religingumas.

Visos keturios *jugos* drauge (viena *divja-juga*) trunka 4 320 000 žmogaus metų. Tūkstantis tokių ciklų (4,32 milijardai metų) tėra viena Brahmos gyvenimo diena. Po kiekvienos Brahmos dienos prasideda tokio pat ilgumo naktis. Naktį Brahma užmiega, o daugumą planetų užlieja naikinimo vandenys. Auštant Brahma nubunda ir prasideda kita tūkstančio ciklų diena. Trys šimtai šešiasdešimt tokių dienų sudaro vienerius Brahmos metus, o jis gyvena šimtą metų.

Pastabos

- Skirtingais amžiais buvo praktikuojami skirtingi Viešpaties garbinimo metodai. Satja-jugoje Absolutas buvo pasiekiamas per meditaciją; Treta-jugoje – per gausius aukojimus; Dvapara-jugoje buvo rekomenduojamas Dievybių garbinimo metodas; o Kali-jugoje – šventojo Viešpaties vardo giedojimas.

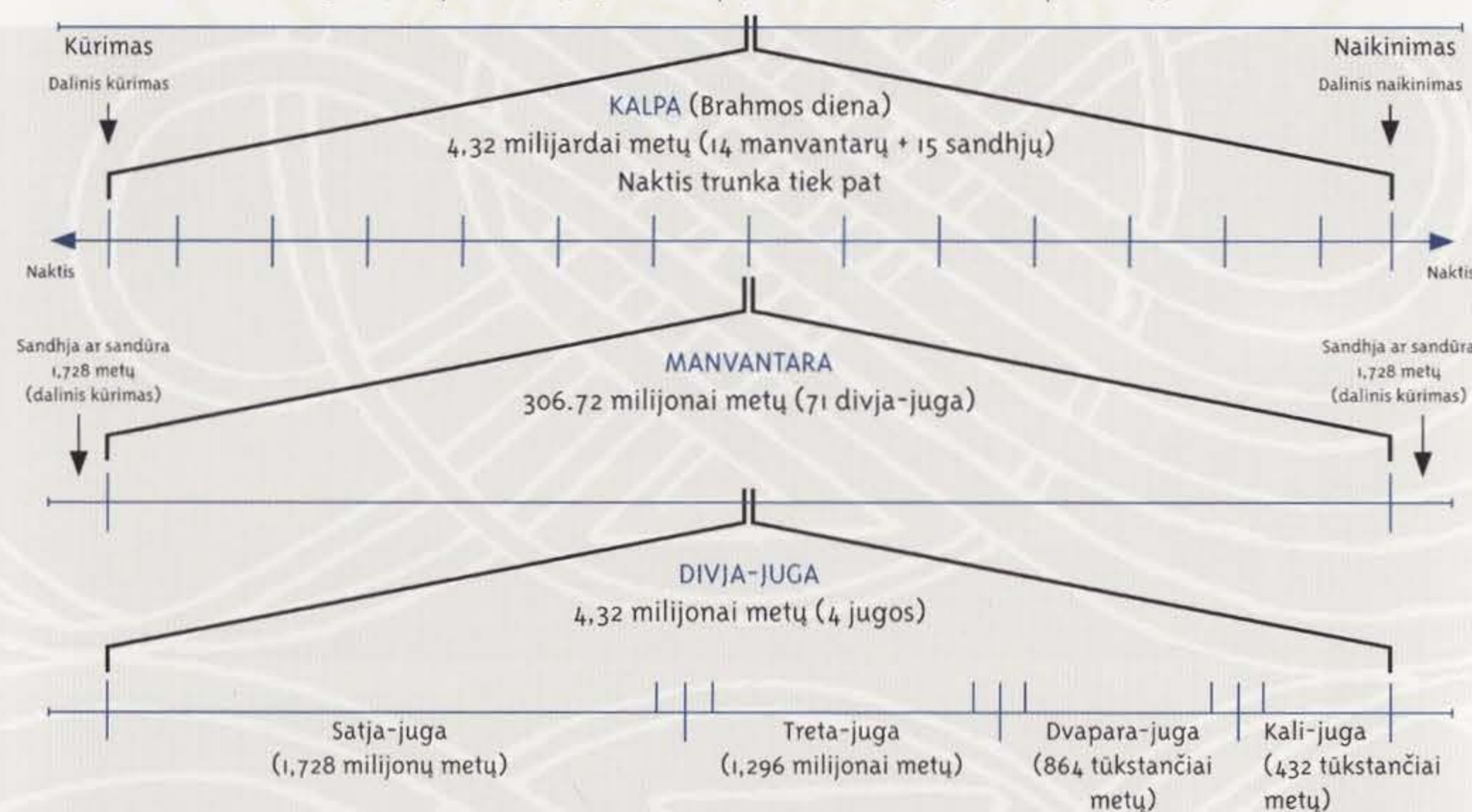

Viešpats Brahma gyvena tiek, kiek gyvuoja nuolat kuriama ir naikinama visata. Kaskart atsiradus visatai gimsta naujas Brahma. Tiek dalinis, tiek ir visiškas visatos naikinimas vyksta reguliariais intervalais. Dabartinė Brahmos diena prasidėjo prieš 2,3 milijardų metų.

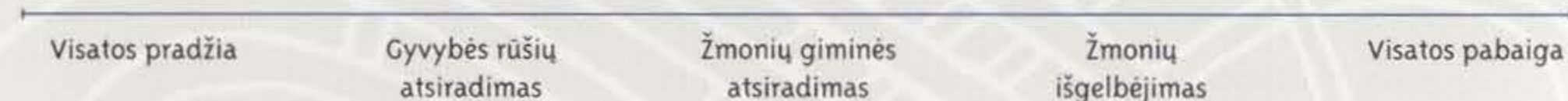

Brahmos gyvenimas

311,04 trilijonai metų (36 000 kalpų (Brahmos dienų) ir tiek pat naktų)

Judėjų-krikščionių / šiuolaikinis mokslinis (linijinis laikas – prasideda ir baigiasi)

LAIKAS

Pradėjus kalbėti apie keturias *jugas* natūraliai iškyla laiko sąvoka, kuri vaišnavizmo tradicijoje yra itin išplėtota. Beje, pagal vaišnavizmo tradiciją, pasibaigus *jugų* ciklui, **laikas nenutrūksta**. Pagal saulės kalendorių metus sudaro šeši metų laikai (nustatomi **astronomiškai**): *vasanta* (pavasaris), *grišma* (karštasis metų laikas), *varša* (liūčių sezonas), *šarada* (ruduo), *hemanta* (žiema) ir *šišira* (vėsusis metų laikas). Dvidešimt keturių valandų diena Saulės sistemoje dalijama į 30 *muhurtų* (kiekvieną sudaro 48 minutės). *Muhurtą* sudaro 2 *ghati* (24 minutės), *ghati* – 30 *kalų* (48 sekundės), *kalą* – 2 *palos* (24 sekundės), *palą* – 6 *pranos* (4 sekundės), *praną* – 10 *vipalų* (0,4 sekundės), o *vipalą* – 60 *prativipalų* (0,00666 sekundės). Kitaip sakant, laikas pagal šią tradiciją skaičiuojamas **itin trumpais** laiko matavimo vienetais.

Teologijos požiūriu, laikas Vedų literatūroje traktuojamas kaip Dievo galia. Jis skaičiuojamas remiantis atominių dalelių judėjimu ir yra tapatinamas su pačiu Krišna, Jo beasmeniu aspektu, persmelkiančiu visą būtį. Ši atomo dydžio dalelė (*anu*) yra vienas pamatinių materialiosios gamtos pradmenų. „Bhagavatam“ detalai aiškinama, kaip atomai užpildo materialią erdvę ir kad jie pavaldūs laikui (nes laikas skaičiuojamas remiantis judėjimu erdvėje). Kadangi tiek erdvė, tiek laikas yra materialūs, „Bhagavatam“ juos sieja su *maja*, iliuzija. Kitaip sakant, bet kokie pokyčiai, kuriuos lemia laiko

kaita, yra laikini tarsi sapnas. Tik Krišna ir Jo *avatarai*, priklausantys dvasios viešpatijai, yra nepavaldūs laiko diktatui.

Ir vis dėlto tam tikra prasme dvasinėje karalystėje laikas egzistuoja. Krišna keliasi ryte, melžia karves, pusryčiauja, gena su draugais į mišką karves, visą dieną ten žaidžia, o vakare grįžta į Vrindavano kaimelį. Tačiau visos *lilos* ten vyksta tuo pačiu metu. Kiekviena akimirka yra amžina. Dėl to laiko sąvoka yra nesuvokiama, taigi Vedų tekstuose daroma išvada, kad laikas (toks, kokį mes jį suvokiame) dvasinėje karalystėje neegzistuoja.

Dvasinėje karalystėje laikas (toks, kokį mes jį suvokiame) neegzistuoja, tačiau visos materialaus pasaulio būtybės yra jam pavaldžios ir priverstos nuolat patirti gimimo ir mirties kančias. Atsiradusios materialiaame pasaulyje jos išgyvena šešias gyvenimo stadijas: gimimo, augimo, brandos, šalutinių fiziologinės veiklos produktų sukūrimo, nykimo ir galiausiai mirties.

SLAPTINGOJI INDIJOS DIDYBĖ

Vedų KOSMOLOGIJA

Kosmologija yra mokslas apie **fizinę visatą** – jos būtiškąją **prasmę** ir **struktūrą**. Ne vienam kyla klausimas, kodėl vaišnavų tekstuose, kurie daugiausia dėmesio skiria sielai ir ryšiui su Dievu, gilinamasi į šį klausimą. Juk mus supanti visata neabejotinai yra **materialus reiškinys** – dvasios priešingybė. Tačiau susipažinęs su vaišnavizmo mokymu supranta, kad vaišnavizmui svarbūs ne tik patys **dvasiniai objektai**, bet ir dvasinė materialių objektų dimensija. Vaišnavai trokšta suprasti ir panaudoti visatą ir visa, kas joje yra, Dievo tarnystei. Todėl Vedų literatūroje **detaaliai analizuojamos materialios visatos**, gyvenimo skirtingose planetų sistemose privalumai ir trūkumai, nes **ieškančiajam Dievo** ši informacija naudinga.

Stebina tas faktas, kad senoviniai tekstai pateikia šiandieniam mokslui nežinomų žinių. Net jei ta informacija atrodo neįtikima, jau vien jos apimtis daro įspūdį: iš kur senovės tautos gavo tokias nuodugnius žinias ir kodėl jų žinios apie kosmologiją atrodo tokios nuoseklios ir išsamios?

Svarbiausiais tekstais Vedų kosmologijos klausimais galima laikyti „Bhagavatam“ ir „Višnu puraną“, tačiau išsamiausiai šią temą gvildena „Surja-sidhanta“ – mistinis tekstas, kurį prieš maždaug du milijonus metų apreiškė Saulės pusdievis. Pasak šių kosmologinių

tekstų, materialią būtį sudaro nesuskaičiuojama daugybė visatų, kurių kiekvieną gaubia rutulio formos apvalkas, sudarytas iš materijos stichijų sluoksnių. Kiekvieną visatą sudaro keturiolika planetų sistemų – nuo pačių aukščiausių iki žemiausių. Įdomu tai, kad Vedų kosmologija yra geocentrinė – Žemė ir į ją panašios planetos yra išsidėsčiusios ties planetų sistemos ašies viduriu. Tačiau ji nėra etnocentrinė, nes Meru kalnas, šioje sistemoje laikomas visatos centru, yra ganėtinai toli nuo Indijos subkontinento. Ir vis dėlto reikia paminėti, kad mistinis visatos centras yra Vrindavanas.

Sakoma, kad žemės lygio planetos yra vienodai nutolusios nuo abiejų visatos kraštų, todėl jos yra ideali vieta – tarp dangiškų aukštesniųjų sferų malonumų ir žemesniųjų planetų kančių – išspręsti karmos reikalus. Net didieji pusdieviai, egzistuojantys aukštesniojoje dimensijoje, meldžia Viešpatį leisti jiems gimti Žemėje, nes čia gyvajai būtybei lengviau sutramdyti savo aistras ir pasinerti į tarnystę Viešpačiui. Žemiausiose planetose kankinamos gyvosios būtybės taip pat viliasi gimti žemės sferos planetose, nes čia nėra tokių baisių kančių ir yra suteikta galimybė siekti aukštesnių tikslų.

Vedos išvardija ir septynis žemesnius pasaulius, taip pat detalai aprašo, ką tenka iškęsti į juos patekusiems nelaimėliams. Žemės lygio planetų sferą sudaro Svarloka, Bhuvarloka ir Bhurloka (Žemė). Iš jų už dievotus veiksmus ir gerą karmą galima pakilti į vieną iš keturių aukštesniųjų planetų sistemų: Maharloką, Džanaloką, Tapoloką ar Satjaloką – aukščiausiasias pusdievių planetas, o už piktus darbus nupulti į žemesniausias planetas.

Vedų tekstuose labai detalai aprašoma, koks nepaprastai ilgas gyvenimas aukštesniosiose planetose ir kokie rūpesčiai slegia jose gyvenančias būtybes. Labai stebina ir tai, kad šiuose senuose raštuose pateikiama išsamiausia informacija apie dalykus, kurie, atrodytų, yra už pažinimo sferos ribų. Daugiau informacijos šia tema žr. Richardo L. Thompsono „Šventosios visatos paslaptys“ (Alachua, Florida: Govardhana Hill Publishing, 1999).

KELIONĖ Į MATERIJOS PASAULĮ

Vedų tekstuose sakoma, kad, kai gyvoji būtybė pirmą kartą gimsta materialiam pasaulyje, ji gali įsikūnyti Brahma – pirmąją aukščiausiųjų materialių planetų būtybę. Kadangi Brahma įsikūnijusi siela tebėra tyra, nesusitėpusi materialaus pasaulio patirtimi, jos kūnas nėra sudarytas iš grubiosios materijos elementų. Jis suverptas iš subtiliosios materijos – grynosios išminties. Tačiau vėliau, sielai suėjus į sąlytį su iracionalia aistra, kuri įsiliepsnoja praradus dvasinį kūną, puolama į žemiausiasias gyvybės rūšis (*indragopa*), gimstama vienaląsčiu organizmu žemesniojoje planetoje. Nuo šio žemiausio lygmens gyvoji būtybė laipsniškai evoliucionuoja per 8 400 000 gyvybės rūšių, kol galų gale gimsta Žemės lygio planetoje. O iš čia jai vėl atsiveria galimybė keliauti arba aukštyn, arba žemyn.

DVASINIS DANGUS

Ankstesniuosiuose puslapiuose mes glaustai apibūdinome keturiolika materialių planetų sistemų, o čia patyrinėsimė daugiadimensinę visatą, vadinamą dvasiniu dangumi. Palyginus su ja, materialusis pasaulis, nors jis yra nesuvokiamai platus, atrodo tarsi mažutė kartono dėžutė.

Vaišnavų tekstuose *Devi-dhama* (materialusis pasaulis) apibūdinamas kaip žemiausioji iš visų galimų tikrovės sferų. *Maheš-dhama* (Viešpaties Šivos buveinė) iškilusi kiek aukščiau už iš daugybės visatų susidedančią *Devi-dhamą*. *Devi-dhamoje* ir *Maheš-dhamoje* egzistuojantys pasauliai išsirikiavę nuo pačių materialiausių (vidurinėsios ir žemiausiosios planetų sistemos, tokios kaip Žemė) iki aukščiausiųjų, sudarytų beveik vien iš subtiliosios energijos – proto, intelekto ir savimonės.

Virš šių mažųjų karalijų plyti *Hari-dhama*, dar vadinama *Vaikuntha* – dvasinis dangus, kurio neriboja materialūs trūkumai ir kur gyvenimas yra amžinas. O virš aukščiausiųjų *Hari-dhamos* pasaulių iškilusi *Goloka*, aukščiausioji Krišnos buveinė. Apie *Goloką* ir apie tai, kodėl ji laikoma aukščiausia dvasine buveine, išsamiai rašoma „*Brahma-samhitoje*“ ir šešių Vrindavano Gosvamių veikaluose.

Kalbant plačiau, kitoje materialiojo pasaulio apvalko pusėje teka *Viradžos upė*, anapus kurios sklendo iš materialios egzistencijos išsivadavusios sielos. Dar toliau nusidriekia *Paravjomos dangaus* platybės, kur gyvena nesuskaičiuojama daugybė *avatarų* – dalinių Krišnos apraiškų. Čia yra ir *Narasimhos*, ir *Vamanos*, ir *Ramos* planetos, ir šiuos Dievo pavidalus garbinantys *bhaktai* po mirties keliauja į Jų planetas. Virš visų šių pasaulių spindi aukščiausioji Krišnos planeta, *Goloka*, galinti tapti *Dvaraka*, kurioje viešpatauja prabanga, *Mathura*, kurioje dominuoja prabanga bei tarpasmeninių santykių šiluma, ir *Vrindavanu*, kuriame dievišką galią nustelbia meilė.

Šių trijų buveinių ekspansijos egzistuoja ir Žemėje, ir jų materialios antrininkės, anot šventraščių, yra tapachios dvasiniame danguje egzistuojančioms karalystėms.

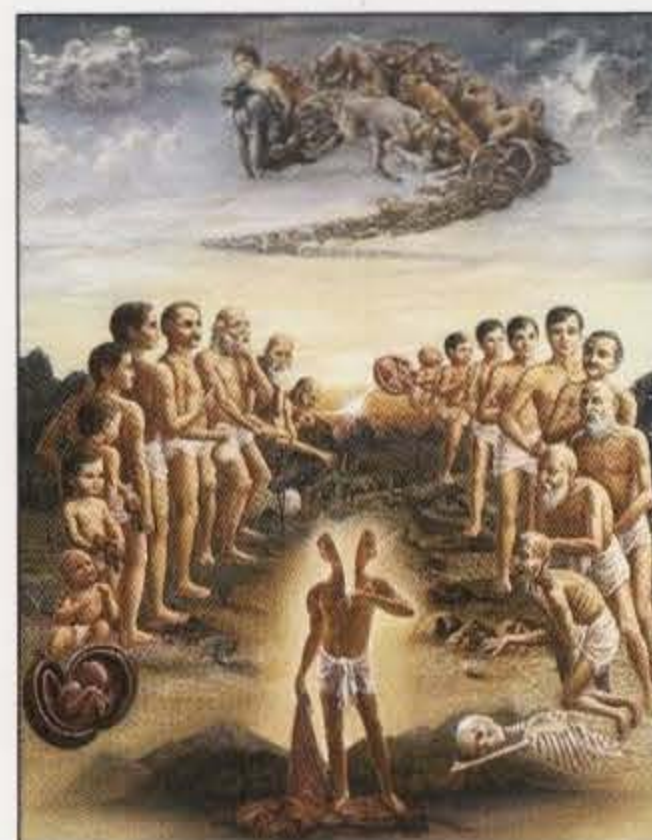
KARMA & REINKARNACIJA

Visos gyvos būtybės gimsta ir miršta joms skirtą valandą. Vaišnavizmo tradicija sako, kad po mirties visos būtybės būtinai atgims. Reinkarnacijos (gimimų ir mirčių, kuriuos gyva būtybė patiria, bet jų neatsimena, rato) ir glaudžiai su ja susijusios karmos (kiekvienas veiksmas turi atoveikį) idėjos nuo neatmenamų laikų yra neatsiejama Indijos kultūros dalis. Iš tiesų viename seniausių indų raštų „Shatapatha Brahmanoje“ (10.4.3.1) sakoma: „kas pažįsta tiesą, tas įveikia nuolat pasikartojančią mirtį ir pelno amžiną gyvenimą.“ Teksto žodžiai *punar mritju* (pasikartojanti mirtis) suponuoja reinkarnaciją, nes pasak sanskrito originalo, jie reiškia, kad gyvoji būtybė gimsta, miršta ir atgimsta (kad vėl mirtų). Reinkarnaciją ir su ja susijusias sąvokas vaišnavizmo tradicijoje paaikškina čia pateikti **trys principai**:

1. Kiekviena gyva būtybė yra materialiam kūne įkalinta siela. Vedų tekstuose kūne glūdinti siela aprašoma labai tiksliai: „Plauko galiuką padalinę į šimtą dalių, o tą šimtają dalį padalinę dar į šimtą dalių gausime amžinosios sielos dydį“ („Švetašvatara Upanišada“ 5.9). Taip pat tradicija moko, kad visatoje yra nesuskaičiuojama daugybė dvasinių atomų – sielų, kurios savo dydžiu yra lygios plauko galiuko 10-tūkstantajai daliai. Žinias apie sielos matmenis papildo ir jos lokalizacijos kūne aprašymas: „Siela yra maža tarsi atomas, ir ją galima patirti tik įgijus tobulą intelektą. Atomo

dydžio siela plūduriuoja penkių rūšių ore (*prana, apana, vjana, samana* ir *udana*). Ji yra širdies srityje ir daro poveikį visam įkūnytosi gyvosios būtybės kūnui. Kai siela apsivalo nuo penkių rūšių materialaus oro teršalų, atsiskleidžia visa jos dvasinė

galia“ („Mundaka Upanišada“ 3.1.9). Nuo pat gimimo akimirkos siela patenka į kūną tarsi į spąstus ir klaidingai tapatina save su juo.

Per tą patį gyvenimą gyvoji būtybė pakeičia ne vieną kūną – kūdikio, vaiko, jaunuolio, subrendusio žmogaus ir t.t. – tačiau ji išlieka ta pati asmenybė. Siela nekinta, kinta tik kūnas. „Bhagavad-gitoje“ (2.15) pasakyta: „Kaip dar šiame kūne įkūnytoji siela keliauja iš vaikystės į jaunystę, paskui – į senatvę, taip mirties akimirką ji keliauja į naują kūną.“

2. Gyvosios būtybės veiksmai nulemia, koks bus jos kitas kūnas. Vaišnavų literatūra tvirtina, kad sielos persikėlimas iš kūno į kūną nėra atsitiktinis. Kur siela keliaus, priklauso nuo jos subtiliųjų troškimų ir karmos, arba praeities (tiek šio, tiek ankstesniųjų gyvenimų) darbų. Būtent tai lemia įvairiausių gyvybės rūšių egzistavimą – kiekvienos rūšies kūnui būdingi saviti gebėjimai. Gyvos būtybės įgyja kūnus pagal skonį ir troškimus. Pavyzdžiui, tingiam ir miegu pasilepinti linkusiam žmogui tinkamiausias būtų ištisą žiemą miegančios meškos kūnas.

3. Siela gali išvengti persikūnijimų įsisąmoninusi Dievą. Krišna „Bhagavad-gitoje“ (8.15) sako: „Atėjusios pas Mane iškiliosios sielos, Man atsidavę jogai, niekada daugiau negimsta...“ Taigi vaišnaviškoji tradicija moko, kad *bhakti-jogos* (pasiuokojimo tarnystės) metodas išvaduoja gyvąją būtybę iš gimimų ir mirčių rato. „Brahma-samhitoje“ (5.59) pasakyta: „Aukščiausia meilės

Dievui pakopa pasiekiami per nuolatines šventraščių liudijimais, religiniais veiksmais ir atkaklumu paremtas pastangas pažinti save.“

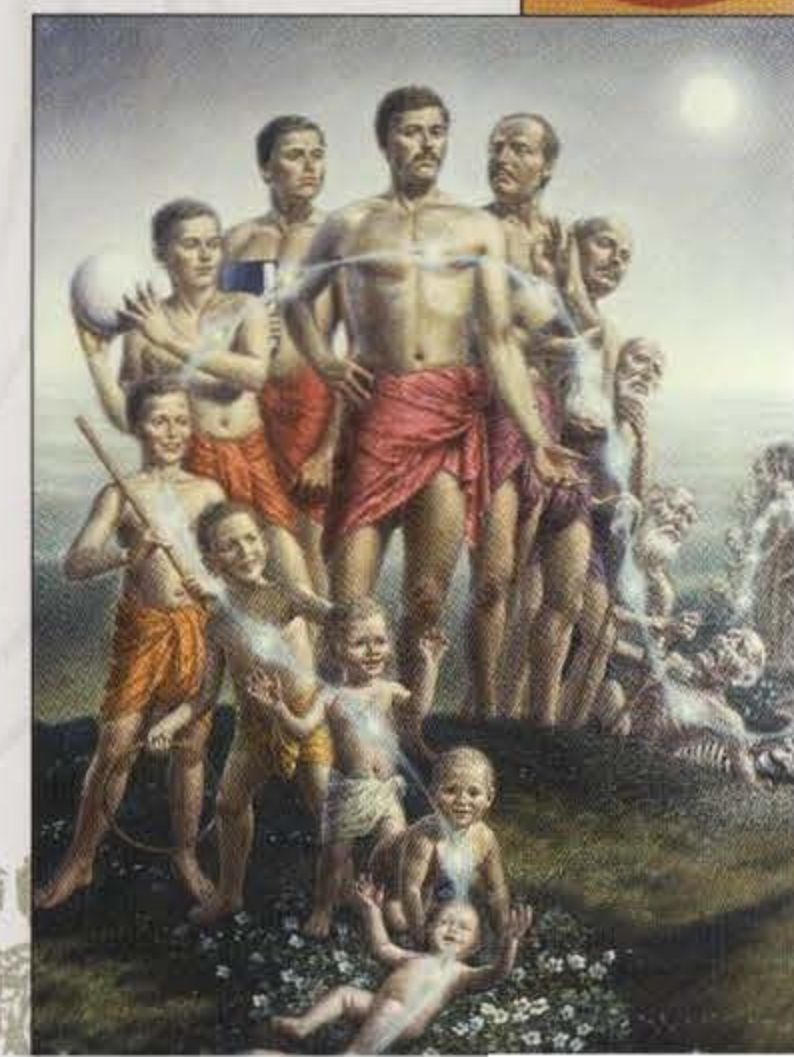
Štai ką apie *bhakti-jogos* svarbą sako Wisconsin–Stevens Point universiteto filosofijos profesorius A.L. Hermanas:

„*Bhakti-joga, garbinimo kelias, siūlo problemos (reinkarnacijos) sprendimą, parodydamas nesavanaudiškos meilės Dievui kelią. Kitai sakant, bhakti-joga... leidžia bhaktui atlikti veiksmą be karminių padarinių, nes visus veiksmus ir padarinius jis skiria garbinamam Viešpačiui, todėl veiksmo sukelta karma tenka ne bhaktui, o Dievui. Vadinas, kančios problema taip pat yra išsprendžiama, kadangi aukojant Dievui visus savo veiklos vaisius kančios priežastis – dukha (troškimas) visiškai išnyksta. Ir tokiu būdu atsiveria kelias į dangų.*“

Krišna sako: „Visos materialaus pasaulio planetos – nuo aukščiausiosios iki žemiausiosios – yra kančių buveinės, kuriose karaliauja gimimas ir mirtis. Tačiau tas, kuris pasiekia mano buveinę... niekada daugiau nebegimsta.“ („Bhagavad-gita“ 8.16)

Pastabos

1. A. L. Herman. 1991. *A Brief Introduction to Hinduizm*, 119. San Francisco: Westview Press.

MANO ŠIRDIES VALDOVAS

Būki pašlovinas, mano širdį pavergęs Čaitanja. Kaip užburia tas mistinis šokis, kurio ritmu Jis linguoja vienu du su savo didinga ekstaze. Kaip pakiliai muša būgnas ir į taktą skamba cimbolų dūžiai.

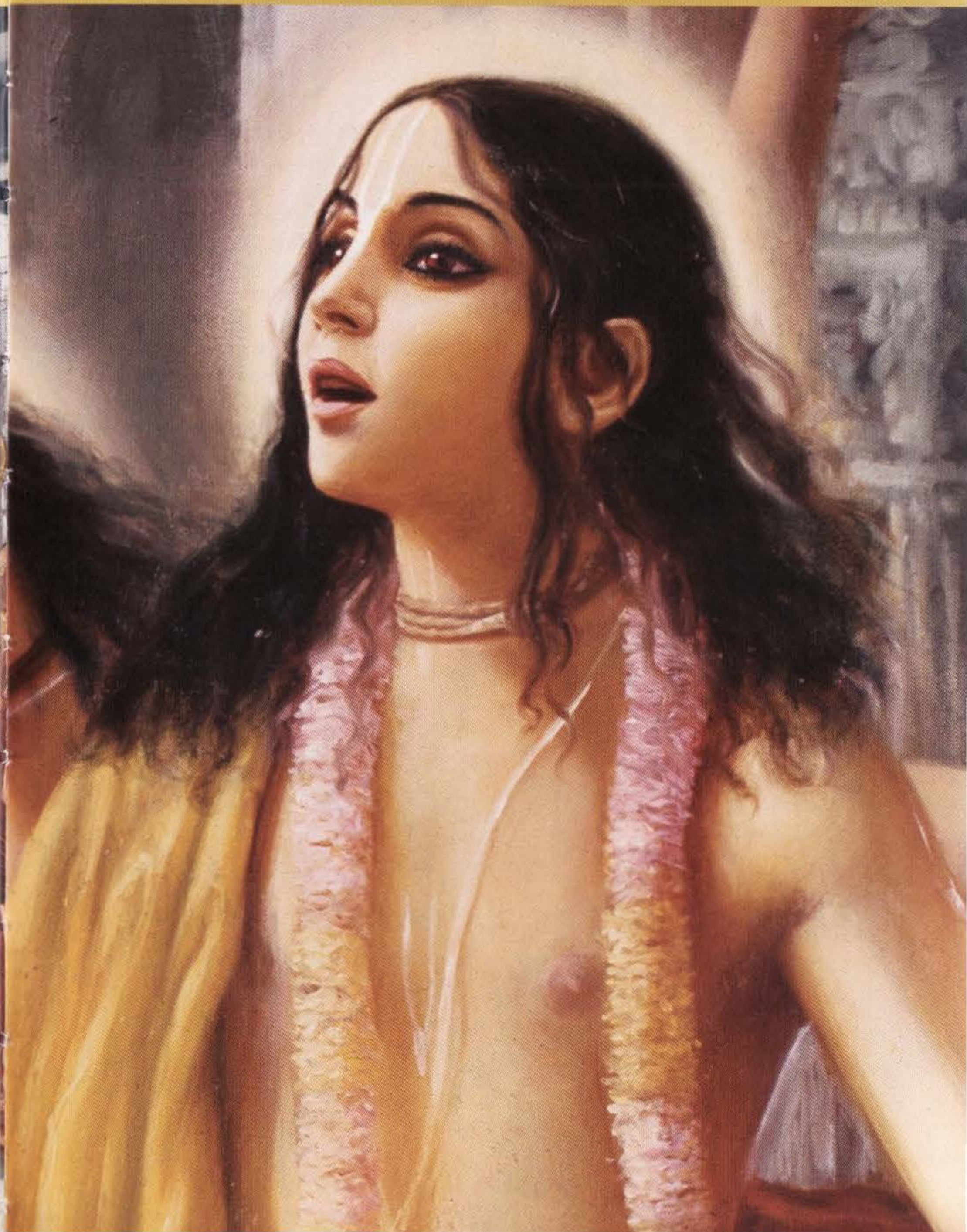
Džiugiausia gaida instrumentai palydi Jo giesmę ir šokį, koks džiaugsmas užpildo krūtinę!

Žingsnelis, dar vienas į priekį, taip šokio žingsniu Jis juda ir negali sustoti, ir svaigsta iš džiaugsmo.

Kur žodžiai, kad apsakyčiau Tau savo meilę, o širdies manosios valdove?!

Aš, Šachas Akbaras, meldžiu lašo nektaro iš beribės Tautosios meilės ir pamaldumo jūros.

– Akbaro giesmės, minimos D.C. Senos
„Čaitanja ir Jo epocha“
(University of Calcutta Press, 1922)

ČŠRI ČAITANJA ĮVADAS

Šri Čaitanja Mahaprabhu (1486–1533) yra laikomas Radhos ir Krišnos inkarnacija **viename asmenyje**. Ši ezoterinė Dievo inkarnacija parodė pasauliui dvasinį metodą, kuris kiekvienam leidžia įžengti į aukščiausias transcendencijos sferas.

„Šrimad-Bhagavatam“ (7.9.38) Dievą vadina „Tri-juga“ – Tasai, kuris nužengia tik per tris iš keturių (Satja, Treta, Dapara ir Kali) amžių“. Taip yra todėl, kad ketvirtajame, Kali, amžiuje jis apsieiškia kaip čanna (paslaptis) avataras arba ypatinga slaptingoji inkarnacija. Jo nužengimas Kali-jugoje vadinamas slaptingu, nes, skirtingai nei kiti avatarai, Čanna avataras nuslepia esąs Dievo inkarnacija. Jis apreiškia savo žygius pasislėpęs po Viešpaties bhakto kauke, ir tik Jo artimiausiems sekėjams žinoma Jo dieviškosios prigimties paslaptis. Ir vis dėlto tie, kurie studijuoja šventraščius, neišvengiamai supras, kas Jis iš tikrųjų.

Puranos pasakoja, kad Satja-jugoje

Viešpats nužengia baltas; Treta-jugoje – rausvas; Dvapara-jugoje – juosvas, o Kali-jugoje – aukso spalvos kūnu. Šri Čaitanja išsiskiria aukso spalvos gyminiu – tai pastebi visi Jo biografai.

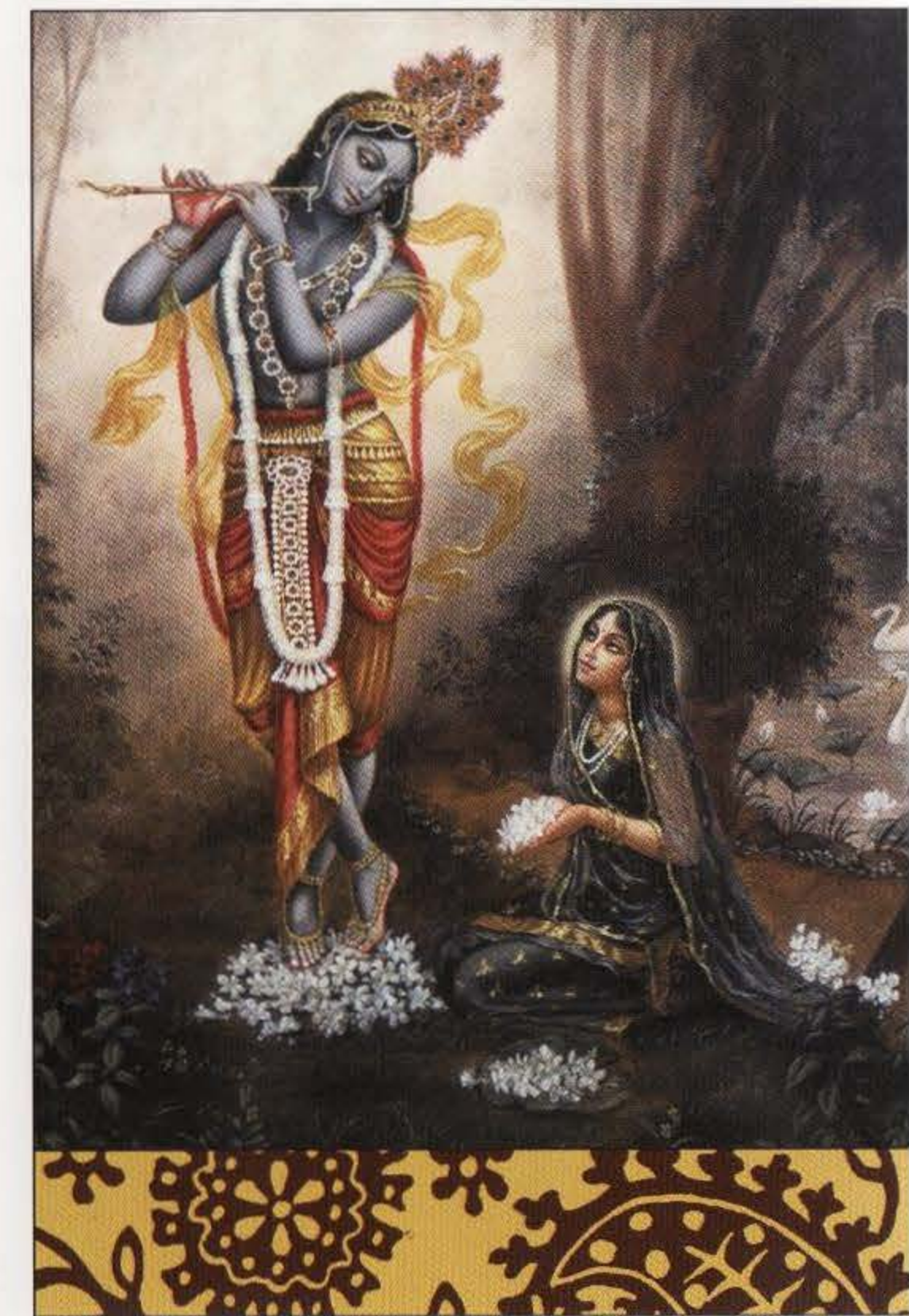
Vedų ir poverdinio laikotarpio tekstai labai išsamiai apibūdina avatarus: kas buvo jų tėvai, kur jie gimė, su kokia misija jie nužengė ir kitas su nužengimu susijusias detales.

Tiesioginių Šri Čaitanjos dieviškumą patvirtinančių įrodymų pateikiama „Mahabharatoje“ ir „Šrimad-Bhagavatam“ – tekstuose, parašytuose prieš išstisus amžius iki gimstant Šri Čaitanjai. Čaitanjos šlovė apdainuojama „Čaitanja Upaniśadoje“, kuri yra „Atharva Vedos“ dalis. „Krišna jamaloje“ ir „Brahma jamaloje“ minimas Jo motinos vardas ir Jo gimtasis Navadvipos miestelis. Šiuose

dviejuose šventraščiuose nusakyta ir Jo misija – skleisti sankirtanos judėjimą, kurio esmė yra kongregacinis šventųjų Dievo vardų giedojimas.

„Vaju Puranoje“ pasakyta: „Kali amžiuje prasidėjęs sankirtanos judėjimui Krišna nužengs į Žemę kaip dieviškasis Sačidevi sūnus“. Kad Čaitanja Mahaprabhu yra auksaspalvis Kali-jugos avataras, patvirtina ir „Bhagavatam“. Be to, „Bhagavatam“ dar sakoma: „Kali amžiuje Viešpaties inkarnacija su savo pasekėjais nepaliamajam gieda šventąjį Krišnos vardą. Jis yra nebe juosvas, o auksaspalvis. Išmintingieji garbina Jį drauge giedodami Jo vardą“ („Šrimad-Bhagavatam“ 11.5.32). Iš tiesų Šri Čaitanja ir Jo mokymas apie dievišką meilę visiems drauge giedant šventąjį Viešpaties vardą ir yra slaptingasis Indijos lobis – Indijos tikroji šlovė.

ŠRI ČAITANJA JO GYVENIMAS

„Tikėčiau tik į tą Dievą, kuris moka šokti.”

– Friedrichas Nietzsche

Čaitanja Mahaprabhu gimė 1486 metų vasario 18 dieną.

Tėvai jam davė Višvambharos Mišros vardą, bet vėliau visi jį vadino Nimai Panditu, o davęs sanjasio įžadus jis tapo Čaitanja Mahaprabhu. Mahaprabhu gimė Vakarų Bengalijoje, šventame Navadvipos miestelyje, dar vadinamame Majapuru.

Pirmieji aštuoni Džaganathos Mišros ir Sačidevi kūdikiai – visos mergaitės – mirė vos gimę, ir tėvai dėl to labai sielvartavo.

Mahaprabhu vyresniojo brolio Višvarupos gimimas buvo savotiškas lūžio momentas jų gyvenime. Netrukus gimė ir Mahaprabhu.

Kai Mahaprabhu sukako aštuoneri, jis pradėjo lankyti Gangadaso Pandito mokyklą. Po dvejų metų, 1496-aisiais, Jis jau pagarsėjo kaip didis mokslininkas, puikiai mokantis kelias kalbas, gerai išmanantis hermeneutiką, logiką ir filosofiją. Tais pačiais metais jo vyresnysis brolis Višvarupa davė sanjasio įžadus, atsižadėjo materialaus pasaulio, ir tapo elgetaujančiu vienuoliu. Šis

ivykis paliko gilų pėdsaką Mahaprabhu širdyje.

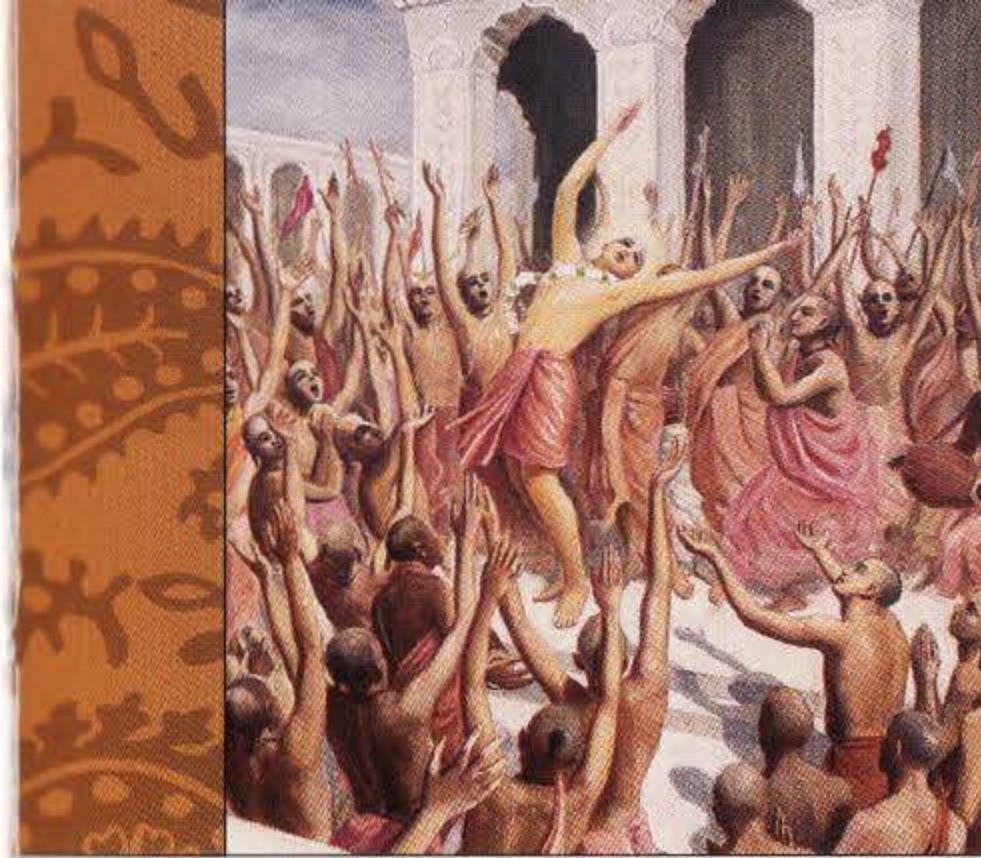

Praėjus ketveriems metams, 1500-aisiais, Mahaprabhu vedė Lakšmipriją, bet ji netrukus mirė, ir tada jis paėmė į žmonas labai gerbiamą vaišnavų bendruomenėje merginą Višnupriją.

1503 metais Šri Čaitanja Mahaprabhu iškeliavo į Gają Biharo provincijoje atlikti tėvo laidotuvių apeigas. Čia jis susitiko šventąjį Išvarą Purį ir tapo

jo mokiniu. Pasakojama, kad per iššventinimo apeigas iš mokytojo gautos mantras paveikė Mahaprabhu kaip svaigalai. Dvasinis garsas, sako vaišnavų šventraščiai, įgauna galią tik jei yra gaunamas iš tikro dvasinio mokytojo. Tada dvasinę mantrą kartojantis žmogus per jos garsus bendrauja su Dievu ir patiria dvasinę palaimą, kurios aukščiausia forma yra meilė Dievui.

Šventasis Krišnos vardas pakerejo Šri Čaitanją. Jis susirgo teomanija, kuri vertė Jį nepaliojamai kartoti Dievo vardą bei šokti ir neleido išeiti iš ekstazinės būsenos. Mahaprabhu biografai smulkiai aprašo

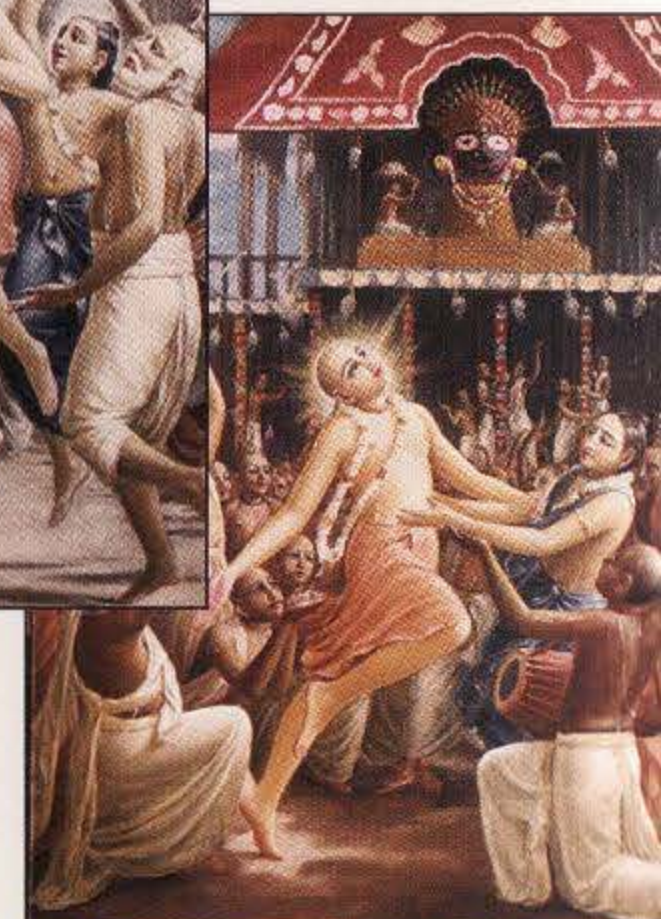
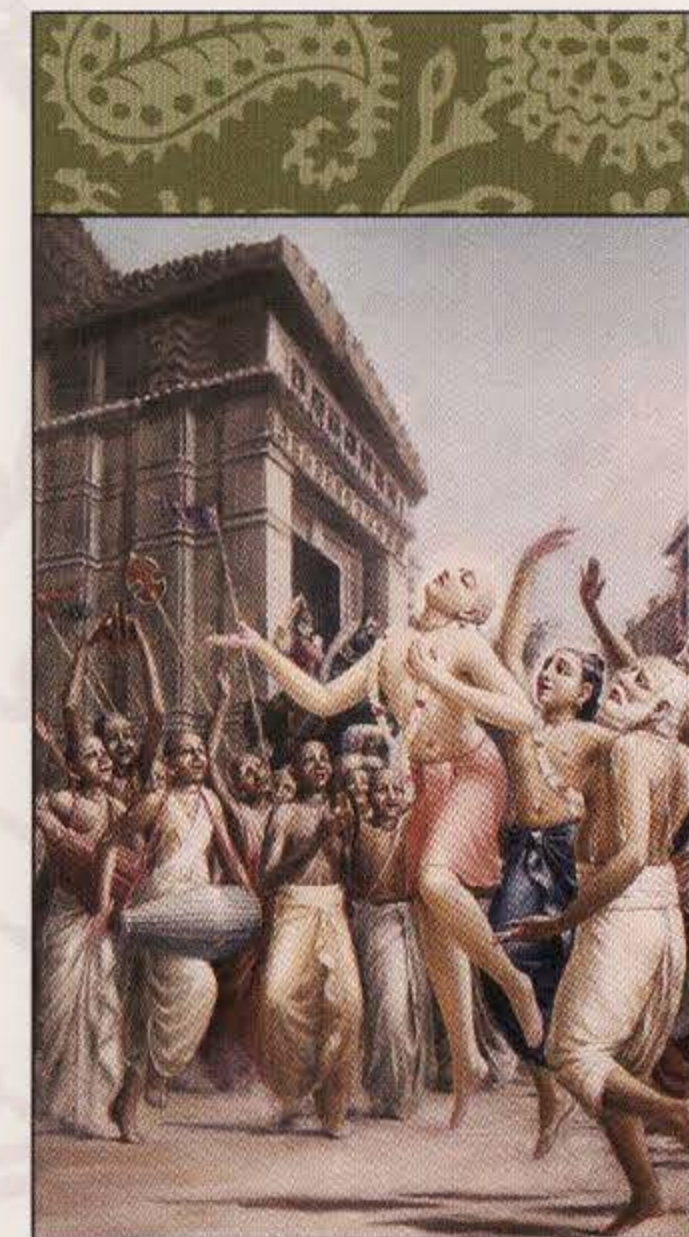

spontaniškus Mahaprabhu šokius visiškai užsimiršus bei Jo siautulingus kirtanus su pasekėjais. Gavęs iššventinimą Čaitanja Mahaprabhu parodė nemaža stebuklų: išgydė raupsuotuosius, prikėlė mirusiuosius, vienu ir tuo pačiu metu buvo keliose skirtingose vietose, apreiškė dieviškuosius pavidalus ir t.t. Visi šie antgamtiški reiškiniai skrupulingai aprašyti Čaitanjos amžininkų. Viešpats Čaitanja buvo pripažintas dvasinės praktikos aukštumas pasiekusių asmenybių, kaip kadaise Jėzus Kristus tarp savo mokinių.

1500 metų pradžioje dvidešimt ketverių metų Čaitanja Mahaprabhu iškeliavo į Katvą ir ten gavo iššventinimą į sanjasius. Iššventinimo ceremoniją atliko Kešava Bharatis, pasaulio atsižadėjęs vienuolis, priklausęs impersonalistų mokyklai, kurį pats Mahaprabhu vėliau atvertė į vaišnavus. Davęs sanjasio įžadus Mahaprabhu patraukė į Vrindavaną, vėliau į Purį ir dvejus metus keliavo po Pietų Indiją. Bekeliaudamas Mahaprabhu susitiko su nemaža žymių asmenybių, tarp jų šešiais Vrindavano Gosvamiais bei Ramananda Raja, ir pastarajam atvėrė savo dieviškąją esmę – atskleidė esąs Radha ir Krišna viename asmenyje.

Sukėlęs dieviškos meilės bangą

visame subkontinente Čaitanja Mahaprabhu grįžo į Džaganatha Purį ir čia, apsuptas palydovų, vis labiau grimzdo į radha-bhavo – ekstazinės Radharani meilės Krišnai – vandenyną. Per paskutiniuosius kelerius savo gyvenimo metus Žemėje apimtas ekstazės Mahaprabhu apreiškė dvadašadašą – Jo rankos ir kojos visiškai susitraukė. Tai dvyliktos maha-bhavo (aukščiausiojo dvasinio misticizmo lygmens) požymiai. Ši pakopa yra labai retai pasiekiamą. Paskutiniąsias savo gyvenimo dienas Čaitanja Mahaprabhu pragyveno dalindamasis dieviškos meilės paslaptimis su savo artimiausiais palydovais.

Ekstazės apimtas Čaitanja šoka priešais Ratha-jatros šventės vežimus

ŠRI Čaitanja JO MOKYMAS

Šri Čaitanja sukūrė aštuonias maldas sanskrito kalba – „Šikšaštakam“. Gaudijos vaišnavams jos yra visų dvasinių jausenų ir dvasinių mokymų esmė.

Pirmojoje iš septynių maldų išvardijamos septynios dovanos, kurias žmogus pelno kartodamas šventąjį Krišnos vardą:

„Te visur skamba šventasis Krišnos vardas, (1) nuvalantis dulkiną širdies veidrodį ir (2) nutraukiantis materialios būties kančias, kuriose dega visos gyvosios būtybės. Šventojo vardo giedojimas (3) yra tarsi pilnėjantis mėnuo, besiskleidžiantis kaip lotoso žiedas ir žeriantis sėkmės spindulius ant visų gyvų būtybių. Jis (4) yra visa žinių esmė. Šventojo Krišnos vardo giedojimas (5) praplečia transcendentinio žinojimo palaimos vandenyną. Jis skleidžia malonią vėšą ir (7) kiekvieną akimirka leidžia patirti neapsakomą palaimą.“

Antrajame posme ėmėsis nuoširdaus Viešpaties *bhakt*o vaidmens Mahaprabhu aiškina, kokia nepaprasta yra šventojo vardo galia ir kokia didelė nelaimė neturėti jam potraukio: „O Viešpatie, Aukščiausiasis Dieve, Tavo šventasis vardas dovanoja gyvajai būtybei laimę, todėl tu turi daugybę

vardų – Krišna, Govinda ir t.t. – kurie atskleidžia vis naujas Tavo savybes. Tavo varduose glūdi visos Tavo galios, ir juos kartoti nėra jokių nustatytų taisyklių. O Viešpatie, Tu esi toks maloningas puolusioms sąlygotoms sieloms, kad dosniai dalini joms Savo šventąjį vardą, bet aš tikras nelaimėlis, nes darau nusizengimus jį kartodamas, todėl jis man nemielas.“

Trečiasis posmas aprašo nuolankaus *bhakt*o, kuris gali tyra širdimi kartoti Viešpaties vardą, savybes: „Kas laiko save žemesniu už žolę, kas yra pakantesnis už medį, kas nereikalauja pagarbos, bet visada ją rodo kitam, tas nuolat be vargo gali kartoti šventąjį Viešpaties vardą.“

Ketvirtajame posme paaiškinta, su kokiais ketinimais reikėtų kartoti šventąjį vardą: „O Visatos Viešpatie, aš negeidžiu materialių turtų, netrokštu pasekėjų ar gražuolės žmonos, manęs negundo Vedų gražbylostės apie karminę veiklą. Aš tetrokštu

Šri Čaitanja
su Savo palydovais.

gyvenimas iš gyvenimo su tyra meilė tarnauti Tau.“

Penktasis posmas vardija priežastis, įkalinusias gyvąją būtybę materialiam pasaulyje, ir sako, kad norėdama ištrūkti iš materialaus pasaulio nelaisvės gyvoji būtybė turi išsiugdyti nuolankumą: „O Viešpatie Krišna, Maharadžos Nandos sūnau, aš esu tavo nuolankus tarnas, bet dėl savo darbų nupuoliau į baisų neišmanymo vandenyną. Meldžiu Tavęs – dovanok man nepriežastingą Savo malonę ir leisk būti dulkele prie Tavo lotoso pėdų.“

Šeštajame posme užsimenama apie išorinius požymius, kurie byloja apie bundančią tyrą meilę Dievui: „O Viešpatie, kada 1) tariant šventąjį Tavo vardą mano akis papuoš ašaros ir neišsenkančiais upeliais plūs mano skruostais? Kada 2) tariant šventąjį Tavo vardą trūkinės mano balsas ir 3) iš transcendentinės laimės ant mano kūno pasišiaus plaukai?“

Septintajame posme apibūdinama prie tobulumo artėjanti siela. Neįtikėtiną palaimą teikiančių išsiskyrimo jausmų apimtas tyras *bhakt*as dėl Krišnos pameta galvą: „Viešpatie Govinda, dėl išsiskyrimo su Tavimi akimirka man atrodo kaip tūkstantmetis. Mano akys plūsta ašarų upėmis, ir visas pasaulis be Tavęs rodo si tuščias.“

Paskutinis „Šikšaštakam“ posmas atskleidžia galutinį šventojo vardo

„Šri Čaitanja-čaritamrita“ anglų kalba, išvertė ir komentarus parašė Jo Dieviškoji Kilnybė A.Č. Bhaktivedanta Svamis Prabhupada.

kartojimo rezultata – nesavanaudišką atsidavimą. Tai yra tikrosios dvasinės meilės požymis. Tokios intensyvios emocinės būklės *bhakt*as patiria dievišką artumą ir kreipiasi į Krišną kaip į mylimąjį: „Te Krišna stipriai suspaudžia mane savo glėbyje! Aš – Jo tarnaitė, sukniubusi prie Jo lotoso pėdų. Te Jis sutrypia mane ar sudaužo mano širdį man nepasirodydamas – juk jis tikras patvirkėlis ir daro tai, kas jam šauna į galvą, – Jis vis tiek yra vienintelis mano sielos Viešpats.“

Visi šie pamokymai smulkiau paaiškinti „Šri Čaitanja-čaritamritoje“, kurią išvertė ir komentarus parašė Jo Dieviškoji Kilnybė A.Č. Bhaktivedanta Svamis Prabhupada.

6 Gosvamių

Čaitanja Mahaprabhu patyrė dievišką meilę, pasiekė misti­cizmo aukštumas ir perteikė slaptingąją dieviškosios mei­lės esmę savo **artimiausiems sekėjams**, o jiems teko atsakomybė susisteminti gautas žinias ir pasirūpinti, kad jos būtų kuo plačiau paskleistos. Jei jie neprisiims šios atsa­komybės, ateities kartos gali nesužinoti, ką išgyveno Maha­prabhu. Jos gali nepatirti to, ką išgyveno Jis. Šios sudėtingos užduoties – padaryti vidinius Mahaprabhu išgyvenimus prieinamus kiekvienam žmogui – ėmėsi **šeši Vrindavano Gosvamių**.

Pirmasis su Mokytoju susitiko Raghunatha Dasa Gosvamis (1495–1571). Raghunatha gimė ne brahmanų šeimoje (tuo jis išsiskyrė iš kitų Gosvamių) Čandpuro mieste (dabar Šri Krišnapuras) Vakarų Bengalijoje. Jis buvo labai turtin­gas, tačiau nepaisant to, niekino materialius turtus. Likimas jį suvedė su šventuoju Haridasa Thakura, ir bendraudamas su juo Raghunatha užsidegė noru kuo greičiau susitikti

Šri Čaitanją. Jų susitikimas įvyko 1510-aisiais. Mahaprabhu buvo ką tik gavęs sanjasio iššventinimą. Jaunasis Raghunatha Dasa pabėgo iš namų ir patraukė į Šantipurą su Juo susitikti. Dasa Gosvamis (taip vėliau vadins Raghunathą Dasą) tapo garsiu vaišnavizmo tradicijos mistiku ir remdamasis savo įžvalgomis parašė nuostabių eilių.

Neilgai trukus po pirmojo susiti­kimo su Raghunatha Dasa Gosvamiu

Pietų Indijoje Mahaprabhu apsistojo Vjenkatos Bhatos namuose. Tuo metu Vjenkatos sūnui Gopalai buvo septyneri. Mahaprabhu pats ėmėsi jį mokyti, ir suaugęs Gopala tapo vienu garsiausių to meto Gaudijos vaišnavizmo teologu Gopala Bhatta Gosvamiu (1505–1578). Gopala Bhatta Gosvamis gyveno Pietų Indijoje ir buvo brahmanas, taigi puikiai žinojo kasdienę vaišnavų praktiką ir buvo labai naudingas įgyvendinant Gosvamių misiją. Drauge su Sanatana Gosvamiu jie parašė „Hari-bhakti-vilas“ – „įsta­tytųjų knyga“ Gaudijos vaišnavams. Joje pateikiama itin detalių žinių apie tradiciją: kaip garbinamos Dievybės, kaip atliekami ritualai šventyklose, vaišnavų etiketas.

Rupa (1489–1564) ir Sanatana (1488–1558) Gosvamių, taip pat kilę iš Pietų Indijos, dirbo Bengalijos musulmonų vyriausybėje. Abu buvo pagarsėję eruditai ir vadovai. Šri Čaitanjos Mahaprabhu sukelta dvasinės meilės banga pasiglemžė ir juos, ir kai Šri Čaitanja Mahaprabhu keliavo į Vrindavaną, jie atėjo su Juo susipažinti. Vėliau Rupa susitiko su Mokytoju Prajage (dabar Alahaba­das), ir Šri Čaitanja supažindino juos su *rasų* teologija. Sanatana susitiko Mahaprabhu Benarese. Čia Maha-

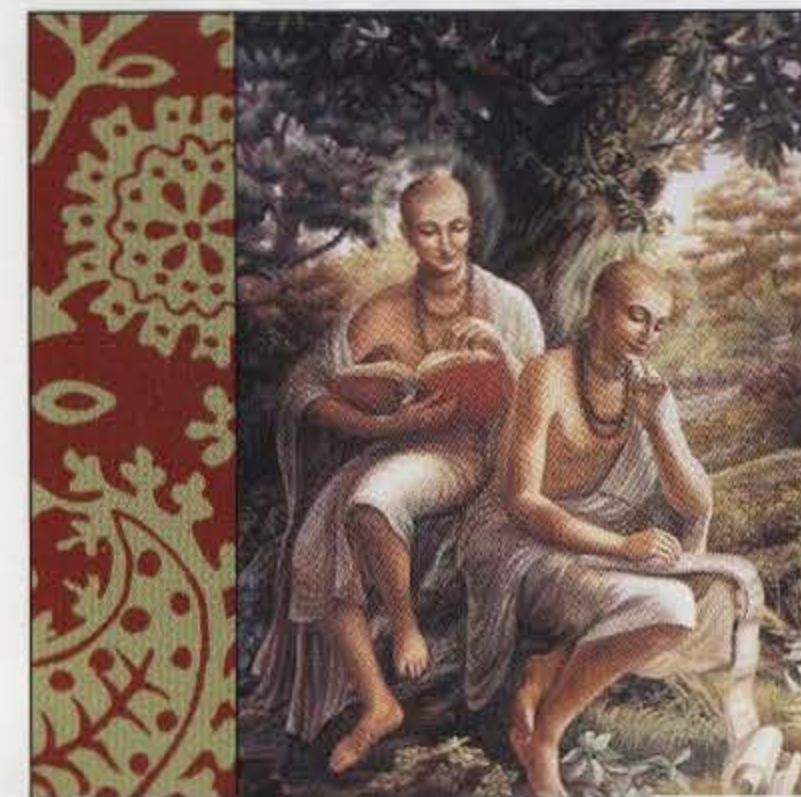

prabhu jam išsamiai papasakojo apie *avatarus*, išdėstė sudėtingą filosofinį mokymą apie Dievo apsireiškimą šiame materialiam pasaulyje. Rupa ir Sanatana buvo labai produktyvūs autoriai – jie rašė dramas, poeziją ir filosofinius traktatus.

Rupos ir Sanatanos darbus papildė jų jaunas sūnėnas Dživa Gosvamis (1513–1598), kuris ir šiandien laikomas vienu didžiausių Indijos filosofų. Jis išplėtojo dėdžių iškeltas idėjas ir išryškino jų teologinių idealų niuansus. Sakoma, Dživa, jauniausias iš šešių Gosvamių, Šri Čaitanją matė tik vieną sykį, vaikystėje. Bet šio vieno susitikimo ir Rupos bei Sanatanos įkvėpimo pakako visam Dživos gyvenimui, per kurį jis parašė gausybę dvasinių veikalų.

Raghunata Bhatta Gosvamis (1505–1579) nepaliko jokių knygų, bet jį ir šiandien atsimena kaip puikų dainininką ir „Bhagavatam“ eilių deklamuotoją. Ir iš tiesų visa vaišnavų teologijos esmė yra *kirtana* – ekstazinis šventojo vardo giedojimas. Raghunatha Bhatta Gosvamis, kurio lūpos be perstojo šlovino Viešpatį, parodė žmonijai tobulą gyvenimo pavyzdį.

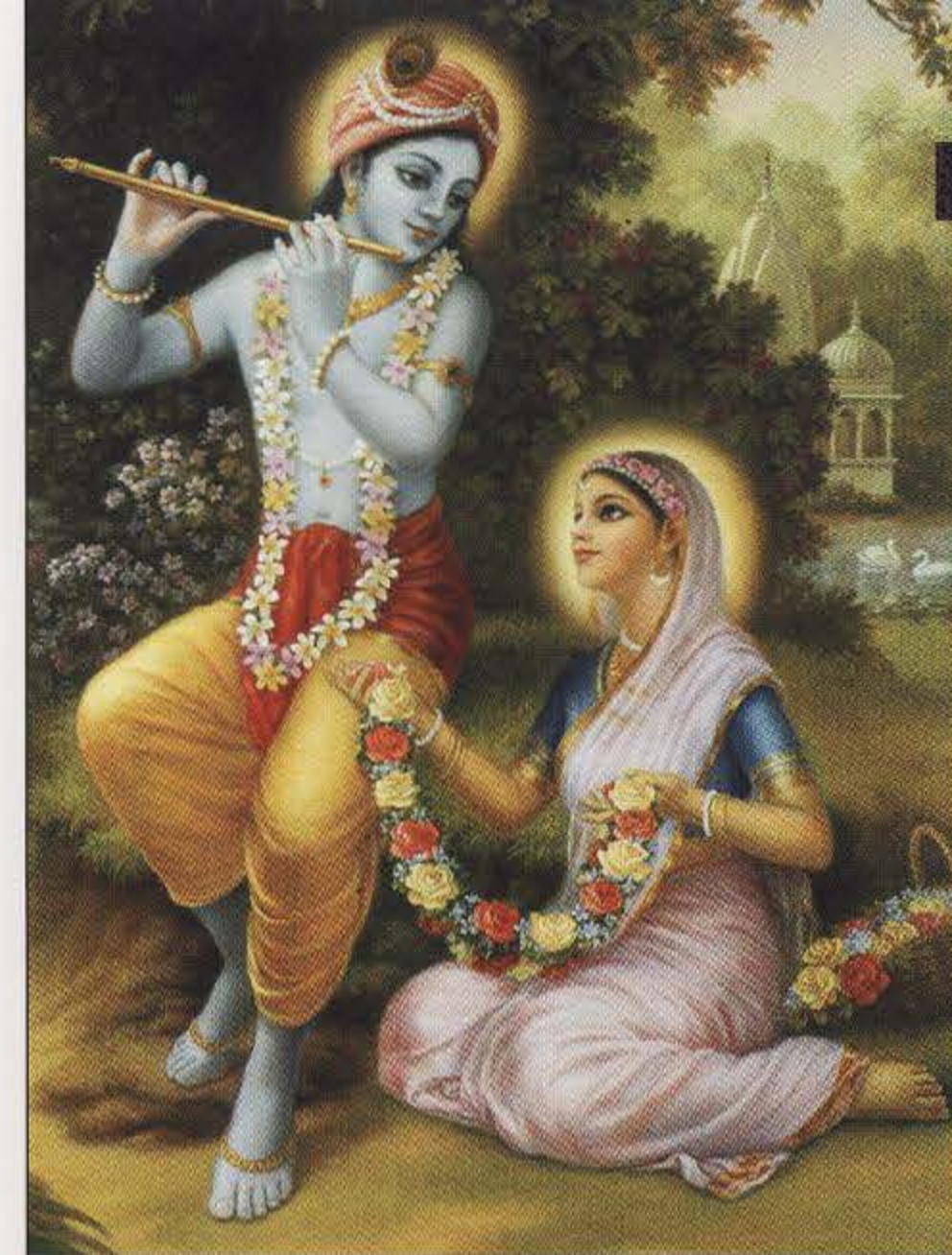
Rupa Gosvamis
ir Sanatana Gosvamis

BHAKTI: DVASINĖ MEILĖ

Taip jau sutapo, kad tuo pačiu metu ir per Vakarų pasaulį nusirito renesanso banga – tik ji ritosi priešinga kryptimi. Indiškasis renesansas aukštino meilę ir atsidavimą Dievui, o vakarietiškas pirmenybę teikė empirinėms žinioms ir materialiai pažangai – mokslui ir technikai.

O *bhakti* renesansas, priešingai nei jo vakarietiškas brolis, žengė link minimalizmo. *Bhakti* renesanso bruožas – dėmesingumas esmingosios žmogaus savybės, t.y. religinio impulso, dinamikai. Jį sukėlė žmogaus vidinis dvasinių mainų su Kūrėju poreikis ir meilės ilgesys.

Tačiau buvo ir tradicionalistų, kurie tvirtai laikėsi įsikibę senųjų ritualistinių tradicijų ir priešinosi naujosioms *bhakti* idėjoms nepaisydami to fakto, kad *bhakti* judėjimas buvo grindžiamas tais pačiais šventraščiais, kuriais rėmėsi jie patys.

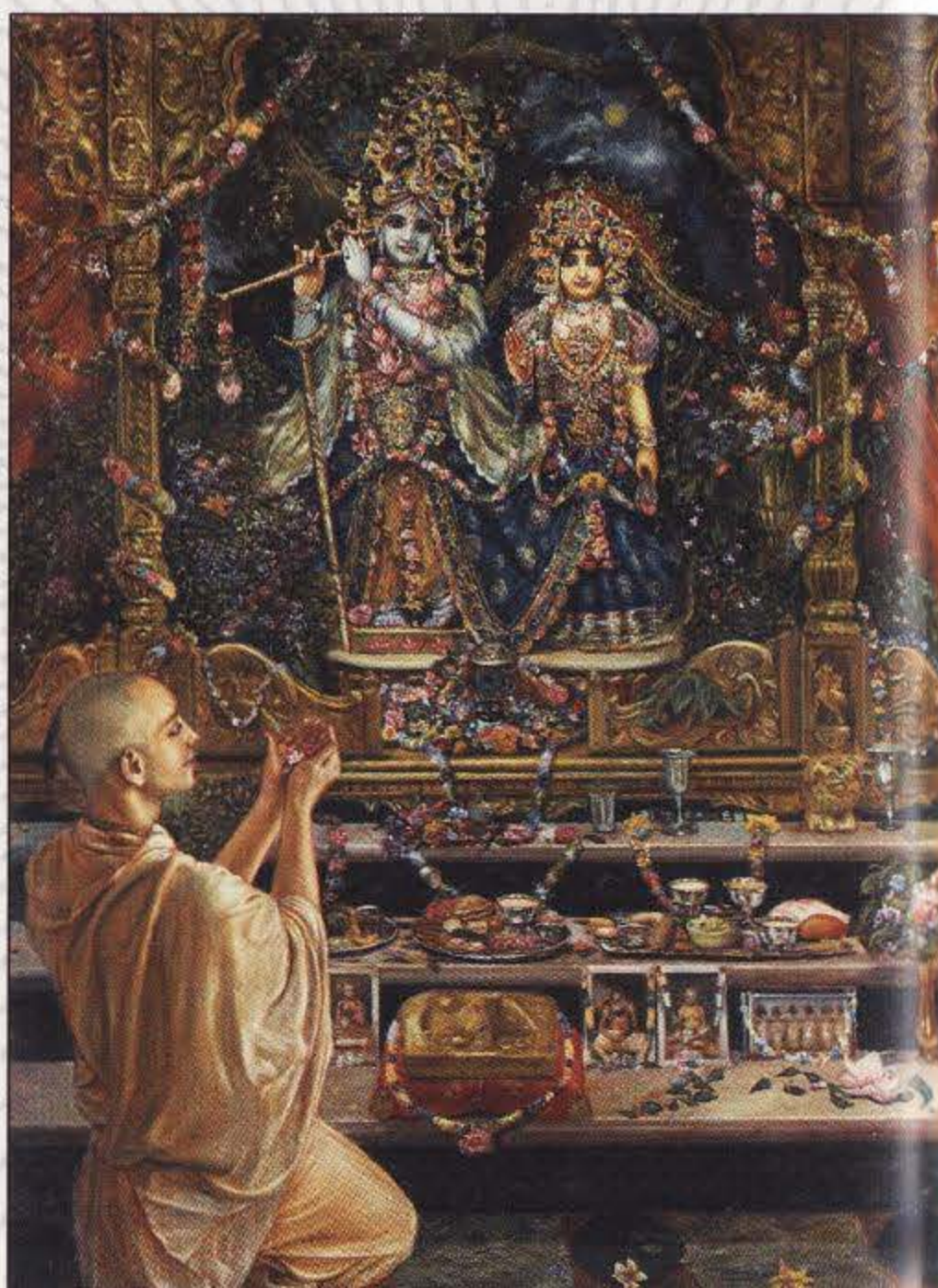
Ir vis dėlto *bhakti* kultas ir *bhakti* kulto praktikuotojai padarė didžiulę įtaką daugumai Indijos gyventojų. Galbūt taip įvyko todėl, kad *bhakti* atsigręžė į pačią žmogaus esmę, o priešingą kryptį pasirinkęs vakarietiškas renesansas, sutelkęs dėmesį į materialią pažangą, nors kai kuriais aspektais tai buvo naudinga, dvasiškai nuskurdino žmogų, paliko jį be sielos.

Šri Čaitanjos mokymo esmė yra *bhakti* – dvasinė meilė Krišnai. Pats žodis „*bhakti*“ kildinamas iš dviejų sanskrito žodžių šaknų – *bhanj* ir *bhaj*. *Bhanj* reiškia „atskirtis“. Ši kilmė pažymi vaišnaviškojo dualizmo svarbą: iš esmės galima tarnauti tik Dievui, kuris yra „atskirtas“ nuo mūsų „aš“. Jei gyvoji būtybė būtų tas pats Dievas, kaip skelbia advaitos vedantistai, negalėtų būti nė kalbos apie *bhakti*, nes pats *bhakti* terminas implikuoja egzistuojant **dvi būtybes**: bhaktą ir asmenį, kuriam jis yra atsidavęs.

Tačiau dažniausiai *bhakti* siejamas su veiksmožodžio *bhaj* (garbinti, būti atsidavusiam, būti įsitraukusiam į) šaknimi. Antrajame savo garsiųjų sutrų *bhakti* tema posme Šandilija apibrėžia *bhakti* kaip „išimtinę, intensyvią meilės ir atsidavimo Viešpačiui būseną“. Vaišnavų išminčius Narada „Narada-bhakti-sutroje“ smulkiau komentuoja šią apibrėžtį: „*Bhakti* – tai kiekvieno veiksmo aukojimas Aukščiausiam Viešpačiui ir aštraus skausmo išgyvenimas Jį užmiršus“ (19 sutra). Jau pirmoje „Bhagavatam“ knygoje *bhakti* apibrėžiama kaip *parama-dharma* – aukščiausia ir didžiausią pasitenkinimą teikianti sielos funkcija. Taigi *bhakti* yra centrinė vaišnavizmo filosofinio mokymo ašis.

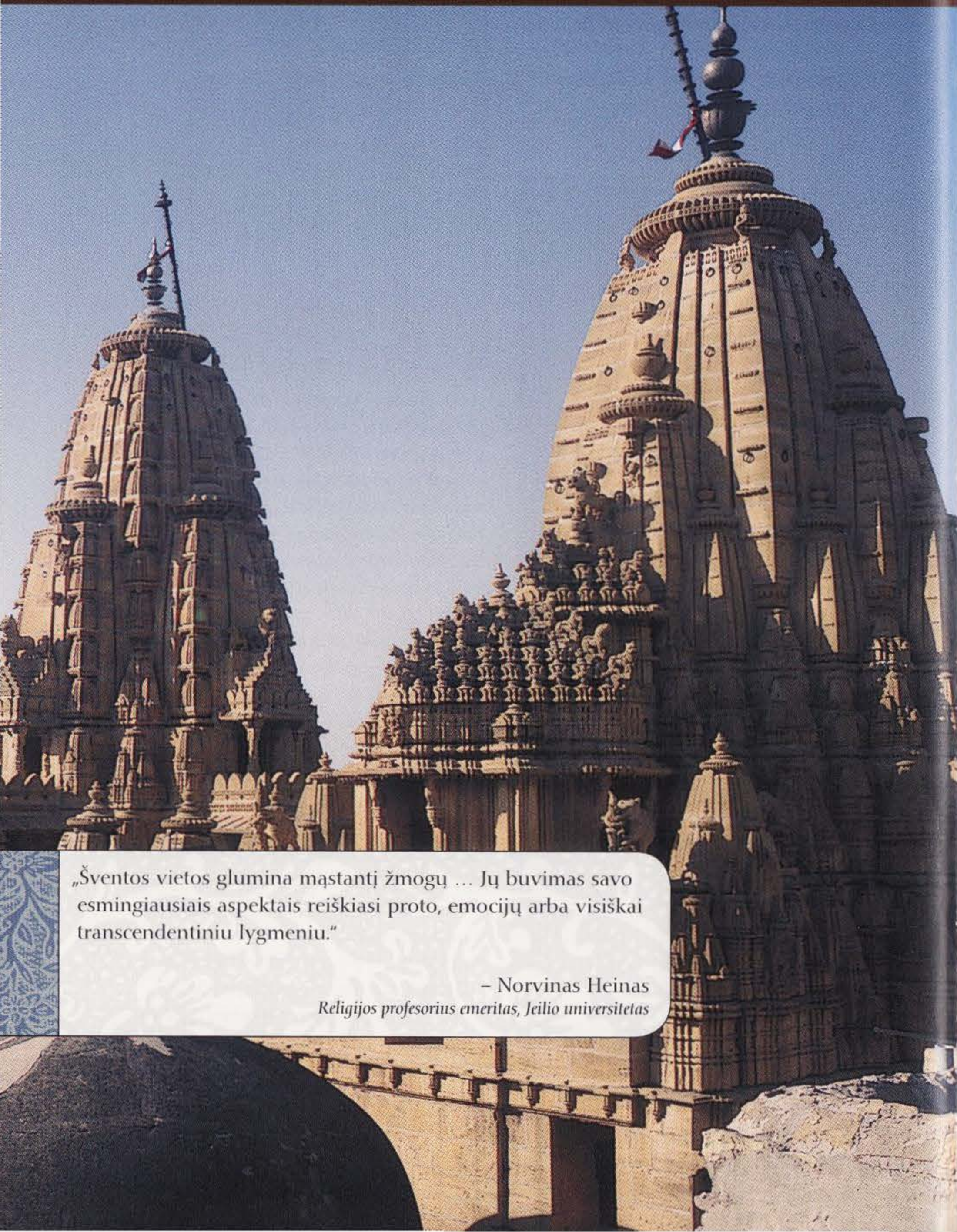
Bhakti sąvoka taip pat figūroja Pietų Indijos alvarų, priklausiusių Indijos ankstyvojo vaišnavizmo tradicijai – šrivaišnavizmui, raštuose. Ji sutinkama ir Šiaurėje –

bhakti terminas dažnai vartojamas ir Rupos Gosvamio raštų puslapiuose, o Rupos Gosvamio *bhakti-rasos* teologija yra pati Gaudijos vaišnavizmo šerdis. *Bhakti* kultas Indijoje iškilo XV–XVI amžiais, ir šį laikotarpį galima pavadinti „*bhakti* renesansu“.

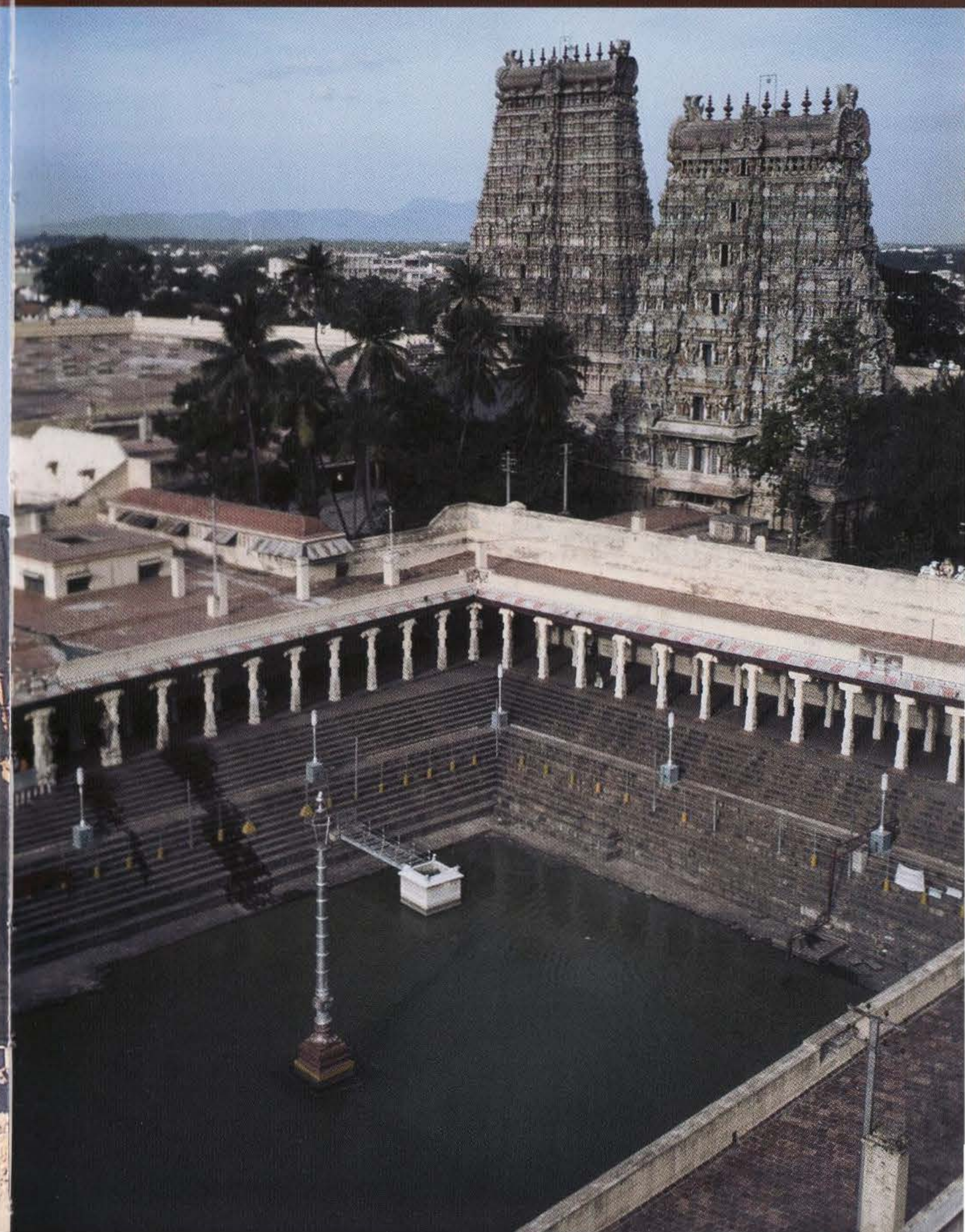
Vakaruose į pirmą planą iškilo materializmas, nustumdamas dvasingumą į šalį.

Apie renesansą Europoje dažnai kalbama kaip apie augimo laikotarpį, kaip apie žmogaus kelionę į savo galimybių ir savojo „aš“ atradimą. Šiam laikotarpiui apibūdinti Julesis Micheletas sukūrė terminą „atgimimas“. Tai buvo naujo nubudimo laikai, kai žmogus pagaliau ėmė laisvintis iš religijos bei prietarų ir tobulėti, visą dėmesį sutelkęs į materialią gamtą, savo kūną ir jį supantį pasaulį. Žmogus pasuko sudėtingu materializmo keliu, atsisakęs dvasingumo ir gyvensenos paprastumo kaip praeities atgyvenų.

„Šventos vietos glumina mąstantį žmogų ... Jų buvimas savo esmingiausiais aspektais reiškiasi proto, emocijų arba visiškai transcendentiniu lygmeniu.“

– Norvinas Heinas
Religijos profesorius emeritas, Jeilio universitetas

ŠVENTYKLOS

Skulptūrinis Višnu atvaizdas vaišnavų šventyklos sienoje

Vaišnavų šventyklos, kaip ir Prancūzijos katedros ar Romos Vatikano kompleksas, kelia pagarbią baimę ir drauge žadina intymaus artumo Dievui jausmą.

Garsusis dvidešimtojo amžiaus religijotyrininkas Mircea Eliade analizavo Indijos šventyklų konstruktyvinio sprendimo simbolinę reikšmę:

„(Tokios) šventyklos... yra akivaizdus kūno formos atkartojimas. Toje vietoje, kur iškilis šventykla, piešiamas simbolinis

šventyklos eskizas ar diagrama – vasta-puruša mandala. Joje pažymimos pasaulio kryptys, vaizduojami mėnulio namai, planetos, (pus) dieviai ir žmogaus kūnas – simboline prasme ji suteikia čia iškiliančiai šventyklai savo

formas. Indijos architektūros vadovėliuose šventyklos tiesiogiai lyginamos su kūnu: durys – tai burna, kupolas virš bokšto su kūgio formos stogu – galva ir lygiai kaip žmogaus kaukolė turi siūlę, pro kurią mirties akimirka iš kūno į dangų išsprūsta siela, kupolo viršų vainikuoja smailė. Pats šventyklos statinys yra tarsi žmogaus kūnas, kuriame gyvena siela... Kadangi šventykla... simbolizuoja žmogaus kūną, ėjimas į šventyklą – tai ėjimas į savąjį „aš“. Sąlytis su Dievo paveikslu pačioje šventykloje simbolizuoja Dievo atradimą širdyje.“

Frazė „Dievas šventykloje“ apibūdina ypatingą vaišnavų garbinimo akto bruožą – Viešpats asmeniškai apsireiškia altoriuje Dievybių pavidalu (*arča-vigraha*). Dievybė yra laikoma pačiu Dievu – *arča-avataru*. Pasak „Šrimad-Bhagavatam“ (11.27.12), Dievas *arča-vigraha* pavidalu gali įsikūnyti aštuoniuose materialiuose

elementuose: akmenyje, medyje, metale, žemėje, dažuose, smėlyje, brangakmenyje ar mintyse. Norint, kad šie elementai taptų garbinamu Dievo pavidalu, sako tradicija, specialiai tam parengtas šventikas

turi „įkvėpti jiems dievišką būtį“, be to, šiems elementams turi būti suteikta kruopščiai šventraščiuose aprašyta forma.

Pastačius šventyklos altoriuje Dievybes, pradedamos kasdienės garbinimo apeigos: kas rytą šventikai žadina Dievybes ir giedodami specialias mantras aukoja Joms prašmatnius pusryčius. Vidurdienį šventikai maitina Jas pietumis, po kurių Dievybės eina pogulio. Tada Dievybių malonumui šventikai papuošia altorių įvairiausiais aributais. Vakare

Dievybėms rengiama ne ką mažesnė puota nei dieną ir giedant specialias mantras Jos migdomos nakčiai.

Altoriaus apeigas atlieka gerai šį meną išmanantys šventikai, o tuo metu pažiūrėti į nuostabias Dievybes altoriuje (į *daršaną*) susirenka garbintojai. *Bhaktai* gieda mantras, apdainuodami Viešpaties didybę, grožisi išdabintomis Dievybėmis ir meldžiasi Joms.

Vaišnavų šventykloje sekėjas transcenduoja impersonalaus Dievo

idėją ir sueina į sąlytį su Dievo Asmeniu. Tūkstančiuose visame pasaulyje išsibarsčiusių šventyklų Dievas vienu savo pavidalų – Ramos, Višnu, Nrisimhos, Džaganathos, Krišnos ir t.t. – suteikia *daršaną* kiekvienam, peržengusiajam jos slenkstį.

Pastabos

1. „Sacred space“ in „The Encyclopedia of Religion“, ed., Mircea Eliade. 1987. New York: Macmillan Publishing Company. Vol. 12, p.532

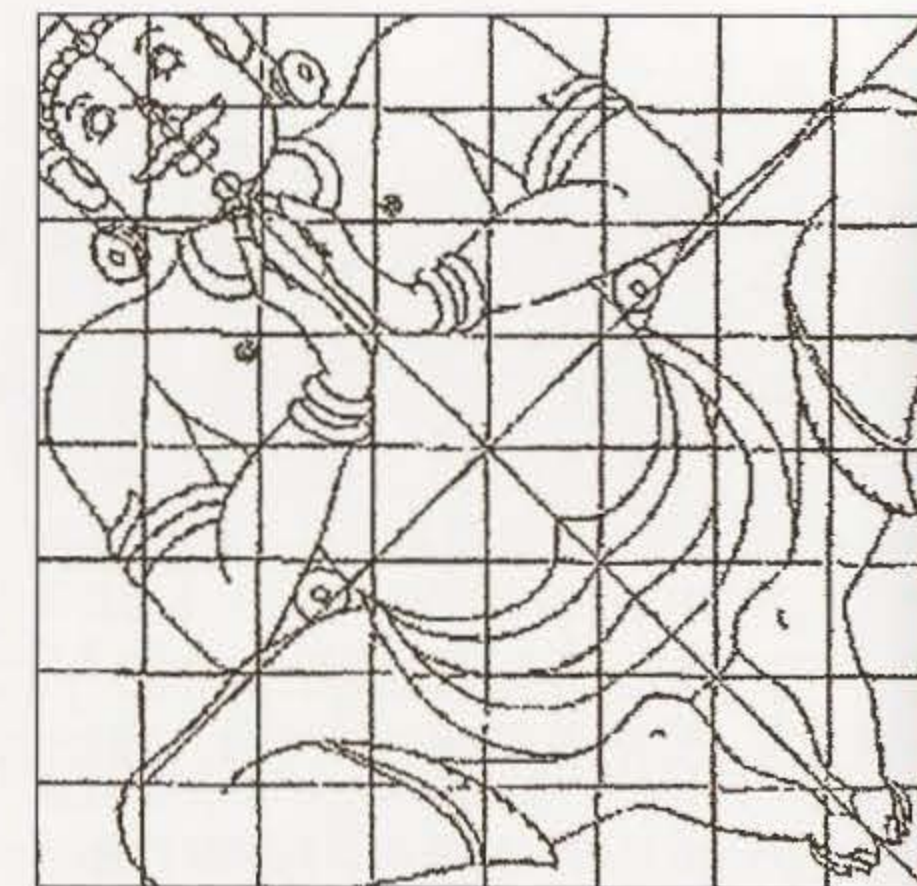
SAKRALINĖ ARCHITEKTŪRA

Indija ir šiandien yra išlaikiusi savitą senosios architektūros tradiciją. Šios tradicijos principai išdėstyti *Puranose* bei kituose šventraščiuose, visų pirma „*Šilpa-šastroje*“, kurią parašė pusdievių architektas Višvakarma, taip pat „*Vastu-šastroje*“. Be to, „*Šulba-sutroje*“ pateikiama informacijos, kaip geometriškai teisingai įrengti aukojimų (*jagjū*) vietą. Indijoje susiformavo trys pagrindiniai šventyklų architektūros stiliai.

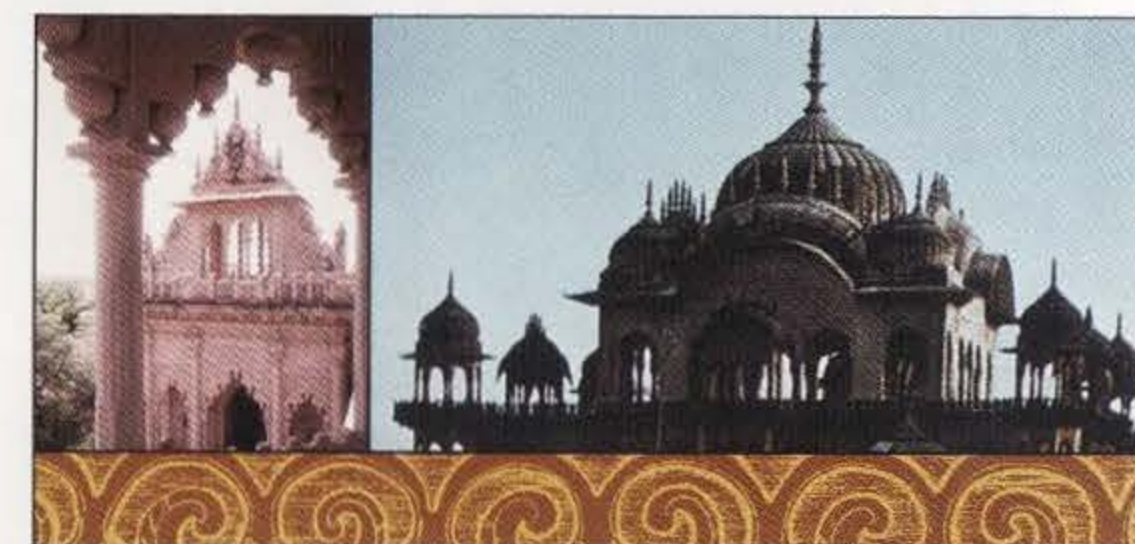
Šiaurės ir vakarų rajonuose dominuoja *nagara* stilius: aukšti statiniai su didelėmis smailėmis virš *grabha-grihos* – tos vietos šventykloje, kur įrengtas altorius su Dievybėmis. Šiose šventyklose salės yra verandos formos – taip maldininkai gali apeiti pagarbos ratą aplink Dievybes.

Rytų Indijos stiliui būdingos apvalesnės formos ir ištisi pastatų kompleksai dažniausiai su atskiromis zonomis dainininkams ir šokėjams, vaidinimams ir įvairių Dievybių garbintojams.

Pietų Indijos stilius garsėja savo *gopuromis* – gracingais įmantrių ornamentų išmargintais dariniais, iškilusiais virš pagrindinių vartų į šventyklos kompleksą.

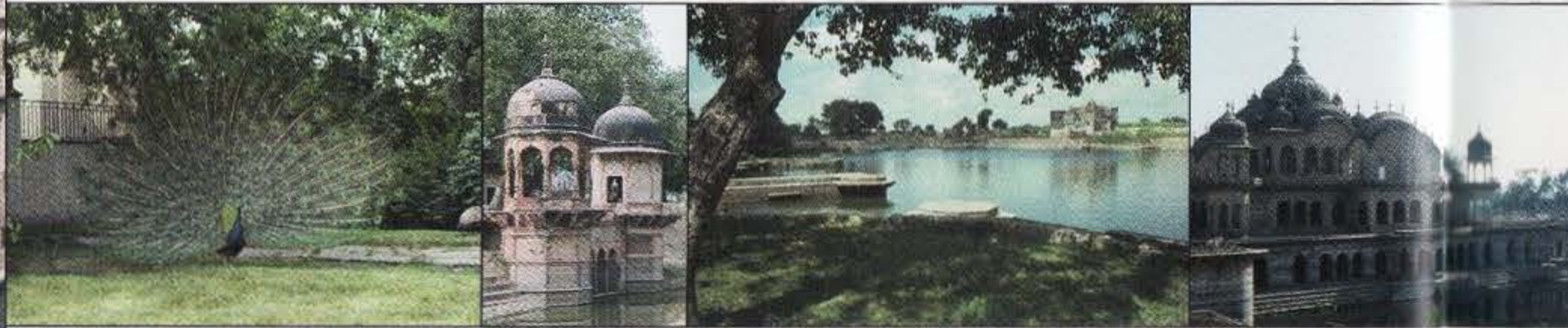
Vaišnavų šventyklos statomos pagal tikslus matematinis skaičiavimus ant geometrinio joga figūrų vaizduojančio piešinio – *vasta-puruša mandalos* (žr. aukščiau), kuris dvasiškai apvalo statinį.

Vrindavanas

Šventoji Bradžos žemė

Šiaurės Indijos Utar Pradešo valstijoje už 85 mylių į pietus nuo Naujojo Delio įsikūrusi piemenų gyvenvietė Bradža, dar vadinama Vradža (ganykla). Jos idiliška atmosfera pakeri kiekvieną į šią švenčiausią vaišnavams vietą atkeliavusį piligrimą.

Bradžos kaimeliai išsibarstę keturiasdešimties mylių spinduliu. Į šią teritoriją įeina Mathura, dvylika pagrindinių giraičių (tarp jų ir Vrindavanas, dažnai vadinama dvasiniu Bradžos centru) ir šimtas dvidešimt penkios mažiau reikšmingos giraitės.

Tačiau būtų klaidinga kalbėti apie Bradžą tik geografinio išsidėstymo požiūriu – taip nustumtume į šalį jos dvasinę reikšmę.

Vaišnavams Bradža yra šventa erdvė. Ji daugiamatė – lokalizuota laike bei erdvėje ir drauge besidriekianti anapus jų. Viešpaties Krišnos amžinieji žygiai (*lilos*) dvasinėje karalystėje kartis nuo karto apreiškiami trimačiame pasaulyje.

Kai Krišna juos apreiškia, kaip tai įvyko prieš penkis tūkstančius metų, Jis apreiškia juos būtent Bradžoje. Todėl vaišnavai dvasinę karalystę irgi vadina Bradža. Taigi egzistuoja dan-

giškoji Bradža (dangaus karalystėje) ir žemiškoji Bradža (Žemės planetoje). Vaišnavų akimis jos viena nuo kitos niekuo nesiskiria.

Vaišnavų šventraščiai tvirtina, kad dangiškoji Bradža (bei kitos iš jos išsiskleidusios dangiškosios viešpatijos) yra tikrieji visų gyvųjų būtybių namai, nuo kurių jos buvo atskirtos kūrinių priešaušryje. Taigi nuo neatmenamų laikų žmogus ilgisi tobulų namų – rojus, Šangri-la, Voldeno – kuriuose jis galėtų atgauti idilišką ramybės ir laimės būseną. Žemiškoji Bradža su nedidele šventųjų ir šventyklų konklava leidžia išsipildyti šiam troškimui – troškimui kiekvieno, kuris atrado joje prieglobstį.

Geriausias būdas pažinti Bradžą yra *parikrama* (piligriminė kelionė aplink ją) su vedliu, gerai pažįstančiu vietovę tiek geografiniu, tiek ir dvasiniu požiūriu. Sakoma, Bradžos smėlis, po kurį vaikštinėjo Radha

ir Krišna, yra prisotinės dieviškos meilės, todėl dažnai galima pamatyti, kaip piligrimai barsto Bradžos smėliu savo galvas.

Daugybė šventų vietų Žemėje, kaip ir daugybė įvairių religijų, skirtos skirtingos mąstysenos ir skirtingų polinkių tiesos ieškotojams. Piligrimai traukia į šventas vietas dėl įvairių priežasčių: išsigydyti dvasines ar emocines negalias, melstis ir prašyti sveikatos ar materialių turtų. Kiti nė patys nesuvokia leisti į šventas vietas juos skatinančių motyvų. Nemaža dalis piligrimų išsiruošia į šventą kelionę, ieškodami dvasinio įkvėpimo ir trokšdami suintensyvinti savo dvasinę pažangą. Bradža įkvepia pačius kilniausius žmogaus siekius. Ir tikrai

iš septynių tradiciškai šventomis laikomų piligrimų vietų Indijoje, kurios, sakoma, dovanoja viską nuo *bhukti* (materialios naudos) iki *mukti* (išsivadavimo), vienintelė Bradža siūlo *bhakti* ir *premą* – atsidavimą ir meilę Aukščiausiai Būtybei.

MANO MINTYS NIEKADA NEPALIEKA BRADŽOS

Udhava, mano mintys niekada nepalieka Bradžos, Gokulos, girių, jų paunksmės ir pavėsį teikiančių tankių giraičių.

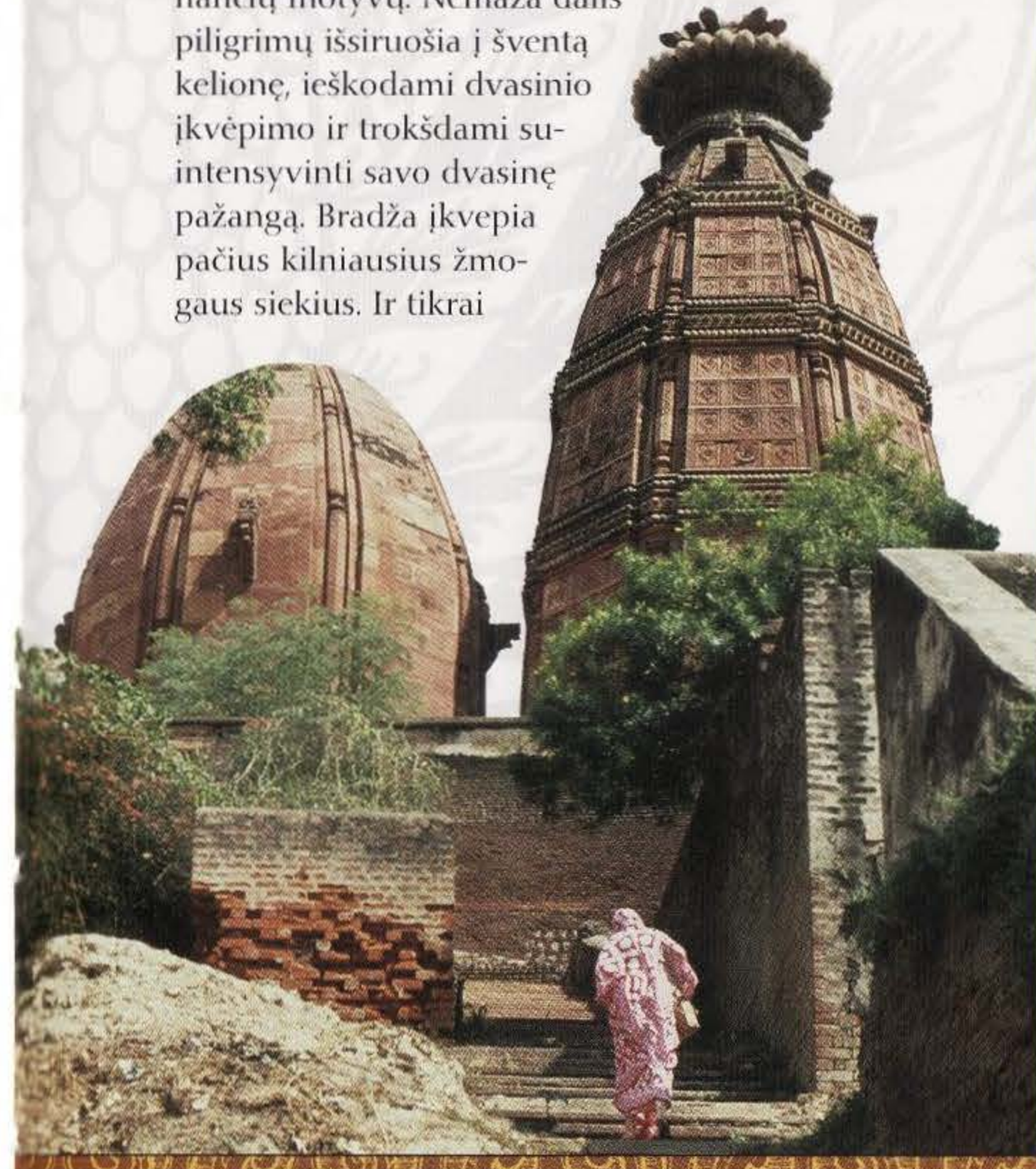
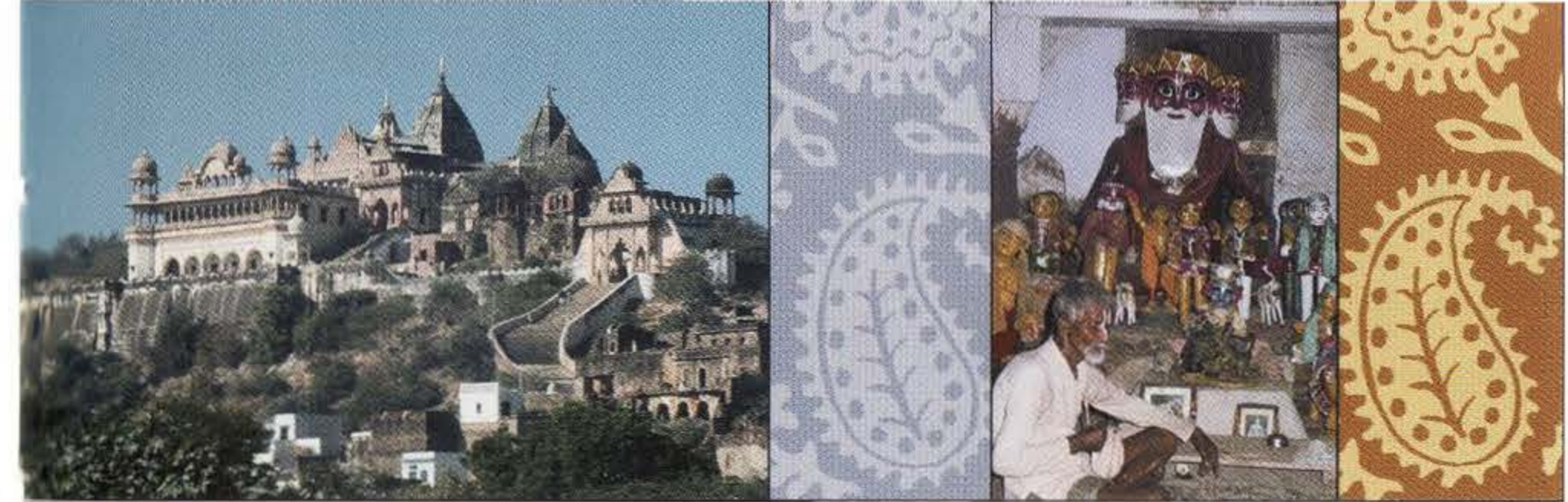
Auštant išvydęs motulę Jašodą ir Nandą, pasijuntu laimingas. Jie atneša dar šiltos duonos su sviestu ir su didžiausia meile mane maitina. Aš žaidžiu drauge su kitais piemenukais, ir kiekviena diena prabėga visiems linksmi juokiantis.

Udhava, mano mintys visada Bradžoje, prie nuostabių Jamunos krantų, giraičių pavėsyje. Ten laigo troškimus išpildančios karvės ir jų veršeliai, ten puodynės sklidinios sviesto, ten daugybė karvidžių, kuriose melžiamos karvės. Kartą susirinkusių piemenukų žaidimai – ėjimas imčių ir šokiai – sukėlė tikrų tikriausių sumaištį.

Mathura – tai aukso, brangakmenių ir perlų miestas. Kai mane užplūsta prisiminimai apie Bradžą, širdis iš džiaugsmo ima taip spurdėti, kad, rodos, tuoj iššoks iš krūtinės.

Aš prasimanydavau su piemenukais įvairiausių pramogų bei išdaigų, o Jašoda ir Nanda viską pakentė. Po šių žodžių jausdamas sąžinės graužatį *Sur* valdovas nutilo.

– Surdas, XV a. poetas ir šventasis (Krišnos balsu)

NAVADVIPA

Navadvipą nuo Kolkatos (Kalkutos), su kuria ją jungia sausumos keliai, geležinkelis ir upė, skiria šešiasdešimt penkios mylios į šiaurę. Šis kuklus kaimelis garsėja kaip **Šri Čaitanjos** (1486–1533), kuris dar vadinamas Gaura („auksine“ inkarnacija), **gimtinė**.

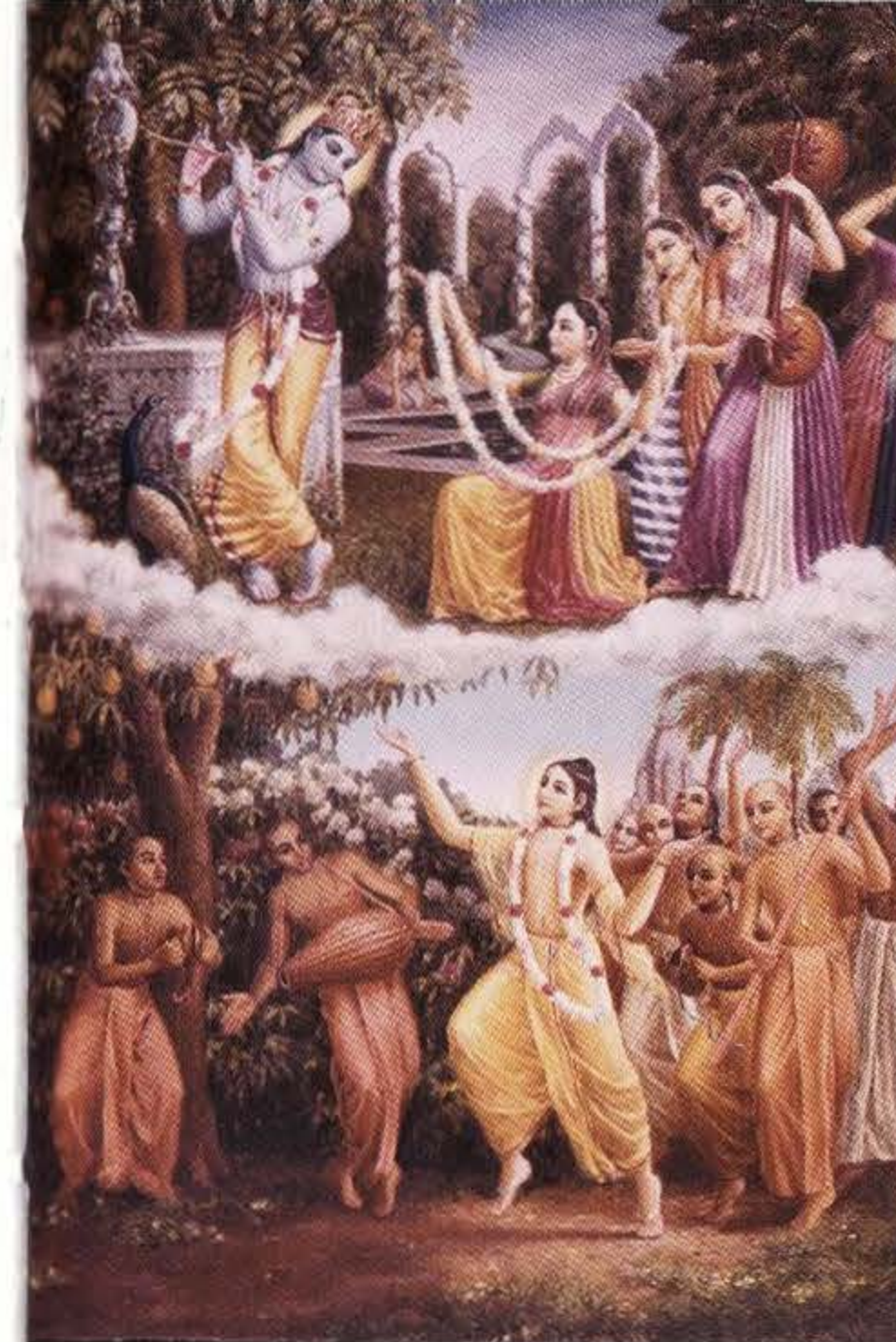
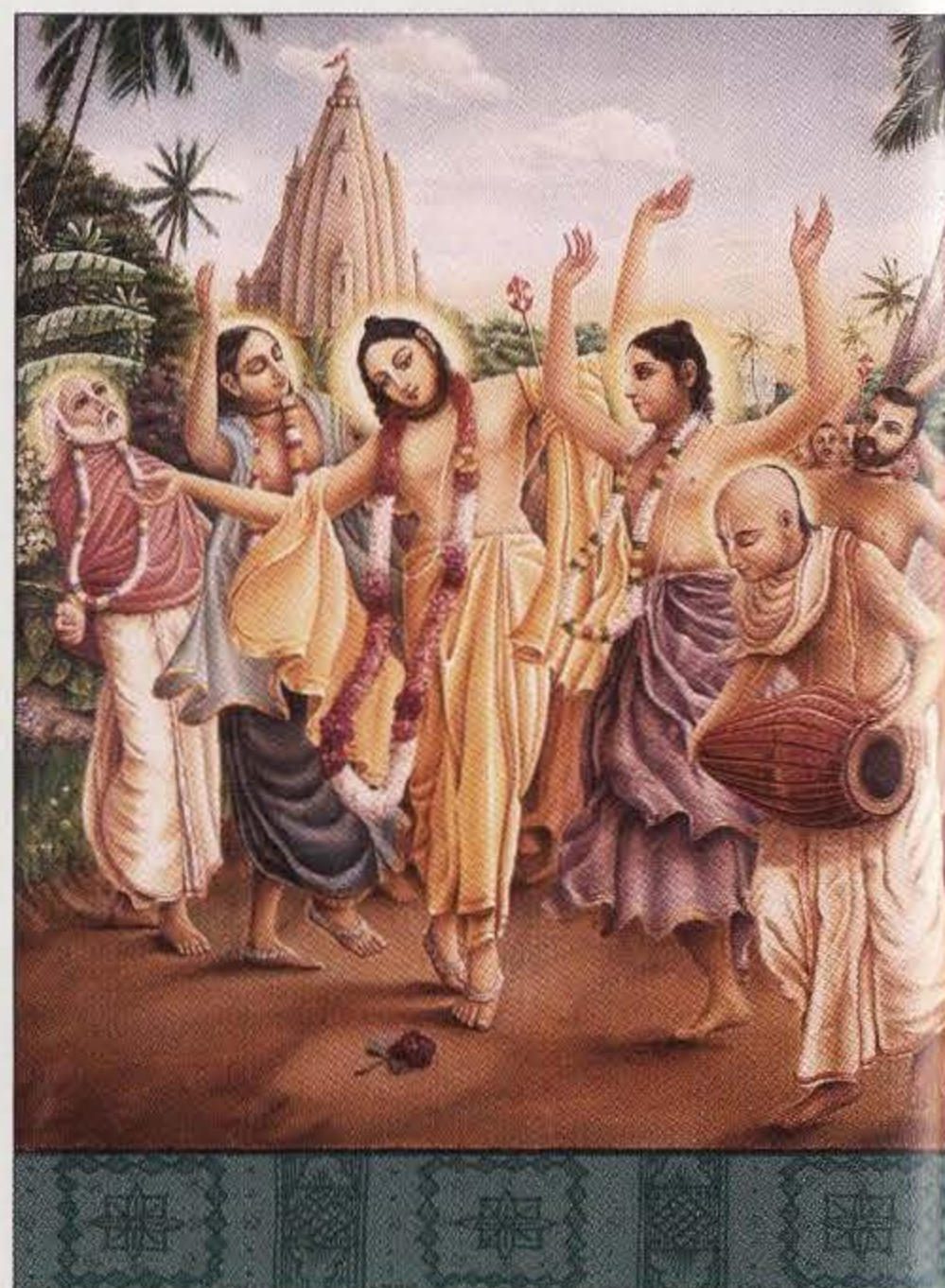
Šri Čaitanja tapatus Šri Krišnai, todėl Navadvipa (Majapuras) ir Vrindavanas, nors geografiškai požiūriu yra skirtingos vietovės, yra laikomos absoliučiai tapačiomis, o Gauros (Čaitanjos) ir Krišnos *lilas* sieja mistinis ryšys. Vaišnavai pagarbiai vadina trisdešimt dviejų mylių spinduliu išsidriekusį Navadvipos (Majapuro) regioną *Gaura-mandala*.

1063 metais valdant indų valdovui Lakšmana-Senai, Navadvipa tapo Bengalijos sostine, tačiau 1202 metais Navadvipą pavergė ir sunaikino Muhamedas Bhaktiaras Khildži. Bengalija atsidūrė musulmonų valdžioje. Nepaisant socialinių nesutarimų indams ir musulmonams teko gyventi drauge. Navadvipa, anksčiau garsėjusi kaip sanskrito mokymo centras, tapo ortodoksinių brahmanizmo tvirtove. Tokioje aplinkoje gimė Šri Čaitanja.

Šiame mieste yra šimtai vietų, tiesiogine to žodžio prasme, susijusių su Šri Čaitanjos dieviškaisiais žygiais. Šiandien Joga-pithoje – Mahaprabhu gimimo vietoje – galima išvysti Čaitanjos ir Jo sekėjų Dievybes, kurias kasdien lanko piligrimai. Greta iškilęs *Šrivas angan* – Šrivasos

Thakuros namai, kuriuose Šri Čaitanja pradėjo *sankirtanos* judėjimą, ar religinį judėjimą, kurio esmę sudaro šventųjų Krišnos vardų garbinimas dainuojant ir šokant.

Istoriškai Navadvipa yra devynių (*nava*) salų (*dvipa*) miestas. Daugumas mano, kad „devynios salos“ – tai devynios dvasinės salos, kurias gali išvysti tik aukščiausia dvasinio susivokimo lygmenį pasiekusi asmenybė, nes realiai jokių salų ten

nėra. Pilgrimai keliauja po „devynių salų“ teritoriją tokia tvarka: Antardvipa, Simantadvipa, Godrumdvipa, Madhjadvipa, Koladvipa, Ritudvipa, Džahnudvipa, Modadrumadvipa ir Rudradvipa.

Ezoterine prasme salos simbolizuoja devynis pasiaukojimo tarnystės metodus: pasakojimą apie Dievą klausymąsi, Jo vardų giedojimą, galvojimą apie Jį, tarnavimą Jo lotoso pėdoms, Jo garbinimą, maldų Jam kėlimą, buvimą Jo tarnu, buvimą Jo draugu ir visko aukojimą Jam.

ŠRI ČAITANJOS GIMIMO VIETOS ATRADIMAS

XIX amžiuje jau beveik niekam nebuvo žinoma apie Viešpaties Čaitanjos gyvenimą. Jo misiją ir jos svarbą. Užkariautojai musulmonai ir laikas ištrynė Šri Čaitanją iš istorijos. Tačiau netrukus turėjo gimti asmenybė, ištaisysianti šią klaidą. Tai buvo Bhaktivinoda Thakura (1838–1914), aistringas Čaitanjos mokymo sekėjas, kuris išsikėlė uždavinį atrasti Viešpaties gimimo vietą.

Jo didžiam nustebeimui, kaimeliui, kurį jo amžininkai laikė Navadvipa, tebuvo šimtas metų, taigi jis negalėjo būti toji Navadvipa, kurioje gimė Šri Čaitanja. Nuomonių būta visokių. Vieni sakė, kad Viešpaties gimimo vieta atsідūrusi po vandeniu ir dabar nuo XV amžiaus smarkiai pakeitusi vagą ten tekanti Ganga.

Tačiau Bhaktivinoda buvo nepalenkiamas ir tęsė paieškas. Netrukus jį pasiekė kalbos, kad vietovė į šiaurės rytus nuo miestelio anksčiau irgi buvo laikoma Navadvipa. Neilgai trukus Bhaktivinoda suprato, kad ji – senas, tuo metu musulmonų valdomas kaimelis – ir yra tikroji Navadvipa (Majapuras) ir ėmė ieškoti įrodymų savo teorijai pagrįsti. Svariais įrodymais tapo du žemėlapiai, kuriuos nubraižė britų pilotai skraidę virš Gangos.

Svarbų siūlo galą Bhaktivinoda rado ir vietos šventraščiuose. Štai pavyzdžiui, Narahari Čakravarčio „Bhakti-ratnakaroje“ jis perskaitė, kad Šrivasos Pandito kiemelis, kur Šri Čaitanja pradėjo kongregacinį *mahamantros* giedojimą, buvo už šimto *dhany* (maždaug 200 metrų) į šiaurę nuo „Dievo namų“. Šrivasos kiemas tebėra išlikęs toks pat, koks buvo Šri Čaitanjos (ir Bhaktivinodos) laikais, taigi nustatyti Šri Čaitanjos gimimo vietą buvo gana paprasta. Ši informacija buvo labai naudinga Bhaktivinodos tyrinėjimams. Visi liudijimai sutapo, o juos papildė tolesni geografiniai ir archeologiniai paties Bhaktivinodos atlikti tyrinėjimai.

Norėdamas rasti dvasinių vietos autentiškumo patvirtinimų, Bhaktivinoda atsivežė į tą vietą savo seną jau prastos sveikatos dvasinį mokytoją Džaganathą Dašą Babadžį.

Nors ir ligų suluošintas Babadžis Maharadža tučtuojau pašoko ir ekstazinės meilės apimtas ėmė šokti ir apsipylė ašaromis. Toks dieviškos meilės proveržis, ko gero, dar labiau įtikino Bhaktivinodą nei nepaneigiami materialiniai įrodymai, kad tai tikrai Viešpaties Šri Čaitanjos gimimo vieta.

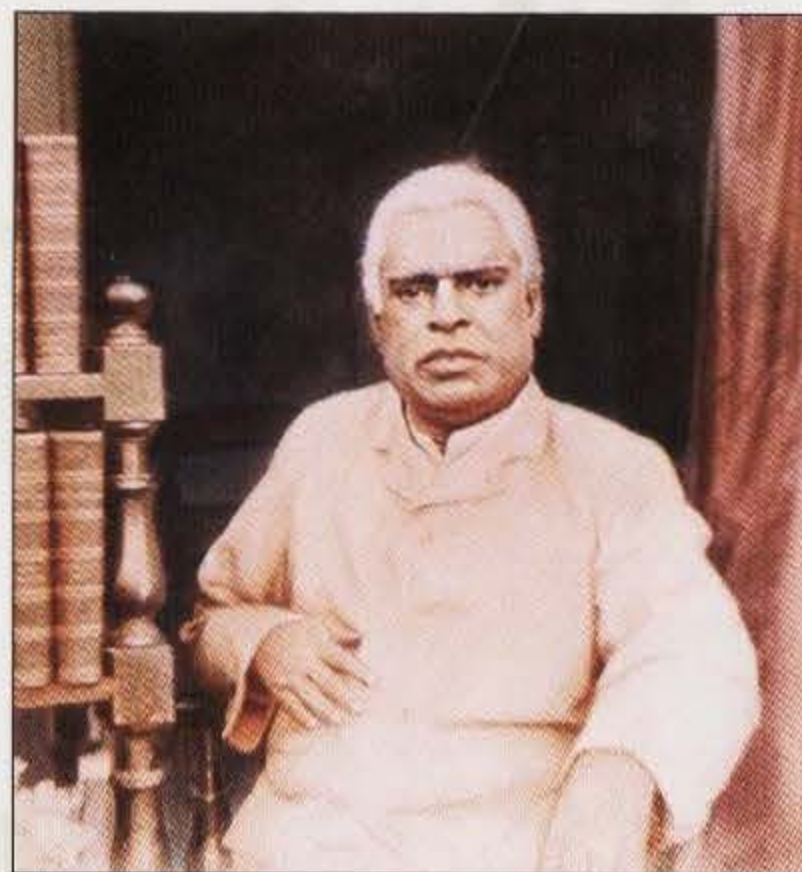
MAJAPURAS

TRADICIJA GYVA

Šri Čaitanjos asmenybei tenka nepaprastai svarbus vaidmuo vaišnavų tradicijoje. Bhaktivinoda Thakura atrado Šri Čaitanjos gimimo vietą, o garsus tradicijos tęsėjas Jo Dieviškoji Kilnybė A.Č. Bhaktivedanta Svamis Prabhupada užsimojo pastatyti šioje vietoje didingą šventyklų kompleksą ir paversti ją šventa piligrimystės vieta. Šis darbas buvo pradėtas 1972 metais ir tebesitęsia iki šiol.

Šventyklos kompleksą, šiandien vadinamą Šri Majapuro Čandrodaja mandiru, sudaro įspūdinga šventykla, puikiai prižiūrimas parkas, mokykla, biblioteka, muziejus, memorialas Šrilai Prabhupadai, auditorija, svečių namai ir daugybė kitų objektų. Šis dvasinis kompleksas gali priimti šimtus svečių ir didžiausias dėmesys čia skiriamas Šri Čaitanjos garbinimui. Kompleksas plečiamas ir šiandien, o kai jis bus užbaigtas, išsipildys Bhaktivinodos svajonė – materializuosis vizija, kurią jis regėjo, kai Majapurą dar buvo paprasčiausias kaimelis.

Vieną vakarą Bhaktivinoda savo namuose Godrumdviroje Majapure žvelgė į tolumoje žaliuojančius laukus anapus skaidrių Džalangės upės vandenų ir iš ten, iš anapus upės, jis pamatė sklindantį akinantį švytėjimą. Ir tada Bhaktivinoda suprato, kad tai auksu tviskančio miesto vizija – netrukus šioje vietoje iškiliantis dvasinis miestas. Tai bus miestas, kuriame visų rasių ir religijų žmonės garbins Viešpatį Čaitanją.

Bhaktivinoda Thakura, pasakojimo apie Majapuro atradimą herojus

„Juk Viešpats Čaitanja, – svarstė Bhaktivinoda, – nužengė ne tam, kad išvaduotų saujelę indų. Jis siekė išvaduoti visas gyvasias būtybes visose šalyse, visose visatose ir skelbti amžiną nesektantišką religiją.“

Ilgesingai žvelgdamas į tolį Bhaktivinoda išreiškė troškimą, kad kada nors ši vizija taptų tikrove: „O, kada išaus ta diena, kai laimingi anglai, prancūzai, rusai, vokiečiai ir amerikiečiai iškels vėliavas, paims

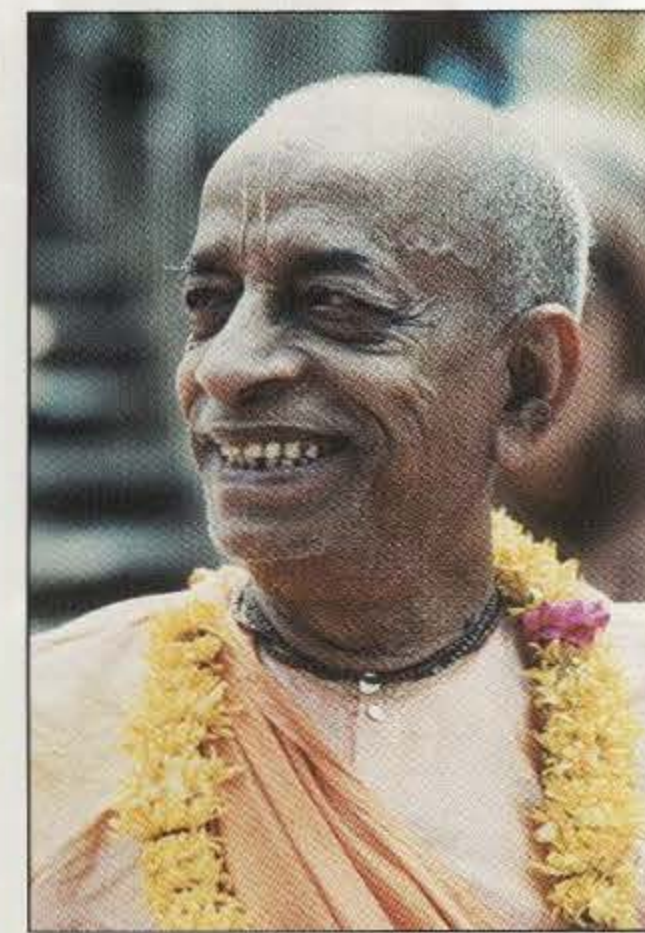
į rankas mridangas (būgnus), karatalus (cimbolus) ir savo miestų gatvėse giedos kirtanus (dvasines maldas).“

„Ateis laikas, – rašė Bhaktivinoda, – ir Gangos lygumoje Navadvipos žemėje iškilis įstabi šventykla, kuri skelbs visam pasauliui Viešpaties Čaitanjos šlovę.“ Jis rašė, kad netrukus gimsianti iškilni asmenybė, kuri pavers šią svajonę realybe.

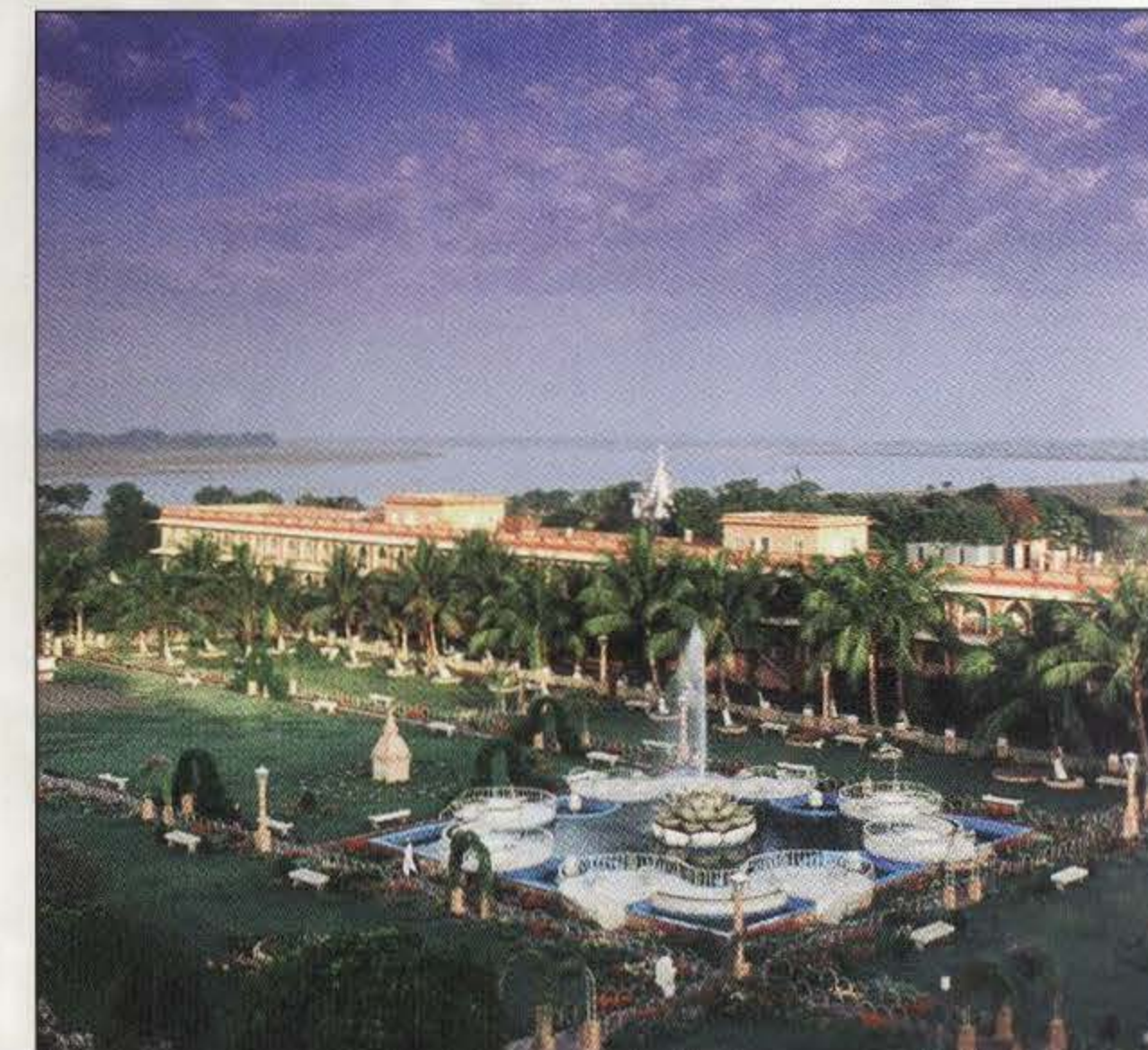
Maždaug po šešiasdešimties metų, 1971-aisias, gyvendamas šiaudų trobelėje Majapure su keliais savo mokiniais Šrila Prabhupada ėmė kalbėti apie Bhaktivinodos svajonę – apie kada nors čia iškiliančius marmuro rūmus. Jis pasakojo apie patogius namus svečiams ir bhaktams, apie parkus su drambliais, elniais ir povais, apie maisto nepasiturintiems dalijimą, apie mokyklas, apie įstabią šventyklą ir dar daug ką. Tokia buvo Šrilos Prabhupados vizija, ir šiandien jo sekėjai daro viską, kad ji virstų tikrove. Iš tiesų Prabhupada ir buvo ta didi asmenybė, kurios atėjimą išpranašavo Bhaktivinoda. Prabhupada įkvėpė savo mokinius,

jis asmeniškai vadovavo projekto įgyvendinimui – domėjosi viskuo iki smulkiausių detalių, – ir didžiuliai dykynės plotai jo dėka virto stambiu ir gyvybe pulsuojančiu dvasiniu centru, o Majapuro vardas vėl atsirado žemėlapyje. Prabhupada suvienijo tūkstančius anglų, prancūzų, vokiečių ir amerikiečių – jie drauge rengė kirtanus su mridangomis, karatalais ir vėliavomis. Jis parodė kelią savo mokiniams, kaip iki galo įgyvendinti Bhaktivinodos viziją.

Šrila Bhaktisiddhanta Sarasvatis Thakura su bhaktais Majapure.

Šrila Prabhupada (žr. nuotrauką aukščiau) pratęsė jo darbą. Jo pastangomis pastatytas tarptautinis Šri Majapuro Čandrodajos mandiro kompleksas (žr. nuotrauką žemiau).

GANGA

Indai šventai tiki, kad Ganga, ko gero, pati garsiausia upė Žemėje, yra **šventa**. Pasak vaišnavizmo tradicijos sekėjų, Gangą šventumu lenkia tik tiesiogiai su Viešpačiu Krišna susijusi Jamuna.

Lštekanti iš snieguotų Himalajų viršūnių šventoji Ganga plukdo savo vandenį į rytus per Vindhjos kalnyną. Ties Alahabadu upė susijungia su Jamuna ir teka dar tūkstančius kilometrų į rytus, kol pasiekia Bengalijos įlanką.

Šventieji ir išminčiai išstisus tūkstantmečius maudosi Gangoje, kadangi jos vandenys garsėja švarumu. Gangos vanduo išlieka švarus, nors žmonės upėje skalbia drabužius, meta į ją šiukšles ir netgi tuštinasi. Šiandien į Gangą patenka dar ir cheminės atliekos bei daugybė kitokių teršalų, tačiau tyrinėtojai tvirtina, kad jos vanduo yra tyras.

Antai dr. Johnas Howardas Northrupas, drauge su kitu mokslininku 1946 metais apdovanotas Nobelio premija už nuopelnus chemijos srityje, sako: „Mes žinome, kad Ganga yra labai užteršta. Bet indai iš jos geria, joje maudosi ir, rodos, jiems nieko neatsitinka... Ko gero, bakteriofagas (nuotekose gyvenantis ir bakterijas naikinantis virusas) padeda upės vandeniui išlikti steriliam.“ Kad ir kokia būtų priežastis, Gangos vanduo yra tyras ir netgi turi apvalomąjį poveikį kiekvienam, kas joje maudosi.

Dar 1999 metais garsus jūrų biologas ir indologas profesorius

Charlesas Wilcottas, tyrinėjęs Gangos vandenį, priėjo prie išvados: „Kai kurie mokslininkai ne be pagrindo abejoja Gangos vandens švarumu, ir vis dėlto jos vandenį gaubia kažkokia mistika – kažkas tokio, kas suteikia Gangai kitą kokybę, nors jos sudėtis nesiskiria ar yra labai panaši į paprasto vandens cheminę sudėtį. Žinau, kad dėl savo žodžių sulauksiu kritikos, tačiau mano tyrimai rodo, kad mes susiduriame su nepaprastu reiškiniu. Ir iš tiesų, negaliu nesutikti su Northrupo teiginiais, kurie šiandien būtų palaikyti absurdiškais. Jo žodžiuose neabejotinai yra tiesos, neįtikėtinos tiesos.“

GANGA NUSILEIDŽIA Į ŽEMĘ

Pagal senovės Vedų kosmologinę klasifikaciją visatoje egzistuoja trys planetų sistemos: aukščiausioji – rojaus planetos (nepainioti su Dievo karalyste); vidurinioji, kuriai priklauso ir Žemės planeta, ir žemiausioji, kuriai priklauso pragaro planetos. Visatą gaubia milžiniškas kevalas, kurio storis siekia milijonus kilometrų ir už kurio plyti dvasinis pasaulis. Pasak ankstyvosios vaišnavų tradicijos, Gangos ištakos yra anapus materialaus pasaulio kevalo.

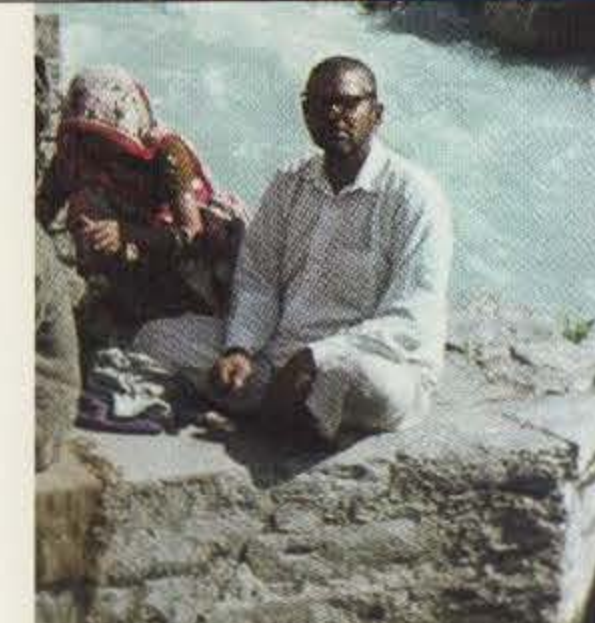
„Šrimad-Bhagavatam“ pasakoja, kad sykį, labai seniai, karalius Balis užkariavo visas tris pasaulio sistemas, išvarė pusdievius iš rojaus planetų ir pasiskelbė rojaus valdovu. Susisielojusi dėl savo sūnų pralaimėjimo pusdievių motina Aditi dvylika dienų badavo ir meldėsi Viešpačiui Krišnai. Viešpatį Krišną sujauzdino Aditi atsidavimas ir Jis sutiko padėti susigrąžinti pusdieviams valdžią. Krišna nužengė į Žemę nykštuko brahmano Vamanadevos pavidalu ir atėjęs pas Balį Maharadžą paprašė išmaldos – trijų žingsnių žemės. Kai Balis sutiko patenkinti Jo prašymą, Vamanadeva dviem žingsniais peržengė visą visatą ir atėmė iš Balio pusdievių prarastą nuosavybę. Žengdamas antrąjį žingsnį kojos piršteliu Vamanadeva pradūrė visatos kevalą ir pro ją į visatą prasisunkė keli Karanos vandenyno lašeliai – jie ir virto Gangos upe. Ganga laikoma šventa, teikiančią dvasinį apšalimą upe, nes atkeliavo iš dvasinio pasaulio, ir ją lytėjo Viešpaties Vamanadevos kojos piršteliu.

Iš pradžių Ganga tekėjo tik rojaus planetose. Vėliau Žemės valdovas ir Viešpaties Višnu tarnas Bhagiratha panorė, kad Ganga nusileistų į Žemę ir ją apvalytų, ir ėmė jai melstis. Patenkinta Bhagirathos maldomis personifikuotoji Ganga pasirodė Bhagirathai ir sutiko patenkinti jo troškimą, tačiau sudvejojo:

„Aš krisiu iš dangaus į Žemę su didžiule jėga – kas ją atrems? Jei manęs niekas nesulaikys, aš pramušiu Žemės pluta ir nugarmėsiu į pragaro planetas.“

Ganga paprašė karaliaus Bhagirathos surasti kas sutiktų ir sugėbėtų atremsi jos smūgį ir Bhagiratha, norėdamas išsklaidyti Gangos dvejones, ėmė melstis galingajam Viešpačiui Šivai ir prašyti galva sulaikyti iš dangaus krisiantį Gangos srautą. Viešpats Šiva atsiliepė į maldą.

Nuo tada Viešpats Šiva galva sulaiko Gangos srautą, ir šventi upės vandenys nuo Jo galvos srūva į Žemę. Himalajų kalnagūbris ir ledynas, iš kurio teka Ganga, iki šiol tebevadina karaliaus Bhagirathos vardu. Vedų šventraščiuose sakoma, kad kiekvienas, nusimaukęs Gangoje, nusiplauna visas materialias nešvarybes ir dar šį gyvenimą pelno teisę būti išvaduotas ir sugrįžti į amžinąjį dvasinį pasaulį, iš kurio Žemėn atiteka Ganga.

DŽAGANATHA PURIS

Purio miestas įsikūręs Rytų Indijos pakrantėje, Orisos provincijoje, tarp palmių ir žmogaus veiklos nepalietų paplūdimių. Džaganatha Puris yra kriauklės formos ir garsėja kaip **Viešpaties Džaganathos** – Krišnos, įsikūnijusio drožtiniu atvaizdu iš šventojo medžio – **namai**. Piligrimai iš visos Indijos atkeliauja nusilenkti šiai garsiausioje Indijos šventyklose garbinamai Krišnos apraiškai.

Garsioji šventykla, dažnai vadinama *Šri mandiru*, iškilusi ant Nilgiri kalvos („mėlynosios kalvos“). Šventykla pastatyta XII amžiuje, ir jos statybą globojo karalius Čodoganga Deva. Daugiau nei dešimt kartų restauruota ji dungso toje pačioje vietoje.

Pagrindinė šventyklos komplekso dalis yra tipiškas Oriano architektūros pavyzdys. Komplexas – tai miniatiūrinė karalystė, kurią sudaro keturi statiniai: 1) *bhoga mandapa*, kurioje kasdien Dievybėms aukojami penkiasdešimt keturi patiekalai, 2) *nata mandapa* – Viešpaties džiaugsmui įrengta didžiulė šokių salė, 3) *mukhasala*, kurioje Viešpats dovanoja *daršamus* (audiencijas) savo *bhaktams*, ir 4) *bada-deula* – pagrindinė šventykla.

Šventyklos aukštis siekia šešiasdešimt penkis metrus – tai patys aukščiausi maldos namai visame Puryje, ir, tiesą sakant, visoje Orisoje.

Šventyklą juosia unikalūs įmantriais ornamentais meistriškai išraižyti vartai. Rytiniai vartai vadinami Liūto vartais, pietiniai – Arklio, šiauriniai – Dramblio, o vakariniai

– Tigro vartais. Pro visus šiuos vartus plūsta minios žmonių, kad galėtų nors akies krašteliu pamatyti Viešpatį Džaganathą.

Viešpats Džaganatha (vienas Krišnos pavidalų) yra maždaug penkių metrų aukščio. Jam iš dešinės stovi Jo sesuo Subhadra (Jo mistinės galios Jogamajos apraiška), o iš kairės – vyresnysis brolis Baladeva (pirmoji Džaganathos ekspansija).

Dievybės daro pribloškiantį įspūdį ir kelia baimingos pagarbos ir pamaldumo jausmą. Čia kasdien norėdami nusilenkti Dievybėms ir gauti *mahaprasado* – Viešpačiui aukoto maisto, kuris kasdien išdalinamas tūkstančiams žmonių, apsilanko daugybė Purio gyventojų. Tačiau tikroji Purio dovana – dvasinis penas, nes žmonės ten gyvena ne vien duona ir vandeniu, o semiasi Viešpaties Džaganathos energijos.

Baladeva, Subhadra ir Džaganatha

Senovinė Džaganathos šventykla, svarbiausia piligrimystės vieta Rytų Indijoje

Vežimų šventė

Kasmet rengiama *Ratha-jatros* (vežimų) šventė sutraukia didžiausią piligrimų skaičių Indijoje, daugiau jų suplaukia tik į Kumbha Melą. Šios šventės metu **Džaganathos, Baladevos ir Subhadros Dievybės** (plačiau skaitykite ankstesniame puslapyje) išvežamos iš Džaganathos šventyklos trijuose milžiniškuose specialiai šventinei procesijai pagamintuose vežimuose.

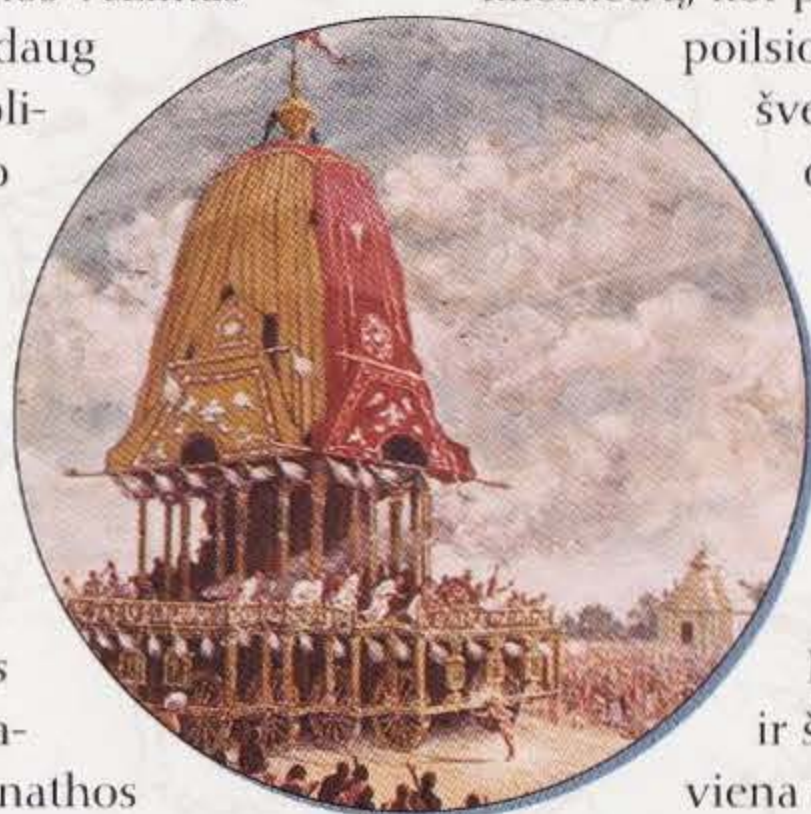
Džaganathos vežimas yra maždaug septyniolikos metrų aukščio ir dvylikos metrų pločio, ir šie gabaritai suteikia jam grėsmingo *Džagernauto* (didžiulė krovininė mašina) įspūdį (žodis *Džagernautas* kildinamas iš „Džaganathos“). Džaganathos vežimas rieda ant šešiolikos didžiulių ratų, paskui jį traukiami du kiek mažesni Baladevos ir Subhadros vežimai.

Dievybėms ir minios traukiamiems vežimams ritualus atlieka keli šimtai šventikų. Prie kiekvieno vežimo tvirtinamos keturios virvės – į jas įsikimba arti penkių tūkstančių žmonių. Dar milijonai seka iš paskos po kaitria vasaros saule, orą drebina Viešpatį Džaganathą šlovinantys šūksniai: „Džaj Džaganath! Šlovė Visatos Valdovui!“ Procesija nukeliauja virš trijų

kilometrų, kol pasiekia Viešpaties poilsio vietą – Gundičos šventyklą. Po septynių dienų vėl rengiama ne mažiau iškilminga procesija Viešpaties Džaganathos grįžimo į Jo šventyklą proga. Šios šventės didingumas bei Džaganathos grožis ir šiandien Indijoje yra viena mėgstamiausių poetų ir dailininkų kūrybos temų.

Toliau pateikiami keli visiems indams žinomi posmai, aprašantys Viešpaties Džaganathos grožį ir pabrėžiantys Jo tapatybę Krišnai:

1. Kartais Jamunos pakrantėje žaliuojančiose giraitėse svaigstantis iš laimės Viešpatis Džaganatha ima garsiai groti fleita. Tarsi kamanė jis nurenka nektarą nuo gražių it lotoso

DVASINĖ RATHA-JATROS PRASMĖ

Viešpats Krišna buvo galingas valdovas, bet Jo vaikystė prabėgo Vrindavano kaimelyje. Ten Jis žaidė su savo draugais piemenukais ir piemenaitėm, iš kurių brangiausia Jam buvo Radharani.

Tačiau kai Krišna išvyko iš Vrindavano į Dvaraką ir atsėdo į valdovo sostą, Šrimati Radharani sielvartavo taip, kaip niekas visoje visatoje iki tol nėra sielvartavęs. Ji niekada neprarado vilties, kad vieną gražią dieną Krišna pas Ją sugrįš. Taigi Ji patyrė ypatingą transcendentinį meilės ilgesį, vadinamą *vipralambha-bhava* – meilės išsiskyrus būseną.

Kartą, jau būdamas karalius, Krišna susitiko su Radharani ir jos draugėmis nuošalioje vietoje Kurukšetroje – piligrimystės vietoje šiaurinėje centrinės Indijos dalyje. Tada išvydus Krišną, vilkintį karališkais rūbais, su visomis karališkais regalijomis, apsuptą didžiausios prabangos, Radhą užvaldė troškimas, kad Jis vėl taptų paprastu piemenuku, kokį Jį pažinojo vaikystėje. Ji troško, kad Jis vėl sugrįžtų į Vrindavaną.

Būtent šios Radharani jausenos išgyvenimas, jos troškimas susigrąžinti Vrindavano laikų artumą Krišnai ir yra *Ratha-jatros* šventės esmė. Kai įsikibę į ilgas ir tvirtas virves

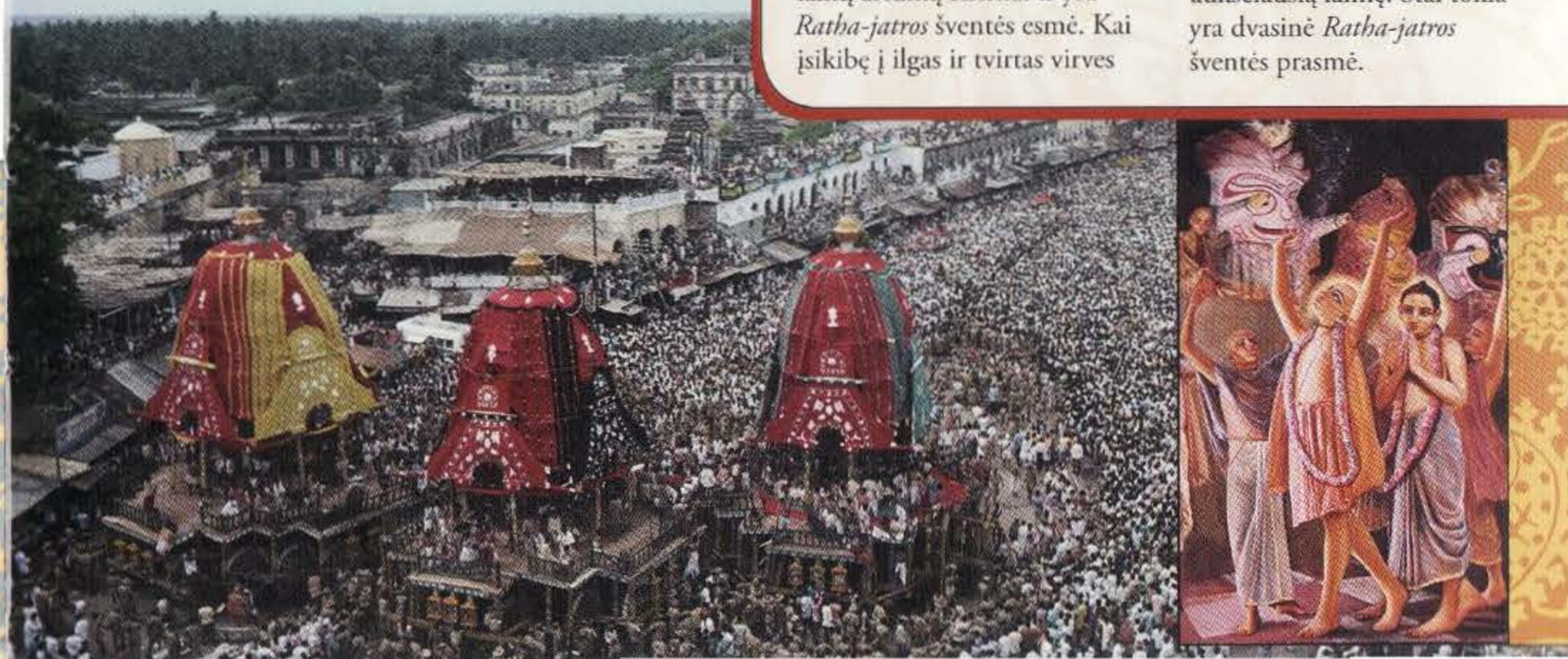
bhaktai traukia *Ratha-jatros* vežimą, jie iš tikrųjų traukia Krišną į savo širdis – atgal į Vrindavaną.

Radha ir Krišna apsieiškė Čaitanjos Mahaprabhu pavidalu – Čaitanjos kūne Jie vėl

susijungė. Tačiau paskutiniaisiais gyvenimo metais, kuriuos Viešpats Čaitanja praleido Džaganatha Puryje, jis visiškai persiėmė Radharani jausena ir išgyveno dieviškąją Jos išsiskyrimo su Krišna tragediją.

Kiekvienais metais Džaganatha Puryje Viešpats Čaitanja šventę *Ratha-jatros* šventę ir išgyvendamas Radharani jauseną troško grąžinti Krišną į paprastą, kaimišką Vrindavano aplinką. Mahaprabhu mokė, kad šis išsiskyrimo jausmas leidžia patirti Krišnos artumą ir suteikia aukščiausią laimę. Štai tokia yra dvasinė *Ratha-jatros* šventės prasmė.

KELIONIŲ INFORMACIJA

Ankstesniame skyriuje mes nurodėme keletą Indijos subkontinente išsibarsčiusių šventų vietų. Dauguma indų reikšmingiausiomis šventomis vietomis laiko Saptapurį („septynis miestus“), dar vadinamą Mokšapuriumi („miestais, dovanojančiais išvadavimą“) – Ajodhją, Mathurą, Haridvarą, Benaresą, Kančį, Udžainą, ir Dvaraką. Taip pat indų tekstai pabrėžia septynių Indijos šventų upių: Gangos, Jamunos, Godavari, Sarasvati, Narmados, Sindhu ir Kaveri – svarbą.

Audijos vaišnavams svarbiausios piligrimystės vietos yra Bradža (Vrindavanas), Majapuras ir Džaganatha Puris. Nors į šias šventas vietas patenkama tik per vidinę meditaciją ir stiprų atsidavimą, savo kelionę

galima pradėti ir nuo išorinio pasižvalgymo po dvasinę karalystę. Taigi čia pateikiame svarbiausią kelionės informaciją: žemėlapius, traukinių maršrutus, nurodome vietas, kur galima apsistoti, ir lankytinas šventyklas.

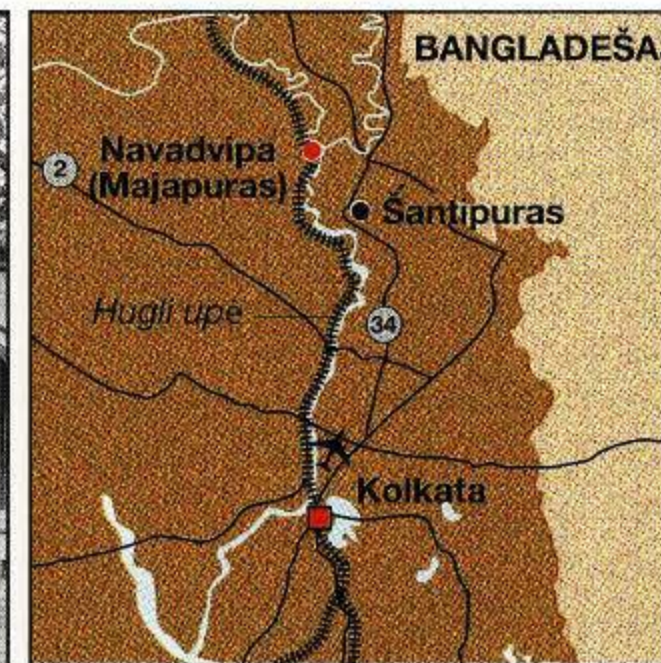
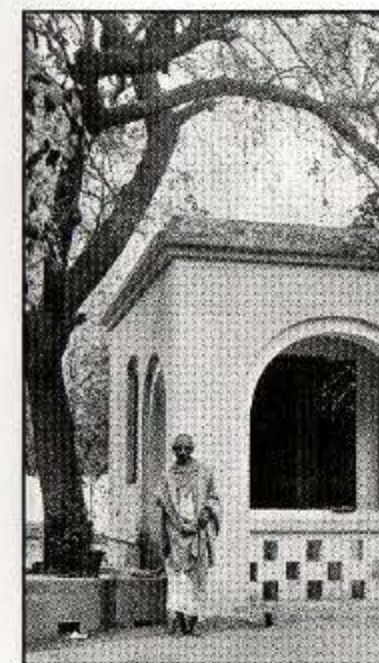
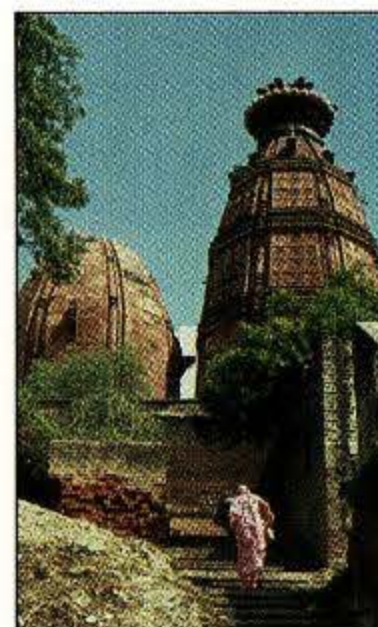
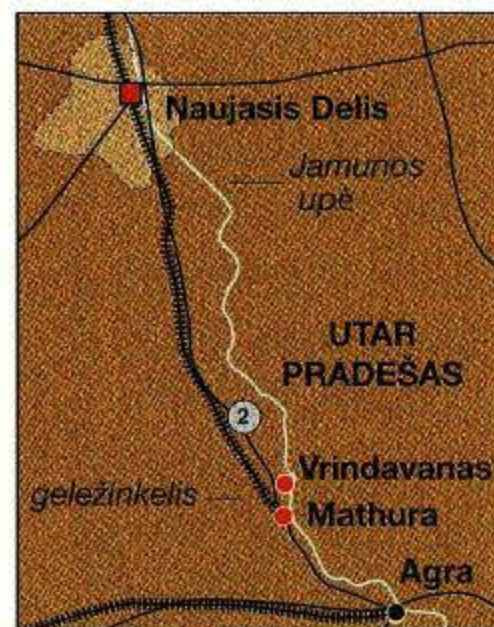
Bradža (Vrindavanas)

Bradžoje yra per penkis tūkstančius šventyklų, kurių svarbiausios – Madana-Mohana, Govindadeva, Radha-Ramana, Radha-Gokulananda, Radha-Damodara, Banki-behari, Radhavalabha, Džugala Kišora, Radha-Gopinatha, Radha-Šjamasundara ir Krišna-Balarama. Piligrimai taip pat aplanko Radha-kundą, Govardhanos kalvą ir Viešpaties Krišnos gimimo vietą Mathuroje.

Naujasis Delis – Mathura: nedidukas Mathuros miestelis, glaudžiai susijęs su Bradža, yra už 140 kilometrų į pietus nuo Delio – kelionė į Mathurą taksi trunka maždaug tris valandas. Keliaujant traukiniu galima sutaupyti apie valandą („Taj Express“ traukinys reguliariai kursuoja iš Delio, „Nizamuddin“ stoties, tiesiai į „Junction“ stotį Mathuroje). Vrindavanas yra už dešimties kilometrų į pietus nuo Mathuros

– kelionė autorikša užtruks pusvalandį (taksi nuvažiuosite dar greičiau).

Kur apsistoti: ISKCON'o svečių namai Vrindavane siūlo daugumą Vakaruose įprastų patogumų ir yra puiki vieta apsistoti. Nebrangu ir patogiu apsistoti Mahešvari ašrame ir Džai Singh Gera Radha-Ramanos šventykloje. Mathuroje puikias sąlygas siūlo „Agros“ bei „Radha Ašokos“ viešbučiai.

Majapuras

Majapure šventosios vietos, ypač Šri Čaitanjos gimimo vieta, susijusios su Šri Čaitanjos ir jo palydovų *lilomis*. Tarp garsių turistų traukos objektų yra ir šandien griuvėsiais virtusios vietos. Kelios jų yra restauruotos Indijos Archeologinės topografinės tarnybos pastangomis. Svarbu: bet kurią dieną Majapuro ISKCON'o stovėjimo aikštelėje pamatysite dešimt ar dvidešimt patogių turistinių autobusų iš Kolkatos bei kitų miestų – turistai atvyko į Majapuro ISKCON'o šventyklos kompleksą. Jie aplanko ir Viešpaties Čaitanjos gimimo vietą.

Kolkata – Navadvipa (Majapuras):

Majapuras yra už šimto dvidešimt kilometrų į šiaurę nuo Kolkatos. Nors, ko gero, patogiau į Krišnanagarą arba Navadvipą vykti taksi, nemaža piligrimų keliauja ten traukiniais iš „Shealdah“ ar „Howrah“ stočių. Iš Navadvipos *rikša* reikia pavažiuoti iki Majapuro valčių perkėlos. Žema valtis visada pakrantėje pasiruošusi perkelti piligrimus per Gangą – o ten jau Majapuro pakraštys. Dar truputis kelio *rikša* – ir jūs jau pačiame Majapure. Galima važiuoti ir traukiniu „Kamrup Express“ – kelionėje užtruksite maždaug tiek pat. Iš „Esplanade“ autobusų stoties Kolkatos centre anksti ryte į Majapurą važiuoja ir autobusas, tačiau kelionė autobusu trunka ilgiau, nes jis dažnai pakeliui stoja. Galima važiuoti ir „ISKCON Majapur bus“ – jis kasdien kursuoja maršrutu Kolkata–Majapuras.

Kur apsistoti: Pačiame Majapuro centre savo paslaugas siūlo „Džanbhitirthos“ viešbutis. ISKCON'o valdose rasite dar geresnes sąlygas:

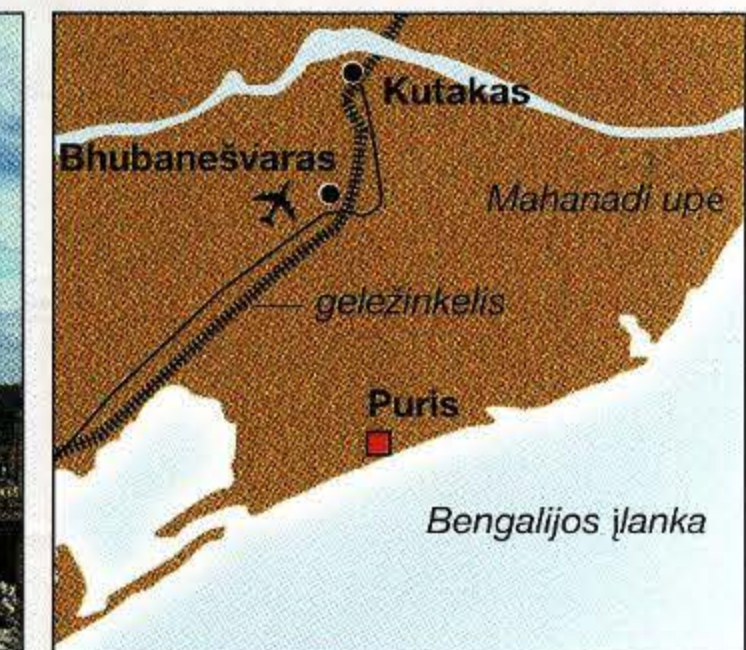
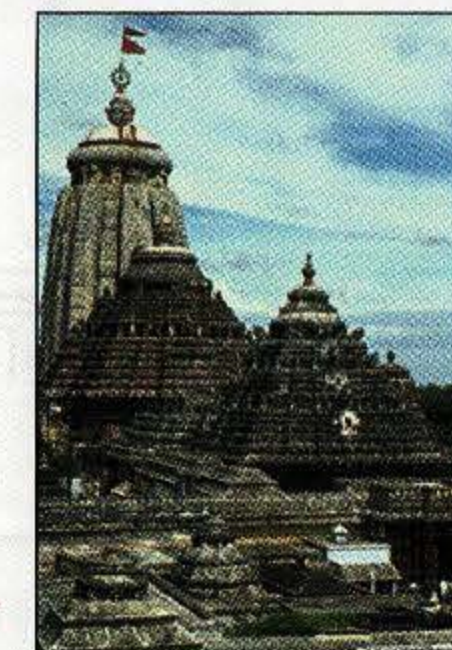
Džaganatha Puris

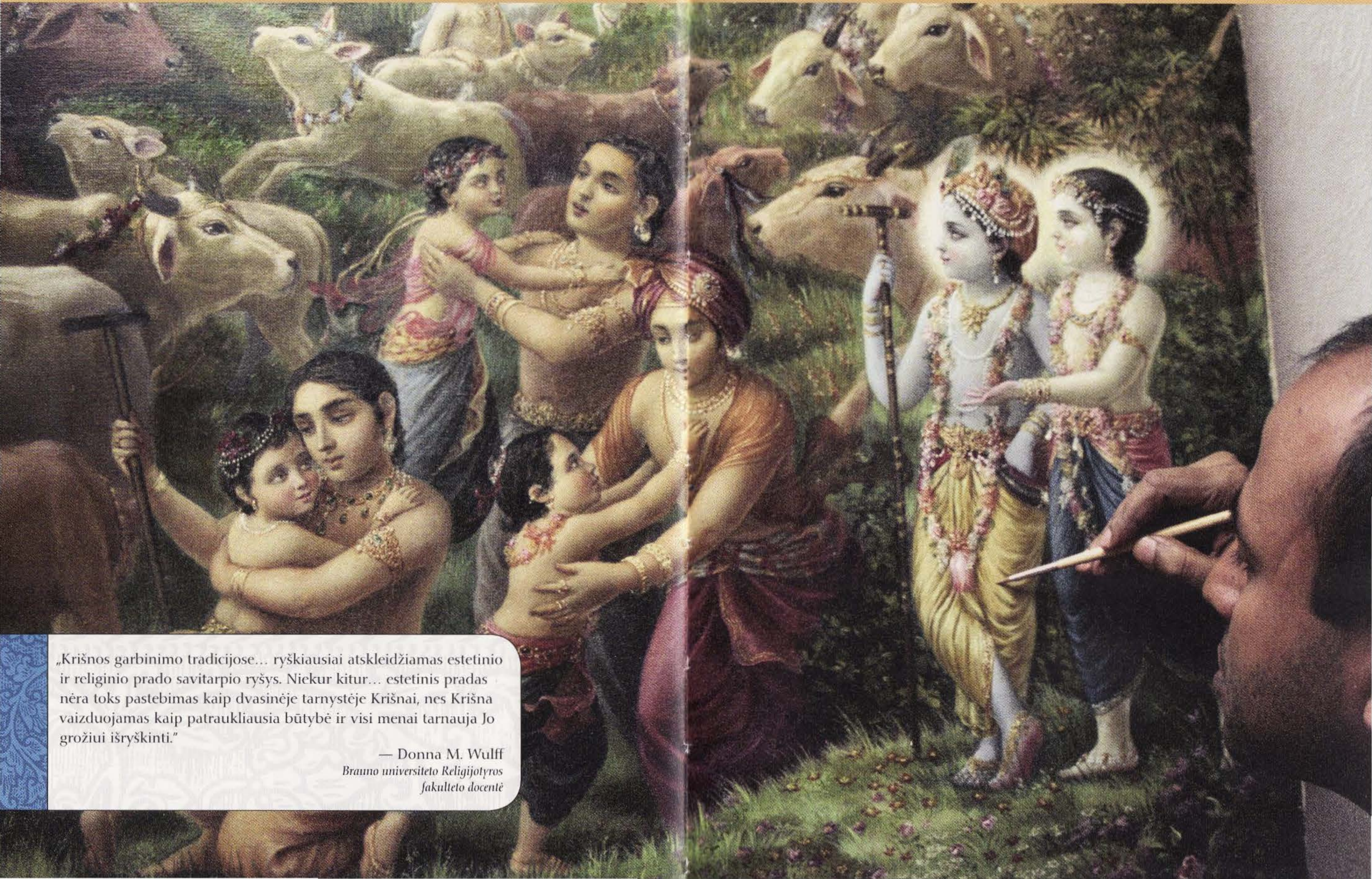
Puris yra Viešpaties Džaganathos namai ir vieta, kurioje Šri Čaitanja praleido paskutiniuosius aštuoniolika gyvenimo metų. Tai nuostabi tropinio klimato pakrantė ir tikras rojus dvasinės tiesos ieškotojams.

Bhubanešvaras – Puris: Skrendant lėktuvu arčiausiai Purio yra Bhubanešvaro oro uostas (maždaug 58 kilometrai). Indijos oro linijos skraidina keleivius į Bhubanešvarą iš Delio, Kolkatos, Haiderabado, Čenajaus (Madraso) ir Mumbajaus (Bombėjus). Iš Delio į Purį galima nukeliauti ir „Neelchal Express“ traukiniu – kelionė trunka tik trisdešimt dvi valandas. Iš Kolkatos į Purį „Howrah–Puri Express“ nuveža per vienuolika valandų.

Autobusu tiek iš Delio, tiek iš Kolkatos galima nuvažiuoti greičiau nei traukiniais. Nuo Bhubanešvaro iki Purio tiek traukiniu, tiek autobusu maždaug dvi valandos kelio.

Kur apsistoti: Puris turistų sulaukia ištisus metus. Čia nemaža viešbučių, hostelių ir *ašramų*. Šiaurės rytų pusėje, tuoj už Čakra Tirthos gatvės, ištisas rajonas pigių viešbutukų. Populiariausias yra Purio viešbutis pagrindinėje turistų lankomoje vietoje prie Beach Sea Road gatvės.

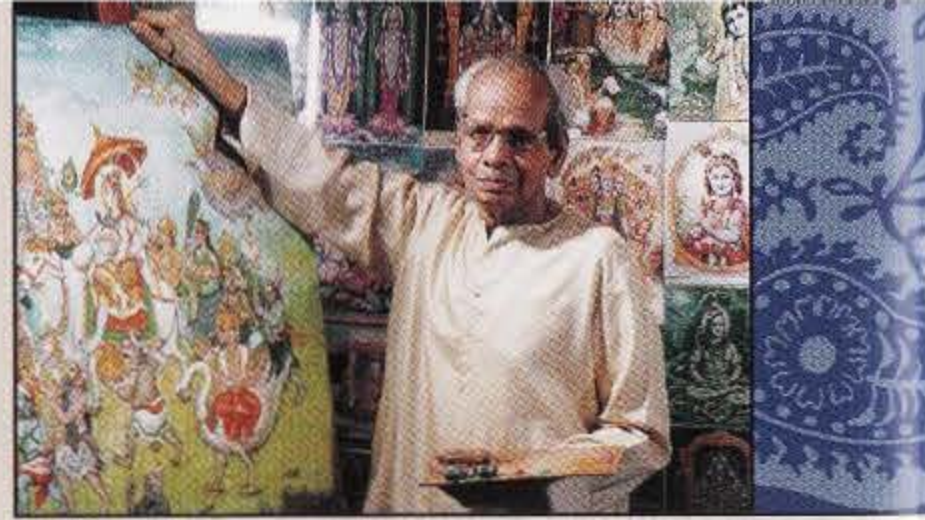

„Krišnos garbinimo tradicijose... ryškiausiai atskleidžiamas estetišio ir religinio prado savitarpio ryšys. Niekur kitur... estetišio pradas nėra toks pastebimas kaip dvasinėje tarnystėje Krišnai, nes Krišna vaizduojamas kaip patraukliausia būtybė ir visi menai tarnauja Jo grožiui išryškinti.“

— Donna M. Wulff
Brauno universiteto Religijotyros
fakulteto docentė

DAILE

Vaišnavai išvelgia labai glaudų ryšį tarp meno ir jogos. Iš esmės per jogą siekiama pažaboti jusles, atsiriboti nuo juslinių potyrių. Tačiau vaišnavai praktikuoja *bhakti-jogą*, įtraukdami jusles į dieviškumo paieškas. Šiuo atžvilgiu rašytojas Ananda Coomaraswamy (1877–1947), ilgai ėjęs Bostono vaizduojamojo meno muziejaus direktoriaus pareigas, sako, kad Indijoje **įkvėpimo** menininkas semiasi iš „garbinimo dvasios – meilės ir astringo atsidavimo savo Dievybei“. Jis nurodo, kad Indijoje „išimylėjęlio“ (t.y. menininko) paskirtis – „atkurti asmeninį ryšį su Mylimuoju“ (t.y. Dievu), ir būtent tuo tikslu jis kuria „plastinį simbolį“ (t.y. meno kūrinį).

Taigi nieko keista, kad tokios meninės išraiškos formos, kaip tapyba ar skulptūra, vaišnavizmo pasaulyje užima svarbią vietą. Vaišnavus netgi vadina „estetiniais asketais“ – jogais, kurie puoselėdami santykius su Dievu labai vertina estetinį pradą.

Vaizdingi ir detalūs „Bhagavata puranos“ ir Džajadevos „Gita-govindos“ pasakojimai apie Krišną buvo ir tebėra daugybės Indijos skulptorių ir dailininkų įkvėpimo šaltinis.

Ankstyvosios skulptūros, vaizduojančios Krišnos *lilas*, pasižymi paprastumu ir formos lakoniškumu. Dažniausiai tai akmens skulp-

tūros, siekiančios Kušanos periodą Mathuroje (II-III m.e.a.). Vėlesniaisiais amžiais Pietų Indijos skulptoriai išplėtė kūrybai panaudojamą medžiagų arsenalą ir ėmė kurti skulptūras iš metalo, terakotos bei medžio.

Ko gero, ryškiausiai skulptūra ir apskritai menas Indijoje suklestėjo klasikiniu Guptos dinastijos laikotarpiu (IV–VI m.e.a.). Garsus indologas

A.I.Bashamas rašo: „Guptos dinastijos laikų skulptūrai būdinga ramybė, saugumas ir tikrumas. Būtent šiuo laikotarpiu Indijoje gimė geriausi religinio meno darbai.“

Viešpataujant Mogolų dinastijai

Indijoje suklestėjo tapyba. Tuo laikotarpiu vaišnavų vaizduojamąjį meną finansiškai rėmė ir keli musulmonų valdytojai. Imperatorius Akbaras (1556–1605) netgi pats subūrė grupelę dailininkų garsiesiems „Ramajanos“ bei „Mahabharatos“ epams bei kitiems klasikos kūriniais iliustruoti. Tuo metu labai išstobulėjo ir indiškoji miniatūra.

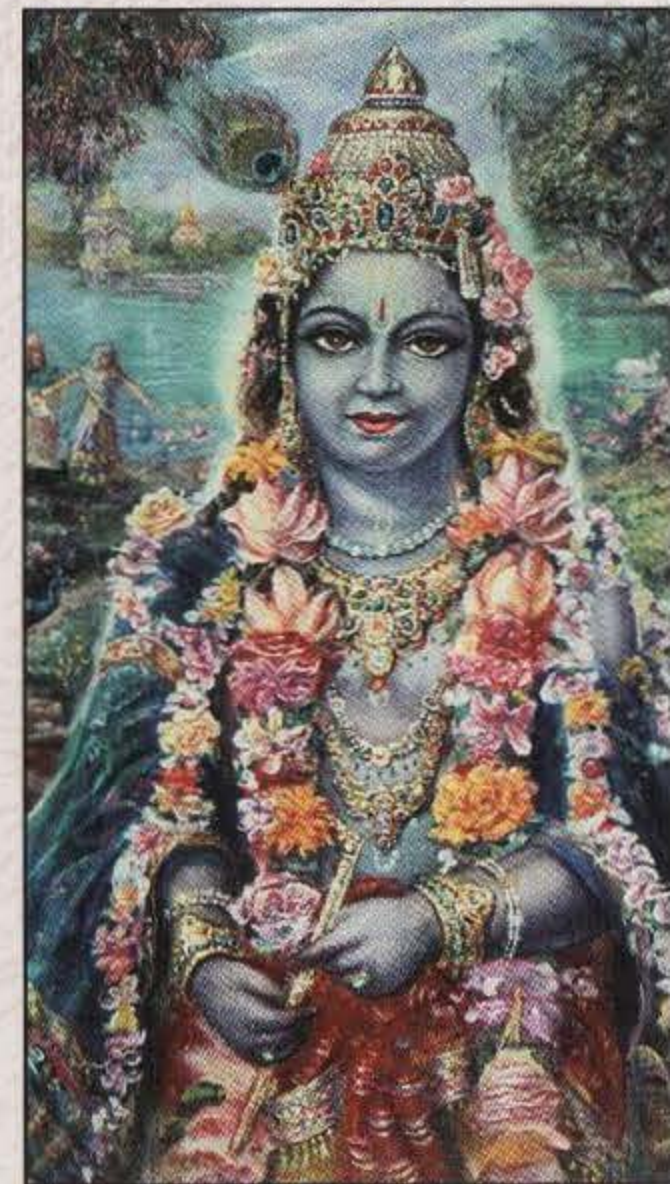
XVII amžiaus devintajame dešimtmetyje vaišnavų menininkus finansiškai rėmė Bašoli valstijos karalius Radžas Kirpalas Palas. Susiformavo nauja mokykla. Šiuo laikotarpiu sukurtiems paveikslams, vaizduojantiems Krišną, vagiantį sviestą, šokantį su *gopėmis*, sėdintį ant motulės Jašodos kelių, Krišną – Radhos mylimąjį, būdingas nepaprastas emocionalumas.

XVIII amžiuje Kangros dailininkai sukūrė stulbinančio išraiškingumo darbus, kuriuose Krišna pavaizduotas kaip dievas–mylimasis. Ir šių dailininkų įkvėpimo šaltinis buvo „Šrimad-Bhagavatam“ bei Džajadevos „Gita-govinda“.

XX amžiaus dailininkai Jaminis Roy`us ir

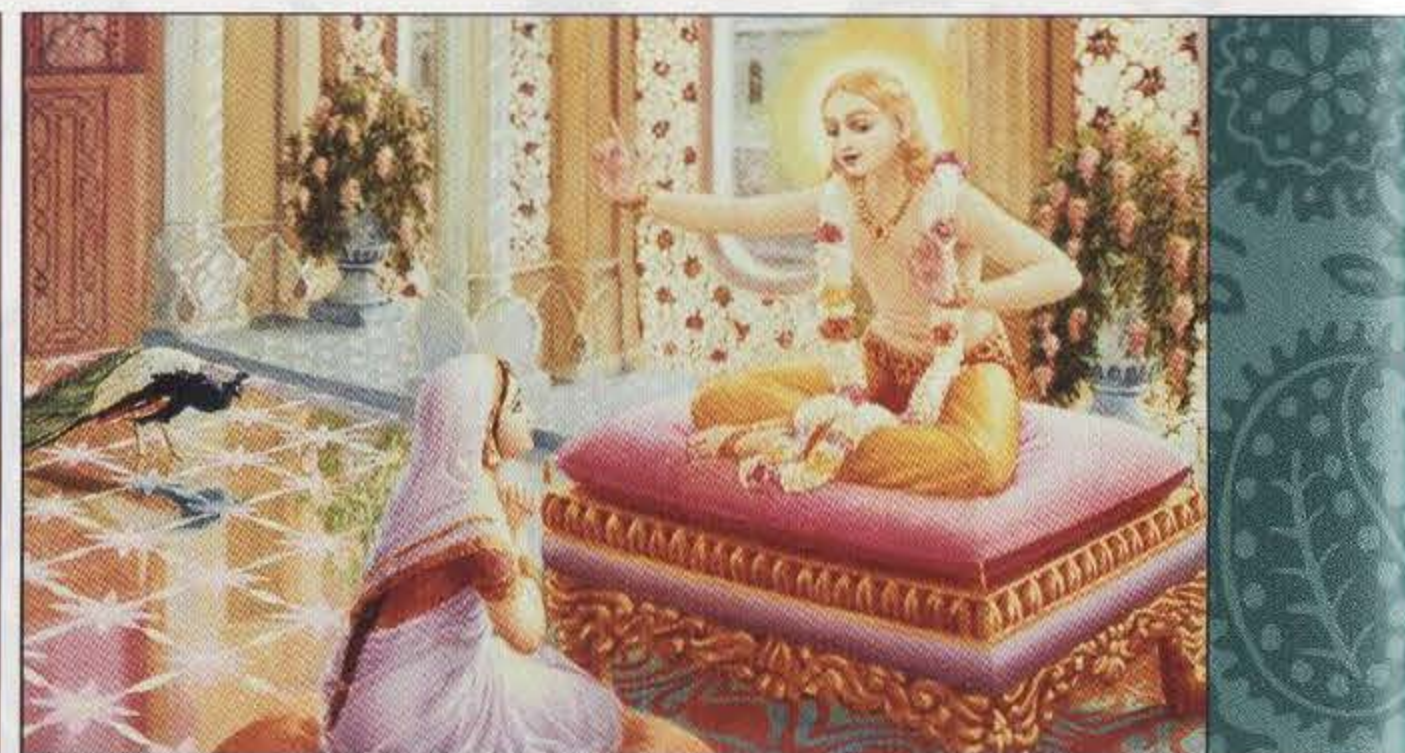
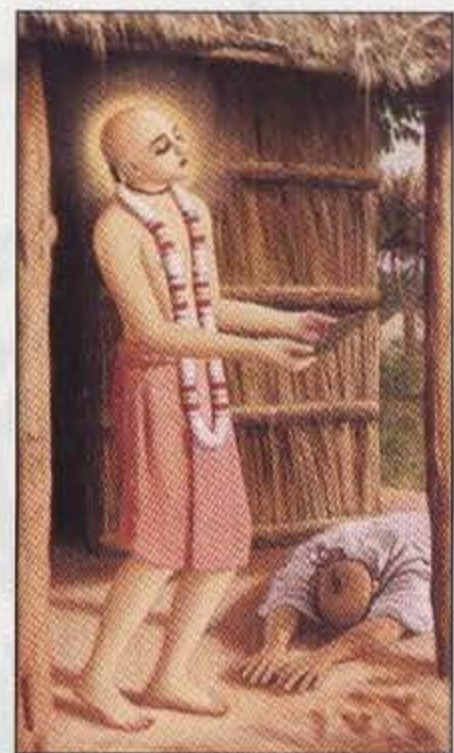
George`as Keytas yra moderniojo krišnaizmo meno pirmtakai. Roy`us sukūrė šimtus paveikslų, vaizduojančių fleita grojantį ir šokantį Krišną; Keytas tapė ir piešė „Gita-govindos“ temomis. Žymiausių dailininkų-krišnaitų plejadai priskirtini B.G. Sharma, kurio paveiksai, vaizduojantys Krišną, ko gero, yra populiariausi šio žanro darbai, ir ISKCON`o neo-Vedų meno akademijos menininkai, kurie savo darbuose tradicinę estetiką derina su Europos meistrų stilistiniais atradimais.

Poezija

O, koks neapsakomai gražus yra mano Viešpaties kūnas,
Jo skaistus veidas dar gražesnis,
Bet už vis gražiausia Jo kerinti šypsena,
Tarsi medus viliojanti kiekvieną. – Bilvamangala

Vienas Krišnos vardų yra Uttamašloka – „garbintinas gražiausias, poetiškiausias žodžiais“. Todėl šventraščiai Krišnos odos spalvą lygina su **tamsiu lietaus debesimi**, Jo akis – su lotoso žiedlapiais, o Jo švytinčius kojų pirštelių nagus – su ramybe dvelkiančiais rudens mėnuliais. Be poetiško žodžio ir dvasinio supratimo, sakė Šri Čaitanja, neįmanoma apibūdinti dvasinių objektų.

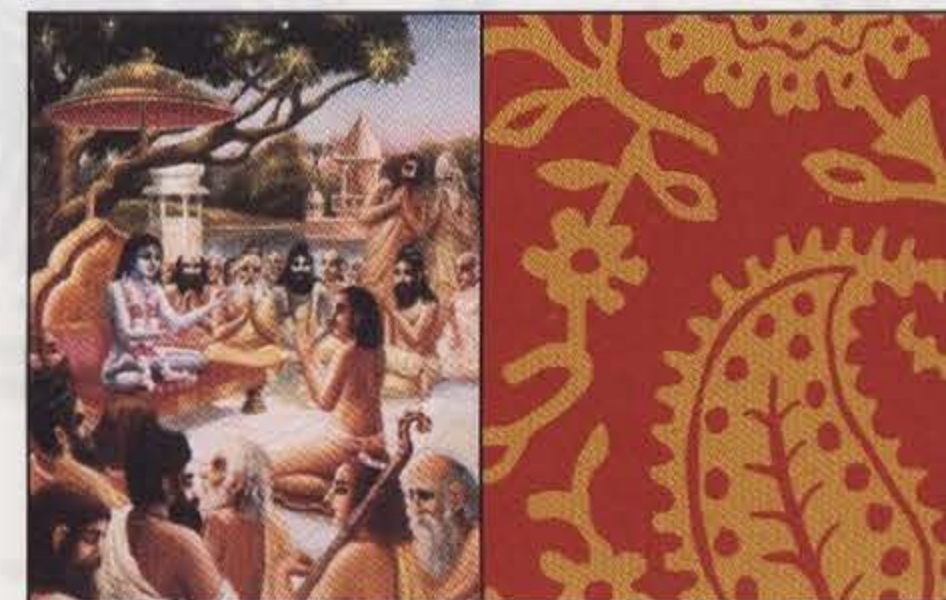
Vienas tokių dvasinei poezijai būdingų įžvalgos pavyzdžių – XII amžiaus poeto ir šventojo Džajadevos posmai. Džajadevos „Gita-Govindoje“ apstu intymių dieviškųjų atverčių, gyvybe pulsujančios meilės Radhai ir Krišnai. Su karšta dvasine meile Krišną savo cilėse šlovino XVI amžiaus *bhakti* poezijos atstovė Mirabai. Paminėtini

ir kiti garsūs vaišnavų poetai: Andala (IX amžius), Namalvaras (X amžius), Bilvamangala (XI amžius), Čandidasa (XIV amžius), Surdasa, Rupa Gosvamis bei Kavi Karnapuna (XVI amžius) ir Narotama das Thakura (XVII amžius).

Nors dauguma minėtų poetų rašė savo regionine kalba (bradžbhašos ar bengalų), jie visi rėmėsi klasikinės

sanskrito poezijos – *kavjos* principais. *Kavja* buvo neišsemiamas išimtinai su Krišna susijusių meninių priemonių: aliteracijų (*anupras*), rimo (*antanupras*), metaforų, similių ir dviprasmiškų posakių – šaltinis.

Ankstyviausieji vaišnavų poetiniai tekstai, pvz., „Šrimad-Bhagavatam“, parašyti sanskrito kalba. Vėliau sanskrito literatūroje susiformavo ypatingas poetinis stilius *stotra* (pats žodis kilęs iš

veiksmažodžio šaknies *stu* – „garbinti, šlovinti, aukštinti, liaupsinti, iškilmingai minėti dainomis ar himnais“). *Stotra* drauge su kitais literatūros žanrais, pavyzdžiui, *čampu* (poezija su prozos elementais), šiandien Indijoje yra labiausiai paplitusios dvasinės meilės poezijos raiškos priemonės. Nesvarbu, kokia kalba ar stiliumi parašytas kūrinys, juos vienija ta pati išvada, kurią prieš daugelį amžių geriausiai suformulavo nežinomas poetas krišnaitas: „O Krišna, be Tavęs man visas pasaulis juodas.“

Pagrindinis vaišnavų poezijos elementas yra *rasų* samprata. Nors gamtamoksliniuose (pvz., Ajurvedos) veikaluose žodis *rasa* aiškinamas kiek kitaip, poezijoje ir teologijoje jis suprantamas kaip „skonis“ ar „atspalvis“. Jo prasmę galima išplėsti iki „jaudinančio pojūčio“ ar „estetinio malonumo“.

Vienas pirmųjų šaltinių, kuriuose paminimas žodis *rasa*, yra „Taitirija Upanišadoje“, kurioje sakoma: *raso vai sah* – „tikrąją realybę įkūnija dvasinis estetiškas išgyvenimas“. Norint išsiaiškinti, ką tai reiškia teatro ar poezijos kontekste, reikėtų pasigilinti į ankstyvąją *rasų* teoriją, išdėstytą Bharatos „Natja-šastroje“. Joje *rasos* teorija remiasi paprasta prielaida: jei tam tikra aplinka sukelia tam tikrą emociją, kurią lydi tam tikra reakcija ir gestai, atkūrus tą pačią aplinką ir stengiantis atkartoti tą pačią reakciją bei gestus, jautrus ir išprusęs žiūrovas (taip pat ir aktorius) patirs panašią emociją. Toks išprusęs žiūrovas buvo vadinamas *rasika* („tas, kuris patiria tikrąjį vaidinimo skonį ir emocijas“).

IX amžiuje Anandavardhana perkėlė Bharatos idėją į poeziją ir apskritai į bet kokią estetinę patirtį. XI amžiuje Abhinavagupta išplėtojo savo pirmtakų estetų sampratą ir glaudžiai susiejo estetinį jausmą su religine asmens transformacija. Dar tame pačiame amžiuje Bhodža žengė toliau ir iškėlė *mathurja-rasos*, arba santuokinės meilės jausmo, pranašumą. XII amžiuje ėmė rasti tokie kūriniai, kaip Džajadevos „Gita-govinda“, kurioje buvo panaudota estetikos teorijos ir poetikos metodologija bei terminija.

XVI amžiuje *rasos* terminologiją ir kategorijas kaip idealią dieviškosios realybės patirties bei suvokimo raiškos priemonę perėmė šeši Vrindavano Gosvamis. Rupa Gosvamis iškėlė *rasos* teoriją į naujas aukštumas. Jo teorijoje išprususį *rasika* žiūrovą pakeičia *rasika bhaktas*, subrendęs Krišnos tarnas, kuris jau yra nebe į sceną išeinantis vaidinti aktorius, o tiesiogiai dalyvauja amžiname *krišna-lilos* žaidime. Meilė Krišnai (*krišna-rati*) suvokiama kaip dominuojantis atsidavimo jausmas (*sthaji-bhava*), jausmas, kurį sukelia amžinas ryšys, o ne trumpalaikė emocija, kurią sužadina įprastinis spektaklis. Čia glūdi esminis skirtumas, o kitais požiūriais, meilės Krišnai *rasa* ir estetinė teorija labai panašios: *rasa* pažadinama pasitelkus atitinkamus stimuliuojančius veiksnius (*vibhavas*), apraiškas (*anubhavas*) ir pagalbinius jausmus (*vjabhičari-bhavas*). Bet kai *krišna-bhakti* tinkamai pažadinama, jos poveikis nesulyginamas su paprasto spektaklio poveikiu. Ją patiriant atsiranda fiziniai dvasinės ekstazės (*sattvika-bhavas*) požymiai – plūsta ašaros, pasišiaušia plaukeliai ant kūno – meilė Dievui užgožia viską.

TEATRAS

„Vaišnavų teatras... neabejotinai atlieka kur kas reikšmingesnę nei pramoginę funkciją. Visapusiškai **susiformavęs**, plačiai prieinamas, veiksmingai perteikiantis religinę patirtį jis yra labai svarbi visuomenės **švietimo priemonė**.”

– Norvinas Heinas
Jeilio universiteto profesorius

Išminčiaus Bharatos Munio sanskritu parašyta „Natja-šastra“ yra laikoma vienu iš seniausių dramaturgijos vadovėlių. Šiame veikale pateiktas pasakojimas apie tai, kaip syki pusdieviai atėjo pas Viešpatį Brahmą ir tarė: „Mes trokštame tokios pramogos, tokios meninės raiškos formos, kurioje būtų apjungti vaizduojamasis menas, muzika, pasakojimas bei poezija ir kurie drauge sukurtų pakilią atmosferą.“ Brahma išklaušė jų prašymą ir sukūrė dramos žanrą. Apibūdindamas jį visatos kūrėjas tarė: „Drama taps žinių šaltiniu visam pasauliui.“

„Natja-šastroje“ Narada Munis pateikia ne tik idealaus literatūrinio dramos kūrinio kriterijus, bet ir smulkiausiai aprašo, kaip jį inscenizuoti. Jis išskiria keturis dramos meno elementai: *vačika* – kalbos menas, intonacija, dikcija; *angika* – judesys, gestai, kūno pozos ir rankų bei kojų padėtys; *aharja* ir *nepathjaga* – grimas ir kostiumai, taip pat butaforija bei dekoracijos; ir *satvika* – aktorius persikūnijimas į personažą ir gebėjimas išreikšti atitinkamus jausmus.

Sanskrito dramos meno technika ir stilius paimti iš Vedų: deklamacija – iš Rig Vedos, dainos ir melodijos –

iš Sama Vedos, vaidyba – iš Jadžur Vedos, o jausmai ir emocijos – iš Atharva Vedos.

Vedų literatūrai svarbi religinė *rasos* sąvoka, o sanskrito dramos teorijai toks pat esmingas yra „skonis“, arba „jausena“. Tradiciškai aktorius vaišnavo tikslas – perteikti auditorijai pjesės *rasą*, sukelti atitinkamas emocijas ir reakciją. Dramaturgo ir aktorių užduotis – priversti auditoriją patirti spektaklio *rasos* įmantrybes, panardinti žiūrovus į gilius emocinius išgyvenimus.

Taigi drama yra pamėgtas vaišnavų meno žanras. Manoma, kad filosofiją ir teologiją geriausiai išreiškia poezija ir drama. Sakoma, eilėraštis ar vaidinimas sužadina stipresnę religinį jausmą ir suvokimą negu tūkstančiai puslapių svarių argumentų. Žodžiai nėra labai veiksminga priemonė, norint sukelti religinę, o ir bet kokią kitą emociją. Tačiau kai žmogus žiūri jo jusles prikaustantį spektaklį, jo psichologinio ir emocinio persikėlimo į

scenoje sukuriama realybė tikimybė smarkiai padidėja.

Todėl nieko keista, kad vaišnavai rašytojai sukūrė tokią gausybę pjesių. Viena seniausių yra penkių veiksmų pjesė „Balčarita“, parašyta maždaug I m.e.a. ir priskiriama Bhasos plunksnai. Joje vaizduojami Krišnos vaikystės žaidimai. Po daugelio amžių dramaturgas Šeša Krišna parašė labai į „Balčaritą“ panašią pjesę „Krišnakavi“. Ir šiandien jos dažnai inscenizuojamos – Bradžos *Ras-lilos* trupės rodo šiuos spektaklius kasmet.

Dvi ankstyvojo Gaudijos vaišnavizmo laikotarpio pjesės – tai Ramanados Rojaus „Džaganat-valabha-natakam“ ir Kavio Karnapuro „Čaitanja-Čandrodaja-natakam“ (parašytos maždaug XVI amžiuje). „Džaganat-valabha-natakam“ pasakoja apie Radhos ir Krišnos meilę, o „Čaitanja-Čandrodaja-natakam“ – apie Šri Čaitanjos gyvenimą. Tačiau garsiausios pjesės Gaudijos vaišnavų kanone, ko gero, yra Rupos Gosvamo „Vidagdha-madhava“, pasakojanti apie slaptą Krišnos *lilas* Vrindavane, ir „Lalita-madhava“, vaizduojanti jau suaugusio Krišnos gyvenimą Dvarakoje.

Spektaklius kūrė ir pats Šri

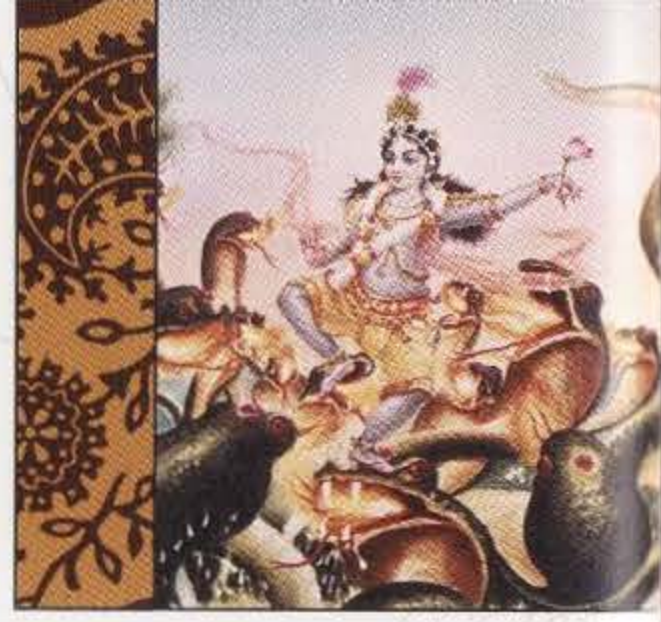
Čaitanja Mahaprabhu su savo sekėjais. Mahaprabhu biografai ypatingai akcentuoja Jo atliktą Rukmini, Krišnos žmonos Dvarakoje, vaidmenį. Užsivilkęs Rukmini kostiumą ir nusigrimavęs veidą, Jis išsyk persikūnydavo į savo personažą. Jo vaidyba buvo tokia įtaigi, kad vaišnavai užsimiršdavo žiūrį spektaklį.

DVASINIS TEATRAS

Rupos Gosvamo ir vaišnavizmo teologų požiūriu, vienintelė pjesė, galinti sukelti tikrąją *rasą*, ar skonį, – tai pjesė, pasakojanti apie dieviškąją Krišnos žaismę, kuri laikoma aukščiausia realybe. Indianos universiteto religijos docentas Davidas Habermanas rašo: „Rupai svarbu ne paties spektaklio įtaigos jėga, galinti atitraukti žmogų nuo kasdieniškos patirties, veikiau priešingai, jam svarbiausia priversti žiūrovą dalyvauti Tikrajame Spektaklyje... Nes Gaudijos vaišnavams išsivadavimas – tai amžinas dalyvavimas absoliučioje Krišnos pjesėje.“

ŠOKIS

Dvasiniame pasaulyje, sako Vaišnavų poetai, „kiekvienas žodis – tai daina, kiekvienas žingsnis – šokis.“ Krišna šoka ant slibino Kalijos galvos, kartu su gopėmis Jis šoka garsojoje *rasa-liloje*. Tiesą sakant, visa materialoji kūrinija dažnai suvokiama kaip **kosminis Šivos šokis**. Atsiliepdami į dievišką Viešpaties šokį Jo *bhaktai* taip pat šoka Jo garbei.

XVI amžiuje ekstazinis šokis buvo neatskiriama Šri Čaitanjos naktinių *kirtanų* (*kirtanas* – Viešpaties šlovinimas, giedant Jo garbei giesmes) dalis. Nuo tų laikų skiriamasis Gaudijos vaišnavų *kirtanų* bruožas ir yra aistringas šokimas.

Šventyklų šokėjos, pavyzdžiui, *devadasės* Puryje, laikomos iškiliais *bhaktais*, panirusiais į Dievo sąmonę ne mažiau kaip šokyje besisukančios dervišai sufijai. Kaip ir visi kiti tradicijos elementai sakralinis indiškasis šokis ilgainiui tapo sudėtinga meno šaka, kurios raiškos pagrindą sudaro *mudros* (rankų gestai), *abhinajanos* (veido išraiška bei kūno judesiai) ir *gali* (jmantrus kojų darbas). Indiškasis šokio mene yra keturios tradicijos, kiekvienai kurių būdingas savitas, unikalūs stiliai ir technika: *bharata natjam*, atsiradusi pietiniame Tamil Nadu regione; *kathakali*, kurios pėdsakai

veda į Keralą; *kathak* – dominuojanti šiaurėje, Uttar Pradeše; ir *manipri*, būdinga Manipuro valstijai. Visos šios šokio formos, taip pat ir kiti klasikiniai bei liaudies šokiai, kuriems pradžia davė vaišnavizmo tradicija, vaizduoja Krišnos ir nesuskaitomos daugybės Jo inkarnacijų dieviškąsias pramogas.

KELI MUDRŲ IR JŲ SIMBOLIKOS PAVYZDŽIAI

Višnu	Šiva
Moteris	Povo plunksna
Gėlė	Puspilnis mėnulis
Grožis	Liūdesys

Tradiciinis indiškasis šokis yra ir gražus, ir verčiantis žiūrovą mąstyti. Paprastai jis pasakoja istoriją, susijusią su Krišnos ir kitu dieviškų asmenybių gyvenimu. Šokis taip pat yra džiugsmingo tarnystės Viešpačiui entuziazmo išraiška.

MUZIKA

„Muzika – tai jungiančioji grandis tarp intelektualinio ir emocinio gyvenimo... dvasinė įeiga į aukštesnį pasaulį.“

– Liudvikas van Bethovenas

„Muzika šlovina Dievą. Tai geresnė šlovinimo forma nei prabangiai išpuošta bažnyčia; muzika – didžiausia bažnyčios puošmena.“ – Igoris Stravinskis

Muzika, himnai bei melodingos Dievą šlovinančios giesmės ir jų sukeltas emocinis pakilimas yra savotiška „garsinė teologija“, tiek atlikėjui, tiek klausytojui atverianti Dievą tokį, kokį vargu ar Jį galima patirti kitomis priemonėmis. Vaišnavizmo tradicijoje tai akivaizdu – muzika jau tūkstantmečius yra neatsiejama šios mistinės tradicijos dalis.

Dievai vaišnavizme dažnai patys yra muzikantai: deivė Sarasvati ir dangaus planetų išminčius Narada skambina vina (indiška liutnia) – abu klajoja po materialią kūriniją, šlovindami Viešpatį. Viešpats Krišna groja savo magiška fleita, kurios garsai užburia visą visatą. Viešpats Šiva

muša dindin būgną ir šoka visatos naikinimo šokį.

Turtingoje Šiaurės Indijos vaišnaviškos muzikos tradicijoje susiformavo keli stiliai, pasižymintys subtiliais, bet aiškiais skirtumais.

Gaudijos vaišnavų muzikos stiliai – Narotamos Dasos *garan-hati*, Šrinivasos *manohar šahi* ir Šjamanandos *reneti* – pasižymi išskirtine technika. Štai pavyzdžiui, *garan-hati* stiliaus kūrinio įžanga lėta ir melodinga, ritmika nesudėtinga, tačiau palengva jo muzikinis audinys tampa vis įmantresnis ir galų gale pasiekiamas *crescendo* – entuziastingai giedama ir šokama. Skirtingai nei kitos *kirtano* formos, ši vaišnavų muzikinė forma pasižymi unikaliu bruožu – prieš pradėdant šlovinti Krišną *gaura-*

čandrika eilėmis (maldomis Šri Čaitanjai, kuriose atskleidžiamas Jo tapatumas Krišnai) pašlovinamas Viešpats Čaitanja.

Ir vis dėlto visoms Šiaurės Indijos *kirtano* formoms būdingi tam tikri bendri bruožai: toninis ir politoninis ritmas (*tala*), kanonizuota melodinė forma (*ragos*), emocijas išreiškiantys gestai (*abhinaja*) ir šokis (*natjam*).

Nemažiau išstobulinta ir Pietų Indijos muzikos tradicija. Svarbiausių Šrivaišnavų šventyklų dainiai bei šokėjai yra pamėgę *araijar* („kalbėti“, „skelbti“) stilių. *Araijar* stilius pasižymi sudėtinga vokaline technika ir šokio stilių įvairove, per ypatingas šventes netgi statomi spektakliai. Nesuskaičiuojamos daugybės Pietų Indijos muzikos stilių, taip pat ir *araijar*, lyrikos pagrindas yra *divja prabandham* – šventomis laikomos mistinės alvarų eilės.

Pietų Indijos vaišnavų muzikinę tradiciją plėtojo ir populiarino (ypač Karnatakoje) tokie vaišnavų muzikantai, kaip Purandara Dasa ir Tjagaradža. Šiandien Madraso Muzikos Akademija renka ir kaupia archyve įvairių vaišnavų muzikinių formų pavyzdžius. Akademijos muzikologų devizas „*kanu bina gita nahi*“ – „Be Krišnos nėra dainos“.

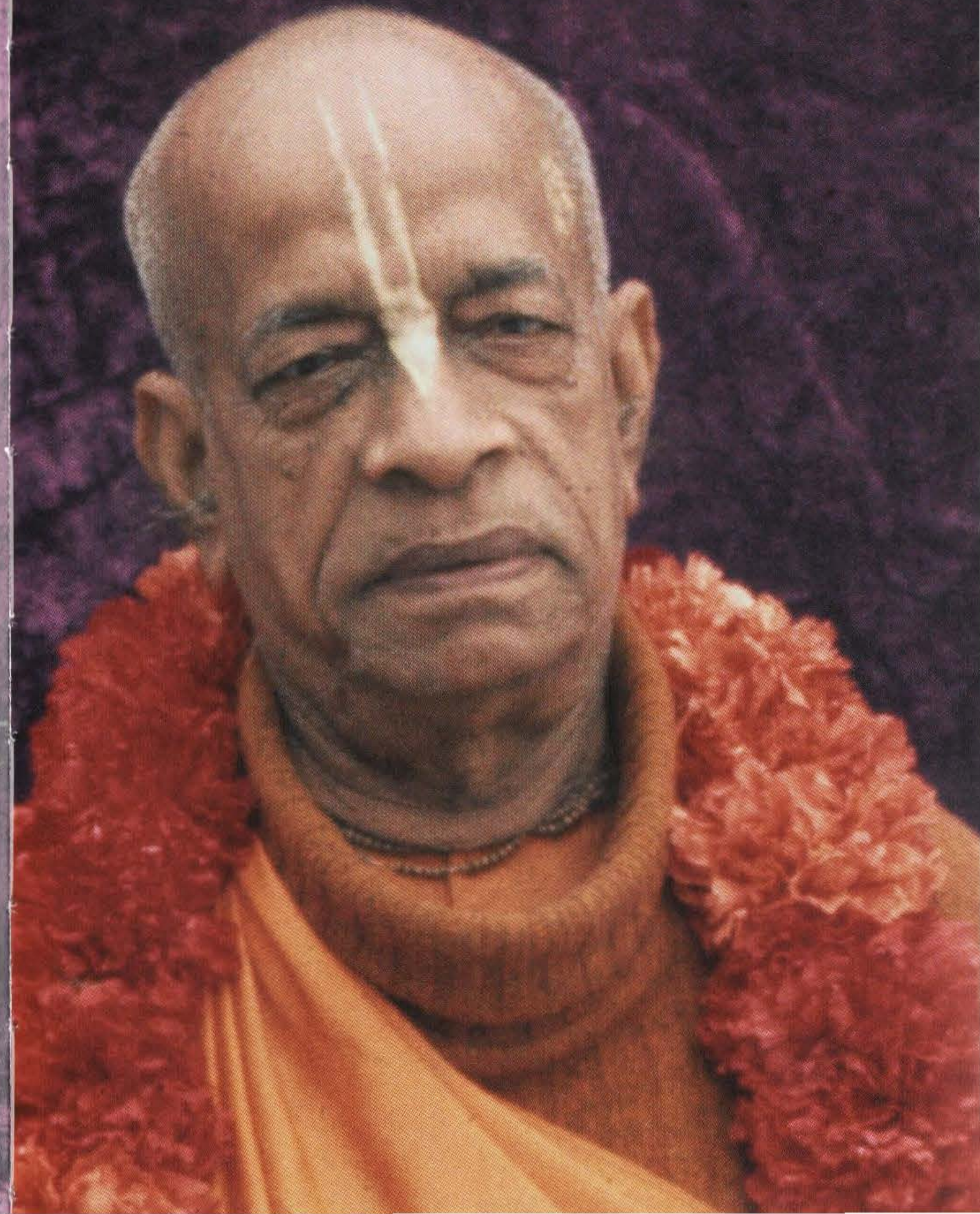
VAIŠNAVŲ MUZIKOS INSTRUMENTAI

Nors turtingoje savo formomis vaišnavų muzikoje galima naudoti bet kuriuos muzikos instrumentus, vis dėlto įprasčiausi yra:

1. **Mridanga (khol):** molinis būgnas su membranomis iš dviejų pusių. Į tradicinę *mridangą* labai panašus *pakhowaj* gaminamas iš medžio ir skiriasi nuo tradicinės *mridangos* tiek forma, tiek skambesiu.
2. **Karatalai:** varinės lėkštelės, kuriomis muzikantai muša hipnotizuojantį ritmą.
3. **Višana (ragas):** dažnai per *kirtaną* pučiamas ragas.
4. **Fisharmonija:** klavišinis instrumentas, kuriuo garsas išgaunamas pumpuojant orą dumplėmis.
5. **Vina:** citros atmaina; į liutnią panašus kriaušės formos septynių stygų instrumentas.
6. **Tanpura:** iš išdžiūvusio moliūgo ar medžio gaminamas į sitarą panašus keturių arba šešių stygų instrumentas; ja grojama užgaunant stygas paeiliui, viena po kitos; instrumentas skleidžia švelnius monotoniškus garsus ir atlieka foninio instrumento vaidmenį.

„Kas yra jogas? Kas yra šventikas? Eiti jogos keliu ir atnašauti aukas šventykloje gali ne tik saujelė privilegijuotųjų. Kiekvienas vyras ir moteris, aukšto ir žemo luomo žmogus gali tapti jogu ar skirti Viešpačiui kuklius savo veiklos vaisius.“

— Diana L. Eck
*Sanskrito ir indologijos studijų
fakultetas, Harvardo universitetas*

KAS YRA BHAKTAS?

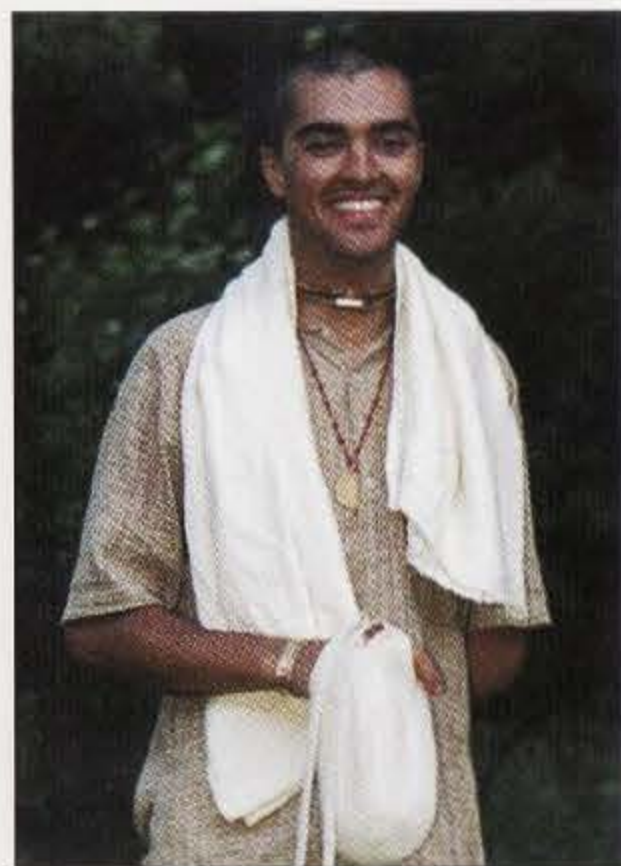
Bhaktu (Viešpaties tarnu), arba vaišnavu, vadinamas *bhakti-jogos* – pasiaukojimo tarnystės Aukščiausiajam (Krišnai ar Višnu) – praktikai atsidėjęs žmogus. *Karma-joga* orientuojasi į kūną, *gjana-joga* orientuojasi į protą, o *bhakti-joga* apjungia abu šiuos kelius ir apeliuoja į žmogaus širdį. Pasak vaišnavų šventraščių, jei žmogus stojo į *bhakti* kelią, jis jau yra perėjęs kitus jogos kelius ankstesniuose gyvenimuose.

praktikuoja *bhakti* iš pareigos jausmo, o iki tikros meilės tarnystės (kuri yra neapsimestinės *bhakti* požymis)

kelias gali būti labai ilgas. Bendravimas su tyru *bhaktu* padeda priartėti prie Krišnos.

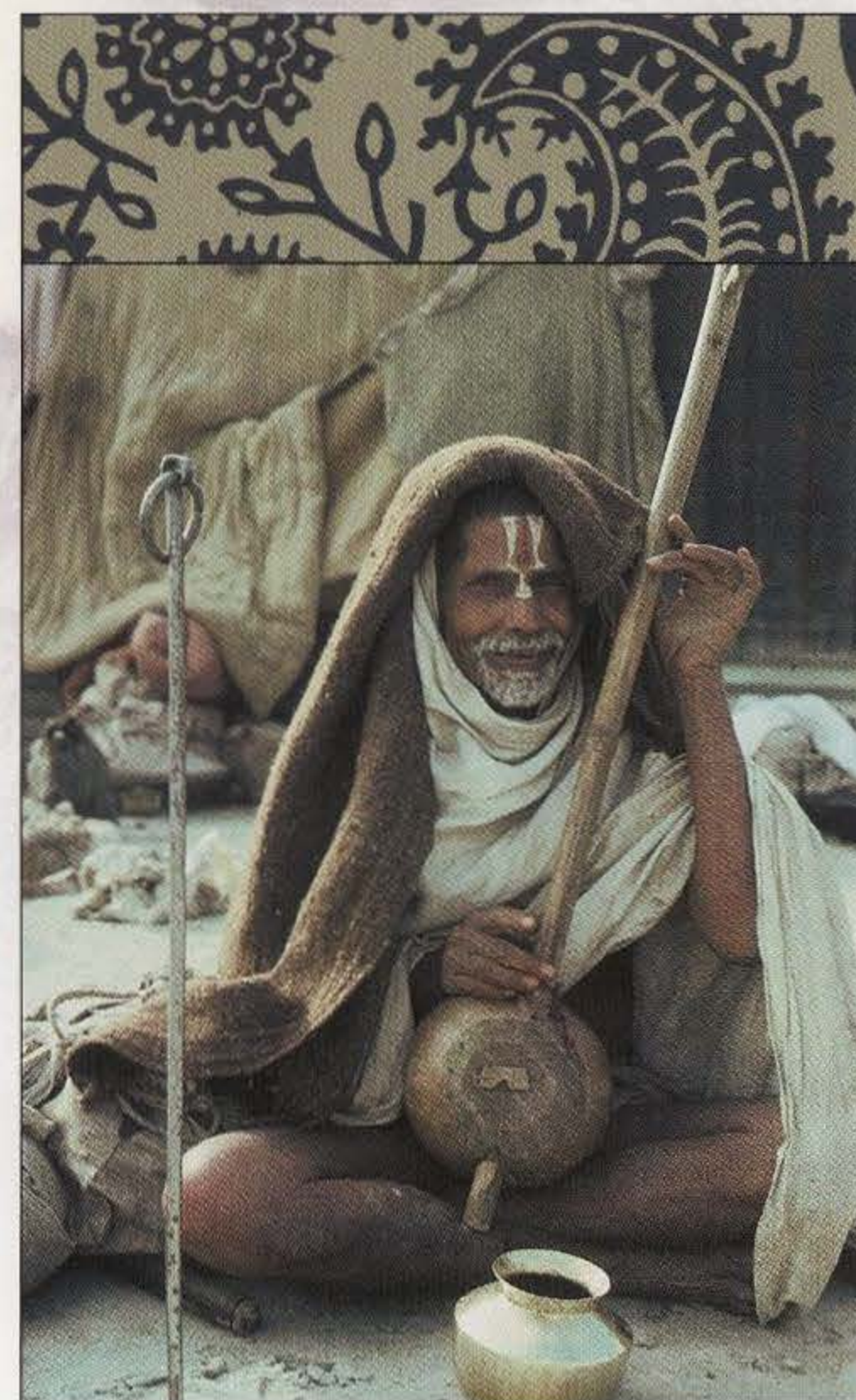
Pagal bendriausią apibrėžtį, *bhaktu* nebūtinai laikytinas tas, kuris suvokia savo ryšį su Dievu. Kiekviena gyva būtybė yra *bhaktas* jau vien todėl, kad ji – neatskiriama Viešpaties dalelė. Todėl vaišnavų šventraščiai teigia, kad pagal prigimtį kiekviena siela yra Krišnos tarnas. Pasak šios apibrėžties, kiekvienas gyvas padaras – augalas, gyvūnas ir t.t. – yra *bhaktas*.

kartojimo vertę. *Baktais* laikytini ir kitų tikėjimų atstovai, priklausomai nuo to, kiek jie seka savo tikėjimo tradicija ir vertina Dievo šlovinimą. Tokį nesektantišką *bhaktos* suvokimą galima išvelgti ir didaus vaišnavų mokytojo Bhaktivinodos Thakuros žodžiuose, kai sykį, įžengęs

į krikščionių bažnyčią, jis tarė: „Kaip puikiai čia šlovinamas mano Viešpats.“

Siauriausiąja prasme šis terminas reiškia tyrą Dievo tarną. Tai aukščiausio lygio *bhaktas*. Tyru *bhaktu* tampama tada, kai širdyje nubunda spontaniška meilė Dievui. Kol *bhaktas* nepasiekė šio lygmens, jis tiesiog

GURU

PRINCIPAS

Žodis „guru“ arba „dvasinis mokytojas“ vakariečiams dažniausiai asocijuojasi su jų ar draugų pažįstamais gerbiamais ir pavyzdžiu kitiems esančiais žmonėmis. Tai gali būti ir kunigas, ir rabinas, ir vietinis jogos mokytojas. Bet šis žodis gali asocijuotis ir su principų neturinčiais sukčiais, abejotinais svamiais, vardan asmeninio komforto, turtų ir valdžios siekiančiais pasinaudoti patikliais žmonėmis. Kas iš tikrųjų yra guru ir ką apie juos sako šventraščiai?

Pradėkime nuo dviejų esminių dalykų. Pirmasis klausimas: ar dvasiniame gyvenime reikalingas mokytojas, – ir antrasis, susijęs su guru kvalifikacija: kaip sužinoti, ar guru pasivadinęs asmuo iš tiesų yra guru?

Vedų šventraščiai patikina, kad dvasinių žinių srityje, kaip ir bet kuriame kitame moksle, dvasinis mokytojas būtinas. Mokytoją turėjo nepaprastu analitiniu ir filosofiniu protu garsėjęs Tomas Akvinietis – jo mokytojas buvo Albertas Didysis (Albertus Magnus). Aristotelis savo mokytoju laikė Platoną, o Platonas – Sokratą. Nužengusio į šį pasaulį Krišnos dvasiniu mokytoju tapo Sandipanis Munis. Čaitanjos Mahaprabhu mokytojas buvo Išvara Puris. Taigi akivaizdu – kad ir kiek būtum dvasiškai pažengęs, mokytojas yra būtinas. Anot šventraščių, „norint perprasti dvasinį mokslą reikia ieškoti *bona fide* dvasinio mokytojo (guru), kuris priklausytų mokinių-

mokytojų sekai (*śrotrijam*). *Bona fide* dvasinis mokytojas yra pažinęs Absoliučią Tiesą (*brahma-niṣṭham*)“ („Mundaka Upaniṣada“ 1.2.12).

Šis posmas ne tik pabrėžia dvasinio mokytojo vaidmens svarbą, tačiau ir priartėja prie atsakymo į antrąjį klausimą – kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti *bona fide* guru? Žodis *śrotrijam* reiškia, kad guru turi priklausyti istoriškai susiklosčiusiai dvasinių mokytojų sekai, vadinamajai *sampradajai* („linijai“). Puranose kalbama apie keturias autentiškas *sampradajas*: *Šri-sampradają*, *Rudra-sampradają*, *Kumara-sampradają* ir *Brahma-sampradają*. Puranose taip paminėta, kad kiekvienos iš šių *sampradajų* mokymus susistemins Ramanudža, Višnusvamis, Nimbarka ir Madhva. Vaišnavas guru turi priklausyti vienai iš šių *sampradajų*.

Be to, dvasinio mokytojo žodžiai negali prieštarauti *śastry* („šventraščių“) ir *sadhu* („istorinių šventų asmenybių“) mokymui.

Taip pat guru turi būti „nuolat paniręs į transcendenciją“ (*brahma-niṣṭham*), perėjęs visą dvasinio nušvitimo kelią; šitai irgi turi būti patvirtinta dvasinei mokytojų sekai priklausančių autoritetų ir šventraščių.

Vaišnavų šventraščiuose aprašomi trijų tipų guru: *dikṣa-guru*, *śikṣa-guru* ir *čaitja-guru*. Pirmieji du guru (*dikṣa-guru* ir *śikṣa-guru*) skleidžia dvasinę šviesą iš išorės, o trečiasis (*čaitja-guru*) – Viešpats, glūdinčis širdyje, – nušviečia kelią vidujai. *Dikṣa-guru* atlieka iššventinančiojo į transcendentinio mokslo kelią vaidmenį. Rimtas mokinys gauna naują vardą, kuris parodo jo priklausomybę *sampradajai*. *Dikṣa-guru* taip pat perduoda mokiniui sakralinę formulę, ty. mantrą meditacijai. *Śikṣa-guru* yra tarsi dvasinis vadovas, padedantis suprasti iš *dikṣa-guru* gautą mokymą. *Śikṣa-guru* gali būti ir du, ir daugiau, tačiau *dikṣa-guru* yra vienas.

Čaitja-guru funkcija – padėti nuoširdžiam Tiesos ieškotojui suprasti ezoterinę transcendentinių temų ir mokymų, kurias dėsto *śikṣa* ir *dikṣa* guru, reikšmę.

Guru padeda dvasinės Tiesos ieškotojui gimti iš naujo. Tai dvasinis gimimas, kuriam įvykus širdyje atsiveria dieviškos žinios ir suvokimas (*divja-gjana*). Kartodamas iš guru gautą mantrą tiesos ieškotojas palaipsniui ima suvokti savo tapatybę, pažinti Viešpatį ir savo santykius su Juo.

Šventraščiuose sakoma, kad guru turi būti rodoma didžiausia pagarba, bet jei jis neatitinka šventraščiuose išvardintų reikalavimų dvasiniam mokytojui, jo reikia tučtuojau atsisakyti. Tačiau jei dvasinis mokytojas yra tikras, jei jis turi anksčiau išvardintas savybes ir yra *śrotrijam* bei *brahma-niṣṭham*, jis yra nepakeičiama jungiamoji grandis tarp *bhakt*o ir Viešpaties.

ŠRILA PRABHUPADA

ŠIO AMŽIAUS DVASINIS MOKYTOJAS

1966 metais Niujorke Jo Dieviškoji Kilnybė A.Č. Bhaktivedanta Svamis Prabhupada įsteigė Taptautinę Krišnos sąmonės bendriją (ISKCONą). Jis atvyko į Vakarų pasaulį kaip Brahma-Madhva-Gaudijos *sampradajos* – seniausius laikus siekančios sekos – **atstovas**.

Šrila Prabhupada gimė Kalkutoje Indijoje 1896 metais tikrą Gaudijos vaišnavų šeimoje. Jo tėvas buvo vardu Gouras Mohanas De, o mama – Radžani. Tėvai jam davė Abhajaus Čarano vardą, tačiau jis dar buvo vadinamas Nandu, nes gimė per Nandotsavą – kitą dieną po Krišnos gimtadienio. Nuo

mažų dienų jis augo Krišnos kultūros prisotintoje aplinkoje; jį labai traukė Viešpats Krišna, ypač jam patiko *Ratha-jatros* šventė. Jis netgi pats rengė mažas *Ratha-jatros* šventes. Nors jis mieliau grojo savo nediduke *mridanga* (moliniu būgnu) nei ėjo į mokyklą, jo

motina buvo atkaklesnė, ir netrukus Abhajas Čaranas pralenkė visus savo bendramokslis. Ypatingai jį domino oratorystės menas, debatai ir diskusijos. Aukštuosius mokslus jis krimto Kalkutos Škotų bažnyčios koledže, kur studijavo filosofiją, ekonomiką bei anglų kalbą ir kur tapo prisiekusiu Mahatmos Gandžio pasekėju, kovotoju už tautinę nepriklausomybę. Netrukus jis vedė ir sėkmingai darbavosi farmacijos versle.

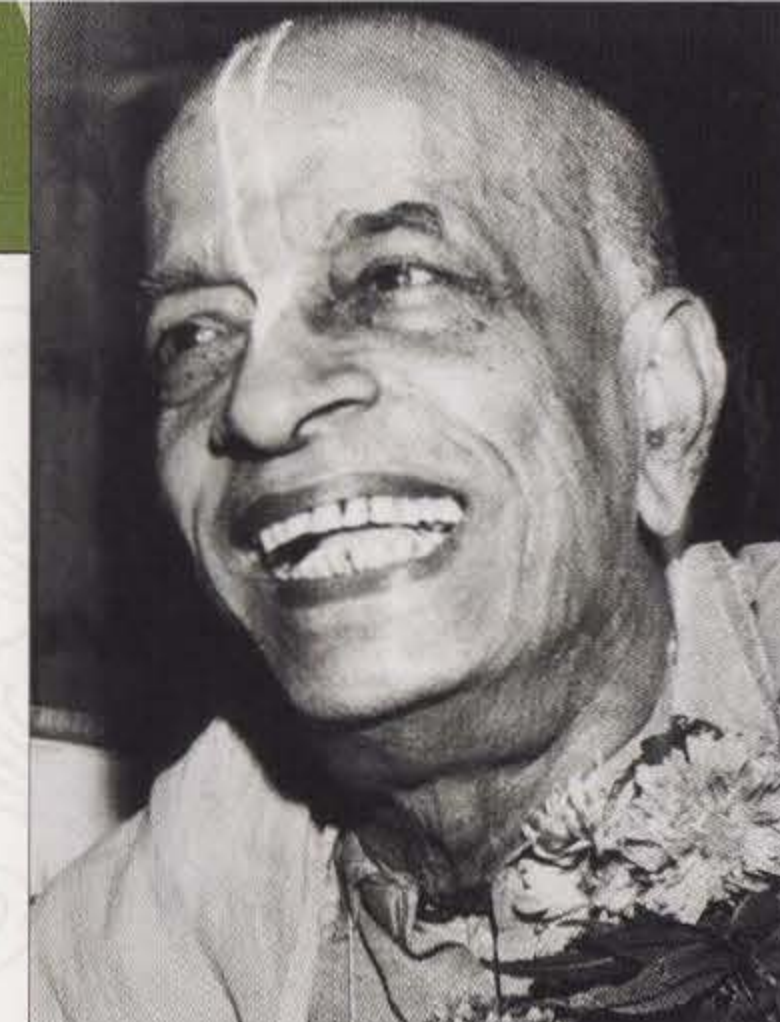
Tačiau 1922 metais jo gyvenimas apsivertė aukštyn kojom – jis susitiko su Šrila Bhaktisidhanta Sarasvačiu Thakura, būsimu savo guru. Bhaktisidhanta Sarasvatis buvo vienas iškiliausių vaišnavų ir pasaulio atsižadėjusių vienuolių tuometinėje Indijoje, išskirtinių gabumų ir erudicijos asmenybė, vertęs sudėtingus filosofinius tekstus ir sėkmingai įkūręs Gaudijos vaišnavų vienuolynus visoje šalyje. Jis ir tapo grandimi, sujungusia Prabhupadą su

Brahma-Madhva-Gaudijos *sampradaja*. Bhaktisidhantos Sarasvačio išprusimas paliko Prabhupadai gilų įspūdį. Per dešimtį jų bendravimo metų Bhaktisidhanta Sarasvatis ne tik išventino Šrilą Prabhupadą į mokinius, bet ir patikėjo jam viso gyvenimo misiją – pateikti visiems žmonėms skirtą Šri Čaitanjos mokymą anglų kalba ir padėti pasauliui suprasti dvasines žinias.

Šrila Prabhupada pradėjo vykdyti šią misiją spausdindamas straipsnius, o nuo 1944 metų ėmė leisti žurnalą „Back to Godhead“ („Atgal pas Dievą“). 1959-aisiais jis atsižadėjo pasaulio ir buvo išventintas į *sanjasius*. Nuo tos akimirkos visą savo gyvenimą jis paskyrė dvasinio mokytojo priesakams vykdyti.

1965-aisiais, sulaukęs šešiasdešimt devynerių metų, visiškai vienas su keturiasdešimt rupijų kišenėje Jo Dieviškoji Kilnybė išplaukė iš Kalkutos į ... Ameriką. Jį skatino aistringas troškimas atvežti Dievo sąmonės balzamą į materialistinį pasaulį. Puoselėdamas didžiules viltis ir kupinas ryžto skleisti dvasinę sąmonę, jis įsteigė ISKCON'o bendriją. Per dešimtį metų jis įkūrė 108 šventyklas didžiuosiuose pasaulio miestuose ir išventino į mokinius tūkstančius įvairių tautybių ir amžiaus dvasinės Tiesos ieškotojų. Maža to, jis buvo vaišnaviškų ūkio bendruomenių, religinių pradinių mokyklų ir vegetariškų restoranų įsteigimo iniciatorius.

Šrila Prabhupada laikomas vienu didžiausių Indijos šventraščių žinovų, filosofu, pranašu ir kultūros ambasadoriumi. Pasak 1976 metų „Britannica Book of the Year“, „vos per septynetą metų, nuo 1968 spalio

iki 1975 metų lapkričio, jis parašė ir išspausdino penkiasdešimt dvi knygas apie senovinę Vedų kultūrą ir apstulbino visą pasaulio akademinę ir literatūrinę bendruomenę.“

Prabhupados knygos išverstos į daugiau nei aštuoniasdešimt kalbų ir daugelyje Šiaurės Amerikos universitetų naudojamos kaip mokymo priemonė. Jas galima rasti tūkstančiuose bibliotekų visame pasaulyje. Daugiau nei prieš šešiasdešimt metų Prabhupados pradėtas leisti mėnesinis žurnalas „Back to Godhead“ leidžiamas ir šiandien.

Tai, ką Prabhupadai pavyko padaryti per dvylika metų, išties įspūdinga. Jis keturiolika kartų apkeliavo pasaulį be perstojo rašydamas knygas, versdamas šventraščius, skaitydamas paskaitas ir asmeniškai vadovaudamas savo mokiniams. Jis pasitraukė iš šio pasaulio 1977 metais Vrindavane (šventa-me, Krišnai brangiausiame planetos kampelyje).

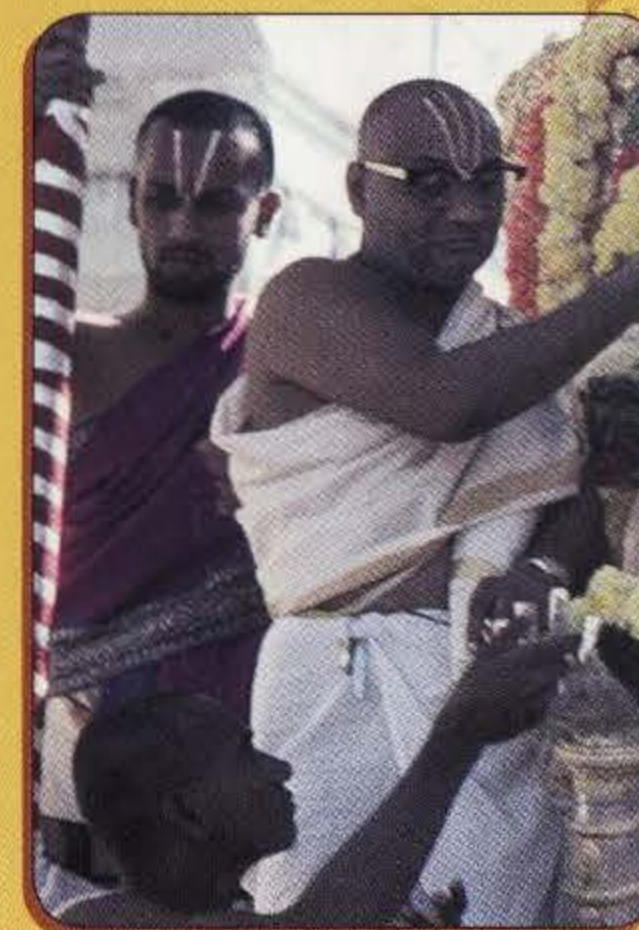
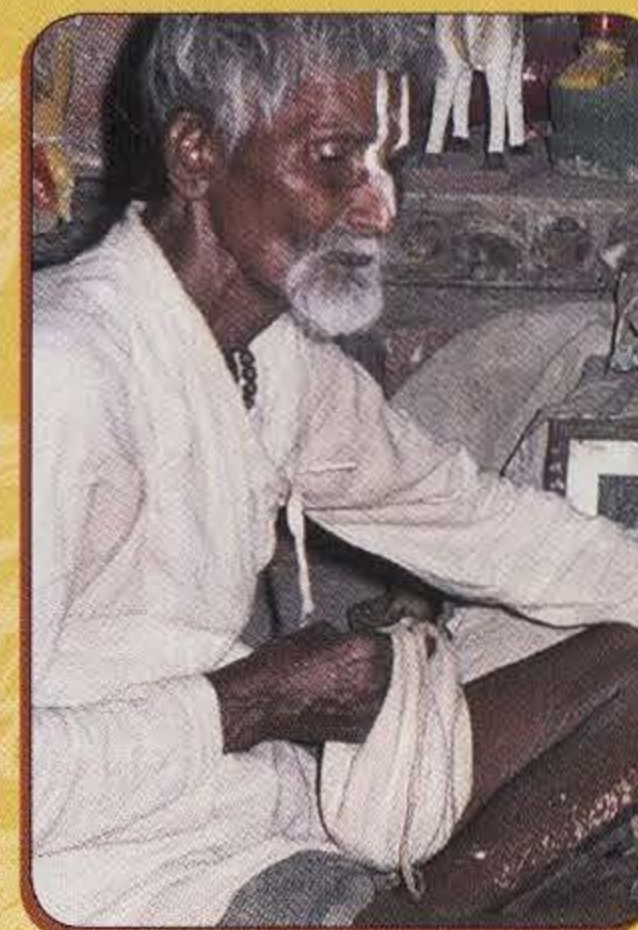
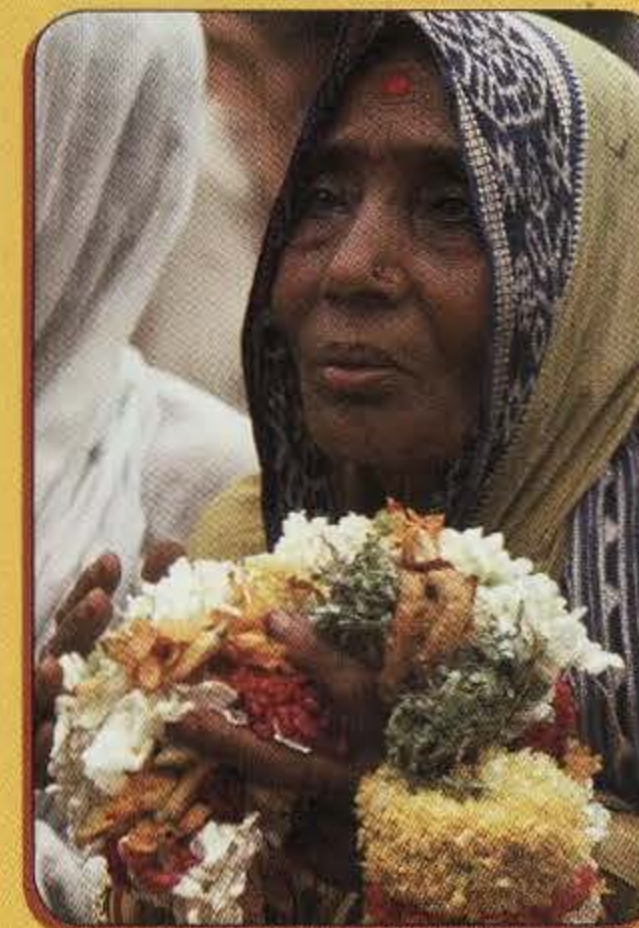
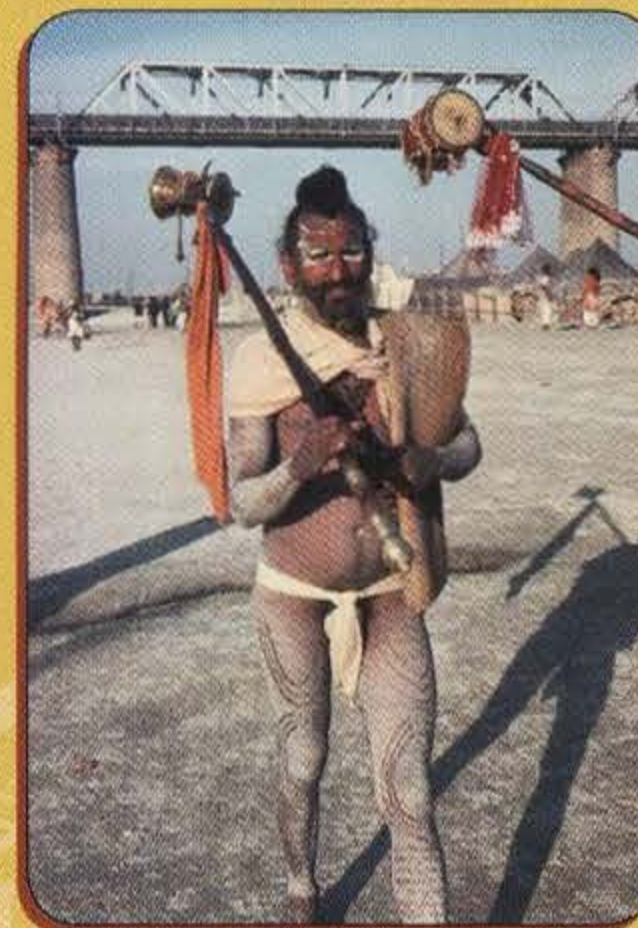
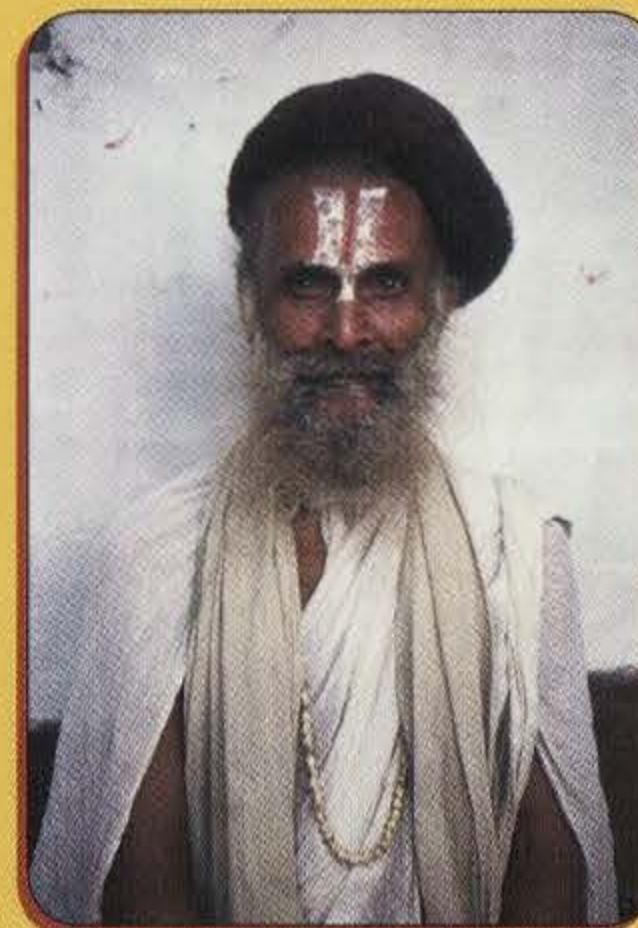

SADHU

Indijos džiunglėse medituojantys ar miestuose savo dvasiniais turtais besidalijantys vaišnavų bei šivaitų vienuoliai išsiskiria savo **apranga** ir **pamaldumu**, bylojančiais apie jų pasišventimą dvasiniam gyvenimui. Elgetaujantys šaktos, budistų ir džainistų vienuoliai beldžiasi į kiekvienas duris ir prašo išmaldos. Jogai ir meditaciją praktikuojantys atsiskyrėliai sėdi po medžiais ar šventų upių pakrantėse sutelkę mintis į Dievų pavidalus ir **šventąsias mantras**. Religinę *sadhu* – neatskiriama Indijos kraštovaizdžio dalis.

Sadhu – tai pasaulietišku tikslų bei siekių atsisąžadėjęs ir visas mintis į dvasinį gyvenimą sutelkęs atsiskyrėlis. Jis išsižada šio pasaulio vardan kito, dvasinio. Daugelis *sadhu* yra *sanjasiai* (aukščiausioji dvasinio gyvenimo pakopa), ir vis dėlto tai būtų pernelyg siaura *sadhu* apibrėžtis. *Sadhu* gali būti net šeimos žmonės, jei dvasiniai siekiai jiems yra aukščiausia vertybė. Žodis *sadhu* kilo iš žodžio *sadhana* („dvasinė praktika“) – pirmiausia juo buvo pavadinti *sadhanos* žinovai.

Reikėtų paminėti ir grupę asmenų, kurie siekdami valdžios ir asmeninės naudos ar iš neišmanymo imituoja dvasinių aukštumų pasiekusią asmenybę ar išgalvoja dvasines praktikas, apie kurias šventraščiuose nė neužsimenama. Vaišnavai juos vadina *sahadžijomis* – šiandien šis žodis įgavo „imitatoriaus“ reikšmę, nors anksčiau juo buvo įvardijama atsiskyrusi (neortodoksinė) budistų ar vaišnavų sekta.

Sadhu yra labai marga publika, ir tik šventraščių žinios leidžia atskirti šventuosius nuo apsišaukėlių

MOTERYS

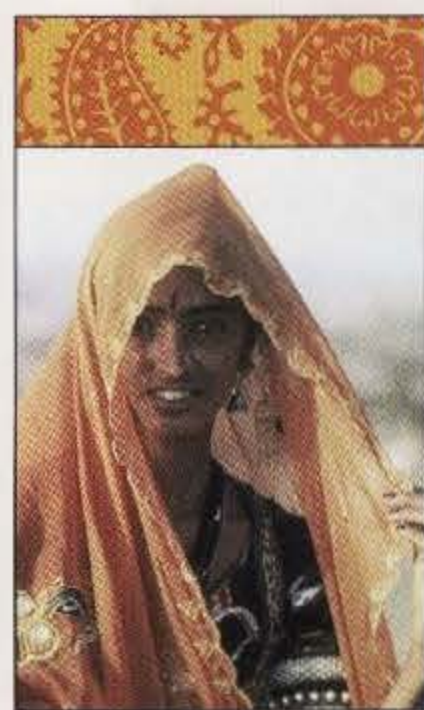

Mums dažnai atrodo, kad indiška mąstysena pateisina patriarchatą tiek religiniame, tiek ekonominiame, tiek socialiniame gyvenime. Tačiau dar ankstyvuosiuose Vedų tekstuose labai pabrėžiama gili pagarba moteriai. Vedose sakoma: „Ten, kur moteriai rodoma pagarba, pusdieviai yra patenkinti.“

Moteris gerbiama už jos pasiaukojimą šeimai ir visuomenei. Ji buvo laikoma šeimos židinio deive. Ir vis dėlto ankstyvosioms tradicijoms būdingi ir konservatizmo bruožai – moteris visada yra priklausoma nuo (ir globotina) vyrų – tėvo, vyro ar vyriausiojo sūnaus. Indijos tradicija yra gana prieštaringa – nors kiekvienai moteriai rodoma pagarba kaip motinai, ji laikoma ir gundytoja, turinčia galių nukreipti vyro dėmesį nuo dvasinių siekių.

Vis dėlto Vedų tradicijoje dominuoja didelė pagarba moteriai. „Bhagavad-gitoje“ moteriška lytis siejama su pačiomis iškiliausiomis savybėmis, pavyzdžiui, išmintimi. Joje Krišna sako: „Iš moterų aš esu garbė, sėkmė, graži kalba, atmintis, intelektas, pastovumas ir kantrybė“ („Bhagavad-gita kokia ji yra“ 10.34).

Kai XV amžiuje Indijos subkonti-

nentą galinga banga užliejo *bhakti* (meilės Dievui) judėjimas, aukštinamos moters savybės dar labiau išryškėjo. Tarp iškilių asmenybių *bhakti* judėjime labai garbingą vietą užėmė kelios moterys – tai paskatino naujo indės moters vaidmens formavimąsi. Dvasinių aukštumų pasiekusi Maharaštros

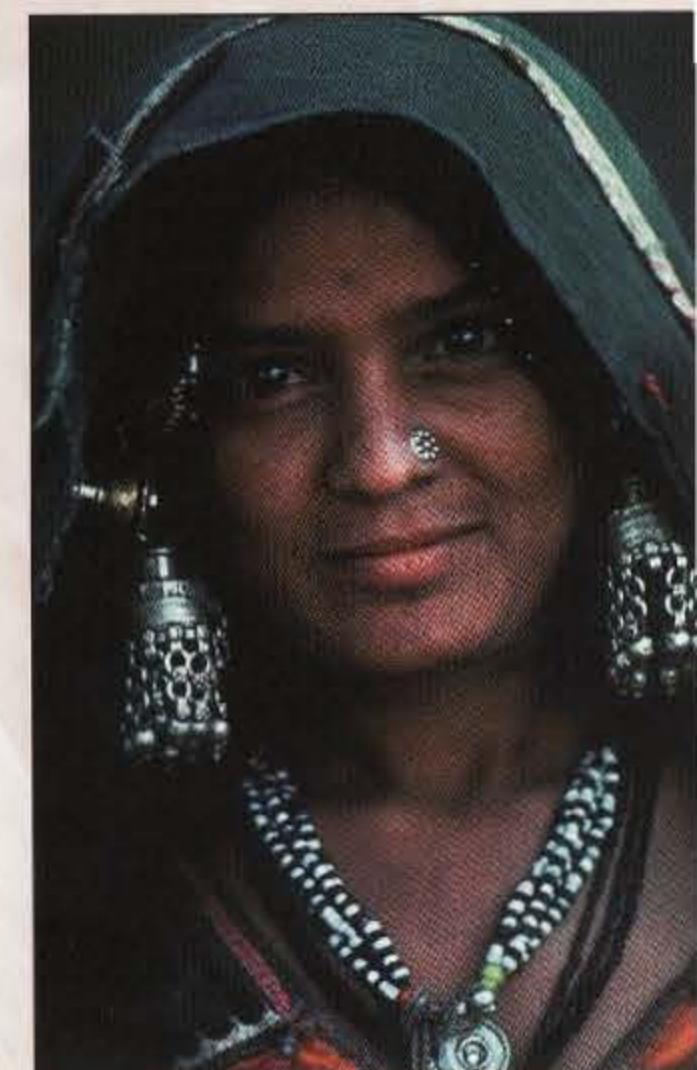
vaišnavė Bahinabai, kantriai kentusi užgaulų vyro elgesį, galiausiai

pavertė savo vyrą ištikimu Dievo tarnu. Mirabai požiūris į *stridharmą* (moteriškąjį atsidavimą) buvo visiškai priešingas tam, kurį įkūnijo Bahinabai. Mirabai savo vyrų laikė tik Krišną, jos atsidavimas Krišnai kaip vieninteliam išrinktajam atsispindi visoje jos poezijoje. Viena iškiliausių Pietų Indijos šventųjų ir *bhaktų* alvarų Antala kūrė ekstazinę dvasinę poeziją, kurią ir šandien šrivaišnavai labai vertina ir perduoda iš lūpų į lūpas.

Šios bei dar daug kitų moterų tapo įkvepiančiais pavyzdžiais religijoje ir paskatino indės moteris ginti savo teisę garbinti Dievą. Moteris įgavo naują vaidmenį, *bhakti* judėjimas išaukštino moteriškąjį atsidavimą Dievui jauseną (ypač būdingą gopėms, kurios šlovinamos kaip tobulo atsidavimo įsikūnijimas), ir vyrai ėmė sekėti moterų dvasinės praktikos pavyzdžiais. *Raganuga-*

bhakti-sadhana – labai aukšto lygio meditacijos technika, kai *bhaktas* regi save *krišna-liloje* – ragina „sekti gopėmis ir perimti jų moteriškąją jauseną.“ Šitai, pasak Serenity Young, „ir buvo priežastis, paskatinusi vyrus *bhaktus* medituoti į save kaip moterį, išsiilgusią mylimojo, kitaip sakant, mistinio susijungimo su Dievu. Šie (*bhakti*) judėjimai iškėlė moters emocinį gyvenimą kaip siekiamybę, išskyrė atskiras jo kategorijas, taip išaukštinami moters jausmus.“ Akivaizdu, kad vaišnavų *bhakti* judėjimo filosofija pakeitė moters padėtį visuomenėje.

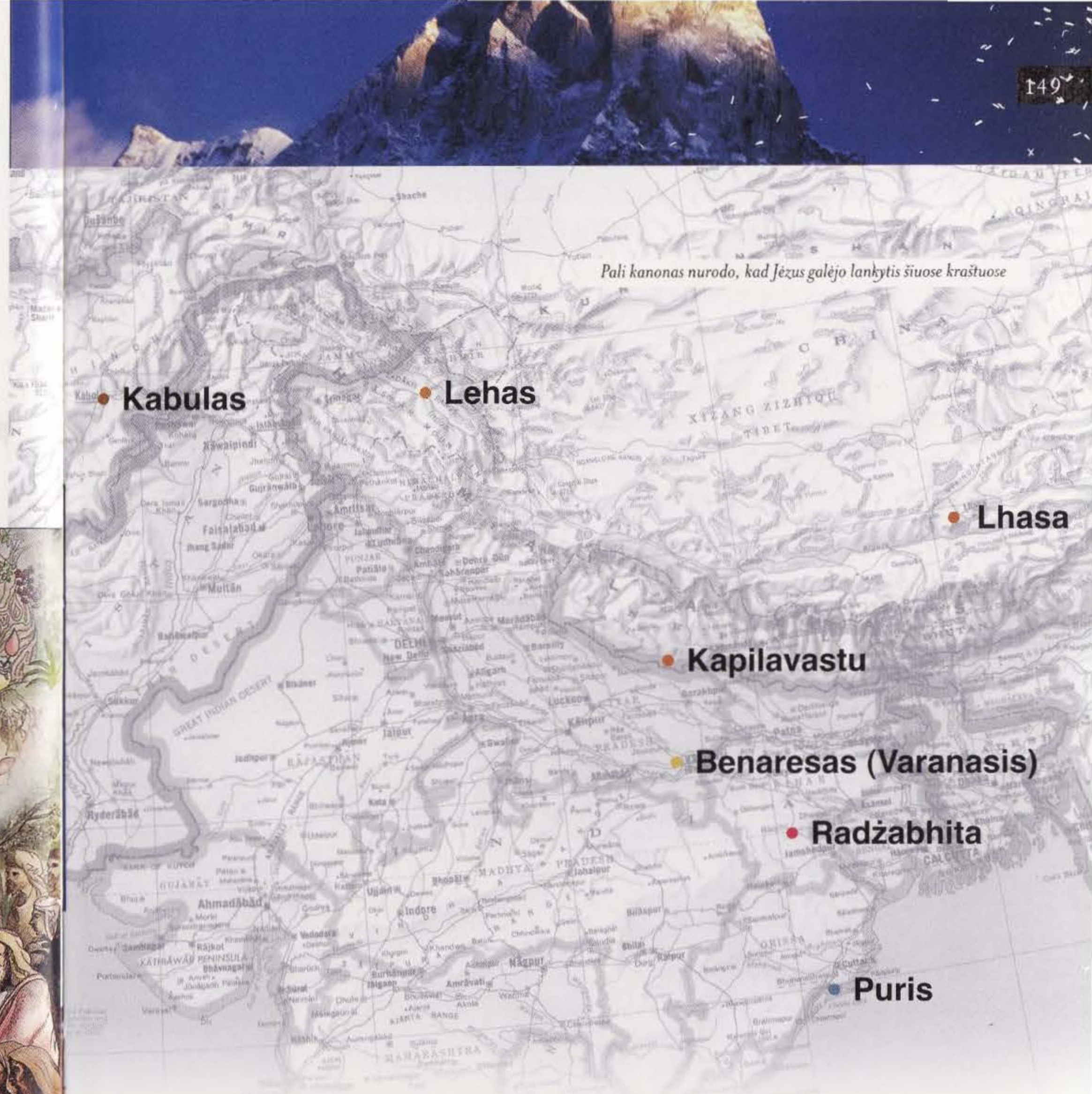
JĖZUS INDIJOJE?

Jėzus skelbė labai panašią į *bhakti* judėjimų Indijoje propaguojamą doktriną išaukštindamas **meilę** ir nepaisydamas socialinių luomų. Tiesą sakant, Jėzaus skelbiamos gerosios naujienos turinys ir Jo jausena yra tokia artima vaišnaviškai *bhakti*, kad pasigirsta nemaža nuomonių apie galimus Jėzaus kontaktus su Indija.

Senajame pali kanone pasakojama apie šventąjį Issą. Kai kurie tyrėjai teigia, kad tai pasakojimas apie Jėzų, keliavusį po Gangos žemę. Pirmieji Europos ir Rusijos keliautojai atrado panašių liudijimų, patvirtinančių Jėzų keliavusį į Rytus. Skirtingi autoriai – Reverend C. R. Potter ir Edgar Cayce, abu rašę iš krikščioniškosios perspektyvos, ir Andreas Faber-Kaiser, atstovavęs musulmoniškajai tradicijai, – teigia, kad tuos aštuoniolika metų, apie kuriuos nutyli jo biografija, arba laikotarpį po nukryžiuojimo (ar abu šiuos laikotarpius) Jėzus praleido Indijoje. (Biblijoje aprašomas Kristaus gyvenimas nuo gimimo iki dvylikos metų amžiaus, o paskui peršokama prie trisdešimties metų trukusios Kristaus ganytojiškos veiklos aprašymo, kai jam jau buvo trisdešimt. Jokios informacijos apie laikotarpį nuo trylikos iki trisdešimties metų amžiaus nepateikiama.) Tačiau ir šiandien sunku pasakyti, ar versija apie Jėzaus kelionę į Indiją atitinka tikrovę, ar yra tik hipotezė.

Vakarų teologų nuomonės dėl to, ar Kristus keliavo į Rytų šalis, iki šiol skiriasi, tačiau nesektantiškame pagal savo turinį vaišnavų šventraštyje „Bhavišja Purana“ aprašoma Jėzaus

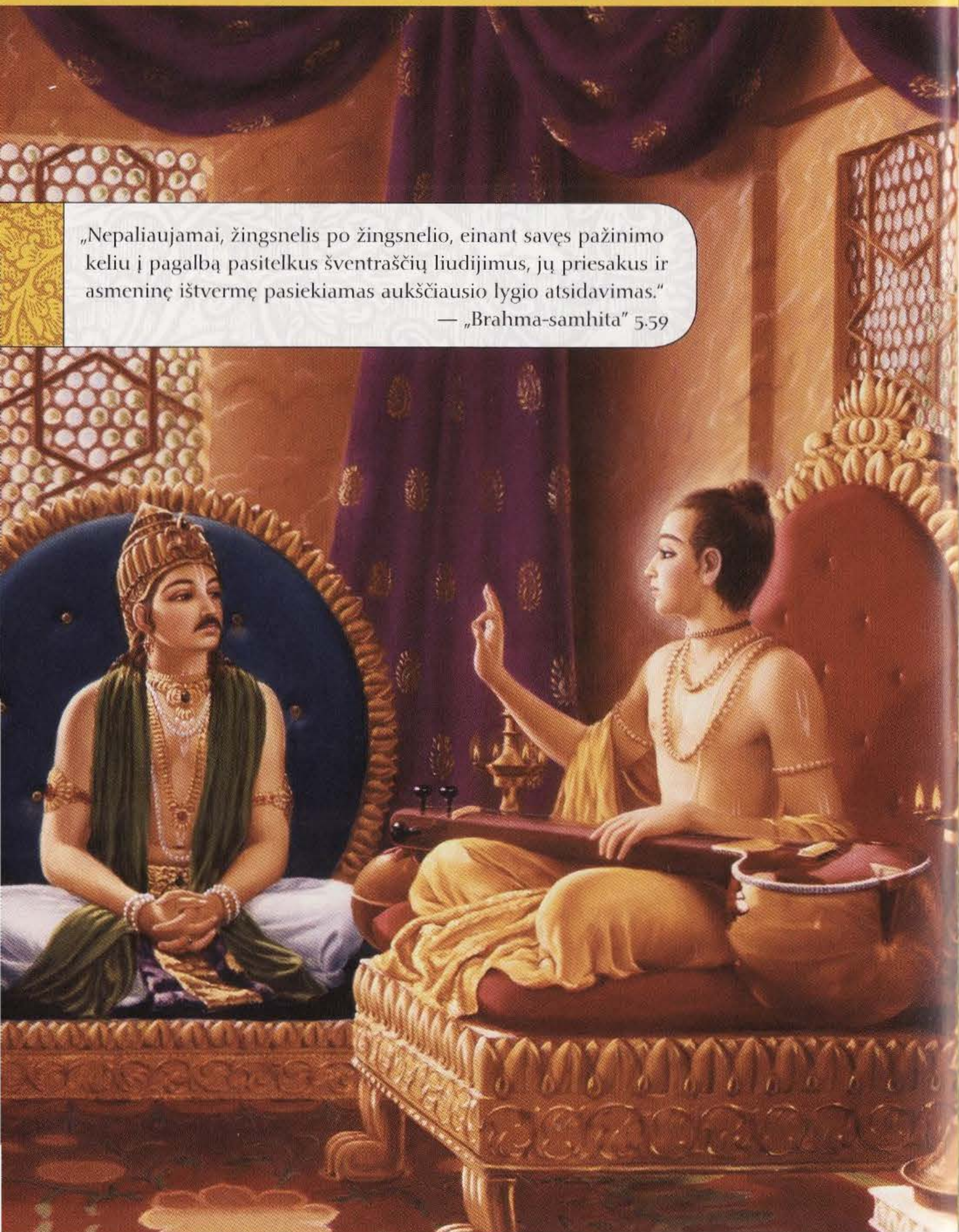

kelionė į Indiją: garsus Maharadža Šalevahina paprašo klajojančio asketo prisistatyti. Asketas atsako esąs Issa (Jėzus indiškai), Dievo Sūnus, savo tautos lauktasis Mesijas, o jo motina esanti skaisčioji mergelė. Taip pat jis pamini amalekitus – senovės tautą, tiesiogiai susijusią su bibline tradicija. Taigi „Bhavišja Puranoje“ išpranašautas Jėzaus

apsireiškimas, ir daugelis vaišnavų laiko Jėzų Dievo Sūnumi, nes taip jis pasivadina ir Biblijoje, ir Purnose. Krišna yra Dievas, Jėzaus Tėvas. Krišna skelbia: „Aš esu visatos tėvas ir motina, jos ramstis ir prosenis.“ („Bhagavad-gita“ 9.17). Kas žino, gal Jėzaus malda: „Tėve mūsų, kurs esi danguje...“ – skirta Krišnai?!

„Nepaliaujamai, žingsnelis po žingsnelio, einant savęs pažinimo keliu į pagalbą pasitelkus šventraščių liudijimus, jų priesakus ir asmeninę ištvermę pasiekiamas aukščiausio lygio atsidavimas.“

— „Brahma-samhita“ 5.59

VARNAŠRAMA

VEDŲ SOCIALINĖ SISTEMA

Formuodama *varnašrama-dharmos* sistemą Vedų kultūra atsižvelgia į psichologines ir fiziologines žmonių savybes. Deja, neretai ji klaidingai laikoma kastų sistema. Kastų sistemoje žmonės skirstomi pagal kilmę: jei žmogus gimęs *brahmanų* (šventikų ar inteligentų) šeimoje, jis laikomas *brahmanu* nepaisant jo paties savybių. Nenuostabu, kad ši sistema yra neramumų ir pilietinės nesantaikos šiandienos Indijoje priežastis.

Tikrojoje *varnašramos* sistemoje akcentuojami savybės ir darbas, o ne kilmė – žmogaus tinkamumą tai ar kitai profesijai lemia jo kvalifikacija.

Ši sistema aprašyta „Bhagavad-gitoje“ (4.13), teigiančioje, kad ji yra normaliai funkcionuojančios visuomenės pagrindas. *Varnašramos* sistemą sudaro keturios pagrindinės *varnos* (grupės pagal profesinę veiklą ar užimamas pareigas): 1) *brahmanai* (inteligentija ir dvasininkai), 2) *kšatrijai* (valdytojai ir kariškiai), 3) *vaišijai* (žemdirbiai ir verslo žmonės); ir 4) *šudros* (darbininkai). Žmogus gali turėti mišrių savybių, ir vis dėlto viena jų dominuoja.

Lygiai taip *varnašramos* sistemoje egzistuoja ir keturios dvasinio gyvenimo pakopos (*ašramos*): 1) *brahmačarja* (celibato besilaikančio mokinio gyvenimas), 2) *grihastha* (vedybinis gyvenimas), 3) *vanaprastha* (atsiskyrimas); ir 4) *sanjasa* (pasaulio atsižadėjimas ir pasišventimas Absoliutui). Kiekvienai *varnai* ir *ašramai* galioja skirtingos taisyklės. Norint suprasti vaišnavizmo socialinę struktūrą, būtina suprasti, kaip veikia *varnašramos* sistema (bet ne minėtoji kastų sistema). Vaišnavizmas iškelia *daivi* („dieviškas“) *varnašramos* sistemą – tai ta pati *varnašrama*, tik orientuota į Dievą.

Brahmačaris studijuoja šventraščius iki dvidešimt penkerių, paskui, veda ir gyvena grihasthosgyvenimą. Artinantis senatvei, jis nusišalina nuo visų pareigų ir tampa sanjasiu, atsižadėdamas bet kokių sątyų su materialiu pasauliu.

Simbolinis socialinės sistemos kaip vientiso organizmo vaizdavimas: brahmanai yra visuomenės galva, kšatrijai – kūno dalis iki juosmens, vaišijai – kūno dalis žemiau juosmens, o šudros – kojos. Šią koncepciją, siekiančią Rig Vedos laikus, atkartoja ir Platonas „Valstybėje“. Savo veikale jis įrodinėja, kad skirstymas socialinėmis klasėmis atitinka asmenybių tipų hierarchiją. Filosofinio mąstymo žmonės, inteligentija laikoma aukščiausia klase; po jų eina emocijomis besivadovaujantys žmonės ir galiausiai „apetitu“ (juslinių troškimų) valdomi žmonės. Panašiai, sako Platonas, skirstoma ir visuomenė: viršuje – valdantysis sluoksnis (filosofai, valdovai), žemiau – kariai, o apačioje – prekeiviai ir darbininkai (juos Platonas apjungia į vieną kategoriją).

BRAHMANAI

(šventikai, mokytojai, patarėjai)

KŠATRIJAI

(politikai, kariai)

VAIŠIJAI

(žemdirbiai, prekybininkai)

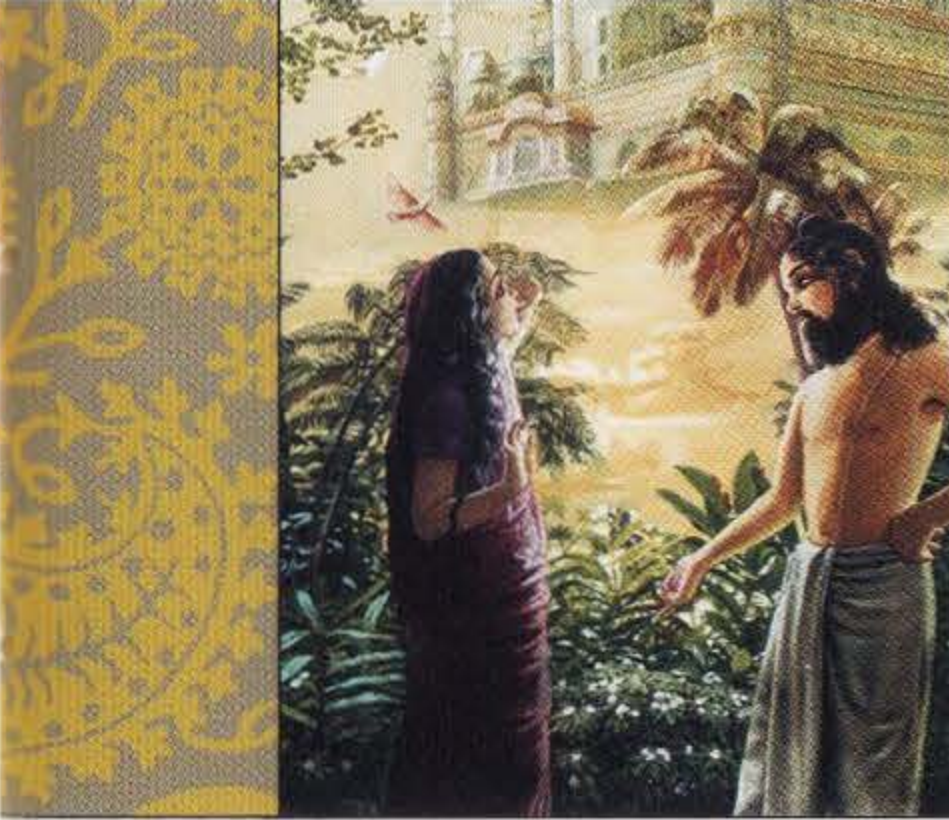
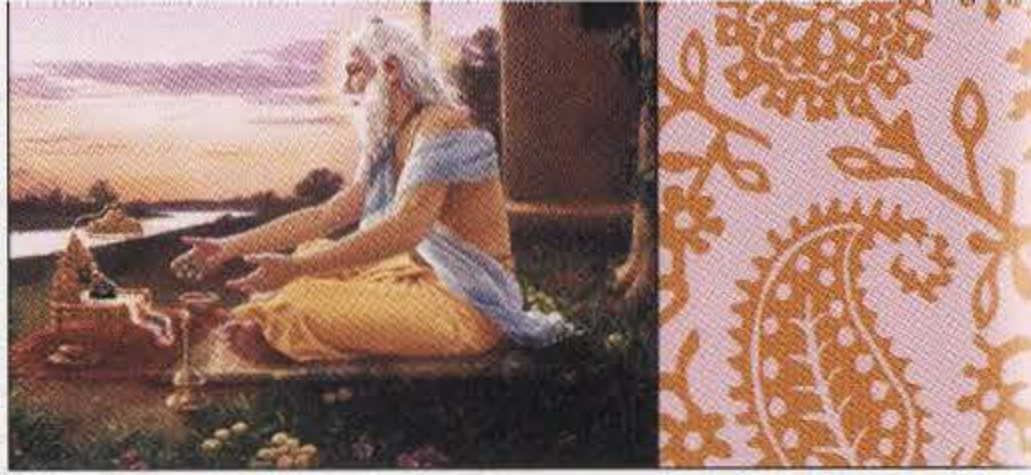

ŠUDROS

(amatininkai, darbininkai)

JOGA

Vakariečiui tradicinė Indija išsyk asocijuojasi su kokia nors jogos forma ar meditacija. Kadangi tradicinėje jogos sistemoje yra aštuonios pakopos (žr. schemą 156 psl.), ji kartais vadinama *aštanga-joga*, „aštuonių pakopų keliu“, tačiau ji labiau žinoma *hatha-jogos* vardu. Žodis *joga* kilo iš sanskrito žodžio *yuj*, kuris reiškia „sujungti, susieti“. Savo prasme jis panašus į lotynišką žodį „religio“ (religija), reiškiantį „sujungti“. Taigi religija ir joga siekia to paties tikslo – „susijungti ar užmegzti ryšį su Dievu“.

Jogą viduramžių Indijoje susistemino Patandžalis. „Joga-sutrose“ jis aprašo nuoseklų metodą, kaip išmokti kontroliuoti kūną bei protą, siekiant panaudoti jau gerai suderintą materialų instrumentą Viešpaties tarnystėje. Joga kūną traktuoja kaip sielos šventyklą. Jogos fiziniai pratimai (*asanos*) ir kvėpavimo valdymo technika (*pranajama*) užtikrina fizinę ir psichinę žmogaus sveikatą, stiprina jo sielos „šventyklą“. Vakaruose nemaža žmonių praktikuoja *hatha-jogą* vien dėl geros fizinės būklės, tačiau tradicinėje jogos sistemoje tai buvo tik pirmasis žingsnelis Dievo pažinimo kelyje.

Žavėdamiesi sveiko kūno idėja mes Vakaruose dažnai iš akių išleidžiame gelminę, dvasinę jogos esmę,

tačiau ir Indijos jogai turi vieną silpnybę – jiems galutinį jogos tikslą neretai užtemdo jogos pratybomis įgyjamos *siddhi*, t.y. mistinės galios. Jos aprašytos trečiajame Patandžalio „Joga-sutrų“ skyriuje. Egzistuoja aštuonių rūšių mistinės jogos galios, tarp jų – gebėjimas

sumažėti iki mažiausio dydžio (*anima-sidhi*), gebėjimas pakilti į orą ar eiti vandens paviršiumi (*laghima-sidhi*) ir gebėjimas pasiekti daiktus už neįtikėtinai didelių atstumų (*prapti-sidhi*).

Iš tiesų visos *joga-sidhi*, ar jos būtų pasiekiamos materialaus mokslo, ar jogos pagalba, yra materialios. Pavyzdžiui, *laghima-sidhi* (gebėjimą pakilti į orą ar eiti vandens paviršiumi) mums suteikė ir mokslo

pažanga – atsirado lėktuvai ir laivai. Mokslui jau tapo prieinama ir *vashita-sidhi* (gebėjimas valdyti kitą asmenį) – hipnozė.

Tačiau *bhakti-jogos* tikslas, skirtingai nuo minėtų jogos galių, yra atkurti ryšį su Aukščiausiuoju, o tai nepasiekama jokių materialiu mokslu. Šeštajame „Bhagavad-gitos“ posme Krišna sako Ardžunai,

kad jam nėra ko nerimauti, nes jis esąs geriausias iš jogų. Iš visų jogų – *hatha-jogų*, *gjana-jogų*, *dhjana-jogų*, *karma-jogų* ir *bhakti-jogų*, – sako Krišna, *bhakti-jogas* yra visų aukščiausias. „Iš visų jogų tas, kuris su didžiu tikėjimu visad gyvena Manuje, mąsto apie Mane ir su transcendentine meile tarnauja Man, yra artimiausiai susijęs su Manimi jogos ryšiais ir visų aukščiausias.“

JOGOS sistema

8 AŠTANGA-JOGOS PAKOPOS

Pradinis pasirengimas

1. jama (priesakų laikymasis)

- ahimsa (smurto nenaudojimas)
- satja (teisingumas)
- asteja (svetimo turto nesisavinimas)
- brahmačarja (susilaikymas)
- apavigraha (godumo nebuvimas)

2. nijama (dorybių ugdymas)

- sauča (švarumas)
- santoša (ramumas)
- tapas (disciplinuotumas)
- svadhjaja (studijos, visų pirmą šventraščių)
- išvara pranidhana (nusilenkimas Dievo valiai)

3. asana (fiziniai pratimai)

4. pranajama (kvėpavimo valdymas)

5. pratjahara (juslių pažabojimas)

Tiesioginis pasirengimas

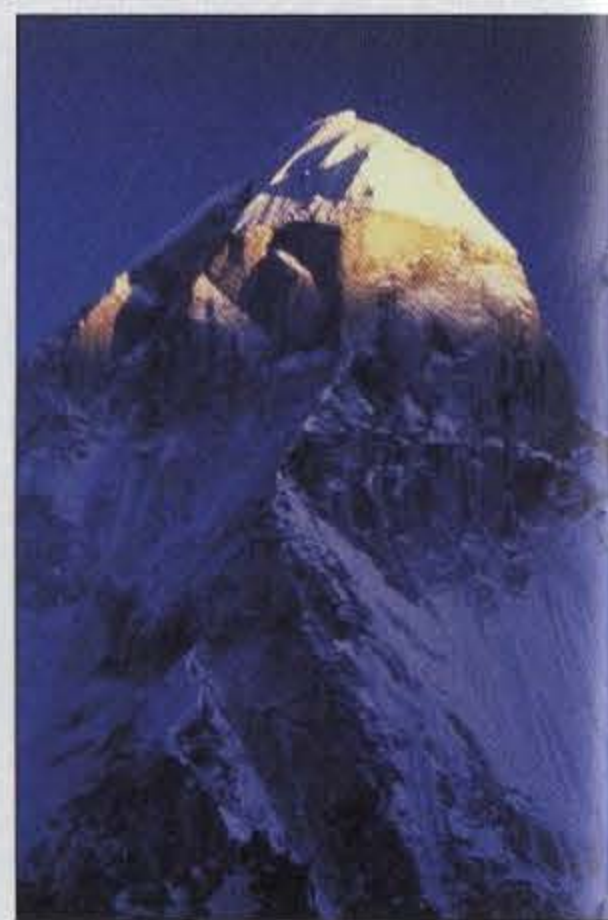
6. dharana (susikaupimas)

7. dhjana (meditavimas)

8. samadhi (transas)

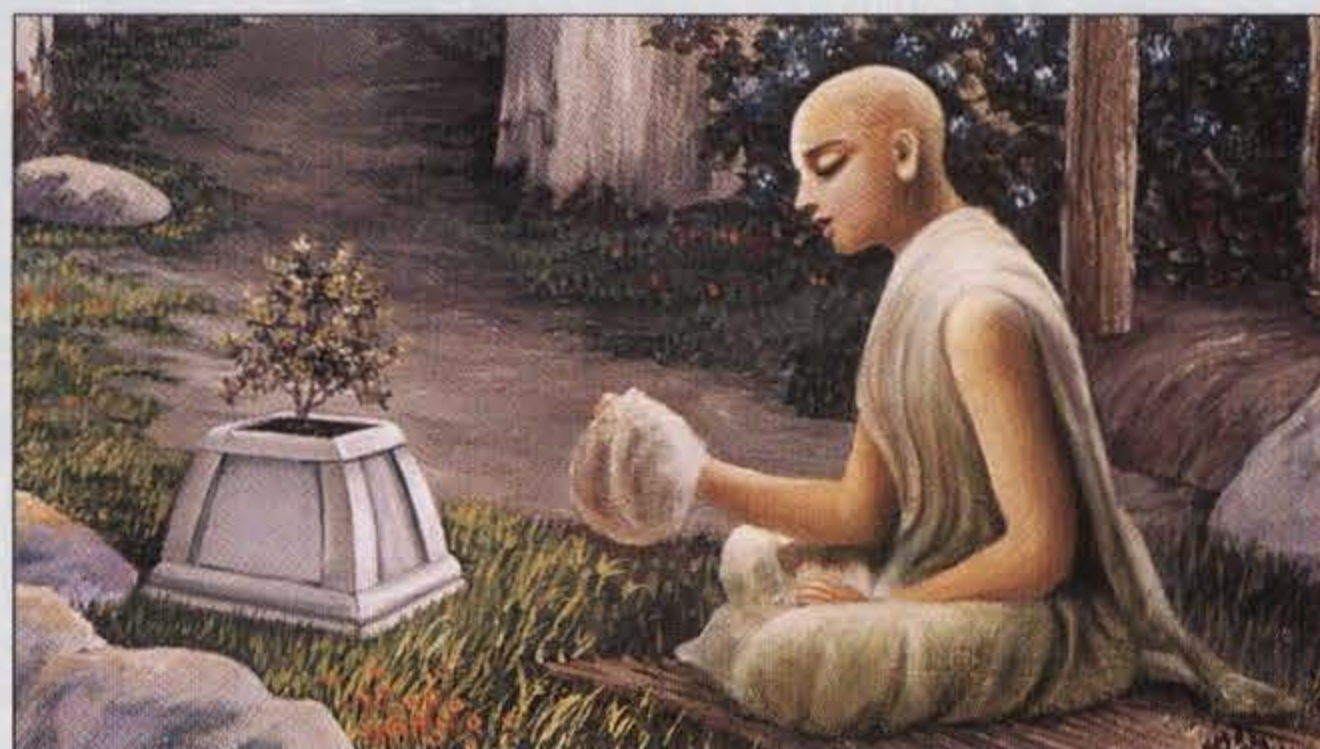
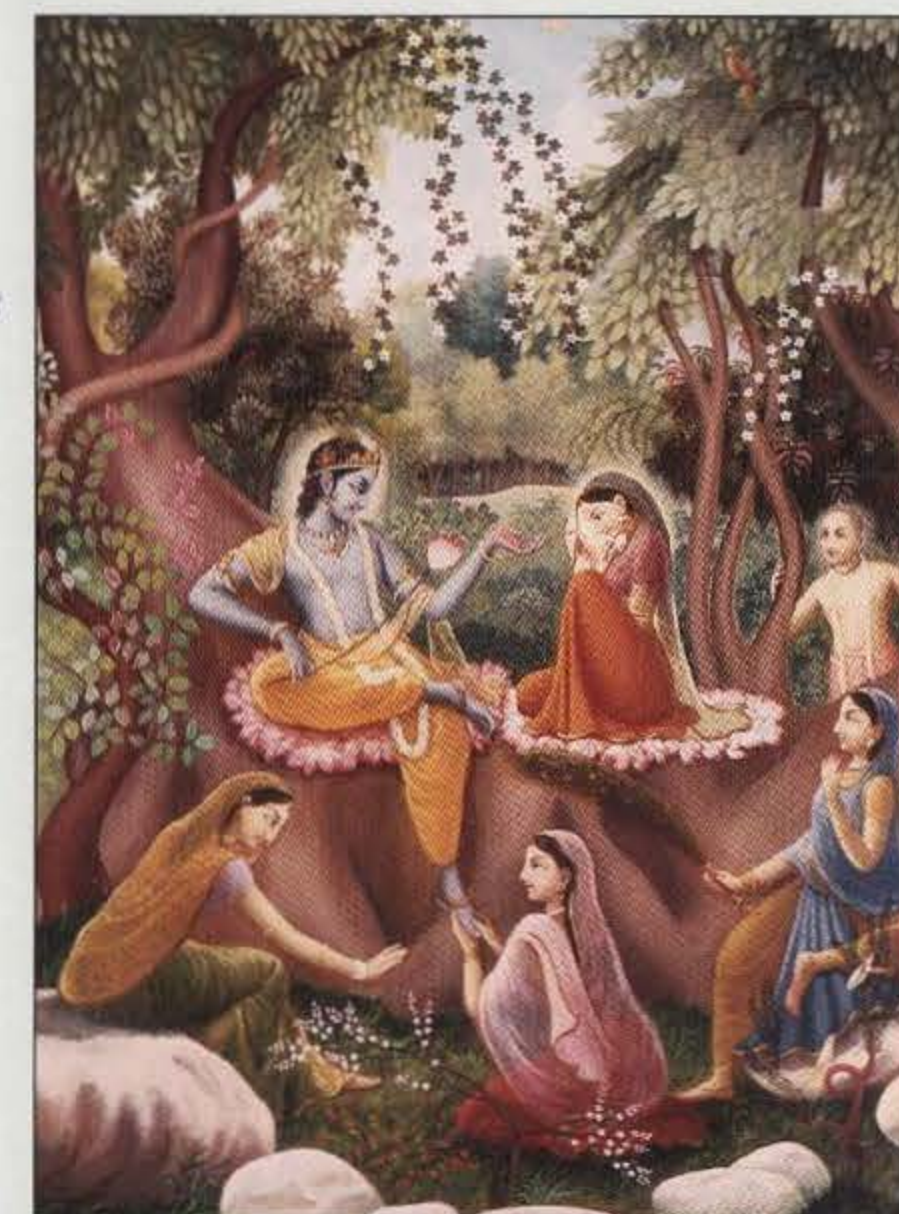
Aukšto lygio praktika

Ypatingų galių įgijimas ir aukšto lygio meditacijos praktika, atverianti kelią į *kaivaljā* (visišką koncentraciją ir laisvę).

„... ir kai jogas, nusiplovęs visas nešvarybes, stengiasi toliau tobulėti, po daugybės jogos praktikai skirtų gyvenimų jis galiausiai pasiekia tobulumą ir aukščiausiąjį tikslą.“

– Viešpats Krišna
„Bhagavad-gita“ 6.45

MEDITACIJA

„Tai, kas Satjos amžiuje buvo pasiekama medituojant Višnu, Tretos amžiuje – atnašaujant **sudėtingas aukas**, o Dvaparos amžiuje – garbinant Dievybes, Kali amžiuje pasiekama **giedant** Krišnos vardą.“

– „Śrīmad-Bhagavatam“ 12.3.52

Meditacija yra neat-siejama jogos dalis. Tradicinėse jogos sistemose sudėtingos meditacijos technikos praktikuojamos nerečiau nei fiziniai jogos pratimai, nes abu šie metodai padeda palaikyti fizinę ir psichinę sveikatą. Norėdamas pasiekti proto ramybę ir surasti jam dėmesio objektą dvasinės Tiesos ieškotojas koncentruojasi į įvairias mantras – nuo vieno sanskrito skiemens iki įvairių Dievo vardų.

Vaišnavų šventraščiai teigia, kad šiame amžiuje

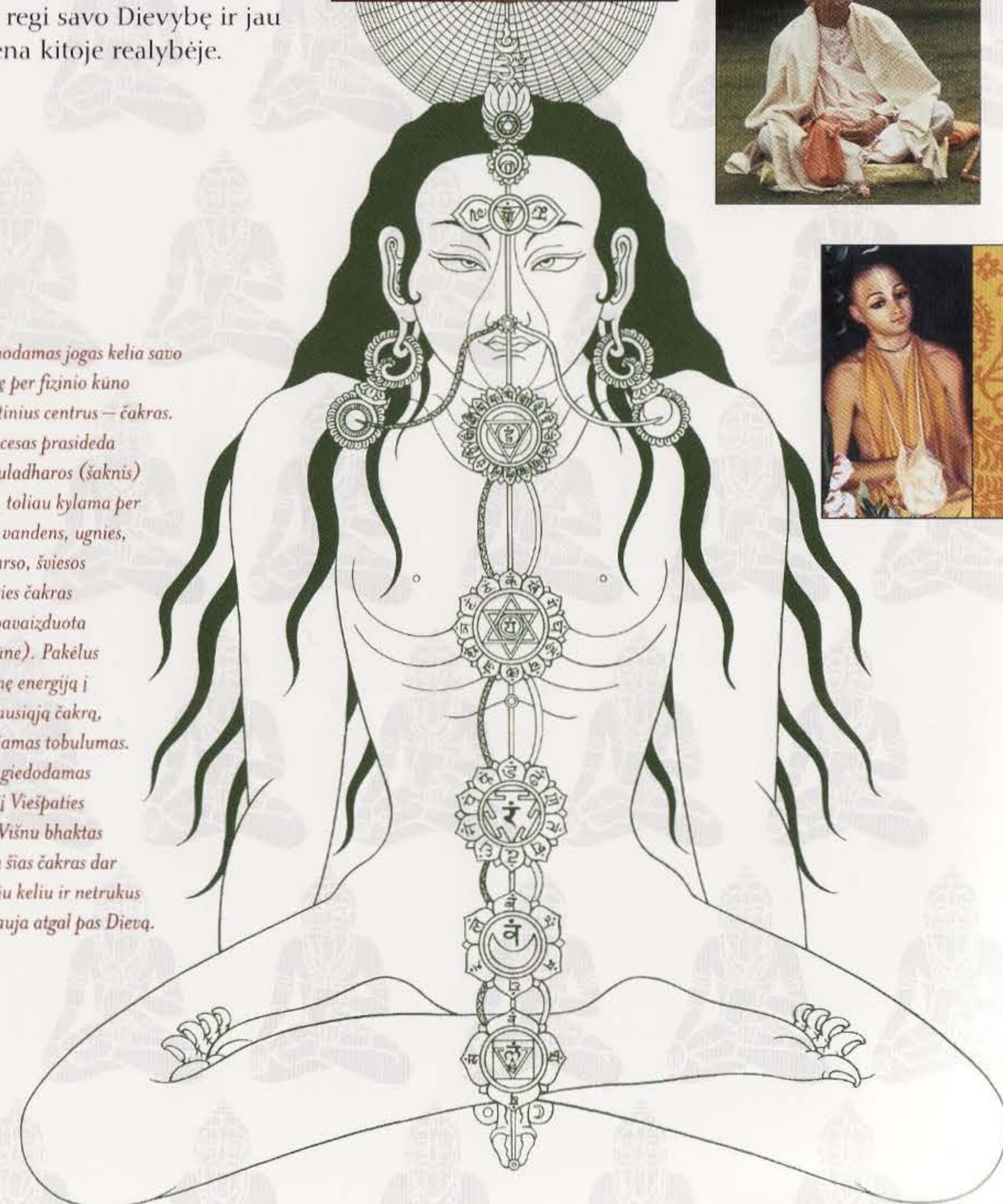
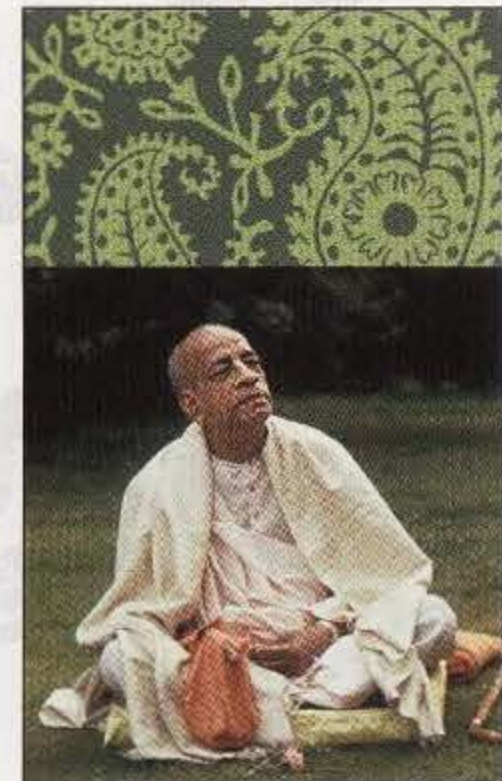
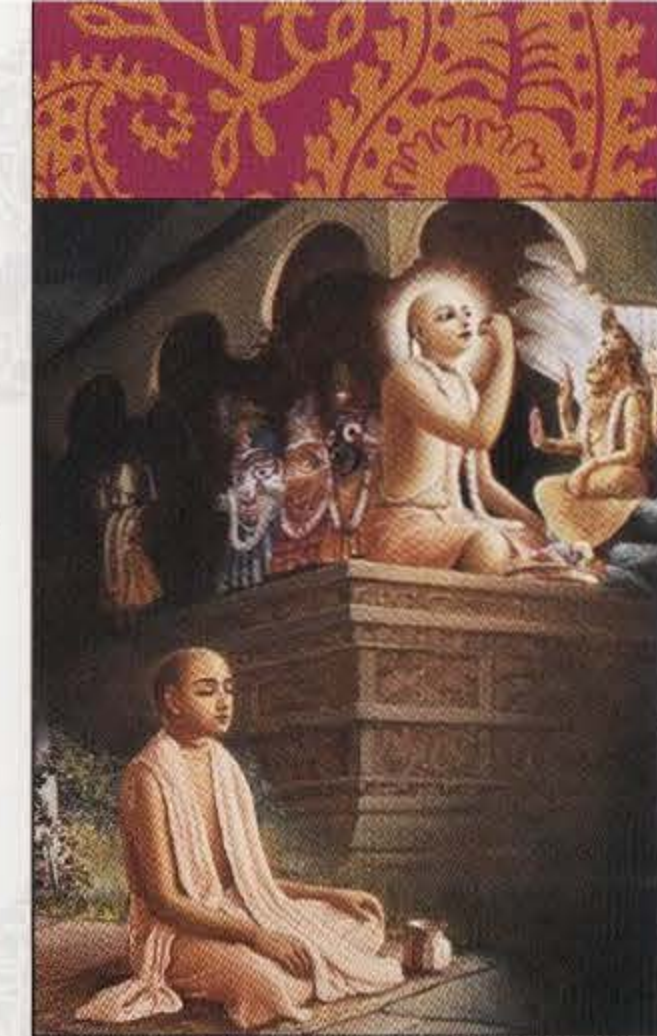
veiksmingiausia medituoti į Dievo vardus. Vaišnavų meditacijos sistemoje išskiriamos trys meditacijos formos: *džapa*, *kirtanas* ir *sankirtana*. Medituodamas *džapa*, *bhaktas* tyliai kartoja Dievo vardą su karolių vėriniu (*džapa-mala*) iš šimto aštuonių karoliukų. *Kirtanas* – tai „vieša meditacija“, kai *bhaktas* garsiai gieda Dievo vardą, kartais dar ir grodamas muzikos instrumentu bei šokdamas. Tokia meditacija, atliekama drauge su kitais Viešpaties garbintojais, vadinama *sankirtana*.

Praktikuodamas *lila-smaranam* („Dievo žygių atsiminimas“) meditacija, *bhaktas* sutelkia visas savo mintis į Krišnos vardus (*nama*), pavidalą (*rupa*), savybes (*guna*) ir žaidimus (*lila*). Tokia meditacija į Krišną prasideda nuo Jo šventojo vardo kartojimo, laikantis reguliatyviųjų taisyklių ir dvasiniam mokytojui vadovaujant. Paprastai naujokui sunkiai sekasi sutelkti mintis, tačiau jei jis studijuoja šventraščius ir jo siekis nuoširdus, net ir pradinėje pakopoje jis atsimeria Krišną (*smaranam*).

Kai yra labai didelis troškimas sutelkti dėmesį, atsiranda ir gebėjimas (*dharana*). Gilinant *krišna-lilos* žinias atsiveria kitas

lygmuo, kai *bhaktas* ima medituoti jau į pačius Krišnos žygius (*dhjana*) ir vis tobulina sugebėjimus. Įvaldžius šį meną, meditacija vyksta be pertrūkių (*dhruvanusmriti*) – *bhaktas* mintys nebesiblaško ir gali ištisą dieną išlaikyti dėmesį į savo meditacijos objektą. Paskutinioji pakopa – tai visiškas pasinėrimas į *krišna-lilą* (*samadhi*), kai *bhaktas* akis į akį regi savo Dievybę ir jau gyvena kitoje realybėje.

Medituodamas jogas kelia savo sąmonę per fizinio kūno energetinius centrus – čakras. Šis procesas prasideda nuo muladharos (šaknis) čakros, toliau kylama per žemės, vandens, ugnies, oro, garso, šviesos ir minties čakras (kaip pavaizduota joga kūne). Pakėlus gyvybinę energiją į aukščiausiąją čakrą, pasiekiamas tobulumas. Tačiau giedodamas šventąjį Viešpaties vardą Višnu *bhaktas* atveria šias čakras dar tiesesniu keliu ir netrukus nukeliauja atgal pas Dievą.

MANDALOS JANTROS

Mandalos yra vaizdinės diagramos, kurias medituojant atsi-
veria ezoterinės paslaptys. Mandalos kuriamos iš medžio
ar bronzos kaip skulptūros, tapomos medžiagoje ar popie-
riuje ir supilamos žemėje iš spalvoto smėlio ar sudedamos
iš pynių. Mandala (sanskrito kalba reiškia ratą) dažniausiai
yra **apskritimo** formos kompozicija, simboliškai vaizduo-
janti „šventąją erdvę“ arba „mikrokosmą“. Paprastai
mandalos centre yra taškas (*bindu*), simbolizuojantis visa-
tos centrą. Medituojančiojo į *mandalą* tikslas ir yra nuke-
liauti į šį centrą – taip jis pasiekia **nušvitimą**. Mandalą
sudaro sudėtingų labirintų išraižyti trikampiai bei kvadra-
tai, ir rasti kelią į jos centrą nėra taip paprasta.

Nemažai apie mandalas
rašė psichologas Karlas
Jungas (1875–1961). Jis
susidomėjo mandalomis po to, kai dėl
nepaaiškintamų priežasčių nemaža
dalis jo pacientų pasakojo sapnuose
regėję geometrines formas ir vėliau
piešė į mandalas panašius piešinius.
Po kelių kelionių į Indiją Jungas
priėjo prie išvados, kad mandalos
egzistuoja „kolektyvinėje žmonijos
pasąmonėje“. Jo manymu, senieji
Vedų raštai – pirmieji mandalų
šaltiniai – yra verta didžiausio
dėmesio ir kruopštaus tyrinėjimo
reikalaujanti sritis.

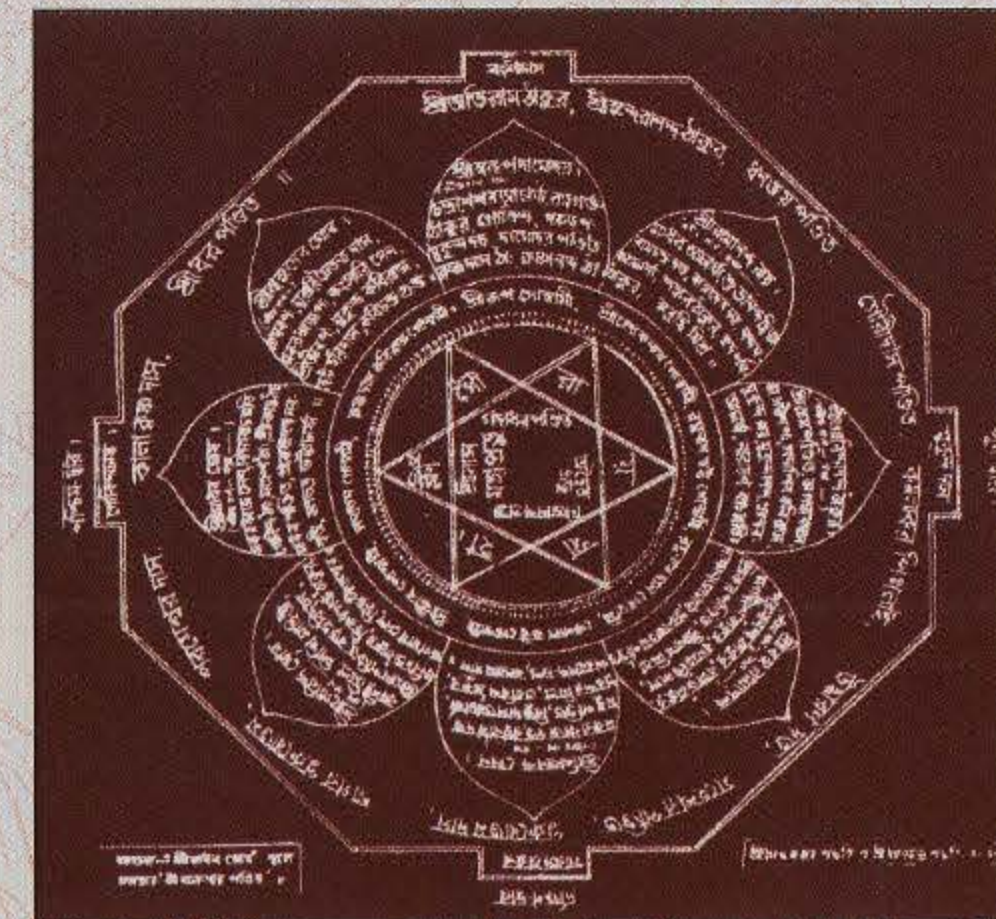
Mandalas meditacijoje naudoja
jogai ir impersonalistai (vaišnavai
jų nenaudoja). Siekiantieji
tobulumo tokia meditacijos forma
stengiasi internalizuoti visatą, į
kurią medituoja, ir susilieti su ja.

Vaišnavai taip pat turi mandalas,
kurių formos simboliškai vaizduoja
Krišną ir artimiausių Jo *bhaktų* ratą.
Medituodamas į jas *bhaktas* siekia
įžengti į Krišnos *lilą* dvasiniame
pasaulyje. *Bradž-mandala*, simboliškai
atspindinti šventąjį Vrindavaną,
kuriame Krišna apreiškė Savo nieka-
da nesibaigiančius dvasinius žaidi-
mus, ir *rasa-mandala*, vaizduojanti
Jo šokio su gopėmis vietą – tipingi
vaišnavų mandalų pavyzdžiai.

Mandala, kurioje simboliškai
pavaizduota mantra, – regimas šven-
tasis garsas vadinama *jantra*. Jantros
paprastai naudojamos tantrizme – tai
išsivadavimo ir palaimos patyrimo
kelias garbinant deivę. Diagramas
sudaro be galo sudėtingos geomet-
rinės kompozicijos iš vienas ant
kito užeinančių trikampių, kvadratų
bei apskritimų. Įvairiose jantros

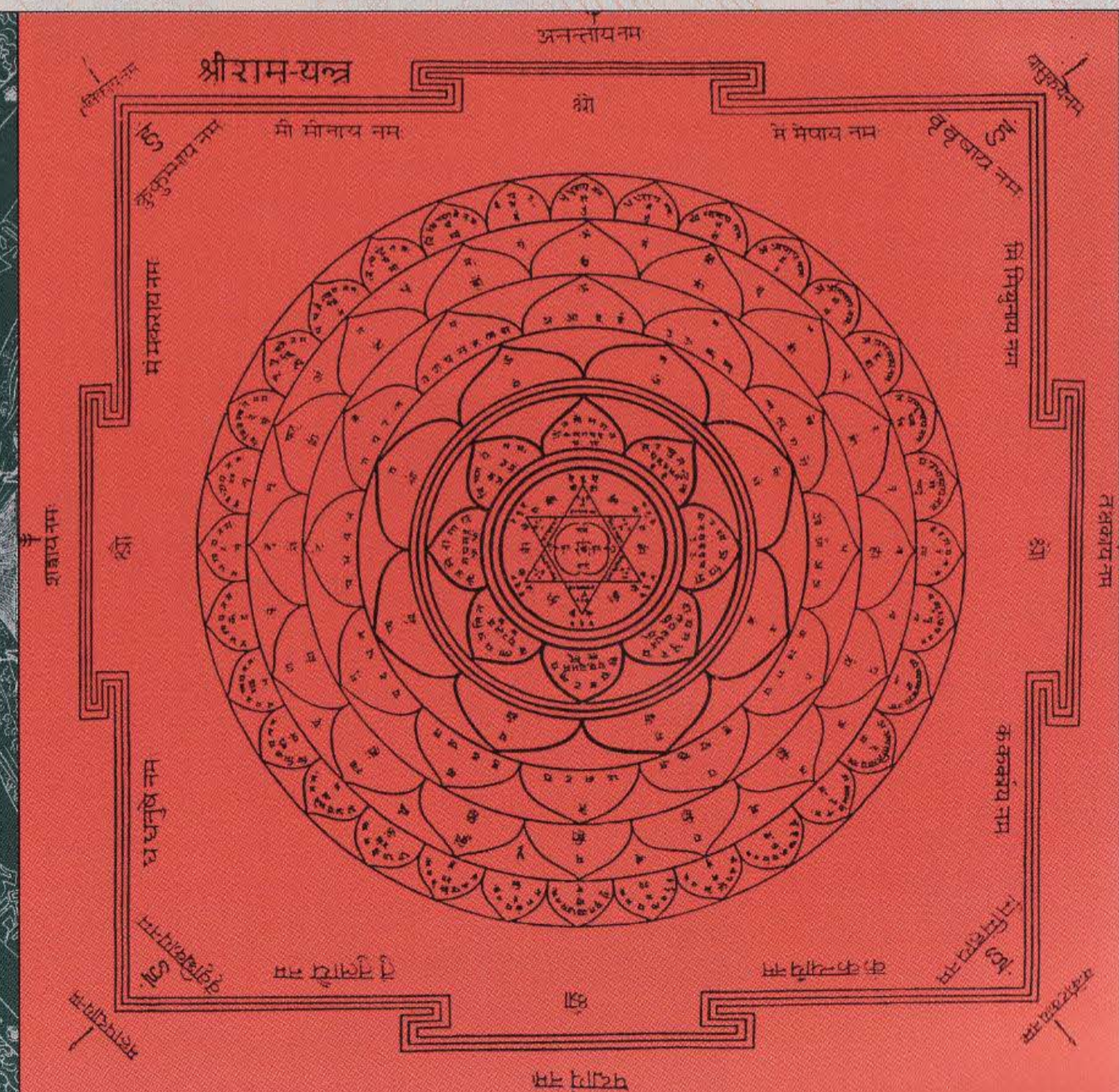
dalyse užrašomos vieno skiemens
mantros, drauge sudarančios deivės
„vardą-kūną“. *Bindu* (taškas) centre
simbolizuoja pačią deivės esmę.
Egzistuoja ypatingų vaišnaviškų
jantrų, skirtų medituoti į Lakšmi,
Višnu žmoną, kaip į aukščiausiąją
visatos deivę. Viena jų – lotoso
formos *jantra*, kurios centre vaizduo-
jami Radha-Krišna, o juos supantys
lotoso lapeliai simbolizuoja gopės
– artimiausias Jų palydovės.

Jantros meditacija praktikuojama
siekiant suvokti, kad Dievybė yra
visų mus supančių daiktų centras ir
savo ryšį su Ja.

Mandala viršuje simbolizuoja dvasinę Navadvipą –
Šri Čaitanjos buveinę

Mandala apačioje simboliškai vaizduoja Šri Ramą

STABAI IR DIEVYBĖS KŪO JIE SKIRIASI?

Vaišnavizmo, kaip ir daugelio kitų religinių tradicijų, požiūriu, Dievui būdingi transcendentinis ir imanentiškas aspektai. Viešpats egzistuoja Savo dvasinėje buveinėje (transcendencija) ir sykiu yra visų gyvųjų būtybių širdyse (imanencija). Kitas Dievo imanentiškumo aspektas, išskirtinai būdingas vaišnavizmui, – Jo apsireiškimas Dievybėje (*murti*). Dievas **apsireiškia** ne tik inkarnacijų pavidalu, bet ir atvaizduose. Taigi vaišnavizme Dievybė traktuojama kaip „vaizduojamoji“ Viešpaties inkarnacija.

Indijos kolonizavimo laikais Britanijai, kurioje giliai šaknis buvo įleidusi judėjų-krikščionių tradicija, Dievybių garbinimas pasirodė ne tik keistas, bet ir nepriimtinas. Britai vadino Džaganathą „indiškuoju molochu“, laikydami Jį stabu, kurių garbinimas Biblijoje nedviprasmiškai smerkiamas.

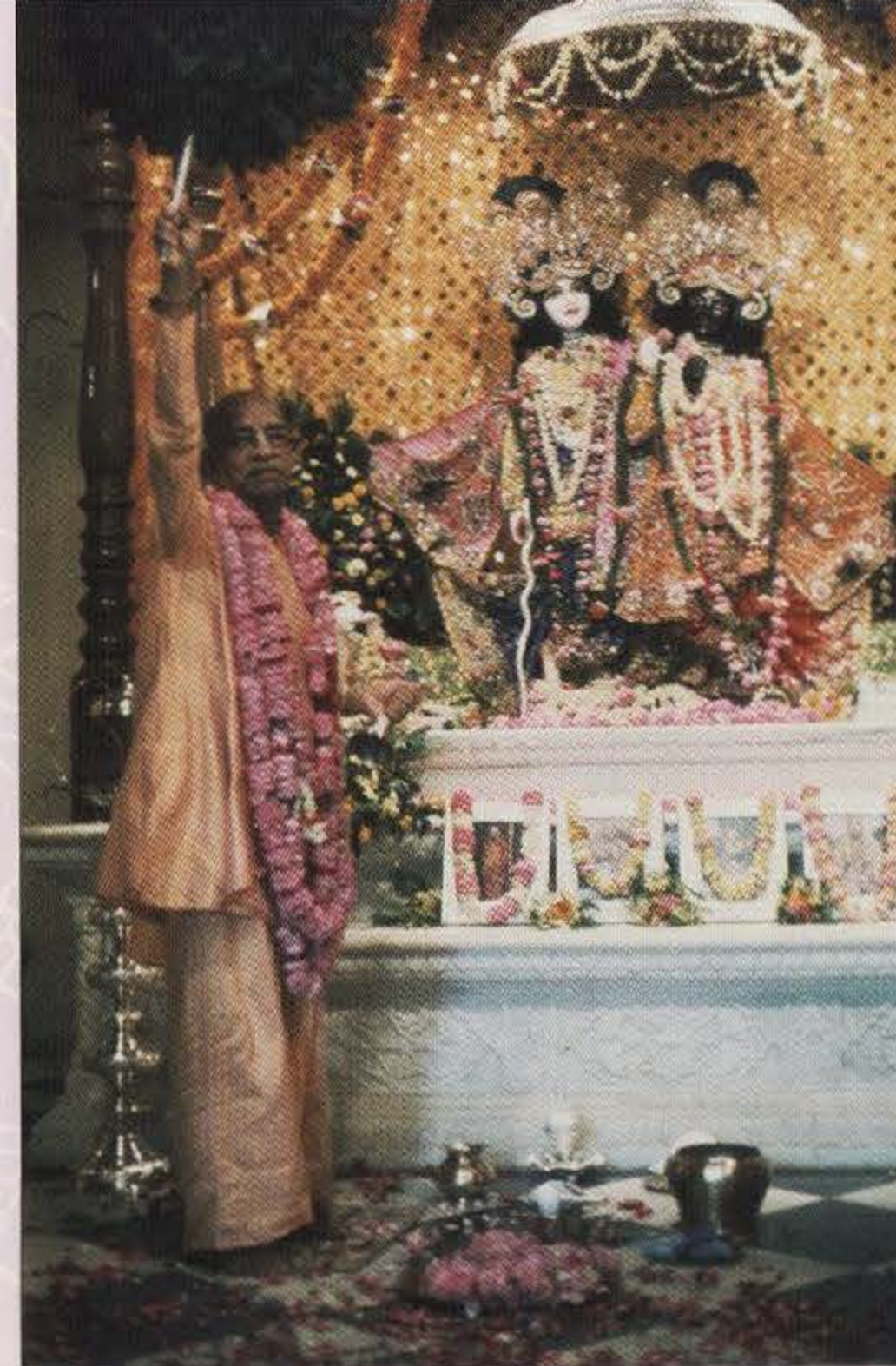
Patys Vedų šventraščiai nubrėžia aiškia ribą tarp stabų ir Dievybių. Harvardo universiteto Lyginamosios religijotyros ir Indijos kultūros tyrinėjimo specialistė Diana Eck rašo:

„Žodis „ikona“ reiškia vizualinį panašumą į dievybę, kurią ji simbolizuoja, – sanskrite panašumui įvardinti vartojami žodžiai „pratikriti ir pratima. Tačiau Dievybės atvaizdo atitikmuo sanskrito kalba yra *murti*, kuris apibrė-

žiamas taip: „bet kas, kas turi aiškia formą ir kontūrus“, tai gali būti „forma, kūnas, figūra, išikūnijimas, inkarnacija, apraiška“. Taigi *murti* yra daugiau nei „panašumas“ – tai pati Dievybė, įgavusi „pavidalą“... Sprendžiant iš to, kaip žodis *murti* vartojamas Upanišadose ir „Bhagavad-gitoje“, forma yra *murti* esmė. Ugnies *murti* yra liepsna (ir t.t.)...“

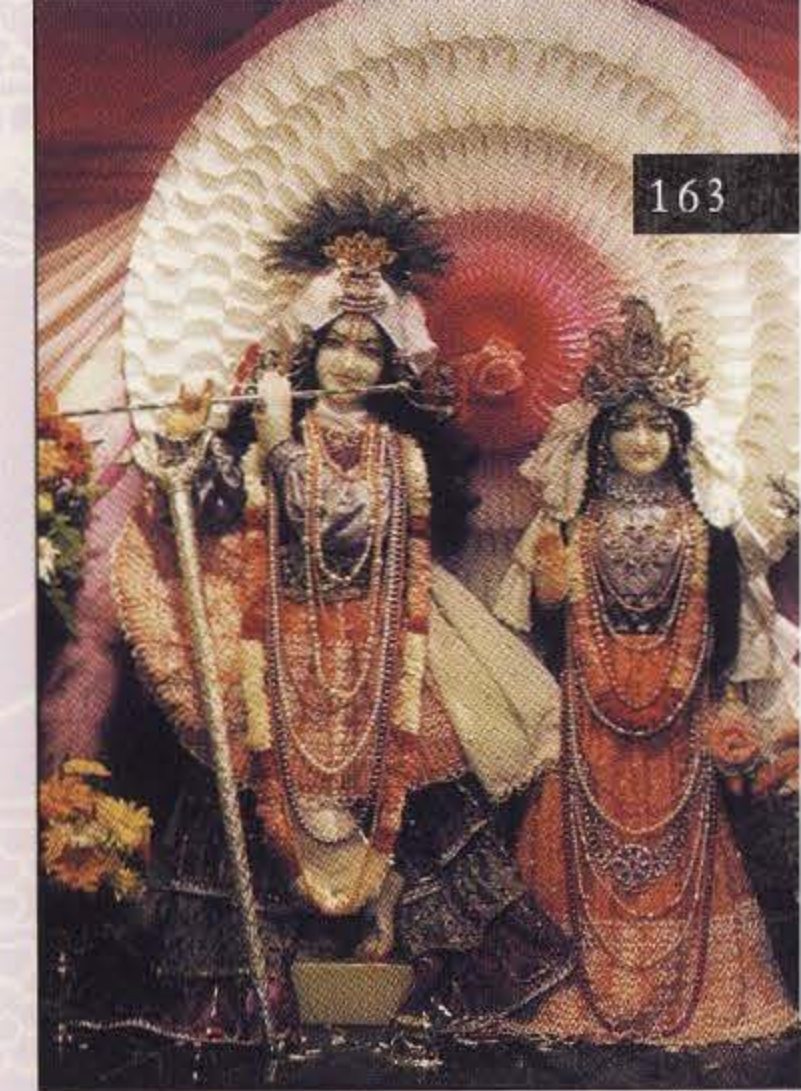
Sanskrito raštuose „Šilpa-šastrose“ pateikiamas labai detalus Dievybių atvaizdo aprašymas. Čia tiksliai nurodyta, kaip Dievybės stovi, kaip laiko rankas, Jų kūno proporcijos ir t.t., kad Dievybių atvaizdas nebūtų dailininko fantazija.

Puikiai žinodami visus Dievybių formų niuansus, aprašomus šventraščiuose, *šilpinai* (menininkai, kuriantys Dievybes) pasineria į gilia jogos

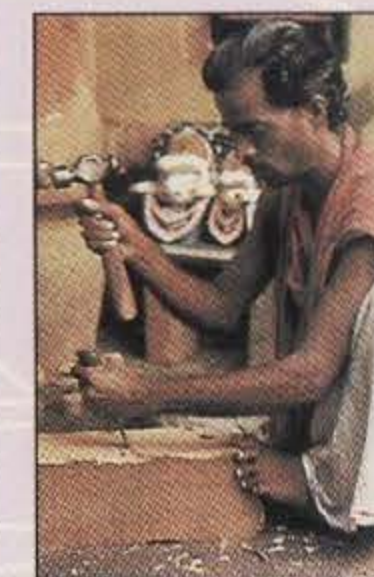
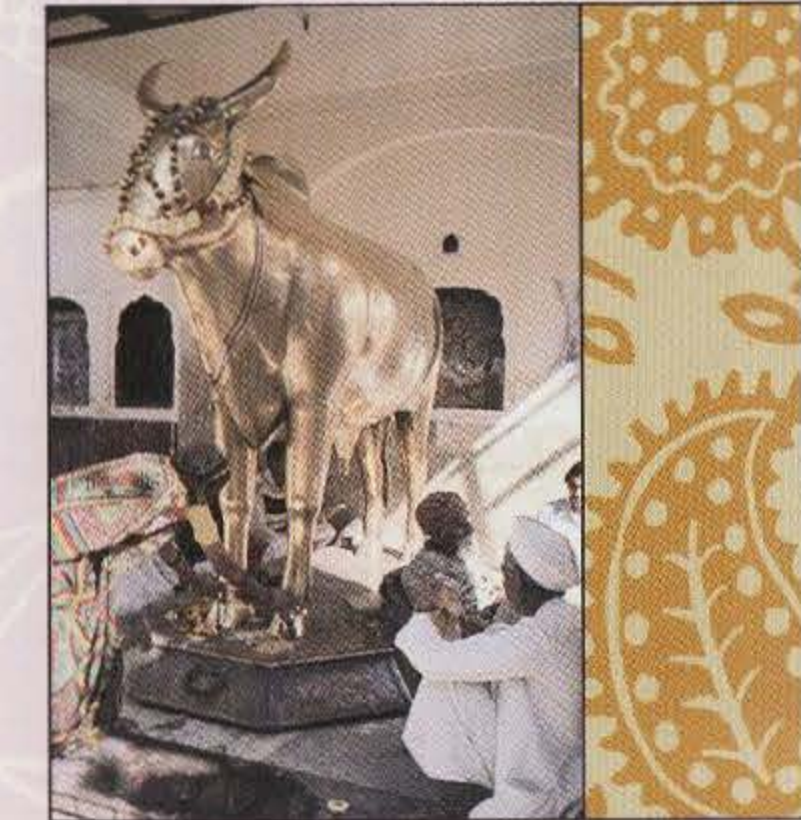

Krišnos ir Jo pirmosios ekspansijos Balaramos Dievybės

meditaciją ir jų rankose gimsta ne jų vaizduotės sukurtas, o tiksliai šventraščių kanoną atitinkantis Dievybės atvaizdas. Tada atliekamos įmantrios apeigos, kurių metu Viešpaties prašoma „įkvėpti Dievybei dieviškąją egzistenciją“, o jas atlikus Dievybę jau galima garbinti. Ji įnešama į šventyklą, kur jos garbintojai ateina į *daršaną* („matymas“) – garbintojai žvelgia į Dievybę, o Dievybė – į juos.

Indijoje karvės yra labai gerbiamos (žr. apačioje), tačiau niekas jų negarbina kaip Dievo. Anot Biblinės tradicijos, „aukso veršis“ yra aukščiausias stambeldystės simbolis, ir ji šnairai žūri į tokią garbinimo formą. Vaišnavų tradicija taip pat nepitaria stambeldystei, tačiau Dievybių, Krišnos ir Jo tiesioginių inkarnacijų, garbinimas yra neatsiejama vaišnavizmo dalis

Šilpinai drožia iš medžio ir spalvina Džaganathos Dievybę – Krišną, apsireiškusį nuotraukoje matomu pavidalu Purio šventykloje

DIEVYBIŲ GARBINIMAS

Skulptūrinė Viešpaties inkarnacija – tai Dievo „nuženg-
tis“, suteikianti žmonėms galimybę Juo rūpintis. Dievybė –
tai dieviškasis svečias, todėl su Juo reikia atitinkamai elgtis.
Jai aukojami smilkalai, gėlės, ugnis, himnai, maistas – tai
suteikia džiaugsmo ne tik *bhaktams*, bet ir pačiai Dievybei.

Be to, per šiuos santykius
gimsta abipusiai meilės
jausmai tarp *bhaktų* ir Dievo.
„Garbinimas (vaišnavizmo
tradicijoje), – rašo Eck, – ... tai ne
jogų praktikuojamas juslių suvaržy-
mas... o greičiau juslių pažadinimo
ir sutelkimo į Dieviškąją esmę aktas.
Žengdamas per šventyklos slenktį

padeda *bhaktui* užmegsti glaudžius
santykius su Dievu. Todėl garbinimo
aktas gali sukelti giliausių emocijų
protūkj.“

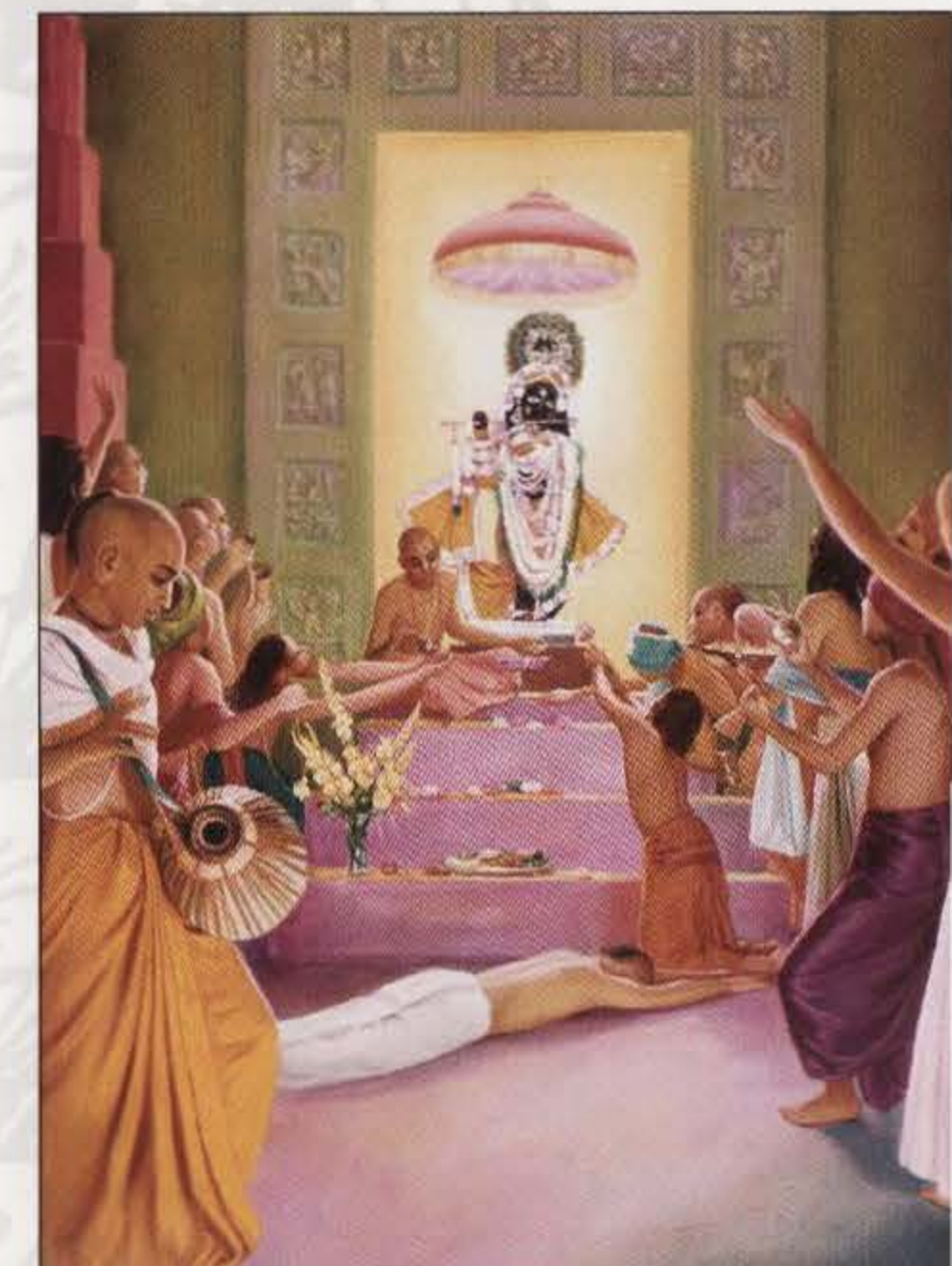
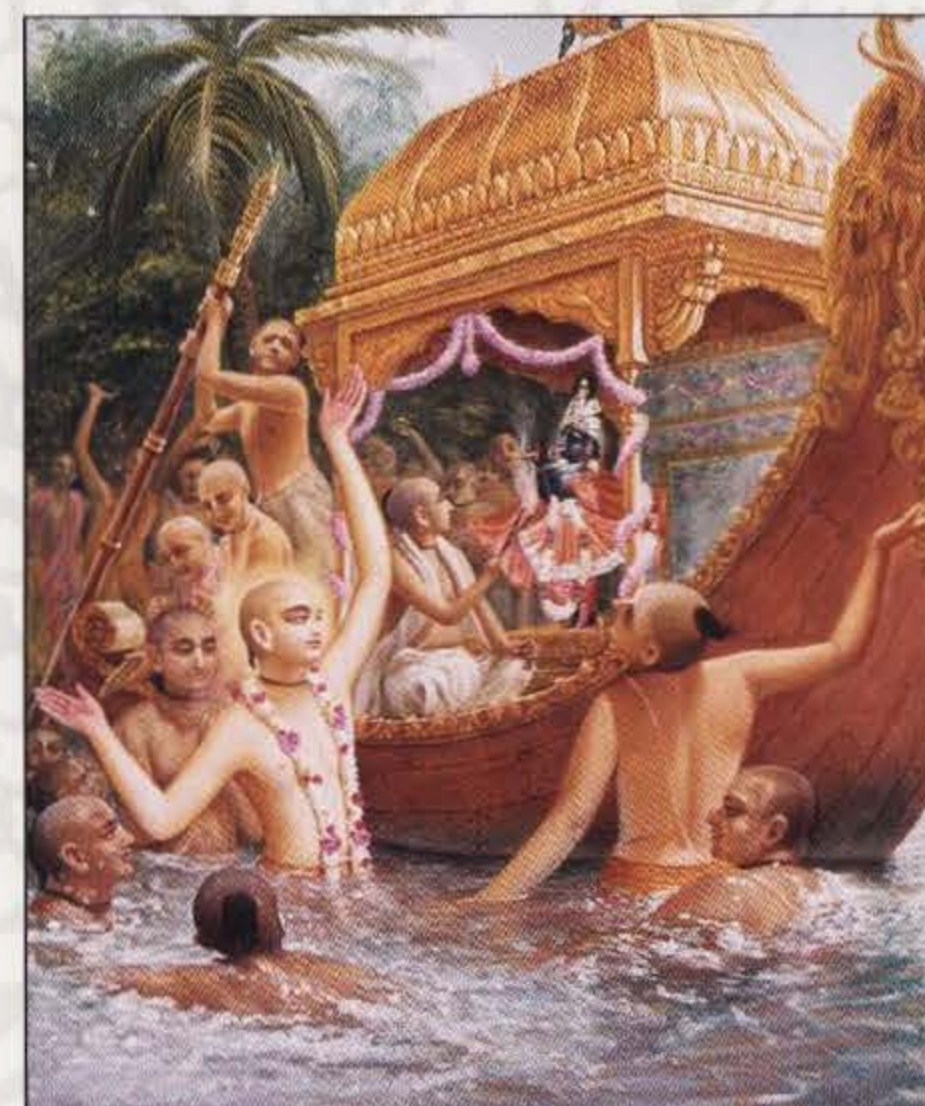
Galima sakyti, kad Viešpaties
sutikimas apsireikšti Dievybės
pavidalu yra aukščiausia Jo meilės
žmonijai išraiška. Apie tai gražiai yra
pasakęs didis ramanudžitų tradicijos
mokytojas Pilai Lokačarja:

bhaktas paskambina
virš galvos kyban-
čiu varpu. Visa
juslių energija
sukaupiama
į Dievą. Taigi
daršano metu
sutaurinama
ne tik regos
jyslė – į Dievą
sutelkiamos,
gal netgi dar
labiau, ir kitos
jyslės.“

„Atvaizdas, kurį
galima regėti, maudyti, puošti, liesti,
kuriam galima išreikšti pagarbą, –
toliau rašo Eck, – nėra kažkas, kas
stovi tarp *bhaktos* bei Viešpaties ir
pasisavina kas priklauso Viešpačiui.
Priešingai, kadangi tas atvaizdas yra
Aukščiausiojo Viešpaties forma, jis

„Nors Viešpats yra visiškai laisvas, Jis leidžiasi
supančiojamas, nors Jis yra nepriklausomas,
Jis tampa priklausomu nuo Jam tarnaujančio
bhaktos, ir tai yra didžiausia Jo malonė... Die-
vui apsireiškus kitais pavidalais žmogus yra
priklausomas nuo Jo. Bet štai pažvelk į Išvaros
(Krišnos), apsireiškusio murti pavidalu, auką
– Jis pats tampa *bhaktos* nuosavybe... *Bhaktas*
visur Jį nešiojasi, Jį vėduoja, maitina, su Juo žai-
džia – taip, Tasai Beribis tampa mažu ir ribotu,
kurį gali suprasti ir pamilti mažytė siela.“

KALBA

Indija garsėja kultūrų įvairove, joje kalbama daugybe kalbų ir dialektų. Šiandien Indijos konstitucijoje įteisinta aštuoniolika pagrindinių indų kalbų. Naujausio gyventojų surašymo duomenimis, šalyje yra 1 600 mažųjų kalbų ir dialektų. Vaisnavai svarbiausiomis laiko hindi, **bengalų**, **tamilų**, **orijų**, **kannados** ir **sanskrito** kalbas.

Undijos kalbos skirstomos į dvi stambias grupes: indoarijų kalbas (pvz., hindi), kuriomis kalbama Indijos šiaurėje, ir dravidų kalbas (pvz., tamilų, telugų, kannados), kurios dominuoja šalies pietuose. Manoma, kad daugybė indoeuropiečių kalbų (graikų, lotynų, romėnų, germanų, baltų, slavų, taip pat daugelis Irano ir Artimųjų Rytų kalbų) kilo būtent iš sanskrito, seniausios indoarijų kalbos. Sanskritas laikomas senąja

susiejančios juos su atitinkama tikrove taip pat, kaip ir vaizdinės formos; skirtumas tik tas, kad jie suvokiami ne regos, o klausos organais.“ Todėl sanskritas ir vadinamas Devanagari (*deva* – „Dievas“, *nagari* – „miestas“) – dvasinės sferos kalba.

SLAPTINGOJI INDIJOS DIDYBĖ

išminčių ir pranašų kalba. Pasak Pensilvanijos Franklino ir Maršalo koledžo religijos studijų profesoriaus Thomo J. Hopkinso, „sanskrito žodžiai nėra atsitiktiniai ženklai; tai garsinės objektų, veiksmų ir savybių formos,

Vyrauja nuomonė, kad sanskritas („nugludintas“, „jmantrus“, „ištobulintas“) yra viena seniausių pasaulio kalbų. Ji išgyveno kelis raidos etapus. Vedų (visų pirma, Rig Vedos) laikų kalba laikoma senąja sanskrito kalba. Vėliau, maždaug 500 m. prieš Kristų, gramatikui Paniniui susisteminus kalbą prasidėjo klasikinės sanskrito kalbos etapas. Dauguma Puranų ir epinių pasakojimų parašyti pagal Paninio gramatikos taisykles. Tačiau

	DEWANAGARI	BENGALI	ORIJA		DEWANAGARI	BENGALI	ORIJA
a	अ	অ	ଅ	ja	জ	জ	ଜ
ā	आ	আ	ଆ	jha	খ	খ	ଖ
kā	का	ক	କ	ña	গ	গ	ଘ
i	इ	ই	ଈ	ṭa	ঢ	ঢ	ଢ
ki	कि	কি	କି	ṭha	ঢ়	ঢ়	ଢ଼
ī	ई	ঈ	ଈ	ḍa	ড	ড	ଢ
kī	की	কী	କି	dha	ধ	ধ	ଢ
u	उ	উ	ଊ	ṇa	ণ	ণ	ଣ
ku	कु	কু	କୁ	ta	ত	ত	ଡ
ū	ऊ	ঊ	ଊ	tha	থ	থ	ঢ
kū	कू	কু	କୁ	da	দ	দ	ঢ
r	र	র	ଠ	dha	ঢ	ঢ	ঢ
kr	क	ক	କ	na	ন	ন	ନ
ē	ए	এ	ଌ	pa	প	প	ଫ
kē	के	কে	କେ	pha	ফ	ফ	ଫ
ai	ऐ	ঐ	ଐ	ba	ব	ব	ଭ
kai	कै	কৈ	କୈ	bha	भ	भ	ଭ
ō	ओ	ঔ	ଌ	ma	म	ମ	ମ
kō	को	কো	କୌ	ya	य	ୟ	ୟ
au	औ	ঔ	ଌ	ra	र	ର	ଠ
kau	कौ	কৌ	କୌ	la	ल	ଲ	ଠ
ka	क	ক	କ	va	व	ବ	ଭ
kha	ख	খ	ଖ	ḥa	ह	ହ	ଭ
ga	ग	গ	ଘ	ṣa	ष	ଷ	ଷ
gha	घ	ঘ	ଘ	sa	स	ସ	ସ
ña	ङ	ঙ	ଙ	ha	ह	ହ	ଭ
ca	च	চ	ଞ	ṛa	ऋ	ଠ	ଠ
cha	च	চ	ଞ				

net ir atsiradus daugybei regioninių dialektų išminčiai ir šventieji išsaugojo senąją sanskrito kalbą. Ilgainiui dauguma sanskritu parašytų Indijos šventraščių buvo išversti į regioninius dialektus – jie susilaukė daug platesnio skaitytojo dėmesio.

Pavyzdžiui, „Ramajana“ hindi kalba (dar vadinama „Ramčaritmanas“ (ne vertimas, o perpasakojimas)) labai populiari visoje Indijoje. Nemažiau indų mėgstami yra ir kiti Puranų bei epų vertimai į gudžarati, bengalų, hindi ir kitas kalbas.

Gaudijos vaisnavų raštuose dažniausiai vartojamos trys Pietų Azijos rašto sistemos: devanagari, bengalų ir orijų. Devanagari grafinių ženklų sistema naudojama ir hindi kalboje.

DRABUŽIAI

Indijoje, kaip ir visur, drabužis yra svarbus socialinės padėties rodiklis. Iš drabužio, kiekvienam regionui būdingos savitos jo stilistikos galima pasakyti, kas žmogus yra ir kokie jo įsitikinimai. Apskritai, tradicinis vyrų ir moterų rūbas – tai paprasčiausia medžiagos atraiža, kuria apsvyniojama dedant klostes ir ties juosmeniu jas užlenkiant. Rūbas graškčiai gula ant kūno ir atrodo labai elegantiškai. Vietoj kelnų (nors šiandien kelnės tampa vis populiareesnės) vyrai dėvi tradicinį *dhotį* – laisvai nuo juosmens krintantį audinį, ir *kurtą* – ilgus, laisvai krintančius marškinius. Pagal tai, kaip dėvimas *dhotis*, iš jo klosčių, galima pasakyti, ar vyras yra *sanjasis* (pasaulio atsižadėjęs atsiskyrėlis), *brahmačaris* (skaistybės įžadų besilaikantis mokinys) ar *grihasta* (šeimos žmogus).

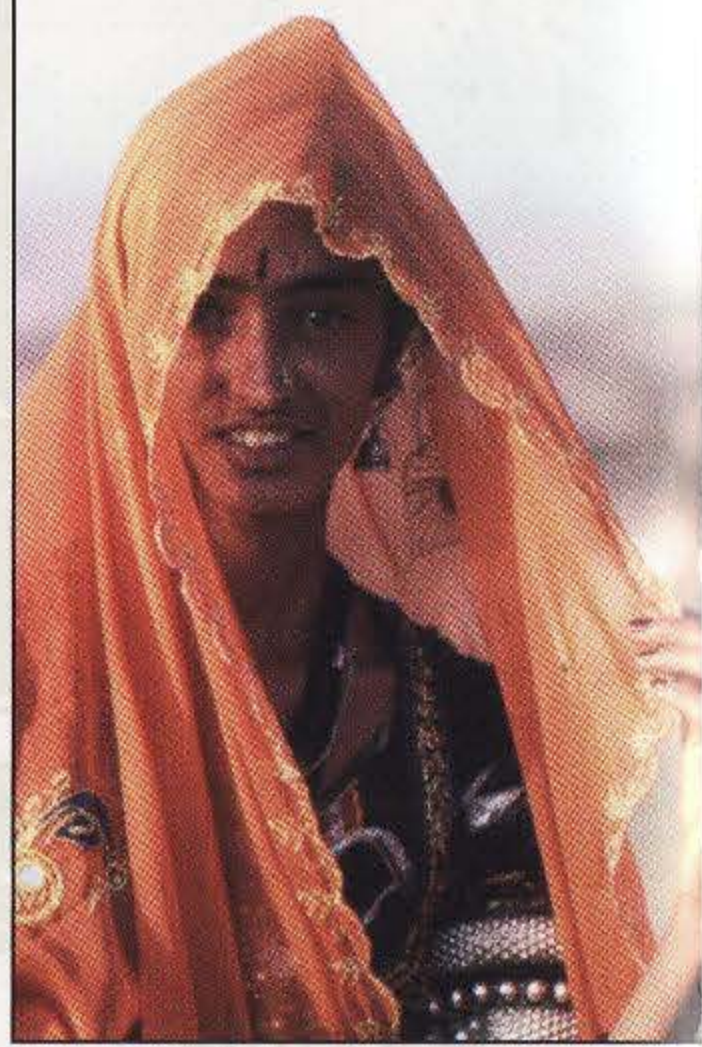
Saris (laisvai ir graškčiai ant kūno krintantis audinys) ir šiandien yra populiariausias moterų drabužis. Pagal tai, kaip moteris jį susisupa, galima spręsti, iš kokio krašto ji kilusi.

Drabužio spalva aiškiai byloja apie socialinę padėtį. *Sanjasiai* ir *brahmačariai* dėvi šafrano spalvos (simbolizuojančios atsižadėjimą) drabužius, o šeimos žmonės – baltus. Baltus *sarius* dėvi našlės, o ištekėjusios moterys dabinais ryškiais raštais išmargintu drabužiu.

Vaišnavai ant kaklo nešioja įvairiausias karolius – ne kaip papuošalą, o kaip religinio pasišventimo ženklą.

Trys *tulasi* medžio karoliukų juostelės ant kaklo byloja, kad žmogus tapo išventintu mokiniu. Religinį pasišventimą rodo ir šukuosena bei ženklai ant kūno. Vaišnavai vienuoliai paprastai skuta galvą ir palieka tik sruogelę pakaušyje. Tuo jie skiriasi nuo plikai besiskutančių budistų ir Šankaros pasekėjų.

Plaukų sklastymas pasako, ar moteris yra prostitutė, ar garbinga moteris. Svarbus socialinės padėties ženklas vaišnavų kultūroje yra ir ženklai ant kaktos. Ištekėjusi moteris kaktos viduryje piešiasi arba klijuoja *bindi* – raudoną tašką. Šiandien įvairiaspalviais *bindi* puošiasi

Tilakos stiliai (viršuje)
Tradiciniai drabužiai (dešinėje)

daug merginų ir netekėjusių moterų, tačiau jie neturi jokios religinės prasmės ir nėra jų socialinės padėties ženklas.

Tilakos – šventu moliu arba *čandana* (sandalmedžio pasta) ant kūno piešiami ženklai parodo, kokiai *sampradajai* (dvasinei sekai) žmogus priklauso. Šivos garbintojai ant kaktos piešia *tripundrą* (tris horizontalias linijas), o vaišnavai – *urdhwapundrą* (dvi vertikalias linijas, dažnai užsibaigiančias lapelio formos simboliu nosies viršuje (žr. iliustraciją).

„Skanda Puranoje“ pasakyta, kad „U“ raidės *urdhwapundros* ženklas (vertikalios apačioje susijungiančios linijos) simbolizuoja Krišnos pėdos įspaudą, o trikampio formos simbolis apačioje – tai tulasi lapelis, visada gulintis prie Krišnos pėdų. Be to, „Padma Puranoje“ sakoma, kad „U“ ženkle plotas tarp vertikalių linijų turi likti tuščias, nes tai Višnu buveinės vieta (ją ribojančios linijos yra Brahma ir Šiva). Kadangi tilakos centras laikomas Višnu buveine, kai kurių *sampradajų* sėkėjai jame pažymi mažytį raudoną taškelį *bindu*, kuris simbolizuoja Šri – deivę.

Tilaka kaktoje, žinoma, labiausiai krenta į akis, bet vaišnavai taip pat piešia *tilakas* ant viso kūno, trylikoje energetinių centrų, tuo metu progiesmiu tardami Viešpaties vardus. Tokia meditacija padeda suvokti, kad kūnas yra Višnu šventykla ir turi būti Visnu tarnystės priemonė.

PAGRINDINĖ
FORMA

GOPAL
BHATTA
TILAKA

RAMANUDŽA
(THENKALAI)
TILAKA

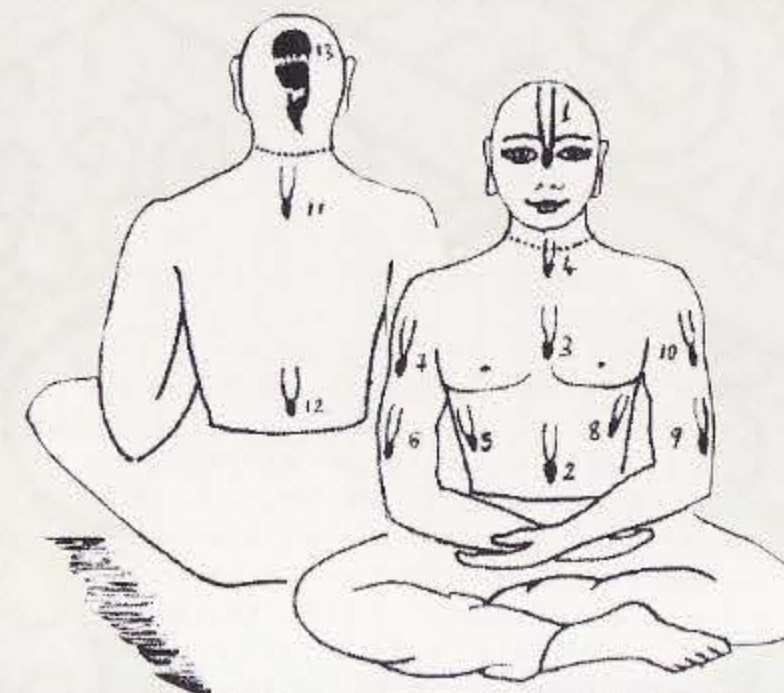
RAMANUDŽA
(VADAKALAI)
TILAKA

MADHVA
TILAKA

TILAKŲ MANTROS

Viešpaties vardai, progiesmiu tariami piešiant ant kūno tilakas

1 Om kešavaja namaha	8 Om vamanaja namaha
2 Om narajanaja namaha	9 Om šridharaja namaha
3 Om madhavaja namaha	10 Om hrišikešaja namaha
4 Om govindaja namaha	11 Om padmanabhaja namaha
5 Om višnave namaha	12 Om damodaraja namaha
6 Om madhusudanaja namaha	13 Om vasudevaja namaha
7 Om trivikramaja namaha	

ŠVENTOSIOS KARVĖS

Indijos religinėje tradicijoje karvėms rodoma ypatinga pagarba: „ Sakau tiems, kurie tai žino: **neskriauskite karvės**, nes taip elgdamiesi darote didžiulę žalą žemei ir visai žmonijai.“ – *Rig Veda* 8.101.15

Nors Indijoje karvės labai gerbiamos, šventyklose jos negarbinimos kaip deivės. Karvė gerbiama kaip viena iš septynių žmogaus motinų, nes ji maitina mus savo pienu kaip tikra mama. Pats Gandis reiškė didžiausią pagarbą šioms būtybėms: „Mano supratimu, karvė įkūnija visą žemiau žmogaus egzistuojantį pasaulį; ji padeda žmogui suvokti, kad jis yra gamtos dalis... Globoti karves, vadinasi, globoti visas Dievo sukurtas būtybes.“

Iš pieno žmogus gamina varškę ir *ghi* (lydytą sviestą), jis taip pat naudoja karvės šlapimą bei mėšlą. Manoma, kad šie penki produktai (*panča-gavja*) turi apvalančiąją galią. Karvės labai svarbios Indijos ekonomikai. Jų mėšlas yra puiki ir pigi trąša. Laikomas požeminėse cisternose mėšlas išskiria metano dujas, kurios naudojamas patalpoms šildyti ir maistui gaminti. Karvės mėšlas yra puiki valymo ir vertinga dezin-

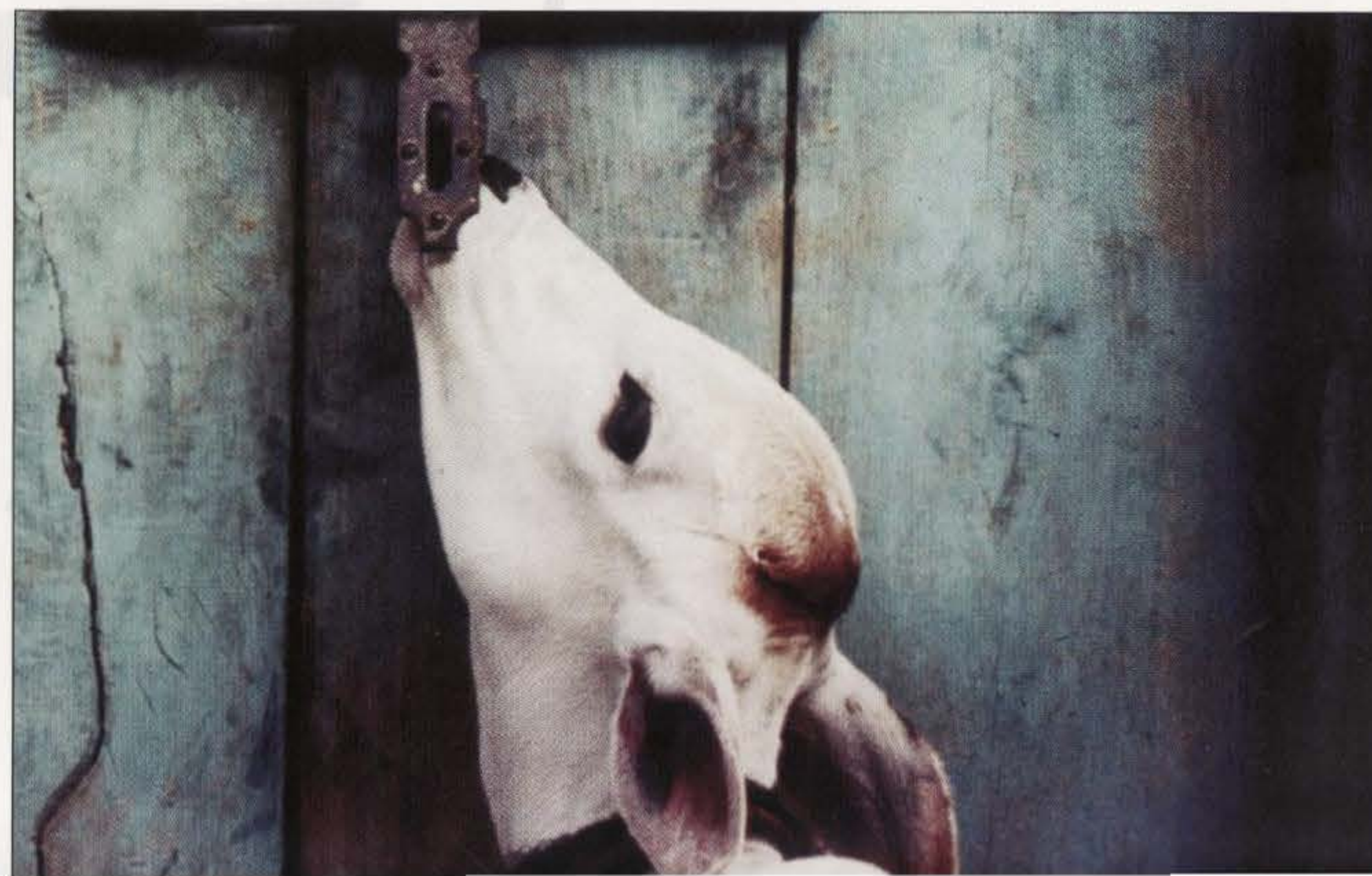
fekcijos priemonė, naudojama kompresams.

Tradicija sako, kad Viešpats Krišna karves labai brangina. Krišna dažnai vadinamas *Gopalu* ir *Govinda* (*go* – „karvė“, *pal* – „piemenukas, ganytojas“, *vinda* – „teikiantis džiaugsmą julsėms“), vardais, kurie kalba apie Jo švelnius jausmus karvėms. Jau patys Krišnos gimtinės *Bradžos* („ganykla“) ir dvasinės Jo buveinės *Golokos* („karvių karalystė“) vardai byloja apie glaudžius ryšius su šiomis raguotomis būtybėmis. Apie Viešpaties meilę joms rašoma visuose Vedų raštuose. Todėl nenuostabu, kad Vedose postuluojamas *ahimsos* principas – smurto nenaudojimas visų gyvųjų būtybių atžvilgiu – ir ypatingai raginama globoti karves.

Vedų žinyne „Nighantu“ šis šventas gyvūnas vadinamas devyniais vardais. Trys iš jų kaip tik ir reiškia, kad jų negalima žudyti: *aghnja* („tas, kurį draudžiama žudyti“), *ahi* („nežudomas“) ir *aditi*

(„neskerdžiamas“). Apie karvės vardus rašoma epiniame pasakojime „Mahabharata“ ir daroma išvada: „Karvė yra *aghnja*, o tai reiškia, kad jos nevalia žudyti. Kaipgi jas galima skersti? Kas nužudė karvę ar bulių, tas be abejonės padarė siaubingą nusikaltimą.“ („Šanti-parva“ 262.47)

VEGETARIZMAS

Pakanka prabėgomis susipažinti su Indijos tradicine religine literatūra ir tampa aišku, kad vegetarizmas Indijoje buvo **labai paplitęs** visais laikais. „Manu samhitoje“ (5.49), Vedų **elgesio taisyklių** rinkinyje, sakoma: „Te žmogus susimąsto, iš kur atsiranda mėsos valgiai, kaip žiauriai jis elgiasi, laikydamas galvijus surakintus grandinėmis, o paskui juos skersdamas, ir visiškai susilaiko nuo mėsos.“ Tame pačiame veikale (6.12) pasakyta, kad valgantysis mėsą netiesiogiai dalyvauja žudymo akte ir neišvengiamai patenka į karmos pinkles (*bandha*).

Mahabharatoje“ didysis karžy-

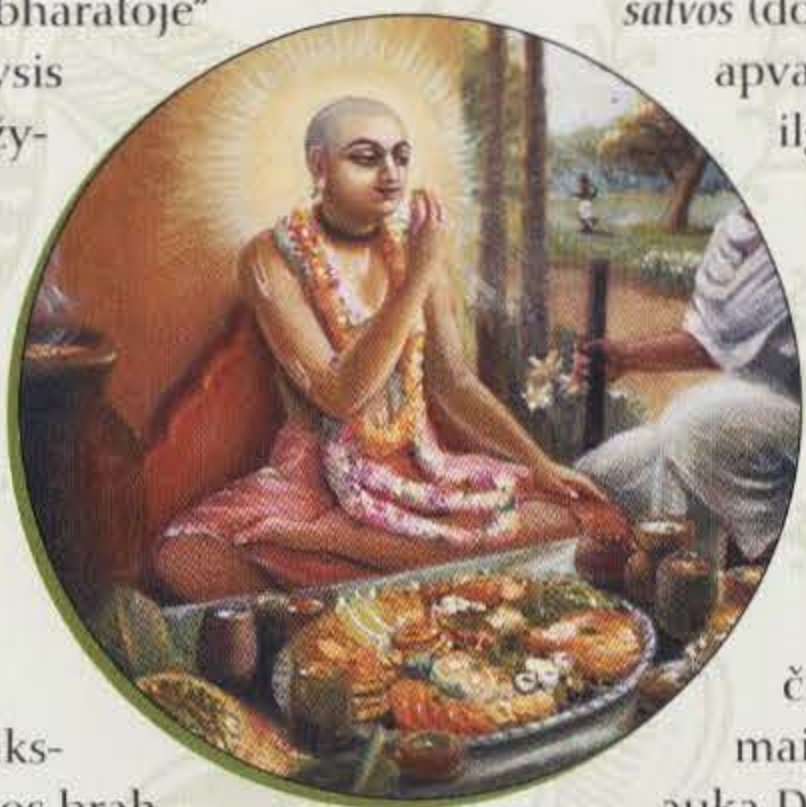
gys Bhišma sako vyriausiajam iš penkių brolių Pandavų Judhišthirai, kad gyvūnų mėsa yra tarsi mūsų pačių vaikų kūnas; mėsos valgymas yra pasibjaurėtinasis veiksmas. Senovės Indijos brahmanai švarą laikė dieviška savybe, tačiau valgyti „suterštą“ maistą, sakoma „Mahabharatoje“, yra ne tokia baisi nuodėmė, kaip valgyti mėsą.

„Mahabharata“ pratęsia mintį ir teigia, kad mėsos valgymas, siejamas su tamsiosios būties *gunomis*, yra neišmanymo bei ligų priežastis, o sveika vegetarinė mityba, siejama su

satvos (dorybės) *guna*, padeda apvalyti sąmonę ir lemia ilgaamžiškumą.

Vedų šventraščiai nepasitenkina vien išvadomis apie tai, kad žmogus neturi žudyti ir vegetarinės mitybos privalumų aptarimu. Šventraščiuose teigiama, kad maistą reikia nešti kaip auką Dievui: „...Viską, ką

darai, valgai, aukoji, dalini – kad ir kokio asketiško žygio imiesi, – atlik tai kaip auką Man“ („Bhagavad-gita“ 9.27). Tačiau tai dar nereiškia, kad Krišnai galima aukoti bet ką. „Gitoje“ aiškiai nurodyta kas aukotina Viešpačiui: „...Jei kas su meile ir atsidavimu paaukos man lapelį, gėlę, vaisių, ar vandens, Aš priimsiu jo auką“ („Bhagavad-gita“ 9.26).

Kiti Vedų šventraščiai taip pat patvirtina, kad žmogui skirta valgyti vaisius, daržoves, grūdus, riešutus ir pieno produktus. „Gitos“ sekėjai nevalgo mėsos, žuvies, paukštienos ir kiaušinių, kadangi tam nepritaria nei šventraščiai, nei Vedų pranašų knygos.

Toliau „Bhagavad-gitoje“ teigiama, kad žmogus, pagal šventraščių nurodymus su meile aukojantis maistą Viešpačiui, yra atleidžiamas nuo nuodėmių ir jam nebereikia gimti šiame materialiaame pasaulyje: „Viešpaties *bhaktams* atleidžiamos visos nuodėmės, nes jie valgo Viešpačiui aukotą maistą. Tačiau tie, kurie gamina maistą pataikaudami savo jusrėms, minta nuodėme“ („Bhagavad-gita“ 3.13). Pašventintas maistas nuo Viešpaties stalo vadinas *prasadam* („Viešpaties malone“).

Daugumoje Indijos šventyklų pašventintas vegetarinis maistas (*prasadam*) kasdien nemokamai dalinamas tūkstančiams į šventovę plūstančių žmonių, nes jis teikia dvasinę naudą. Vienas garsiausių vedų išminčių Narada Munis stoji į dvasinį kelią būtent todėl, kad vaikystėje valgė Viešpačiui aukotą maistą.

Šiandien yra nemažai Vedų filosofija ir religija besiremiančių judėjimų, tačiau Tarptautinis Krišnos sąmonės judėjimas (ISKCON'as) išsiskiria tuo, kad skatina vegetarizmą ir dalina *prasadam*. Visose ISKCON'o šventyklose bei restoranuose svečiams siūlomas tik *prasadam* – pašventintas vegetarinis maistas.

MINTYS APIE VEGETARIZMĄ

„Mano nuomone, vegetarinė mityba vien savo fiziniu poveikiu žmogaus būdai padarytų labai teigiamą poveikį visai žmonijai.“
– Albertas Einšteinas

„Kol žmogus nesiliaus žudęs gyvūnų, tol liesis ir žmonių kraujas. Kas sėja žudynių ir skausmo sėklas, tas nepatirs džiaugsmo ir laimės.“
– Pitagoras

„Kai žmogus medžioja tigrą, mes sakome, kad tai sportas; kai tigras medžioja žmogų, mes sakome, kad tai nuožmaus grobuonies žvėriškumas.“
– Georgas Bernardas Shaw

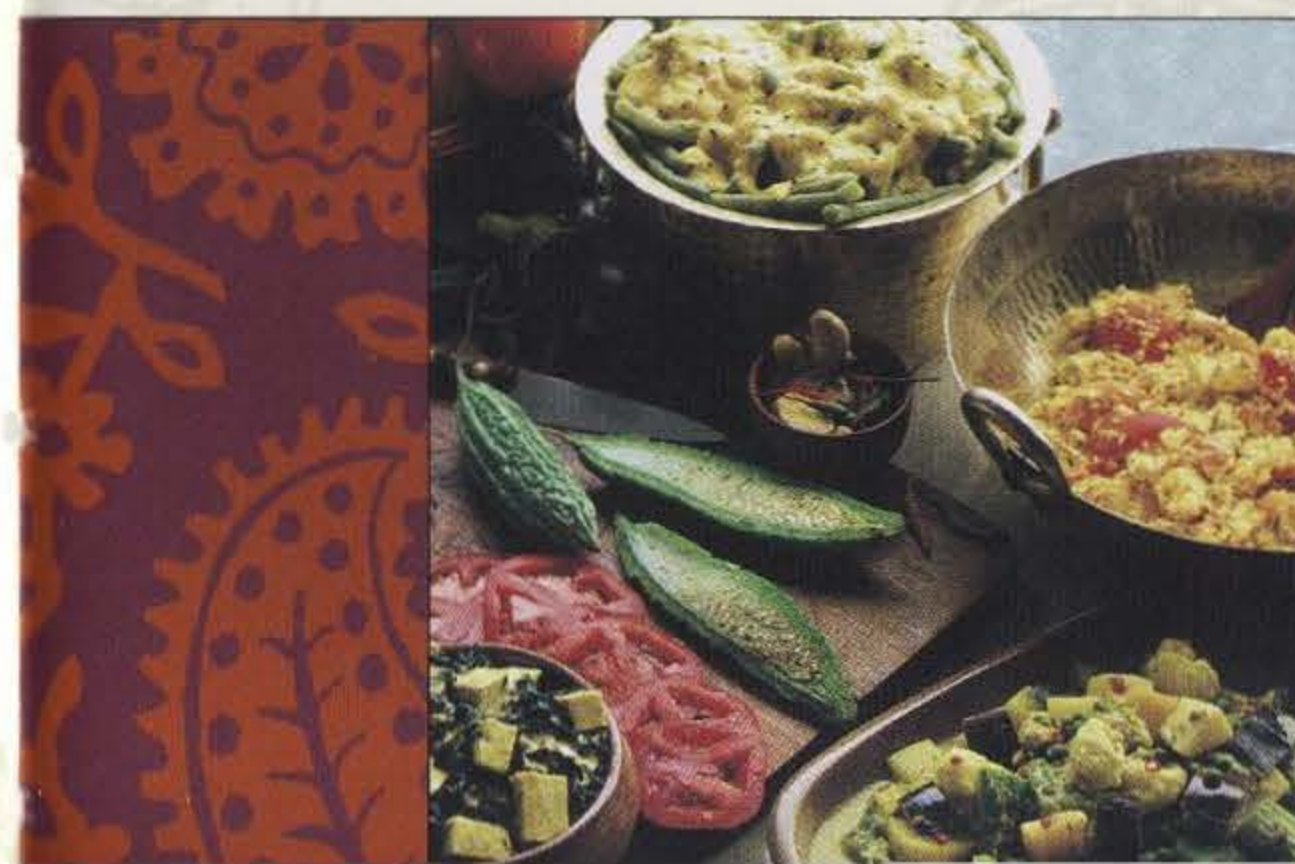
„Ganykloje padvėsusi karvė ar avis vadinama dvėseliena, tačiau tas pats išdarinėtasis gyvulys ant mėsininko prekystalio jau tampa maistu.“
– J. H. Kelloggas

„Mėsos valgymas sunaikina širdyje užuojautos sėklą.“
– Mahāparinirvana Sutra (Budistų šventraštis)

„Ir nužudytų gyvulių mėsa jo kūne taps jo paties kapaduobe. Nes iš tiesų sakau jums, tas, kuris žudo, žudo patsai save, ir tas, kuris valgo nužudytų gyvūnų mėsą, valgo mirtį.“
– Eseno taikos evangelija

„Kiekvienas nepagarbos gyvybei aktas, kiekvienas veiksma, kuriuo gyvybė paniekinama, nuvertinama ir niokojama, yra žingsnis į mirties glėbį. Tokį pasirinkimą žmogus daro kiekvieną minutę. Šiandien neteisingo pasirinkimo pasekmės kaip niekada akivaizdžios ir jų nebeišvengsi. Niekur kitur Biblijoje taip primygtinai neįspėjama: „Daviau jums gyvenimą ir mirtį, palaiminimą ir praikimą. Rinkitės gyvenimą, tada ir jums bei jūsų vaikams bus leista gyventi.“
– Erichas Frommas

„Tautos kilnumas ir moralė matuojami pagal žmonių elgesį su gyvūnais.“
– Mahatma Gandhis

Šventės

Indija dažnai vadinama šalimi, kurioje „per dvylika mėnesių vyksta trylika religinių švenčių.“ Vaišnavų šventė, kad ir kokia linksma būtų, su dainomis, šokiais, didžiulėmis puotomis, margaspalvėmis šventinėmis vėliavomis bei girliandomis, sudėtingais ritualais, spektakliais ir ryškioomis spalvomis išpuoštais drambliais, visų pirma yra dvasinis aktas.

Vaišnavizmo tradicija tokia turtinga, kad progą šventei galima rasti kasdien. Pagal mastą šventės gali būti įvairios: nuo *mahotsavos* („festivalio“) iki paprasto susijimo namuose. Antai į Kumbha-melos šventę, didžiausio masto dvasinę šventę pasaulyje, susirenka milijonai asketų ir piligrimų, o, tarkim, *annaprasanos* apeigose (kai pusės metų vaikui pirmą kartą duodama kramtomo maisto) paprastai dalyvauja tik tėvai.

Kiekviena šventė turi daugybę prasmų ir priemonių sutvirtinti jos dalyvių tikėjimą. Žmonės patys rengia šventes ar dalyvauja jose, norėdami dvasiškai apsivalyti, gauti išminčių palaiminimų, išgirsti religinių pamokymų ir maloniai pasiilsėti nuo kasdienybės. Šventės švenčiamos pagal vaišnavų kalendorių, skaičiuojant dienas pagal mėnulio, o ne saulės fazes. Todėl laiką skaičiuojantiems pagal Grigaliaus kalendorių atrodo, kad kiekvienais metais šventės švenčiamos skirtingu laiku. Toliau glaustai

aptarsime svarbesnes šventes.

Maghos (sausio-vasario) mėnesį vyksta Magha Mela – vaišnaviška Kumbha Mela. Prieš pat prasidedant *phalgunos* (vasario-kovo) mėnesiui visoje Indijoje švenčiama Maha Šivaratri – viena didžiausių švenčių kontinente. Nors tai nėra vaišnavizmo tradicijos šventė, norėdami pagerbti Šivą kaip didį Krišnos *bhaktą*, joje dalyvauja daugybė vaišnavų.

Pagal indiškąjį kalendorių *phalgunos* mėnesiui tenka dvi šventės: Gaura Purnima (Šri Čaitanjos Mahaprabhu apsireiškimo diena) ir Holi (pavasario sutikimo šventė). Per Holi šėlsmo apimti žmonės barsto ir laisto vienas kitą įvairiausių spalvų dažais. Tokiu būdu jie prisimena vieną iš dieviškų Krišnos *lilų* su *gopėmis*.

Čaitros (kovo-balandžio)

mėnesį Žemės planetoje apsireiškė Viešpats Ramačandra. Per šventę skaitomi pasakojimai apie Ramą ir visoje Indijoje vyksta Sitos ir Ramos žygius inscenizuojantys spektakliai.

Baigiantis balandžiui ir prasidedant gegužei vaišnavai rengiasi Nrisimhadevos – grėsmingos Viešpaties inkarnacijos pusiau žmogaus, pusiau liūto pavidalu – šventei. Taigi *vaišakhos* (balandžio-gegužės) mėnesį nekantriai laukiama Nrisimha-Čaturdašio, kurio metu pasakojamos istorijos ir rodomi spektakliai apie šventą berniuką Prahladą ir jo atsidavimą Nrisimhai.

Džještchos (gegužės-birželio) mėnesį svarbiausia šventė yra Budos Purnima, Budos gimimo, nušvitimo ir nirvanos pasiekimo paminėjimas. Vaišnavai laiko Budą Višnu inkarnacija, taigi jie irgi dalyvauja šioje šventėje.

Ashadhos (birželio-liepos) mėnesį Puryje rengiama garsioji Ratha-jatra. Tai šventinis paradas, šiandien Tarptautinės Krišnos sąmonės bendrijos pastangomis

švenčiamas daugelyje pasaulio miestų.

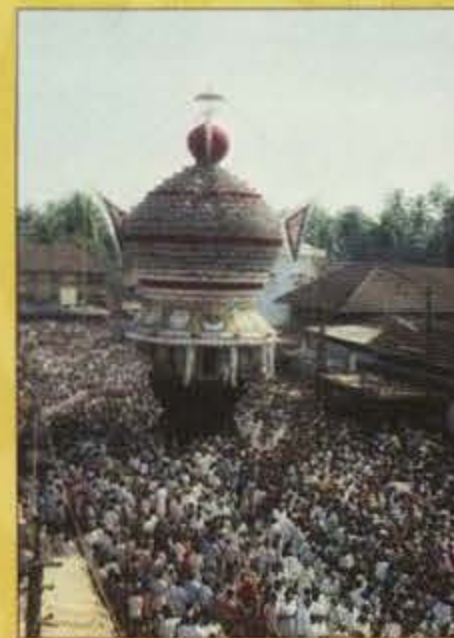
Karštąjį *šravanos* (liepos-rugpjūčio) mėnesį ateina Naga Pančami šventė – vyresniojo Krišnos brolio Balaramos gimtadienis. Jis garbinamas Šešos, milžiniškos gyvatės, ant kurios žiedų ilsisi Višnu, pavidalu.

Bhadros (rugpjūčio-rugsėjo) mėnesį minimas Krišnos Džanmaštamis (Krišnos nužengimas į žemę). Šis mėnuo taip pat garsus dėl Radhaštamio – dieviškosios Krišnos sutuoktinės Radhos gimtadienio. Dar viena svarbi šventė šį mėnesį – Ganeš Čaturthi, Dievo Ganešo dramblio galva apsireiškimas.

Atėjus *ašvino* (rugsėjo-spalio) mėnesiui rengiamasi šventei, susijusiai su Durgos Pudža, ir daugybei iškilmų, skirtų paminėti „Ramajanos“ piktadario Ravanos žūtį. *Ašvinas* moko mus, kad visada laimi gėris, todėl Indijos gatvėse per iškilmes deginamos milžiniškos tirono Ravanos iškamšos.

Visą *kartiko* (spalio-lapkričio) mėnesį vyksta vaišnavų *mahotsava*, kurios metu švenčiama ir šviesos šventė Divali. Maždaug šiuo metu švenčiama ir Govardhana Pudža – šventė Krišnos viršenybei prieš kitus dievus pažymėti.

Čia tepaminėta maža dalis niekada nesibaigiančių švenčių, kurių šventimas yra *vaišnavadharma*.

MATERIALIOS GAMTOS GUNOS

Trijų materialios gamtos *gunų* samprata yra neatsiejama vaišnavizmo pasaulėvaizdžio dalis. Pagal šią sampratą materialiajai būčiai priskiriamos trys savybės: *satva* (kilnumas, dorybė), *radžas* (valios pastangos, aistra, audringumas) ir *tamas* (inercija, neišmanymas).

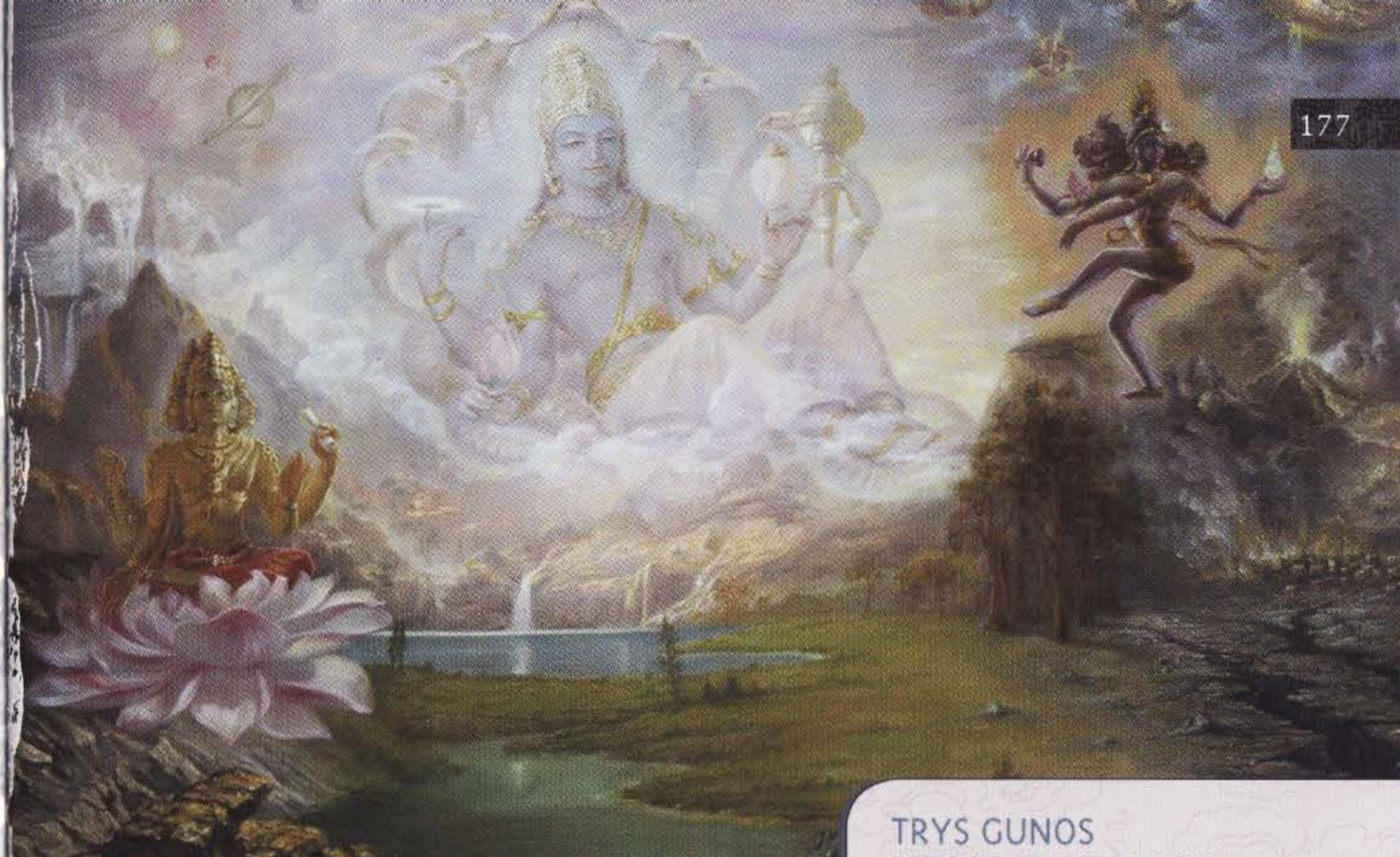
Žodis „savybė“ yra laisvas sanskrito žodžio *guna* vertimas. *Guna* reiškia „gija“ ar „virvė“ ir implikuoja, kad dorybė, aistra bei neišmanymas – tai virvės, supančiojusios gyvasias būtybes materialiajame pasaulyje. Šios pamatinės savybės yra visko, ką matome, girdime, lytime, jaučiame skonio receptoriais ir užuodžiame, pagrindas. Visas materialus pasaulis suverptas iš įvairiausių šių trijų savybių derinių; *gunos* kaip susimaišiusios pagrindinės spalvos (raudona, mėlyna ir geltona) sukuria pačius įvairiausius spalvinius derinius.

Satva siejama su dorybėmis ir tokiomis savybėmis kaip išmintis, džiaugsmas ir altruizmas; *radžas* – su ambicingumu, gobšumu, frustracija; *tamas* – su tinginyte, vangumu, iliuzija. Varnašramos sistemoje *brahmanai* siejami su dorybės *guna*, *kšatrijai* – su aistros *guna*, *vaišijai* – su sumišusiomis aistros ir neišmanymo *gunomis*, o *šudros* – su neišmanymo *guna*. Paprastai *satvos guna* apibūdinama kaip suteikianti aiškumą ar skleidžianti ramybę, *radžaso guna* – kaip paklaidinanti ar skatinanti aktyvumą, o *tamaso* – temdanti ar

sudaranti kliūtis. Pagal vaišnavizmo tradiciją *gunas* valdo trys pagrindiniai Dievai: pasaulių sergėtojas Aukščiausiasis Viešpats Višnu yra *satvos gunos* valdovas, pusdievių kūrėjas Brahma valdo aistros *guna*, o naikintojo vaidmenį atliekantis Šiva kontroliuoja neišmanymo *guna*.

Kiekvieno žmogaus gyvenime dominuoja kuri nors viena *guna*, sąlygojanti jo elgseną. Supratę, kokios *gunos* mus valdo ir kaip jos veikia mūsų sąmonę, galime pasiekti dvasios pusiausvyrą ir laimę. Ir vis dėlto žmogus turėtų stengtis išsivaduoti iš šių *gunų*, netgi iš dorybės *gunos* įtakos. Nors dorybės *guna* įkūnija kilniausias savybes, jos yra materialios ir, pasak indologo A.L.Bashamo, gali tapti „vienintele kilnios dvasios silpnybe, kuri neleidžia sielai atsiriboti nuo išminties bei džiaugsmo ir panirti į Dievo sąmonę.“

Pirmasis tekstas, kuriame sistemingai analizuojamos *gunos*, yra „Bhagavad-gita“. Iš 700 „Bhagavad-gitos“ posmų *gunų* klausimui skiriama net šimtas posmų. Pasak „Gitos“, Dievas, kaip *gunų* kūrėjas, iškilęs aukščiau jų (7.13), tačiau paprasta siela yra priversta paklusti

TRYS GUNOS KITOSE TRADICIJOSE

Kitos tradicijos taip pat analizuoja tris veiklos būdus ir atitinkamus asmenybės tipus. Antai Platonas kalba apie protinę, impulsyvią ir geidulingą sielą. Protinę sielą jis vadina intelektualų, mąslų individą; impulsyvią sielą – kovingą ir labai aktyvų individą; o geidulingą sielą – egocentrišką pagyrūną. Platonas pripažįsta, kad tas pats asmuo gali turėti visų asmenybės tipų savybių, tačiau vienas jų neišvengiamai, kaip ir materialios gamtos *gunos*, dominuoja.

Kai kurios šiandieninės psichologijos mokyklos skiria tris somatinius, arba kūno, tipus: ektomorfišką (liesą), mezomorfišką (raumeningą) ir endomorfišką (storą). Jie siejami su atitinkamais psichiniais polinkiais: cerebrotonija (polinkis į protinę veiklą), somatotonija (fizinį pajėgumą) ir viscerotonija (skrandis ir širdis). Indijos religijotyryninkas ir Wiskonsino-Stevens Point universiteto filosofijos profesorius A. L. Hermanas nurodo, kad nors ir negalima kalbėti apie visišką taksonomijos ir materialių *gunų* atitikimą, tarp jų yra pakankamai panašumų, kad tyrinėjimai būtų tęsiami toliau. Reikia pasakyti, pripažįsta A. L. Hermanas, kad „Gitoje“ pateikiama viena išsamiausių psichologinių individo ir jo iš anksto nulemtu santykiu su materialiu pasauliu analizių.

jų diktatui (14.5). Keturioliktame „Gitos“ skyriuje pateikiamas išsamus *gunų* aprašymas ir pabrėžiama, kaip svarbu norinčiajam išsivaduoti iš jų pančių suprasti *gunų* veikimą. Septynioliktame skyriuje kalbama apie tai, kokią poveikį *gunos* daro atliekant garbinimo apeigas ar askezę ir atnašaujant aukas, kokią įtaką daro maisto pasirinkimui ir netgi dovanų teikimui. Iš esmės „Gitoje“ analizuojama, kaip veikia trys materialios gamtos *gunos*, ir ji padeda suprasti, koku būdu *gunos* lemia skirtingus asmenybės tipus.

AJURVEDA

Ajurveda („mokslas apie gyvenimą“) – tai **senovinė** natūraliosios medicinos sistema. Anksčiau už kinų medicinos sistemą atsiradusio Ajurvedos mokslo pagrindai (Atharva Veda) buvo užrašyti maždaug prieš penkis tūkstančius metų. Ajurvedos mokslas išsamiai paaikškina įmantriausius gydymo metodus. Sakoma, kad jį į žemę atnešęs Višnu įsikūnijimas Dhanvantaris.

Prieš du tūkstančius penkis šimtus metų Ajurvedos mokslą susistemino išminčiai Čaraka ir Sušruta, vadinami medicinos ir tradicinių gydymo būdų tėvais įkūrėjais. Sušruta – ajurvedinės chirurgijos pradininkas atlikdavo sudėtingas ir labai subtilias chirurgines procedūras, pavyzdžiui cezario pjūvį, kataraktos pašalinimo ir smegenų operacijas.

Čarakos ir Sušrutos darbai – „Čaraka-samhita“ ir „Sušruta-samhita“ – išlikę iki šių dienų. Šios išsamia informaciją pateikiančios medicinos knygos yra labai vertingos, nes jų autoriai – senieji Vedų laikų gydytojai – buvo mistikai, rišiai, per meditaciją, vidinės jėžvalgos būdu puikiai suprato, kaip veikia žmogaus organizmas. Šiandien naujaisi medicinos mokslo atradimai patvirtina šių jėžvalgų teisingumą (pavyzdžiui, Vedų tekstai labai smulkiai aprašo embriono vystymąsi įsčiose ir kaip jis pakinta kiekvieną mėnesį).

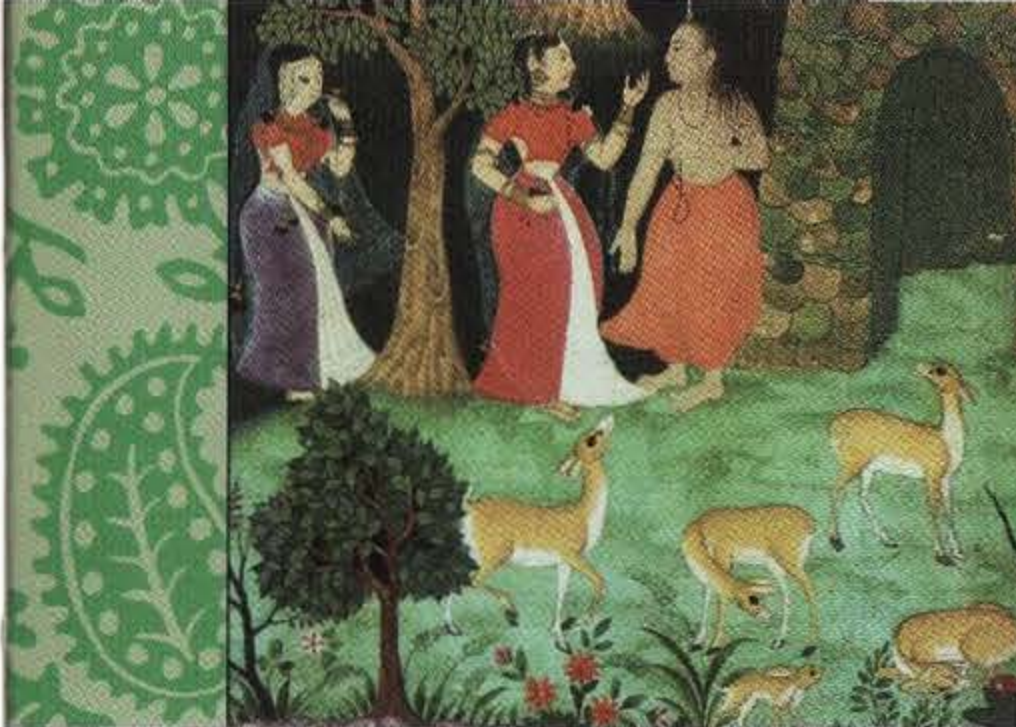
Ajurvedoje pateikiama nepaprastai daug informacijos iš įvairių sričių – nuo pediatrijos, akušerijos, vidaus ligų, ginekologijos ir otolaringolo-

gijos iki anesteziologijos, galūnių protezavimo ir chirurgijos.

Ajurveda aiškina žmogaus psichologinę ir fizinę būseną, remdamasi trijų *došų* („medžiagų apykaitos komponentai“) principu: *vata* (oras, vėjas), *pitta* (ugnis, tulžis) ir *kapa* (žemė, gleivės). Organizmo konstitucija lemia vienos iš trijų *došų* dominavimą. Negalavimai, sako Ajurveda, kyla dėl šių trijų vitalinių medžiagų apykaitos komponentų pusiausvyros sutrikimo.

Pasak Ajurvedos, atkūrus tinkamą *došų* pusiausvyrą, galima labai pagerinti sveikatą. *Došų* pusiausvyrą pasiekama, darant labai indivi-

dualizuotus pakeitimus mityboje, kasdienėje veikloje, aplinkoje ir mintyse, gerinant švaros įpročius. Maisto ir žolių vartojimas gydomaisiais tikslais labai svarbi Ajurvedos mokslo dalis; kaip ir ką vartoti, kiekvienam asmeniui skiriama individualiai, priklausomai nuo jo organizmo, ar konstitucijos.

Deja, per ilgus šimtmečius, kai Indiją alino svetimtųjų viešpatavimas ir drąskė vidiniai konfliktai, Ajurvedos mokslas labai sunyko. Tačiau šiandien į Ajurvedą atsigręžė tiek holistinio, tiek alopatinio gydymo mokyklos. Šiandien Ajurveda studijuojama šimtuose Indijos universitetų. Amerikoje įkurta chirurgų mokykla „Sušrutos draugija“ yra puikus įrodymas, kad Ajurveda pripažįstama visame pasaulyje.

Viršuje: Mohini pavidalu apsireiškęs Višnu dalina nektarą, išvaduojantį nuo visų ligų, senatvės ir mirties. Dešinėje: Višnu įsikūnijimas ir Ajurvedos pradininkas Dhanvantaris.

Ajurveda – tai holistinė medicina taikanti gydymą natūraliomis vaistažolėmis ir holistiniais vaistais

Vedų ASTROLOGIJA

Astrologija Indijoje pripažįstama kaip mokslas nuo neatmenamų laikų. Be pagrindinių raštų korpuso, prie Vedų priskiriamos ir šešios angos – papildomi skyriai. Vienas jų yra Džjotiš – astronomija ir astrologija.

Džjotiš („šviesulys“) aprašo planetas, žvaigždes bei kitus dangaus kūnus. Ankstyvieji Indijos astronomai dangų buvo suskirstę į dvylika rašių (žvaigždynų). Kiekvienam žvaigždynui buvo duotas to objekto, į kurį jis panašus, vardas. Pavyzdžiui, pirmasis ženklas, kuris yra avino formos, buvo pavadintas Meša (avinu). Vakarietiškame žvaigždyne Meša yra Avinas. Rišabhą (jautį) vakarietiškame horoskope atitinka Taurus, Simhą (liūtą) – Liūtas. Koks žvaigždynas pateka dangaus skliaute, kai gimsta žmogus, tame ženkle, sakoma, jis ir yra gimęs.

Vedų astrologija dalinama į penkias stambias dalis: džataka (gimimo horoskopai), prašna (horarinė astrologija), varšaphala (pranašystės iš įvairių ženklų), muhurta (elekcinė astrologija) ir jatra (pasaulietinė). Kiekvienai jų būdingi saviti duomenų aiškinimo metodai.

Tradicija pasakoja, kad vienas šviesuolis išminčius vardu Bhrigu Munis parašęs veikalą „Bhrigusaṃhitā“, kuriame galima rasti visų tuo metu gyvenusių gyvųjų būtybių

ir visų ateityje gimsiančių būtybių horoskopus.

Metodai, kuriais naudojasi Vedų astrologija iš esmės skiriasi nuo vakarietiškosios, nors šiokių tokių panašumų tarp jų vis dėlto esama. Tiek viena, tiek kita mokykla turi savų pranašumų. Vakarietiška astrologija tiksliau nusako asmenybės tipą ir detaliau apibūdina charakterį, o Vedų astrologija tiksliau išpranašauja ateities įvykius ir aplinkybes.

Sakoma, gerai išmanantis savo amatą Vedų astrologas mato žmogaus karma (praeities veiksmus) ir tai, kas jo laukia ateityje. Tačiau čia reikėtų paminėti du svarbius dalykus: pirma, šiandien praktiškai nėra tokių Vedų astrologų (šis mokslas reikalauja intuityvios išminties, be to, jį reikia studijuoti daugelį metų); antra, paprastai vaišnavai naudojami astrologiniais aiškinimais kaip papildoma informacija prie Vedų raštų. Astrologijos mokslas yra pagalbinė priemonė, o ne galutinis žinių šaltinis. Vaišnavų įsitikinimu, viskas yra Krišnos valdžioje. Krišna gerbia kiekvienos gyvosios būtybės laisvą valią, todėl jos likimas gali keistis.

Vedų dieybės valdo skirtingas planetas: Budh (Merkurijų), Sukra (Venerą), Čandra (Mėnulį), Mangal (Marsą), Surja (Saulę), Guru (Jupiterį), Sane (Saturną), Kethu (Pietinį mėnulio orbitos mazgą), Rahu (Šiaurinį mėnulio orbitos mazgą).

ASTROLOGIJOS PRAKTINIS PRITAIKYMAS

Muhurta („tinkamas laikas tam tikram veiksmui pradėti“) yra labai svarbi Vedų astrologijos dalis. Astrologijos informacija labai svarbi planuojant vedybas bei vaikų gimimą, taip pat rengiantis pradėti verslą. Šiandien Benareso Hindu Universitete veikia Džjotiš fakultetas, kuris kasmet sudaro ir publikuoja astrologinį kalendorių. Jame numatomos tikslios šventų dienų datos ir laikas, palankus vienai ar kitai veiklai.

GAJATRI MANTRA

Sakralinė Gajatri mantra ištikus tūkstantmečius kartojama šventų Indijos upių pakrantėse. Įsivaizduokite Indijos šventąjį, po savimi sukryžiusį kojas tradicinėje lotoso pozoje ir išmeigusį žvilgsnį į nepaliaujama srove plūstančią Gangą, – taip prie jos sėdi nesuskaičiuojama daugybė brahmanų kartų. Jo pirštas apvyniotas šventąja Gajatri virvele (*upavita*) ir jis tylomis kalba sakralines maldas, kurias girdi tik jis pats ir Viešpats. Jis kartoja Brahma-Gajatri mantrą, žinomą kiekvienam brahmanui ir vaišnavui.

Gajatri mantra yra slapta. Ją savo mokiniui į dešinę ausį pakuzda dvasinis mokytojas, nes, pasak šventraščių, gauta kitu būdu ji yra neveiksminga. Dėl šios priežasties ji knygoje ir nepateikiama. Šia mantra pagerbiama saulė, ji kartojama triskart per dieną: saulei tekant, jai patekėjus ir leidžiantis. Vaišnavizmo tradicijoje saulė atstovauja Dievui, nes ji, kaip ir Dievas, apšviečia visą pasaulį.

Gaudijos vaišnavai kartoja kelias Gajatri mantras. Be Brahma-gajatri jie kalba dar dvi maldas, skirtas guru, dvi maldas Čaitanjai Mahaprabhu ir dvi – Krišnai. Nors

vaišnavai visas septynias mantras laiko Gajatri mantromis, formaliai ne visos skirtingos Gajatri mantrų kategorijai. Gajatri mantra būtinai turi žodžius *vidmahe* (metodas), *dhimahi* (kelias) ir *pračodajat* (tikslas). Įdomus tas faktas, kad šie Gajatri mantras žodžiai sutampa su pagrindinėmis „Šrimad-Bhagavatam“ (svarbiausio vaišnavų šventraščių) temomis: *sambandha* (*vidmahe*), *abhidheja* (*dhimahi*) ir *prajodžana* (*pračodajat*). Taigi Gajatri mantra ir „Šrimad-Bhagavatam“ turi tą pačią prasmę ir tą patį tikslą – abi tiesia kelią į išsivadavimą.

Keturios iš septynių vaišnavų kartojamų Gajatri mantrų, yra tikros Gajatri. Kitos trys yra ne mažiau svarbios: viena jų – tai įžanginė malda guru, kita – įžanginė malda, skirta

Čaitanjai Mahaprabhu, o trečioji – Gopal-mantra laikoma pačia svarbiausia Gaudijos vaišnavų sampradajoje, nes joje aiškiai konstatuojama, kad *gopės* – tai aukščiausio lygio *bhaktės* ir kad jų meilė Krišnai yra neprilygstama. Gili meditacija į šias mantras nuskaidrina sąmonę ir perkelia *bhaktą* į grynosios dorybės lygmenį ir tada jis gali dar labiau pasinerti į maha-mantros: Harė Krišna, Harė Krišna, Krišna Krišna, Harė Harė / Harė Rama, Harė Rama, Rama Rama, Harė Harė – kartojimo praktiką.

„Iš Vedų mantrų esu skiemuo om.“

– Viešpats Krišna
„Bhagavad-gita“, 7.8

Anot Upanišadų, *om* yra garsinė Aukščiausiojo apraiška. *om* yra impersonalusis Brahmanas garso pavidalu. Nors daugelis sako, kad garsas *om* (*a-u-m*) neišverčiamas į kitą kalbą, jis sudarytas iš pirmos *a* bei paskutinės *u* balsės ir paskutinės priebalsės *m* sanskrito abėcėlėje, taigi jis laikomas „tobulu žodžiu“, kuriame glūdi „visa tiesa, kurią galima perteikti žodžiais.“ Be to, sakoma, kad garsas *a* simbolizuoja budriąją sąmonę, garsas *u* – sapnuojančią sąmonę, *om* – gilų miegą. Taigi *a-u-m* yra visuminės sąmonės simbolis.

Indijos dvasinėje tradicijoje *a-u-m* laikomas *pranava* (*omkara*), arba mistiniu skiemeniu, ir turi aiškias vaišnaviškas konotacijas: raidė *a* (*a-kara*) – tai Krišna, bepradė pradžia ir energijos šaltinis; raidė *u* (*u-kara*) – tai Radharani, Viešpaties dvasinė palaimos energija, dieviškosios energijos išikūnijimas; ir *m* (*ma-kara*) – tai visos gyvosios būtybės (*dživos*), kurios pagal prigimtį turi skirti savo energiją Viešpaties tarnystei. Taigi vaišnavai laiko garsą *om* dvasinės energijos substancija ir būties visybe.

Kartodamas Gajatri mantrą, pavaizduotą kairėje personifikuota Gajatri-devi pavidalu, Viešpats Brahma įgijo galių materialaus pasaulio visatoms kurti.

GARSAS

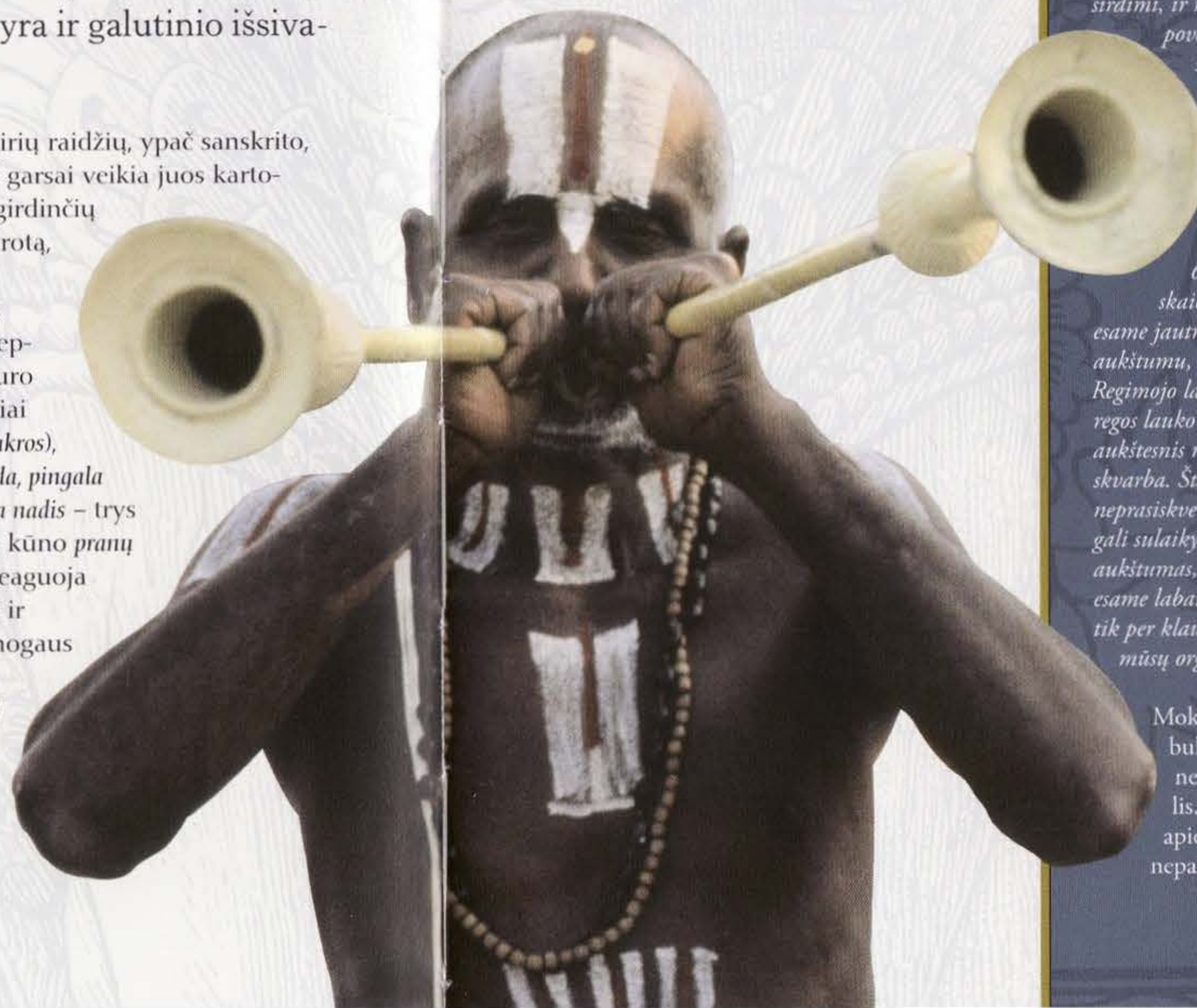

Kai kurios Vedų šventraščių dalys yra tarsi vadovėliai, kuriuose išdėstytas mokslas apie garsą ir jo **dvasinę instrumentinę naudą**. Ši mintis atsikartoja ir kitose kultūrose. Tokių skirtingų šalių, kaip Egiptas ir Airija, metraščiuose sakoma, kad dvasiniai autoritetai žmonijos labai pasitelkė dar visatos užuomazgoje egzistavusius **garsus**. Kaip ir Biblija, kurioje teigiama, kad „pradžioje buvo žodis“ (Jonas 1:1), vaišnavų šventraščiai tvirtina, kad visas materialus kosmosas radosi iš garso: „Iš Jo šnibždesio radosi visata“ („Brihad-aranjaka Upanišada“ 1.2.4). „Vedanta-sutros“ priduria, kad garsas yra ir galutinio išsivaidavimo šaltinis (*anavrittih śabdat*).

Pirminis garsas vadinamas *śabda brahmanu* – „Dievas žodžio pavidalu“. Labai panaši ir *nada brahmano* sąvoka – „Dievas garso pavidalu“. Sanskrito kalbos žodis *nada*, reiškiantis garsą, savo reikšme yra labai artimas žodžiui *nadi*, reiškiančiam sąmonės srautą – sąvokai, kuri vartojama dar Rig Vedoje, seniausioje iš visų Vedų. Taigi apie santykį tarp garso ir sąmonės jau seniausiai buvo rašoma senuosiuose Indijos šventraščiuose. Vedų raštai apibūdina garsą kaip svarbiausią priemonę aukštesniajai dvasinei sąmonei įgyti.

Mantros, t.y. dvasiniai garsai, skirtos prasiskverbti per juslinį, protinį ir intelektualinį būties lygmenis (žemesnius sąmonės sluoksnius), kad išgrynintų sąmonę ir leistų patirti dvasinį nušvitimą. Pastebėta,

kad iš įvairių raidžių, ypač sanskrito, sudaromi garsai veikia juos kartojančių ir girdinčių žmonių protą, intelektą ir klausos nervus. Sep-tyni stuburo energetiniai centrai (*čakros*), taip pat *ida*, *pingala* ir *sušumna nadi* – trys subtiliojo kūno *pranų* kanalai, reaguoja į mantras ir iškelia žmogaus sąmonę į aukštesnį lygmenį.

GARSŲ PASAULIS, KURIO NEGIRDIME

Paskendęs įvairiausių garsų gaudesyje šio amžiaus žmogus iš tiesų jau nieko nebegirdi. Tiesą sakant, žmogus negali girdėti tam tikros visų garsų spektro dalies. Būdamas nepaprastai jautrus garsų bangoms nuo 1 000 iki 4 000 hercų per sekundę žmogus visiškai negirdi garsų, aukštesnių nei 20 000 hercų per sekundę. Šunys ir katės girdi garsus iki 60 000 hercų per sekundę, o pelės, šikšnosparniai, banginiai ir delfinai skleidžia ir girdi garsus virš 100 000 hercų per sekundę. Nors mes girdime toli gražu ne visus dažnius, vis dėlto mūsų klausa yra tobulesnė už regą. Ši teorija detaliau plėtojama Katharine Le Mee knygoje „Giesmė“:

„Klausos organas... potyrių prasme sujungtas su širdimi, ir muzika bei garsai daro mums didžiausią poveikį. Vaizdai mūsų neįaudina taip stipriai, kaip garsai. Tai galima paaiškinti, remiantis tuo faktu, kad mūsų regos lauko spektrą sudaro kiek mažiau nei viena oktava – nuo infraraudonųjų iki ultravioletinių spindulių, o klausos diapazoną sudaro kone aštuonios oktavos, maždaug nuo 60 iki 16 000 hercų (garso pasikartojimų skaičiaus per sekundę) diapazonas. Mes esame jautrūs garso dažniui, kurį vadiname tono aukštumu, ir šviesos dažniui, kurį vadiname spalva. Regimojo lauko dažniai yra žymiai aukštesni negu regos lauko (maždaug 1010), o kaip žinoma, kuo aukštesnis medžiagos dažnis, tuo mažesnė jos skvarba. Štai pavyzdžiui, saulės spinduliai visiškai neprasiskverbia per kartono lakštą, tačiau garsą gali sulaukyti tik stora siena. Kuo žemesnis tono aukštumas, tuo didesnė medžiagos skvarba. Mes esame labai jautrūs garsui, ir garsas veikia mus ne tik per klausą, bet ir per odą. Garsas veikia visus mūsų organus.“

Mokslas įrodė, kad žmogaus jausmų netobulos ir ribotos, ir kad egzistuoja žmogui nesuvokiamas jutiminių potyrių pasaulis. Vaišnavų šventraščiai taip pat kalba apie šiuos žmogaus trūkumus ir apibūdina nepaprastą dvasinio garso savybes.

ŠVENTOJO VARDO KARTOJIMAS

(Krišna sako:)

„Aš esu ne dvasinėje karalystėje

ir ne jogų širdyse;

Aš esu ten, o Narada,

Kur gieda Mano *bhaktai!*“ – „Padma Purana“

Vaišnavų tekstuose pateikiama tokia analogija: sušukus ar pašaukus vardu galima prikelti įmigusį žmogų, taip lygiai ir ištarus Dievo vardą galima pakelti gyvąją būtybę iš sąlygotos būties, iš materialus snaudulio.

Iš tikrųjų didžiausios pasaulio religijos sutaria, kad žmogus patiria nušvitimą ir išsivaduoja iš sąlygotos būties būtent giedodamas Dievo vardą.

Muhamedas sakė: „Šlovinkite savo Viešpaties vardą kiek išgalėdami“ (Koranas 87.2). Šventasis Paulius sakė: „Kiekvienas, kuris šaukiasi Viešpaties vardo, bus išgelbėtas“ (Laiškas romiečiams 10.13). Buda skelbia: „Kiekvienas, kuris nuoširdžiai šauksis mano vardo, po mirties ateis pas Mane, ir Aš jį pasiimsiu į rojų“ (Amidos Budos įžadai 18). Karalius Dovydas moko: „Garbinkite šventąjį Viešpaties vardą nuo saulės patekėjimo iki laidos“ (Psalmės 113.3). Vaišnavų šventraščiuose nuolat kartojama: „Kartokite

šventąjį vardą, kartokite šventąjį vardą, kartokite šventąjį Viešpaties vardą. Šiame nesantaikos ir veidmainystės amžiuje nėra kito kelio, nėra kito kelio, nėra kito kelio įgyti dvasinį nušvitimą“ („Brihan-naradija Purana“ 3.8.126).

Visoje vaišnavų literatūroje šlovinimas šventojo vardo kartojimas:

„Pašlovinti tie, kurie taria Tavo šventąjį vardą! Jie verti pagarbos net jei yra gimę žemos kilmės šunėdų šeimose. Jei jie pradėjo kartoti šventąjį vardą, vadinasi, atliko daugybę asketiškų žygių bei Vedų aukojimų

ir tapo tikrais arijais. Jei jie kartoja Tavo šventąjį vardą, vadinasi, jie maudėsi šventose upėse, studijavo Vedas ir atliko visas jiems skirtas pareigas“ („Šrimad-Bhagavatam“ 3.33.7).

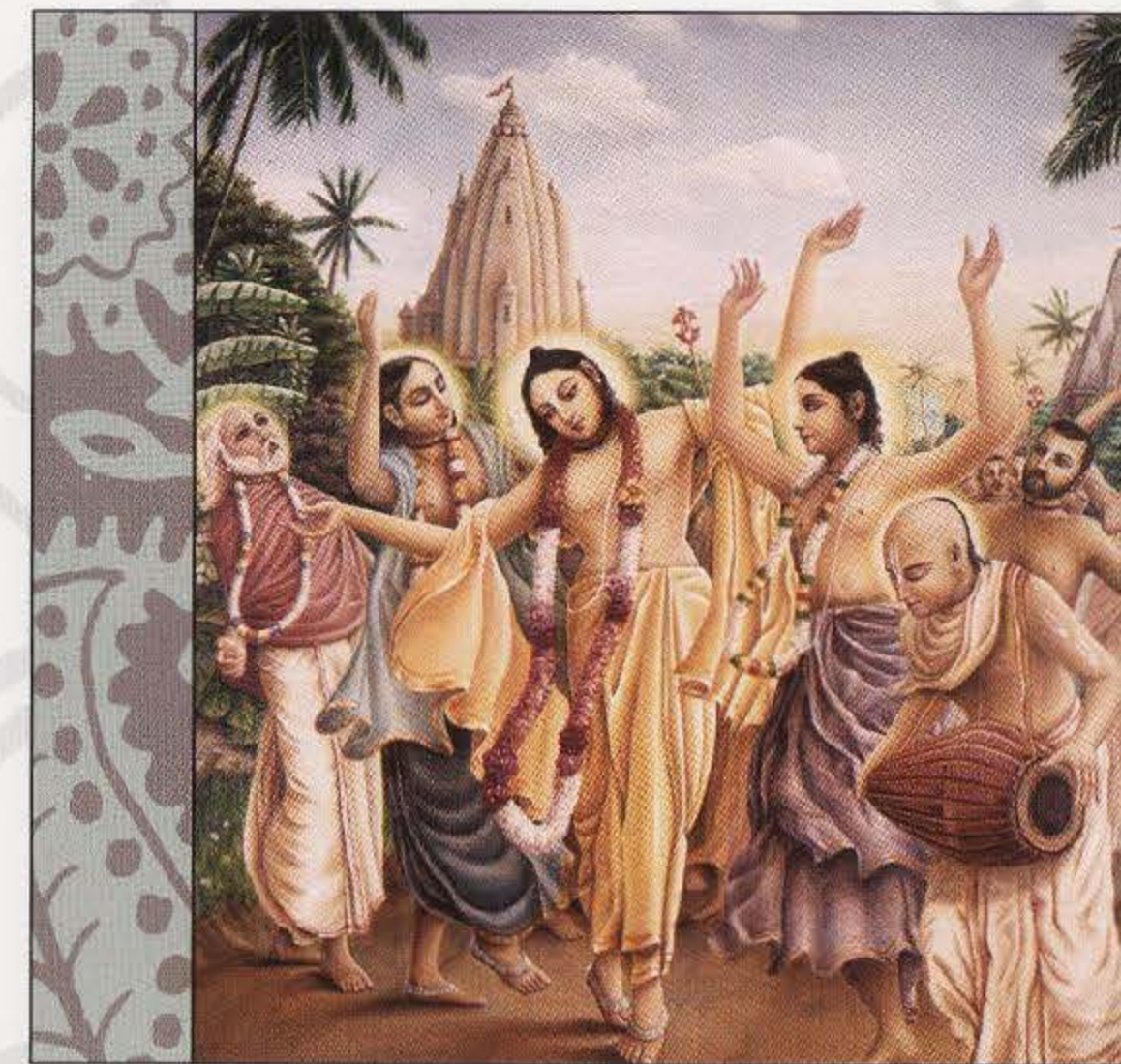
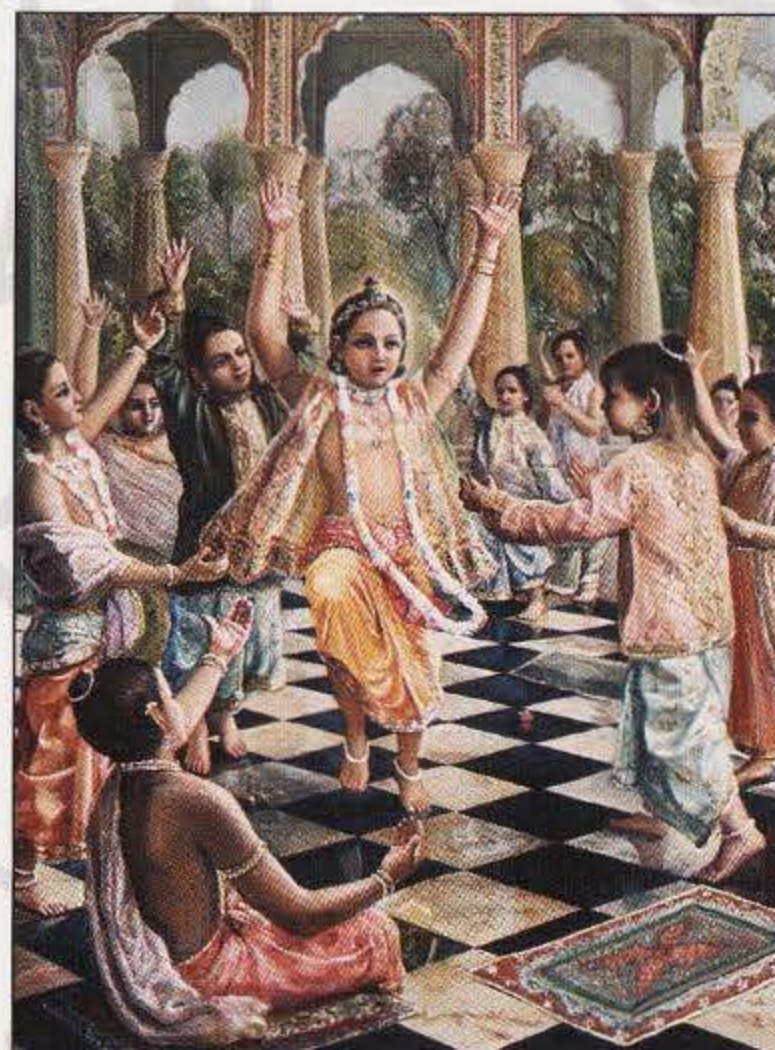
„Šventasis Viešpaties vardas teikia dvasinę palaimą ir dovanoja visus palaiminimus, nes jis yra patsai Krišna – džiaugsmo šaltinis. Krišnos vardas absoliutus; jis yra visų dvasinių santykių esminė forma.

Jis nematerialus ir toks pat galingas, kaip Patsai Krišna. Šis vardas neturi nė menkiausių materialiosios būties požymių, nes yra tapatus Krišnai“ („Padma Purana“ 3.21).

Kadangi vaišnavų tekstuose labai akcentuojamas šventojo Dievo vardo giedojimas, *bhaktai* šiai praktikai, kaip svarbiausiam pasiaukojimo tarnystės metodui, skiria didžiausią dėmesį. Todėl *džapa* (tylus mantros kalbėjimas), *kirtanas* (garsus mantros kartojimas) ir *sankirtana* (kongregacinis mantros giedojimas) neatsiejami nuo gilios meditacijos ir stiprių išgyvenimų. Kai *bhaktas* išmoksta kartoti mantrą labai susikaupęs, jam atsiveria absoliuti Dievo esmė, jis ima suvokti, kad *nami* („įvardintasis“) nesiskiria nuo *nama* („vardo“). Aiškus suvokimas, kad Krišna ir Jo vardas absoliutūs, ir yra vaišnavizmo misticizmo esmė. Šis suvokimas atveria kelią į meilę Dievui.

Jeilio universiteto profesorius emeritas Norvinas Heinas, stebėjęs entuziastingą Gaudijos vaišnavų *kirtaną*, aprašo jį savo knygoje labiausiai išryškindamas emocinį elementą:

„Pirmiausia mantros eilutę gieda kirtano vedantysis, po to ją atkartoja visi kirtano dalyviai. Posmą sugiedojus keletą kartų kirtano vedantysis paspartina tempą. Kai tempas, rodos, pasiekia aukščiausią tašką, visi dalyviai sutartinai jau rėkte išrėkia posmo eilutes tuo pačiu metu mušdami delnais labai aiškų ir tikslų ritmą. Giedotojai ima siūbuoti į šonus ir leidžiasi pagaunami impulsyvios šokio bangos. Veidai liepsnoja. Suintensyvėja ir į varpelių garsus panašus mažųjų vario lėkštelių skambesys – jis kiaurai perveria unisonu gaudžiančius balsus. Kirtanas gnaužia kvapą, jis tuoj tuoj pasieks crescendo. Ir štai – kulminacija: akys žėri, burnos pražiotos, minia nusirita susijaudinimo virpulyse. Negalėjai nepajusti Galios, negalėjai nepajusti Buvimo!“

Postabos

1. Norvin Hein, 1976. „Caitanya's Ecstasies and the Theology of the Name,“ in *Hinduism: New Essays in the History of Religions*, 22–23. Leiden: E.J.Brill

হরে কৃষ্ণ হরে কৃষ্ণ কৃষ্ণ কৃষ্ণ হরে হরে
হরে রাম হরে রাম রাম রাম হরে হরে

Maha mantra

Pasak šventraščių, Harė Krišna maha-mantra, arba „didžoji išsivadavimo giesmė“, yra galingiausia mantra, nes joje slypi visų kitų mantrų galia.

Vedų šventraščiai šiame amžiuje primygtinai rekomenduoja giedoti mantrą *Harė Krišna, Harė Krišna, Krišna Krišna, Harė Harė/Harė Rama, Harė Rama, Rama Rama, Harė Harė*. Šią mintį patvirtinančių teiginių galima rasti „Brahmanda Puranoje“, „Kali-santarana Upani-šadoje“ bei kituose Vedų raštuose ir vėlesniais laikais parašytuose veikaluose.

na – dvasinę palaimą. Veiksmazodį *kriš* susjungus su afiksų *na* sudaromas žodis *krišna*, kuris reiškia „absoliutus asmuo, kuris, turėdamas patraukliausias savybes, suteikia dvasinį malonumą“. Pasigilinus į semantinę sanskrito kalbos analizę, pamatysime, kad *na* reiškia Viešpaties sugebėjimą sustabdyti amžinai besisukantį gimimo ir mirties ratą, o *kriš* yra *satthartos* (būties visybės) sinonimas. Taigi Krišna dar reiškia „Viešpats, kuris įkūnija visą būtį ir kuris padeda gyvajai būtybei įveikti amžinas gimimo ir mirties kančias“.

Rama nurodo tiek į Balaramą, tiek į Viešpatį Ramačandrą – garsiąją Viešpaties inkarnaciją, apie kurią jau buvo pasakota šioje knygoje. Sakoma, kad *Rama* dar reiškia ir Radha-Ramana-Ramą, o tai vienas Krišnos vardų („Tas, kuris teikia malonumą Šrimati Radharani“).

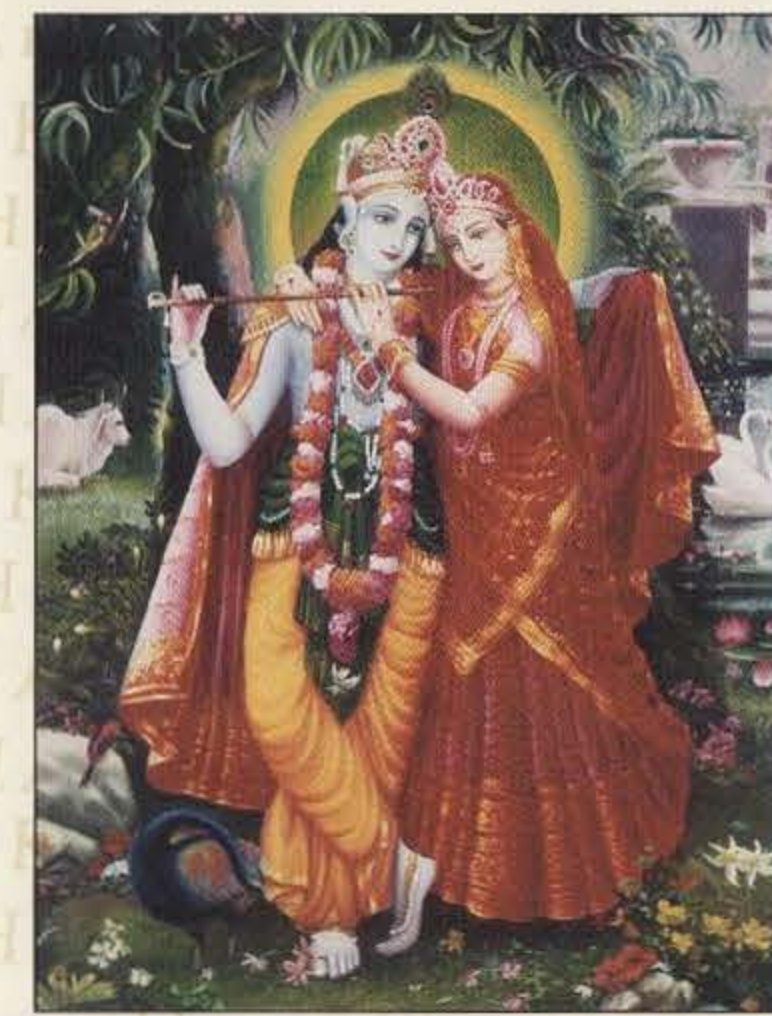
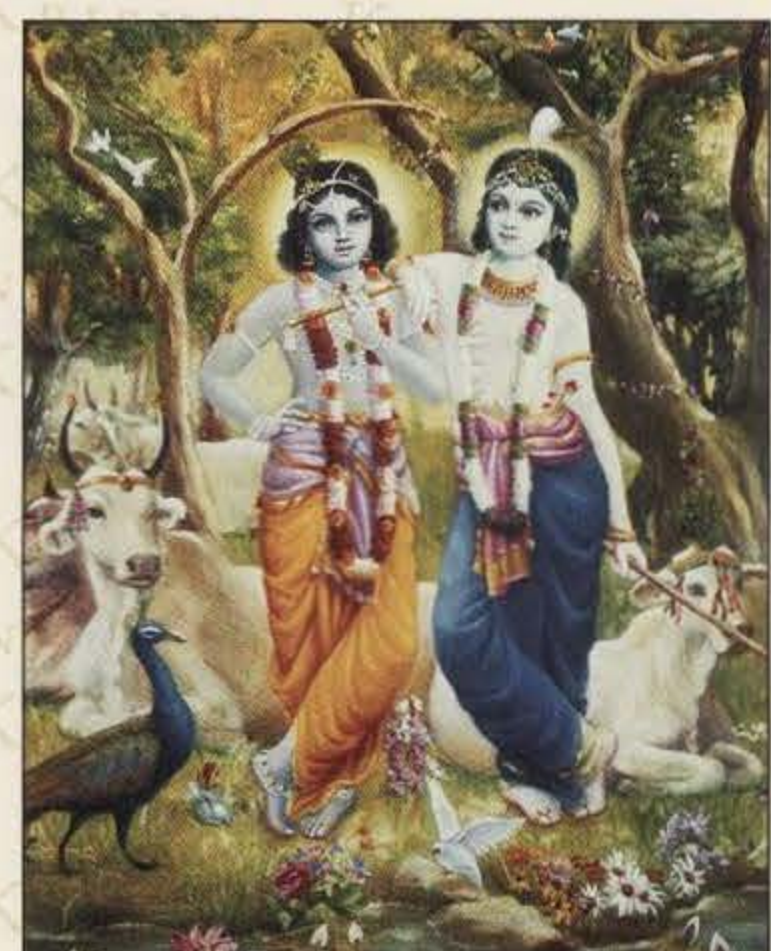
Pasigilinkime, ką reiškia šventosios mantros žodžiai. Žodis *Harė* nurodo į Viešpatį Hari („Tas, kuris pašalina visas kliūtis savo *bhaktos* kelyje“). Taip pat *Harė* yra *Hara* (Motina Hara, ar Šrimati Radharani, dieviška moteriškoji energija) šaukšmininko linksniu.

Krišna reiškia „visų patraukliausias“ ir yra Dievo pirmąjį pavidalų vardas. Etimologiškai žodis *kriš* reiškia Viešpaties patrauklumą, o

Taigi maha-mantra, kurią sudaro slapčiausi Viešpaties vardai, įkūnija pačią Dieviškąją esmę. Ši malda (maha-mantra) reiškia: „O Viešpatie! O Viešpaties energija! Meldžiu leisti man tarnauti Tau“.

হরে
কৃষ্ণ
রাম

Radha ir Krišna – absoliuti dieviškoji pora, kurios šaukiamasi maha-mantra.
Kairėje: Krišna ir Jo vyresnysis brolis Balarama.
Viršuje: Šri Čaitanja su pasekėjų būriu gieda maha-mantrą ir šoka.

Harė Krišna, Harė Krišna, Krišna Krišna, Harė Harė
Harė Rama, Harė Rama, Rama Rama, Harė Harė

PABAIGOS ŽODIS

VAIŠNAVIZMAS ATKELIAUJA Į VAKARUS

Prieš penkis tūkstančius metų Šri Čaitanja išpranašavo, kad Krišnos vardai bus giedami kiekviename mieste ir kaime. Dvidešimtojo amžiaus pradžioje tą patį išpranašavo Bhaktivinoda Thakura. Jis sakė, kad netrukus visi – rusai, europiečiai ir amerikiečiai – iškels vėliavas šlovindami Krišną ir drauge giedos Jo vardus. Vaišnavizmą ne sykį buvo bandyta pristatyti Vakarų pasauliui. Vienas žymiausių pionierių buvo Bhaktivinoda Thakura, parašęs nemažai veikalų anglų kalba ir keletą jų išsiuntęs į Vakarus.

Maždaug tuo laiku, kai Bhaktivinoda Thakura ėmėsi žygių pristatyti vaišnavizmą Vakarams, vadinamieji „Amerikos transcendentalistai“ ir šviesuoliai – Emersonas ir Thoreau „atrado“ sanskritą – kalbą, kuria užrašytos Vedos – ir klasikinės filologijos specialistai vertė Indijos raštus, apie kuriuos Vakarai nebuvo nieko girdėję, į Vakarų kalbas. Kraštuose į Vakarus nuo Gangos pakilo didžiulė susidomėjimo Rytų kultūra banga, paruošusi dirvą Dievo meilės renesansui.

Archeologiniai radiniai rodo, kad dar daug anksčiau, antrajame amžiuje prieš Kristų, Graikijos ambasadorius Indijoje Heliodoras pastatydino Vidurinėje Indijoje koloną su užrašu, kuriame vadina save „Bhagavata“, ty. Bhagavano tarnu. Kitaip sakant, jis buvo vaišnavų religijos sekėjas. Franklino ir Maršalo koledžo religijotyros profesorius Thomas Hopkinsas iškelia prielaidą, kad jei Heliodoras

buvo Krišnos *bhaktas*, Vakaruose turėjo būti ir daugiau Krišnos *bhaktų*. Taigi vaišnavizmo sąlytis su Vakaraus turi ilgą ir vertą dėmesio istoriją.

Ir vis dėlto tikroji Rytų kultūra atkeliauja į Vakarus jau moderniaisiais laikais. Ji sunkiai skynėsi sau kelią. Ko gero, susidomėjimą budizmu ir hinduizmu Vakarų šalyse dvidešimtojo amžiaus pradžioje pažadino pirmieji „transcendentalistai“ ir jų mokiniai poetai bitnikai. Tačiau šiandien Vakaruose žinomos šių religijų versijos yra labai atitolusios nuo savo šaknų dėl Vakaruose išplitusio „Naujojo amžiaus“ judėjimo skleidžiamų idėjų. Garsūs rašytojai Donaldas Lopezas ir Hustonas Smithas apgailestauja, kad vakarietiškas budizmas ir hinduizmas atmetė nemažą tradicinių vertybių bei praktikos elementų, kad taptų patogiu, kompromisiniu dvasiniu metodu. Pasak žinovų, vakarietiškas budizmas ir hinduizmas iš esmės yra naujos religijos. Tradicinės religijos

Iš kairės į dešinę: Śrīla Bhaktivīnoda Thakura, Śrīla Bhaktisiddhanta Sarasvatī Thakura ir Jo Dieviškoji Kilnybė A. Č. Bhaktivedānta Svāmī Prabhupada.

sekėjui iš Rytų šiandien Vakaruose paplitusios hindu joga ir budistų pamaldos vargu ar išvis būtų atpažįstamos.

Taigi nors šiandien vaišnavizmo studijavimui skiriama kaip niekada daug dėmesio ir kursai „Bhagavad-gitos“ ir vaišnavizmo tematika dėstomi daugelyje Ivy League universitetų, juos lankantys studentai netampa Krišnos *bhaktais* – jie taip ir lieka šiomis dvasinėmis tradicijomis besidominčiais bet iš vidaus jų gerai nepažįstančiais stebėtojais. Tiesa, įvairių vaišnavizmo atšakų atstovai pavieniui vyko su savo mokymais į Vakarus, bet iš esmės nė vienas šių drašuolių *sadhu* palikti gilesnio pėdsako nepavyko, nepavyko perkelti tradicijos į Vakarų dirvą, kad čia ji įleistų šaknis. Net pats Śrīla Bhaktisiddhanta Sarasvatī Thakura – Jo Dieviškosios Kilnybės A. Č. Bhaktivedāntos Svāmio Prabhupados guru – ketvirtąjį dvidešimtojo amžiaus dešimtmetį siuntė savo mokinius į Ameriką ir Europos šalis, bet ir jis įsitikino, kad jo sekėjai šiai užduočiai nepasirengę ir kad Vakarai tam dar nėra pribrendę.

Tačiau viskas apsisvertė aukštyn kojom, kai 1965 metais į Vakarus atvyko ir ėmė čia skleisti vaišnavizmo filosofiją Jo Dieviškoji

Kilnybė A. Č. Bhaktivedānta Svāmī Prabhupada. Śrīlai Prabhupadai pavyko pasiekti tai, ko iki tol nepavykdavo pasiekti niekam: Jis perkėlė vaišnavizmo kultūrą į Vakarus, pasėjo jos sėklą vakariečių širdyse ir tokiu būdu suteikė naują postūmį vaišnavizmo judėjimui Rytuose. Śrīlai Prabhupadai sėkmė nusišypsojo todėl, kad jis pats buvo atsidavimo ir neprilygstamos erudicijos įsikūnijimas. Maža to, jo užuojauta gyvosioms būtybėms padėjo rasti kelią į visų vyrų, moterų ir vaikų visame pasaulyje – širdis. Misionieriška veikla, kurios pagrindus padėjo Śrīla Prabhupada nenutrūko ir šiandien: visame pasaulyje veikia daugybė šventyklų, kaimo bendruomenių, mokyklų, restoranų ir leidyklų. Apie Heliodoro ir kitų žymių senovės herojų darbus belikęs blausus prisiminimas. Transcendentalistai bei jų mokiniai pateikė Vakarams savo kūrinį, suklijuotą iš tikrosios Vedų kultūros gabalėlių. Pirmieji vaišnavų misionieriai ir jų pamokslavimas tepadarė menką poveikį. Tačiau Śrīla Prabhupada padarė tai, ko, rodės, buvo neįmanoma padaryti. Jis ėmėsi užduoties įgyvendinti Šri Čaitanjos pranašystę ir pavertė ją tikrove.

REDAKCIJA

Projekto koordinatorius: Brahma Muhurta Das
Rengimo spaudai vadovas: Kanjalochana das
Dizainas ir maketavimas: Ian Szymkowiak (Palace Press International)
Dizaineriai: Chris Bryant, Alan Hebel (Palace Press International)
Pradinis dizainas ir iliustracijų parinkimas: Barbara Berasi-Rosen
Rengimas spaudai ir papildomas maketavimas: Hare Krishna Das
Iliustracijų parinkimas: Nagaraj Das, Tridhama Das, Yamaraj Das
Turinį redagavo: Gopiparanadhana Das, Dravida Das, Barbara Berasi-Rosen
Į lietuvių kalbą vertė: Rita Samukienė
Tekstą redagavo: Rimantas Samukas
Kartografinės medžiagos rengimas: Barbara Berasi-Rosen

„Bhaktivedanta Book Trust“ fotografai: Bhargava Das, Govinda Das, Murlivadana Das, Nitya-tripta Dasi, Vishakha Dasi, Yaduvara Das, Yamaraja Das.

„Bhaktivedanta Book Trust“ dailininkai: Varadraj Das, Charuhasa Das, Devahuti Dasi, Dhriti Dasi, Dinabandhu Das, Dirgha Dasi, Jadurani Dasi, Jagat Karana Dasi, Janmanalaya Das, Jaya Rama Das, Murlidhar Das, Pandu Das, Parikshit Das, Pushkar Das, Ramanath Das, Ramdas Abhiram Das, Ranchor Das, Sulakshman Dasi, Vajra Lakshmi Dasi.

Dėkojame BBT recenzentų tarybai.

Redakcija dėkoja fotografams, dailininkams ir organizacijoms už leidimą perspausdinti šioje knygoje jų darbus ir autorinėmis teisėmis jiems priklausančią medžiagą:

(Santrumpos: **A** apačioje; **C** centre; **V** viršuje; **K** kairėje; **D** dešinėje)

Angelo F. Dinoto (Amritamsa Das), fotonuotraukos psl.: 3, 4T, 5BL, 8B, 8L, 9BR, 10L, 11T, 11BL, 32L, 33TR, 104, 120L, 130, 131, 134L, 134TR, 146T, 146C, 153, 169, 174, 175, 184TR (© Mandala Publishing)

Indra Sharma, tapybos darbų iliustracijos psl. 20C, 25TR, 36L, 37, 50B, 54, 55C, 55BR, 64L, 76L, 77, 126B, 147B (© Mandala Publishing)

B. G. Sharma, tapybos darbų iliustracijos psl.: 26L, 27B, 28B, 79T (© Mandala Publishing)

Mandala Archive, fotonuotraukos psl. 113B, 115BL, 168L (© Mandala Publishing)

Helmut Kappel, fotonuotraukos psl. 67BR, 170TC, 171BR

Redakcija nuoširdžiai stengėsi nustatyti asmenis ir organizacijas, kurioms priklauso autorinės teisės skelbiamai medžiagai. Jei paaiškės, kad knygoje yra klaidų, mes pasistengsime ištaisyti jas vėlesniuose leidimuose.

APIE AUTORIŲ

Stevenas J. Rosen (1975 m. garbus vaišnavų mokytojas Jo Dieviškoji Kilnybė A. Č. Bhaktivedanta Svamis Prabhupada įšventino autorių į ezoterinę Gaudijos vaišnavizmo tradiciją. Prabhupada suteikė Stevenui J. Rozenui Satjaradžos vardą, kuris išvertus iš sanskrito reiškia „Tiesos karaliaus tarnas“. Tiesos paieškos pastūmėjo Steveną Roseną studijuoti rytų Indijos dvasinę tradiciją ir išleisti dvidešimt knygų šia tematika. Jis taip pat yra vienas iš Harė Krišna judėjimo žurnalo „Back to Godhead“ redaktorių. Jo naujausios knygos: „Gita on the Green: The Mystical Tradition Behind Bagger Vance“ (New York: Continuum International, 2000), „Holy War: Violence and the Bhagavad-gita (Hampton, Virginia: Deepak Heritage Books, 2002), „From Nothingness to Personhood: A Collection of Essays on Buddhism from a Vaishnava-Hindu Perspective (New York : Folk Books, 2003).